

สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ระดับการประเมินคุณภาพ

ดีมาก

ดี

พอ

ปานกลาง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ
สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

บุญช่วย สุทธิรักษ์

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ.2553

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองคุณวุฒิพนธ์
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์

ชื่อเรื่อง
การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ
สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

โดย
บุญช่วย สุทธิรักษ์

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง)
วันที่ 30 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)
วันที่ 30 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์)
วันที่ 30 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

กรรมการที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรทัศน์ อินทรคัมพร)
วันที่ 30 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี)
วันที่ 30 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียง ยศราช)
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
วันที่ 30 เดือน ก.ค. พ.ศ. 2553

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
ชื่อผู้เขียน	บุญช่วย สุทธิรักษ์
ชื่อปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารศาสตร์
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยคือ (1.1) ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร (1.2) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา (1.3) ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา 2) พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรโดยการประเมินจากผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)” โดยทำการประเมินการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ผลการปฏิบัติงานจากเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตามสภาพจริง 4) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 60 คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ จำนวน 30 คน และกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัยแบบประเมินจากเพิ่มสะสมผลงาน แบบประเมินตามสภาพจริง และแบบทดสอบวัดความรู้ด้านพุทธิพิสัย

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา หาค่าความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร การวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนน ด้านพุทธิพิสัย ทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ โดยใช้การทดสอบค่าสถิติ t-test independent แบบเป็นอิสระกันระหว่างกลุ่ม และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านพุทธิพิสัย ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง ภายในกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ โดยใช้การทดสอบค่าสถิติ t-test dependent แบบไม่อิสระกัน ในกลุ่มเดียวกัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดทำหลักสูตรทางโรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนให้มีความสอดคล้องกับการจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เป็นหลักสูตรแม่บทในการจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญได้แก่เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)” เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่ทำรายได้ให้กับชุมชนและเป็นความต้องการของชุมชน

1.2 ทางโรงเรียนไม่มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน คือ วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติ และปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญมีน้อย

2. โครงร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับมาก

3. หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลเหมาะสมที่นำไปใช้เป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาสำหรับ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคมและโรงเรียนอื่น ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

4. ผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยสำหรับกลุ่มนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือดีกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ กับกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติหลังการทดลอง มีคะแนนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

Title	Development of Local Wisdom Curricular Program for Secondary Schools in Phetchabun Educational Service Area Office Two
Author	Mr. Boonchuey Suthiraksa
Degree of	Doctor of Philosophy in Administrative Science
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Apichart Traisaeng.

ABSTRACT

The objectives of this research were to: 1) investigate problem conditions and needs for the development of local wisdom curricular program with the following sub-objectives: 1.1) formulate important local wisdom to be used in the preparation of the curricular program; 1.2) investigate teaching – learning condition concerning about local wisdom; and 1.3) investigate problems encountered in the teaching – learning facilitation; 2) develop local wisdom curricular program for a secondary school in Phetchabun Educational Service Area Office Two; 3) evaluate effectiveness of local wisdom curricular program (Pha Muk) used by secondary school; and 4) compare learning performance of the sample group before and after using the local wisdom curricular program.

Subjects in this study consisted of 60 third year secondary school students of Lomsakwitayakom school, Lomsak district, Phetchabun province. They were divided into two groups with 30 students each. The first group was taught by using coordination teaching method and the second group was taught by using traditional method. The instruments used for the development of cotton wearing included questionnaire, interview schedule, evaluation form on cognitive domain, affective domain, and psychomotor domain evaluation form on portfolio, evaluation form based on the actual condition, and cognitive domain test. Obtained data were analyzed for finding an appropriateness and conformity of the curricular program. Percentage, mean, and standard deviation were used in the statistical treatment. Mean scores of cognitive domain pretest and posttest (t-test independent) were compared for finding the difference between the two subject groups. Results of the study revealed the following:

1. The secondary schools must develop its curricular program which conforms to the preparation of core curricular program for the preparation of local wisdom curricular program.

The local wisdom used for the development of important curricular program was “cotton wearing” since it helped generate revenue for the community.

The secondary schools did not have the curricular program for the teaching – learning facilitation on local wisdom.

Materials and equipment used in teaching – learning activities as well as field trip were problems encountered in this study.

2. The development curricular program had a high level of an appropriateness and conformity.

3. The coordination teaching method had a high level of an effectiveness; having higher an average mean score than that of the traditional teaching method in terms of cognitive domain, affective domain, and skill rang, portfolio and actual condition.

4. The learning outcome on cognitive domain of the coordination group was better than that of the traditional one with the statistical significance level at .05. Meanwhile, the learning outcome on the scores of cognitive domain of the coordination and traditional groups had and increase after using the curricular program with a statistical significance level at .05.

กิตติกรรมประกาศ

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 สำเร็จได้ด้วยความ กรุณาอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง ประธานกรรมการที่ปรึกษาคุษฎีนิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี อาจารย์ ดร.สมคิด แก้วทิพย์และ รองศาสตราจารย์ ดร. วรทัศน์ อินทรคัมพร กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษาและข้อสังเกตด้วยความอดทนอย่าง สูงตลอดมา ข้อเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรตลอดจนแนวทางแก้ไข คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณคณะครูอาจารย์โรงเรียนหล่มสักวิทยาคมและนักเรียนทุกคนที่ให้ความ ร่วมมือเป็นอย่างดี จนทำให้การพัฒนาหลักสูตรฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้สละเวลาในการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร เนื้อหา และให้คำแนะนำในการสร้างหลักสูตรเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณปราชญ์ชาวบ้านที่ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าทุกชนิดตลอดจนได้ สละเวลาอันมีค่าในการเป็นวิทยากร

ท้ายสุดนี้ขอขอบพระคุณ บิดา-มารดา พี่น้อง ทุกคนในครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ และที่สุุดก็คือเพื่อนนักศึกษาปริญญาเอกทุกคนที่คอยให้กำลังใจอย่างที่สุด ซึ่งเป็นกำลังใจอันสำคัญ ที่ทำให้คุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

บุญช่วย สุทธิรักษ์

กรกฎาคม 2553

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(3)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามในการวิจัย	9
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	10
นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ	11
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	13
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	14
วิวัฒนาการของหลักสูตรในประเทศไทย	16
ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร	29
หลักสูตร	40
หลักสูตรท้องถิ่น	52
หลักสูตรสถานศึกษา	83
ปรัชญาภูมิปัญญาท้องถิ่น	92
ปรัชญาการศึกษา	117
สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์	120
การนำหลักสูตรไปใช้	127
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	143
กรอบแนวคิดในการวิจัย	151
สมมติฐานการวิจัย	155

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	156
ขั้นตอนที่ 1 วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนด ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร	157
ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาสร้างหลักสูตรเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาและสอดคล้อง กับหลักสูตรแกนกลางและสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐาน ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด	165
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และการตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตร เป็นการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ แล้วทำการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร	170
ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจากการทดลองใช้ เพื่อให้ได้หลักสูตร สถานศึกษาที่พร้อมจะนำไปใช้กับนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์	179
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	182
ตอนที่ 1 สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 2	183
ตอนที่ 2 พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 2	197
ตอนที่ 3 ประสิทธิผลของหลักสูตร “การทอผ้า” ในโรงเรียนสังกัดงาน เขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์	209
ตอนที่ 4 เปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของคะแนนก่อนและ หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง	223
ตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร “การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)” เพื่อให้ได้หลักสูตร สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์	228

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	230
สรุปผลการวิจัย	231
ประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย	240
การอภิปรายผล	242
ข้อเสนอแนะ	258
บรรณานุกรม	262
ภาคผนวก	274
ภาคผนวก ก หลักสูตรและคู่มือประกอบในการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น: สาระการเรียนรู้เพิ่มเติมรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)	275
ภาคผนวก ข หนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย	440
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมิน และ ประเด็นในการสนทนา	441
ภาคผนวก ง ตารางแสดงค่าดัชนี ความสอดคล้อง	487
ภาคผนวก จ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ และปราชญ์ชาวบ้าน	490
ภาคผนวก ฉ ภาพกิจกรรม	493
ภาคผนวก ช ประวัติผู้เขียน	509

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แบบศึกษาสองกลุ่มวัดก่อนและหลังการทดลอง	170
2	ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรการทอผ้า (ผ้ามุก)	206
3	ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรการทอผ้า (ผ้ามุก)	207
4	ผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับวิธีการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้า (ผ้ามุก)	210
5	ผลการประเมินจากการผ่านตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการทอผ้า (ผ้ามุก)	211
6	ผลการประเมินแบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจของนักเรียน เรื่อง การทอผ้า (ผ้ามุก)	213
7	ผลการประเมินด้านจิตพิสัยกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับวิธีการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้า (ผ้ามุก)	214
8	ผลผลการประเมินด้านทักษะพิสัยกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย)กับวิธีการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้า (ผ้ามุก)	217
9	ผลการประเมินกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือกับวิธีการสอนแบบปกติ ของคะแนนจากเพิ่มสะสมผลงาน เรื่อง การทอผ้า (ผ้ามุก)	219
10	ผลการประเมินตามสภาพจริง เรื่อง การทอผ้า (ผ้ามุก) ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือและกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติในการนำเสนอผลงาน	221
11	การเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยระหว่างนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือและกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติก่อนและหลังการทดลอง	223
12	การเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือก่อนและหลังการทดลอง	225
13	การเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของนักเรียนกลุ่มวิธีสอนแบบปกติ ก่อนและหลังการทดลอง	227

สารบัญญภาพ

ภาพ		หน้า
1	แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร วิจัย	38
2	ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและการพัฒนา	52
3	การสร้างและการพัฒนาหลักสูตร	72
4	ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร	75
5	โครงการนิเทศทางไกลชุดฝึกอบรมตนเอง	92
6	ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพชรบูรณ์ พื้นที่ภูมิเพชรบูรณ์	126
7	กรอบแนวคิดในการวิจัย	153
8	กรอบการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย	154
9	ขั้นตอนการวิจัย	180
10	กระบวนการศึกษาวิจัย	181
11	ที่ตั้งของตำบลบ้านดัว	184
12	การเปรียบเทียบค่าของคะแนนด้านพุทธิพิสัยของกลุ่มวิธีการสอน แบบร่วมมือกับ กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	211
13	การเปรียบเทียบค่าของคะแนนด้านจิตพิสัยของกลุ่มวิธีการสอน แบบร่วมมือกับ กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	216
14	การเปรียบเทียบค่าของคะแนนด้านทักษะพิสัยของกลุ่มวิธีการสอน แบบร่วมมือกับ กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	218
15	การเปรียบเทียบค่าของคะแนนจากเพิ่มสะสมผลงานของกลุ่มวิธีการสอน แบบร่วมมือกับ กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	220
16	การเปรียบเทียบค่าของคะแนนจากการประเมินตามสภาพจริงของกลุ่มวิธีการสอน แบบร่วมมือกับ กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	222
17	ผลการเปรียบเทียบด้านพุทธิพิสัยระหว่างกลุ่มวิธีการสอน แบบร่วมมือกับ กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	224
18	ผลการเปรียบเทียบด้านพุทธิพิสัยระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียน กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ	226
19	ผลการเปรียบเทียบด้านพุทธิพิสัยระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียน กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ	228

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและการสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันคนไทยกำลังประสบปัญหาวิกฤตการณ์ที่เป็นผลกระทบจากการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมต่างชาติเข้าสู่ประเทศทั้งทางสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยขาดการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้คุณธรรมและจริยธรรมของคนไทยลดลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน เนื่องจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทำให้สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนามีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดู ให้ความรู้ปลูกฝังศีลธรรมให้มีคุณภาพและจริยธรรมลดน้อยลง นำไปสู่ค่านิยมและพฤติกรรมที่เน้นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเป็นไปเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ประเทศไทยจึงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา จึงได้เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ ปรับเปลี่ยนแนวคิด และกระบวนการจัดการศึกษาใหม่ การจัดการศึกษาเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาประเทศ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญที่จะผลักดันให้ประเทศผ่านพ้นจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ด้วยการสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้สภาพสังคมในท้องถิ่นของตน ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และการแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2)พ.ศ.2545ในมาตราที่ 38 วรรค 1 หน้าที่ 23 ที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์ (2546: 1)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 กล่าวว่า รัฐต้องจัดการศึกษา อบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษา อบรมให้เกิดความรู้คุณธรรม จึงให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นไปเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ กรมการศาสนา (2540: 36)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 สิทธิชุมชน มาตราที่ 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม มาตรา ที่ 80 (6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลุกจิตสำนึก และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนที่ 7 แนวนโยบายด้านเศรษฐกิจ มาตราที่ 84 (6) ดำเนินการให้มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม คุ้มครอง ส่งเสริมและขยายโอกาสในการประกอบอาชีพของประชาชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจรวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการและการประกอบอาชีพ ส่วนที่ 9 แนวนโยบายด้านวิทยาศาสตร์ ทรัพย์สินทางปัญญาและพลังงาน มาตราที่ 86(2) ส่งเสริมการประดิษฐ์หรือการค้นคว้าเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ รักษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยรวมทั้งคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

สรุป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมากโดยเฉพาะปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยเพื่อใช้ในการผลิตสินค้า บริการและการประกอบอาชีพ

โดยแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้กำหนดให้มีการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน(5)ได้จัดให้มีพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5.2(2) โดยเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นให้สำรวจความต้องการของผู้เรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งให้ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้สอน มีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการเรียนรู้เพื่อให้เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น นักการศึกษา ผู้ฝึกกีฬา ผู้นำเยาวชน บรรณารักษ์ห้องสมุด ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ อาสาสมัคร เป็นต้น และจัดทำปฏิทินการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจของสาธารณะชนรวมทั้งการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเบื้องต้นที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและใน (6) การจัดองค์ความรู้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยในหัวข้อที่ 6.1(1) ได้กล่าวถึงการจัดความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยการสืบค้น ถอดความรู้/ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนออกเป็นความรู้ที่ผู้อื่นสามารถเรียนรู้รวบรวม

จัดเป็นคลังข้อมูลในชุมชน และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน อาทิ การจัดทำแผนชุมชน และคุ้มครองความรู้เหล่านี้ทั้งทางนิตินัยและพฤตินัย ป้องกันมิให้ตกไปอยู่กับกลุ่มผลประโยชน์ ส่วนในหัวข้อที่ 6.1 (2) ได้กล่าวถึงการสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการปฏิบัติจริงร่วมกับปราชญ์ ผู้รู้ และผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ผ่านศูนย์การเรียนรู้ในชุมชนและผลักดันให้เป็นวิชาในการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษา

แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นให้สำรวจความต้องการของผู้เรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งให้ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้สอน มีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการเรียนรู้เพื่อเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษา จัดให้มีการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกรวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มีการส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน องค์กรทางศาสนาและเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550: 5)

แผนการศึกษาแห่งชาติ ได้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการกำหนดแผน โดยมีศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ บูรณาการเชื่อมโยงเป็นกระบวนการโดยรวมที่ “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การอยู่ดีมีสุขของคนไทยทั้งปวงจากปรัชญาพื้นฐานและกรอบความคิดข้างต้น เจตนารมณ์ของแผนการศึกษาแห่งชาตินี้ จึงมุ่ง (1)พัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและ (2) พัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีคุณภาพในด้าน 3 ด้าน คือ สังคม คุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ และสังคมमानฉันทและเอื้ออาทรต่อกัน

สรุปแผนการศึกษาแห่งชาติเป็นการนำสาระของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและนโยบายของรัฐบาลสู่การปฏิบัติ และเป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการปฏิบัติการเพื่อพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เสร็จสมบูรณ์ทั้งกระบวนการเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ที่สอดคล้องต่อเนื่องกันทั่วประเทศ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ว่าหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภทต้องมีความหลากหลาย โดยส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นความเป็นไทย และความเป็นพลเมืองดี การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 32)

การเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติใหม่ ในปีพุทธศักราช 2542 แนวคิดหนึ่งทีกล่าวไว้ใน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว คือ เน้นความสำคัญของครู เพราะการปฏิรูปการศึกษาและการดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายและแผนการศึกษาแห่งชาติจะสำเร็จและมีคุณภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับครู เพราะครูเป็นผู้นำแนวคิดหรือนโยบายทางการศึกษาลงมาสู่ระดับปฏิบัติในระดับห้องเรียน โดยผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้การปฏิรูปการศึกษาบรรลุเป้าหมายดังที่ มนตรี จุฬาวรรณชวล (2543: 3) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของครูต่อการปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า การปฏิรูปการศึกษาย่อมสำเร็จได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับครูผู้ดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ในชั้นเรียนและส่งเสริมความใฝ่รู้ของผู้เรียน ถ้าวาดความร่วมมือจากครู การปฏิรูปการศึกษาย่อมมีผลสำเร็จน้อยหรือล้มเหลวโดยสิ้นเชิง จึงจะเห็นได้ว่าคุณภาพของผู้เรียนขึ้นอยู่กับคุณภาพของครูเป็นสำคัญ

ต่อมาในปี พ.ศ.2544 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ปรับปรุงหลักสูตรขึ้นใหม่ และใช้ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยหลักสูตรใหม่นี้ ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดเนื้อหาการเรียนให้นักเรียนเลือกเรียนอย่างหลากหลายตามสภาพและทรัพยากรในท้องถิ่นนั้นๆ และสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้เอง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรและแหล่งวิชาการในท้องถิ่น มาจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วน คือ หลักสูตรแกนกลาง โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำ ซึ่งสถานศึกษาทุกแห่งต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติทั่วประเทศ

หลักสูตรสถานศึกษาต้องยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก ซึ่งสถานศึกษาเป็นผู้จัดทำเอง โดยกำหนดให้ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเรียนรู้เนื้อหา แต่ละสถานศึกษาจะจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองโดยกำหนดให้ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เรียนรู้เนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษากำหนด และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนอาชีพและภูมิปัญญา

ท้องถิ่น ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติรวมความไปถึงการศึกษาในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ดังนั้นสถานศึกษาจึงต้องมีการสร้างหลักสูตรของสถานศึกษาเองเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 3)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาการศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคลสังคมไทย ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมืออย่างสรรค์ในสังคมโลกเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่น เกิดความรัก ความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองนั้น นอกจากการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นแล้ว จะต้องนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วย เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับชีวิตสภาพเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงจนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงอย่างแท้จริง กรมวิชาการ (2540: 63)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 3)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกเหนือจากการกำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้แล้วยังได้ให้รายละเอียดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้น

พื้นฐาน นอกจากนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ

โครงสร้างหลักสูตรเป็นการนำเสนอโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความเป็นท้องถิ่นทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษาที่สะท้อนการบริหารจัดการหลักสูตร เวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติม หรือการจัดรายวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการของโรงเรียน

ปัญหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเรื่อง ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาด้านหลักสูตร การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ กระทรวงศึกษาธิการ (2551: 1)

อนึ่ง ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545 และนโยบายรัฐบาลมีส่วนของเนื้อหาสาระที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้สนองความต้องการและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น มีการประสานแหล่งความรู้ระหว่างวิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น กรมวิชาการ (2540: 52)

แนวความคิดการจัดการศึกษาเพื่อถ่ายทอดสืบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักชุมชนที่ตนอาศัยอยู่มีความรู้สึกร่วมกันกับชุมชนของตน โลกปัจจุบัน ได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์อย่างรวดเร็วด้วยอิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านการสื่อสาร โทรคมนาคม และเทคโนโลยี สารสนเทศ ที่มีเครือข่ายโยงใยไปทั่วโลก เช่น ทางด่วนข่าวสารข้อมูล (information superhighway) รวมทั้งระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ที่เรียกว่า “อินเทอร์เน็ต” (internet) ทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งข่าวสารข้อมูลโลกถูกล้อมเป็นหนึ่งเดียว ไร้ซึ่งพรมแดน เปรียบประหนึ่ง เป็นหมู่บ้านโลก (global villages) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 38) บทความคุณลักษณะครูรุ่นใหม่กับการปฏิรูปหลักสูตรผลิตครูในศตวรรษ ที่ 21 (โณทัย อุดมบุญญานภาพ, 2542: 1)

ยุทธวิธีที่จะนำไปใช้สอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นจะให้เกิดความสะดวกได้ เพราะเป็นคนในพื้นที่และมีความหลากหลาย เด็กจะเกิดความรู้สึกร่วมกับครอบครัว ชุมชน ของตนมีคุณค่า และสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีปรีชาญาณ นอกจากนี้การเรียนโดยใช้ภูมิปัญญา ถือว่าหลักสูตรคือชีวิต ชุมชนคือห้องเรียน ทำให้เด็กเกิดการแสวงหาความรู้ เกิดความภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตน มีความสุขเมื่อได้ออกไปเรียนรู้จากชุมชน เกิดการใฝ่รู้ สามารถเรียนรู้สิ่งที่ยู่งยากได้ด้วยตนเอง

กษมา วรวรรณ ณ อุชฺชา (2539: 5) อย่างไรก็ตามหากไม่มีเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วย เด็ก จะมีลักษณะที่สับสนวุ่นวายทางวัฒนธรรม ระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมไทย และจะมีวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มของตน มีการใช้ง่าย ฟุ่มเฟือยหรูหรา จะไม่ยอมรับรู้วัฒนธรรมของบรรพบุรุษ จะไขว่คว้าความสำเร็จ ความก้าวหน้า โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น และหน่วยงานที่สำคัญทั้งหลายที่ให้การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนได้ดี คือ โรงเรียน (สมพงษ์ จิระดับ, 2539: 11)

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพเท่านั้นจึงจะเอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพ และความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะต่างๆ ของผู้เรียน ช่วยให้พัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

เพื่อเป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว หลักสูตรจึงได้กำหนดส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540: 42)

1. กำหนดให้เรียนเนื้อหา ซึ่งเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นโดยตรง โดยเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนนี้อาจจัดเป็นหน่วย หรือรายวิชาโดยเฉพาะ หรืออาจแทรกอยู่ในเนื้อหาเรื่องอื่น ๆ ก็ได้
2. เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในสถานศึกษา เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของผู้คนในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน จนได้เป็นข้อสรุปของความรู้ที่ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างแท้จริง กรมวิชาการ (2540: 64)

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการนำภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาเสริมหลักสูตรแกนกลาง แต่ยังไม่มีการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเลย และเป็นจังหวัดซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน จึงมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีสืบทอดกันมาเป็นของตนเองอย่างเด่นชัด และยังปรากฏว่ามีผู้เชี่ยวชาญในการคิดค้น การปฏิบัติ การอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ สืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันอย่างมากมายหลายท่าน ซึ่งบุคคลเหล่านี้ก็ได้รับการยกย่องให้เป็นบุคคลดีเด่นด้านวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ สมควรที่คนรุ่นใหม่จะได้ศึกษาเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต จังหวัดเพชรบูรณ์จึงมีนโยบายกำหนดไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดในอันที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยสนับสนุนให้หน่วยงานต่าง

ๆ นำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน หรือที่เรียกกันว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดแก่คนรุ่นใหม่

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ ได้มีการจัดกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ได้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง พื้นภูมิเพชรบูรณ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ซึ่งพบว่าในระยะแรกยังประสบปัญหาอยู่ เนื่องจากเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านบางคน มีความรู้ และทักษะแต่ในการถ่ายทอดให้ความรู้ที่นี้อาจถ่ายทอดยังไม่เป็น นอกจากนั้น ยังมีภารกิจส่วนตัว ไม่มีเวลามากพอในการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน สำหรับโรงเรียนเองก็ไม่ได้รับการสนับสนุนในด้านนโยบายและงบประมาณ ส่วนในด้านครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน และการพัฒนาหลักสูตรค่อนข้างน้อยและไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ส่วนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ ภายหลังได้มีการแบ่งเขตการศึกษาได้แก่ โรงเรียนหล่มเก่าวิทยาคม และโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ก็ได้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นอยู่บ้างเป็นบางส่วนเท่านั้น สาเหตุก็ไม่แตกต่างกันในเรื่องความรู้ของครูผู้สอนและพื้นความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากความเป็นมาดังกล่าวจะเห็นว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ในทุกระดับรวมทั้งระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาของจังหวัดเพชรบูรณ์ ยังไม่มีการพัฒนาหลักสูตรใดๆเลย เพราะยังขาดข้อมูลที่ จะทำการรวบรวม และวิธีการต่างๆที่จะทำการค้นหาเรื่องราวของการได้มาและที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่นมาทำการพัฒนาหลักสูตรเป็นหลักสูตรของสถานศึกษาที่เหมาะสมขึ้นมาเพื่อที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนของตนได้ ซึ่งสาเหตุสำคัญคือ การที่ครู อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้านและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ยังขาดความรู้ความเข้าใจในแนวทางของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นจึงทำให้การดำเนินงานขยายผลของโครงการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของจังหวัดเพชรบูรณ์ยังไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเลือกทำการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

คำถามในการวิจัย

1. เนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมสำหรับที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง

1.1 การได้มาซึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมีวิธีการอย่างไร

1.2 เกณฑ์การเลือกเนื้อหา หรือวิธีการเลือกเนื้อหาใช้วิธีการแบบใด

1.3 เนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องใดที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

2. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีขั้นตอนและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร

3. หลักสูตรสถานศึกษาที่นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีประสิทธิผลอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยคือ

1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.2 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.3 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

2. พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตร โดยการประเมินจากผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” โดยทำการประเมินการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ผลการปฏิบัติงานจากเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตามสภาพจริง
4. เพื่อเปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของคะแนนก่อนและหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีเนื้อหา ดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์
 - 1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
 - 1.2 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
 - 1.3 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
2. ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิธีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมีกรอบการวิจัยครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา
 - 2.1.1 ลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา
 - 2.1.2 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา
 - 2.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการดำเนินการสอนกรณีพิเศษการใช้หลักสูตร การจัดกิจกรรม การจัดเวลาเรียน และการประเมินผล

3. ผู้วิจัยทำการประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร คือ นักเรียนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรคือนักเรียนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เลือกเรียนวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นโรงเรียนที่ใช้ในการทดลองการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา พื้นที่ในการศึกษาได้แก่ ตำบลบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในเรื่อง “การทอผ้าฝ้าย”

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การที่หน่วยงานระดับโรงเรียน ดำเนินการโดยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา หมายถึง การนำเนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของชาวบ้านมาใช้ในการปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และถ่ายทอดให้กับผู้เรียนของสถานศึกษาเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นหลักสูตรรายวิชาการทอผ้า โดยมีเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับ การคิดฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย การด้นเครื่องด้ายยืน การด้นด้ายเครื่อง ต่อเครื่องเข้ากับฟืม

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว ความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ที่สถานศึกษาจัดขึ้น จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนถิ่นกำเนิด ตลอดจนปลูกฝังแนวทางอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่ในท้องถิ่นสืบไป หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นรายวิชาการทอผ้า โดยมีเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับ การคิดฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย การด้นเครื่องด้ายยืน การด้นด้ายเครื่อง การต่อเครื่องเข้ากับฟืม

หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่สถานศึกษาเพิ่มขยายหรือเพิ่มเติมรายละเอียด เนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการ

ของท้องถิ่น โดยยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นแม่บท เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความเป็นจริงและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในระดับช่วงชั้นที่ 3

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการทอผ้า ซึ่งสถานศึกษาได้จัดให้ครูผู้สอน นักเรียน และผู้รู้ในท้องถิ่นดำเนินการจัดการเรียนการสอนการถ่ายทอดความรู้ และแนวปฏิบัติจากผู้รู้ในท้องถิ่นและครูผู้สอน ไปสู่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าฝ้าย

ผู้รู้ในท้องถิ่น หมายถึง บุคคลซึ่งมีความรู้ความชำนาญในองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือผู้ที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านในเรื่อง การทอผ้าฝ้าย ที่โรงเรียนนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตำบลบ้านควี้ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้ที่ดำรงตำแหน่งครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการและผู้ช่วย ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหาร โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่สอนในหมวดวิชาการงานอาชีพที่มีความรู้ในเรื่องการทอผ้าเป็นบุคลากรในท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

นักเรียน หมายถึง นักเรียนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เลือกเรียนวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

ประสิทธิภาพ หมายถึง การประเมินความรู้ เจตคติและพฤติกรรมอันเป็นผลมาจากการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าฝ้าย โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือและการสอนแบบปกติ

การสอนแบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม และมีการกำหนดแผนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย โดยจัดทำเป็นโครงการเป็นกลุ่มแล้วนำเสนอผลงาน

การสอนแบบปกติ หมายถึง การสอนแบบการบรรยาย การอธิบายเนื้อหาสาระในสิ่งที่ต้องการสอน

กระบวนการกลุ่ม หมายถึง การจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 4-5 คน และให้ผู้เรียนในกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และประสบการณ์ในประเด็นที่กำหนดแล้วสรุปผลการอภิปรายออกมาเป็นข้อสรุปของกลุ่ม และนำเสนอเป็นผลงาน

การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) หมายถึง กรรมวิธีการทอผ้าวิธีหนึ่ง โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดทำเป็นผ้ามุก ซึ่งเป็นการทอผ้าที่มีลักษณะนูนเด่นชัดทำเป็นผืน โดยมีกระบวนการจัดทำตาม ขั้นตอน ดังนี้คือ การคิดฝ้าย การเส้นฝ้ายให้เป็นเส้นใย การดันเครื่องด้ายขึ้น การคืนด้ายเครื่อง การต่อ เครื่องเข้ากับพืม ตามลำดับ

ความต้องการหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ผู้บริหาร ครู ประชาชนชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน มีความต้องการที่จะให้สถานศึกษาทำการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญา ท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่พัฒนาแล้วมีความ เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ในกับกระบวนการเรียนการสอนในสถานศึกษาได้
2. ได้คู่มือในการดำเนินการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่สามารถให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ นำ ไปใช้ให้บังเกิดผล และมีประสิทธิภาพ
3. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน ที่ผู้บริหารสามารถนำไป ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถนำหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างขึ้นไปเป็นตัวอย่างให้กับ โรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่ยัง ไม่ได้สร้างหรือพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้บังเกิดผล และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัย ได้ศึกษาทฤษฎี ความรู้ต่างๆ จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอการศึกษาตามลำดับ ดังมีสาระสำคัญดังนี้

1. วิวัฒนาการของหลักสูตรในประเทศไทย
2. ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร
 - 2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนของ Bruner
 - 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของ Rogers
 - 2.3 ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory)
 - 2.4 การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์น ไคค์ไปใช้กับการเรียนการสอน
 - 2.5 กระบวนการเรียนรู้ของครอนบาค(Cronbach)
 - 2.6 แนวคิดด้านการศึกษาของ Dewey
 - 2.7 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ สมิธ สแตนเลย์ และชอร์
 - 2.8 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่
 - 2.9 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. หลักสูตร
 - 3.1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 3.2 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
 - 3.3 องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร
 - 3.4 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 3.5 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
4. หลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.1 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.2 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.3 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.4 ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 - 4.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

5. หลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.2 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.3 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
6. ปรัชญาภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.1 ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.2 ความหมายและปรัชญาของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.3 ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.4 วิธีการค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.5 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.5.1 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้
 - 6.5.2 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
7. ปรัชญาการศึกษา
8. สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์
9. การนำหลักสูตรไปใช้
 - 9.1 งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้
 - 9.2 การประเมินผลการใช้หลักสูตร
 - 9.3 การบริหารและบริการหลักสูตร
 - 9.4 กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีสอน
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 10.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 10.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
 - 10.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอนและการยอมรับของครูที่มีต่อหลักสูตร
 - 10.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร
 - 10.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อหลักสูตร
11. กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิวัฒนาการของหลักสูตรในประเทศไทย

อันที่จริงการศึกษาของไทยที่จัดอย่างมีระบบและมีพิธีการนั้นเริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ เมื่อปี พ.ศ. 2514 อันเป็นปีที่ได้มีการตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง นับเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่มีลักษณะเป็นโรงเรียนแผนปัจจุบัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าก่อนหน้านั้นจะไม่มีโรงเรียนที่จัดเป็นระเบียบแบบแผน แต่การเรียนการสอนก็ได้กระทำกันอยู่ ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่จะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อให้เห็นว่าวิวัฒนาการของหลักสูตรในแต่ละสมัยนั้นมีความเป็นมาอย่างไร ดังนี้

1.1 หลักสูตรสมัยกรุงสุโขทัย

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ศึกษา ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2435 – 2507 (ชำระ บัวศรี, 2542: 34) แต่เป็นการศึกษาแบบโบราณ ซึ่งเจริญรอยสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ต้นราชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยกรุงสุโขทัย รัฐและวัดรวมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม กิจกรรมต่างๆ ของรัฐและวัดย่อมเป็นการสอนประชาคมไปในตัว วิชาที่จัดสอนคือภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญขั้นต้น สำนักเรียนมีสองแห่งคือ วัดซึ่งใช้เป็นที่เรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนางและราษฎรทั่วไป โดยมีพระที่เชี่ยวชาญภาษาบาลีเป็นผู้สอน ผู้ที่รู้ภาษาบาลีและแตกฉานในพระธรรมวินัยถือว่าเป็นปราชญ์ สำนักเรียนอีกแห่งหนึ่งคือสำนักราชบัณฑิตซึ่งสอนแต่เฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น” กระทรวงศึกษาธิการ (2507: 1 – 2 อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2542: 35)

จะเห็นได้ว่าการศึกษาในสมัยนั้น มุ่งสอนให้คนเป็นปราชญ์ โดยให้ศึกษาพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หลักสูตรการเรียนการสอนก็คือเนื้อหาสาระของพระธรรมวินัยนั่นเอง แต่ใช้การศึกษาจากตำราภาษาบาลี ขณะเดียวกันผู้เรียนจะได้รับการอบรมบ่มนิสัย และให้ประพฤติปฏิบัติตามแบบอย่างปรากฏอยู่ในภาษาบาลีด้วย

1.2 หลักสูตรสมัยกรุงศรีอยุธยา

สมัยนี้ ซึ่งอยู่ในระหว่างปี พ.ศ.1893 – 2310 “ การศึกษาเป็นไปในทางติดต่อกับประชาคมเท่านั้น เพราะการศึกษาทั่วไปตกอยู่แก่วัดราษฎรนิยมพาลูกหลานไปฝากพระ เพื่อเล่าเรียนหนังสือ พระก็ยินดีรับไว้เพราะท่านต้องมีศิษย์ไว้สำหรับปรนนิบัติ ศิษย์ได้รับการอบรมในทางศาสนาได้เล่าเรียนอ่านเขียนหนังสือไทยและบาลีตามสมควร เพื่อเป็นการเตรียมสำหรับเวลาข้างหน้าเมื่อเติบโตขึ้น จะได้สะดวกในการอุปสมบท” กระทรวงศึกษาธิการ (2507: 2 อ้างใน

ชำระ บัณฑิต, 2542: 40) สำหรับเด็กหญิงนั้น ตามหลักฐานกล่าวว่า “การศึกษาของเด็กหญิงมีการสอนให้ทำครัว ดำน้ำพริก ทำขนม มวนบุหรืและจีบพลู” กระทรวงศึกษาธิการ (2507 : 3 อ้างในชำระ บัณฑิต, 2542: 45)

จากหลักฐานข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักสูตรการศึกษาไม่ได้แตกต่างกับสมัยที่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานี จุดประสงค์ของการเรียนการสอนก็เพื่อการอุปสมบทในวันข้างหน้า ส่วนการศึกษาของเด็กหญิงก็มีลักษณะเป็นการศึกษานอกโรงเรียน ไม่มีหลักสูตรแน่นอน แต่พออนุมานได้ว่าหนักไปในด้านโภชนาการและการเรือน

อย่างไรก็ตาม ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช กล่าวคือ นอกจากภาษาไทยแล้ว ได้มีการสอนภาษาต่างประเทศหลายภาษา เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญ ลาว ญวนและจีน สำหรับภาษาไทยใช้หนังสือ “จินดามณี” ซึ่งแต่งโดยพระโหราธิบดีเป็นหลัก การเรียนหนังสือในสมัยนั้น นอกจากใช้วัดเป็นสถานที่เรียนแล้ว ยังมีราชสำนัก สำนักราชบัณฑิต และโรงเรียนมิชชันนารี ซึ่งมีชื่อว่าโรงเรียนสามเณร สำนักและโรงเรียนเหล่านี้สอนภาษาไทยและศาสนา (ในโรงเรียนสามเณร) รวมทั้งวิชาสามัญด้วย ในแง่ของหลักสูตรไม่ปรากฏชัดว่าวิชาสามัญประกอบด้วยวิชาอะไรบ้าง คงมีหลักฐานเฉพาะภาษาไทยเท่านั้น ซึ่งอาศัยเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหนังสือ “จินดามณี” เป็นหลัก ถ้าหากว่าในสมัยนั้นมีการใช้คำว่าหลักสูตรก็คงจะตีความหมายของหลักสูตรว่า “หลักสูตรคือ เนื้อหาสาระในหนังสือที่กำหนดให้ผู้เรียนได้ศึกษาเล่าเรียน” การเรียนการสอนคงใช้การบอกวิชาและการท่องจำเป็นหลัก ในส่วนที่เกี่ยวกับอุปกรณ์การเรียนการสอนนอกจากหนังสือก็คงมีเครื่องเขียนอย่างง่าย ๆ การทดสอบไม่ได้ทำอย่างมีระบบ นอกจากทดสอบดูว่าผู้เรียนจำสิ่งที่เรียนได้หรือไม่

1.3 หลักสูตรสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

1.3.1 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

หนังสือประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึงการศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 – 2411) ว่า “การศึกษายังคงดำเนินไปเช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือ มีวัดเป็นสถานที่ให้ความรู้แก่พลเมืองตามความต้องการของประชามม วัดและบ้านรับภาระในการอบรมสั่งสอนเด็ก ส่วนรัฐหรือราชสำนักควบคุมตลอดจนให้ความอุปถัมภ์ค้ำจุนสมควร” กระทรวงศึกษาธิการ (2507: 5 อ้างในชำระ บัณฑิต, 2542: 55) หนึ่งหนังสือของเซอร์จอห์น เบาริง ผู้สำเร็จราชการฮ่องกง ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย พระบรมราชินีนาถแห่งบริเตนใหญ่ ทรงแต่งตั้งเป็นเอกอัครราชทูตมาเจริญพระราชมิตรเมื่อ พ.ศ. 2398 ในรัชกาลสมเด็จพระจอมเกล้าพระเจ้าอยู่หัว ได้กล่าวถึงการศึกษาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไว้มีข้อความว่า

“การศึกษาตั้งต้นแต่การโกนจุก แล้วเด็กผู้ชายถูกส่งไปอยู่วัด เรียนอ่าน เขียนและคำสอนศาสนา กับพระ” กระทรวงศึกษาธิการ(2507: 5 อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2542: 65) อีกแห่งหนึ่งมีข้อความว่า “พระได้รับมอบหมายให้จัดการศึกษาและโรงเรียนอยู่ติดกับวัด โดยมากย่อมเป็นธรรมดาอยู่เองที่ การสอนให้รู้คำสั่งสอน และพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญมากของระบบการศึกษา พลเมืองชายส่วนหนึ่งอ่านและเขียนหนังสือออก แต่วิธีที่จะแสวงหาความรู้ชั้นสูงสาขาใดสาขา หนึ่งมีอยู่น้อย ถึงกระนั้นก็ดี โดยเฉพาะในบรรดาขุนนางยังใฝ่ใจเรียนวิชาเครื่องจักรกลไกรู้จักใช้ เครื่องมือเดินเรือและรู้วิชาปรัญญากันมาก” กระทรวงศึกษาธิการ(2507: 5 อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2542: 66)

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการจัดสร้างโรงทานขึ้น สำหรับเลี้ยงอาหารแก่พระสงฆ์สามเณรและข้าราชการที่มานอนประจำในพระบรมราชวัง และใช้ เป็นที่จัดให้มีพระธรรมเทศนาและสอนหนังสือวิชาการ โรงทานนี้นับได้ว่าเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่ รัฐบาลจัดตั้งขึ้น โรงเรียนนี้ได้เลิกไปในราชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเอามา รวมกับโรงเรียนหลวงที่ตั้งขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ พ.ศ. 2414 อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกต ว่าโรงเรียนกับวัดก็ยังคงรวมกันอยู่

การศึกษาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนถึงสมัยปัจจุบัน มีข้อมูลเกี่ยวกับ หลักสูตรวิชาสามัญ ซึ่งรวบรวมหนังสือโบราณที่ศึกษาข้อพระยาปริยัติธรรมธาดา พอสรุปได้ว่ามี การกำหนดให้เรียนวิชาต่างๆ รวม 3 วิชา คือ ภาษาไทย ภาษาบาลีและเลข เริ่มมีการจัดการเรียน การสอนอย่างมีระบบ คือมีตำราและมีชั้นตอนในการเรียนการสอนแน่นอนขึ้น อนึ่งถ้าพิจารณา จากข้อกำหนดที่ให้เรียน จะเห็นได้ว่าการศึกษามีได้มุ่งเพื่ออุปสมบทแต่อย่างเดียว ทั้งนี้ เนื่องจาก มีการเรียนวิชาอื่นๆ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพได้รวมอยู่ด้วย ถ้า พิจารณาจากสภาพบ้านเมืองในระยษะนั้นก็พอจะอนุมานได้ว่า การศึกษาเริ่มมุ่งเตรียมคนเข้ารับ ราชการ เพราะบ้านเมืองมีความจำเป็นต้องการคนมีความรู้ไว้ใช้ คงเป็นที่ทราบกันดีว่าในปลาย รัชกาลที่ 4 นั้น การติดต่อกับต่างประเทศมีมากยิ่งขึ้น

1.3.2 สมัยปฏิรูป

สมัยปฏิรูปหมายถึง ช่วงเวลาระหว่างรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือระหว่าง พ.ศ. 2411 – 2453 ในสมัยนั้นได้มีการปฏิรูปอย่างขนาดใหญ่ ทั้งในด้านระบบบริหารราชการแผ่นดิน กระทรวง ทบวง กรม กิจการฝ่ายทหารและพลเรือน รวมทั้งการศึกษาด้วย ทำให้ยุคสมัยนี้ได้ชื่อว่าเป็นสมัยปฏิรูป ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญ 3 ประการ คือ

1.3.2.1 การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก ที่พยายามจะยึดเอาประเทศไทยเป็นเมืองขึ้น ทำให้ต้องเร่งปฏิรูปทุกสิ่งทุกอย่างโดยเร็ว ไม่ว่าในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน การต่างประเทศ การทหาร การเมือง การเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา

1.3.2.2 ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีของประเทศตะวันตก และการเริ่มแผ่ขยายของความเจริญดังกล่าวมาตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ 4 รวมทั้งการที่พวกมิชชันนารีจากต่างประเทศได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนา และจัดตั้งโรงเรียนแบบตะวันตกขึ้นทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงการศึกษาให้เข้าสู่ระบบใหม่ ขณะเดียวกันการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จประพาสยุโรปหลายครั้ง และได้ส่งพระบรมวงศานุวงศ์ไปศึกษาในต่างประเทศอีกจำนวนหนึ่ง เป็นผลให้มีการนำเอาแบบอย่างและวิธีการศึกษาแบบตะวันตกมาใช้

1.3.2.3 ความจำเป็นที่ต้องมีบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้าปฏิบัติหน้าที่ราชการในหน่วยราชการที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ทำให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาและอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

จากสาเหตุต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าอิทธิพลทางการเมืองจากภายนอกประเทศ ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปในด้านต่างๆ รวมทั้งด้านการศึกษาด้วย

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนเข้ารับราชการปรากฏชัดเจนขึ้น เห็นได้จากการที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. 2414 นับเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่ตั้งขึ้นตรงตามศัพท์ “โรงเรียน” อย่างที่เข้าใจกันในปัจจุบันนี้ จากหลักฐานเกี่ยวกับการก่อตั้งโรงเรียน กล่าวไว้ว่า “แนวการศึกษาของโรงเรียนที่ทรงตั้งขึ้นนั้น มีจุดประสงค์ไปทางวิชาหนังสือและวิชาเลข ส่วนความมุ่งหมายอย่างแคบนั้นว่า ให้เล่าเรียนเพื่อให้กุลบุตรมีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้ารับราชการได้” กระทรวงศึกษาธิการ (2507: 29 อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2542: 70) หลักสูตรของโรงเรียนนั้นนอกจากให้มีการสอนวิชาภาษาไทยแล้ว ยังมีการสอนภาษาต่างประเทศและวิชาอื่นๆ ที่ไม่เคยมีการสอนในโรงเรียนแผนโบราณ หลังจากที่ได้ทรงตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้นแล้ว ต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้จัดตั้งขึ้นอีกหลายโรง ที่สำคัญคือโรงเรียนนายทหารมหาดเล็กที่พระตำหนักสวนกุหลาบ ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยจนกระทั่งทุกวันนี้ ในแง่ของหลักสูตรถึงแม้ว่าจะจัดให้มีการสอนภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเหมือนเดิม แต่มีการจัดลำดับเนื้อหาสาระอย่างเป็นระบบ คือมีการแจกแจงวิชาออกเป็นสองส่วน เรียกว่า ประโยค 1 และประโยค 2 หลักสูตรของประโยค 1 สำหรับภาษาไทยใช้หนังสือ 6 เล่ม ของพระยาศรีสุนทรโวหารเป็นหลัก คือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิติกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไวยากรณ์ พิจารณ์และพิศาลการณ์ สำหรับประโยคที่ 2 ประกอบด้วยวิชา 8 วิชา คือ คัดลายมือ เขียนตามคำบอก ทานหนังสือ แต่งจดหมาย แต่งกระทู้ความ ย่อความ เลขและบัญชี อนึ่งในด้านการ

วัดผลการเรียนได้จัดให้มีการสอบไล่ และมีการออกหนังสือรับรอง (ประกาศนียบัตร) โดยกำหนดเป็นระเบียบขึ้นไว้ ในช่วงของสมัยการปฏิรูป นอกจากการเปลี่ยนแปลงข้างต้นยังมีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษามากหลายครั้ง ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อหลักสูตร จะขอหยิบยกมากล่าวเป็นลำดับดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2430 มีการจัดตั้งกรมศึกษาธิการ และได้แก้ไขหลักสูตรโดยแบ่งวิชาภาษาไทยออกเป็น 3 ประโยค ประกอบด้วยวิชาอ่าน เขียน คัด เรียงความ ย่อความ จดหมายไวยากรณ์ เลข ลูกคิด และบัญชี ขณะเดียวกันได้แบ่งวิชาภาษาอังกฤษออกเป็น 6 ชั้น มีวิชา อ่าน เขียน คัด แปล ไวยากรณ์ เรียงความ ภูมิศาสตร์และเลข สำหรับชั้น 6 มีการเพิ่มวิชา พงศาวดาร ต่างประเทศ ความรู้เรื่องเหตุการณ์และเรื่องราวการค้าขาย ความรู้ดาราศาสตร์และตรีศศาสตร์

พ.ศ. 2432 กรมศึกษาธิการได้ไปรวมอยู่กับกรมธรรมการ ซึ่งได้ถูกยกขึ้นเป็นกระทรวงธรรมการในปี พ.ศ. 2435 หลังจากนั้นได้มีการปรับปรุงหลักสูตรและนำมาใช้ระหว่างปี พ.ศ. 2438 – 2444 หลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ประโยค ดังนี้

ประโยค 1 มี 3 ชั้น มีวิชาภาษาไทยและเลข

ประโยค 2 มี 3 ชั้น มีวิชาภาษาไทยและเลข

ประโยค 3 มี 4 ชั้น มีวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษหรือมลายู เลข พีชคณิต ยุคคติ ภูมิศาสตร์ ธรรมชาติวิทยา วาดเขียน (สำหรับชั้น 4 มีวิชาวิทยาศาสตร์ คือ ฟิสิกส์และเมคานิกส์ คิว)

พ.ศ. 2441 มีการปรับโครงสร้างการศึกษาใหม่ โดยแบ่งการศึกษาสามัญออกเป็น 3 ชั้นคือ

ชั้นที่ 1 มวลศึกษา เทียบเท่าอนุบาลศึกษา มีโรงเรียน 3 ประเภท คือ คินเคอร์การ์เดน โรงเรียนมูลบท (อายุภายใน 7 ขวบ) และโรงเรียน กข นโม (ไม่จำกัดอายุ) วิชาที่สอนคือ อ่าน เขียน เลข

ชั้นที่ 2 ประถมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

โรงเรียนไทยเบื้องต้นชั้นต่ำ หลักสูตร 3 ปี สอนวิชาภาษาไทย(อ่านเขียนตามคำบอก) เลข ภูมิศาสตร์ และวาดเขียน

โรงเรียนไทยเบื้องต้นชั้นสูง หลักสูตร 3 ปี สอนวิชา ภาษาไทย เลข ภูมิศาสตร์ แบบแผนสิ่งของ มวลวิทยา วาดเขียน การฝึกหัดร่างกายและเรื่องพิเศษอื่นๆ

ชั้นที่ 3 มัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ

โรงเรียนไทยเบ็องกลาง หลักสูตร 4 ปี สอนวิชา ภาษาไทย (อ่าน เขียน ตามคำบอก ไวยากรณ์ เรียงความ) คณิตวิชา พงสาวดาร ภูมิศาสตร์ วิทยาการวาด การฝึกซ้อมร่างกายและเรื่องพิเศษอื่นๆ

โรงเรียนอังกฤษไทยเบ็องตัน หลักสูตร 4 ปี สอนวิชา ภาษาไทย เลขวิธี ภูมิศาสตร์ พลศาสตร์ การวาด ภาษาอังกฤษ (อ่าน เขียน ตามคำบอก ลายมือ ไวยากรณ์)

โรงเรียนอังกฤษไทยเบ็องกลาง หลักสูตร 4 ปี สอนวิชา ภาษาไทย (ไวยากรณ์ เรียงความ) ภาษาอังกฤษ(แปล ไวยากรณ์ เรียงความ)คณิตวิทยา ภูมิศาสตร์ วิทยา พลศาสตร์การวาด (และภาษาต่างประเทศอย่างน้อยหนึ่งภาษา (มลายู บาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เยอรมัน ละติน)

พ.ศ. 2540 มีการเปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียนซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญทั้งที่สืบเนื่องมาจากคำชี้แจงของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ(เมื่อครั้งยังคงเป็นกรมหลวงดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย)ต่อที่ประชุมเทศบาลฝ่ายราชในหน้าที่กระทรวงธรรมการ ความว่า

“การศึกษาซึ่งได้จัดตลอดมาแล้วนี้ ก็เพื่อฝึกหัดคนเข้ารับราชการ ตามความประสงค์ของบ้านเมืองซึ่งกำลังขยายการทำงานออกทุกทาง แต่บัดนี้ราษฎรพากันนิยมการเล่าเรียนมากขึ้นแล้ว เห็นได้โดยที่เปิดโรงเรียนขึ้นที่ไหนก็มีนักเรียนเต็มทีนั้น หน้าที่ราชการจะหาหมอแก่ผู้ที่ประสงค์จะเข้ารับราชการ ไม่เมื่อเป็นเช่นนี้ผลที่ปรากฏในภายหน้าก็คือ ผู้เรียนไม่สมหวัง การแก้ความผิดข้อนี้ฝ่ายเราก็ต้องรีบทำเสียแต่บัดนี้ไปคือ

1. จะต้องให้ราษฎรทุกคนที่เป็นชาย (ผู้หญิงดไว้ก่อน) ผู้ที่มีอายุในเวลาเรียนได้เล่าเรียน ทุกคนแต่

2. จะต้องให้เรียนพอมีความรู้พอสมควรแก่อัศภาพเท่านั้น เมื่อเรียนสำเร็จแล้วก็ออกไปหาเลี้ยงชีพตามภูมิฐานะของตน

3. นักเรียนที่หัวแหลมให้เปิดช่องให้ได้มีโอกาสเรียนต่อขึ้นไปจนถึงวิชาชั้นสูงสุด กระทรวงศึกษาธิการ (2507: 184-184 อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2542: 87)

จากคำชี้แจงดังกล่าวทำให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียนใหม่ในปีเดียวกันนั้น โดยจัดแบ่งโรงเรียนออกเป็น 3 ระดับ คือ ประถม มัธยม และอุดมศึกษา สำหรับประถมและมัธยมยังแบ่งออกเป็นสายสามัญและวิสามัญ ในด้านหลักสูตรยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก นอกจากจะให้เรียนวิชาคำนวณมากขึ้น มีการบังคับวิชาวาดเขียน และให้เรียนภาษาอังกฤษในชั้นมัธยม

1.3.3 สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สมัยนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปกครองประเทศ (พ.ศ.2453-2475) มีการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2456 ได้มีการกำหนดแผนการศึกษาขึ้นใหม่ โดยขยายประถมศึกษา ออกเป็น 5 ปี(แบ่งเป็นเรียนวิชาสามัญ 3 ปี วิชาอาชีพ 2 ปี) มัธยมศึกษา 8 ปี ผู้ที่เรียนจบชั้นมัธยม 6 และมัธยม 8 อาจไปเรียนต่ออุดมศึกษาชั้นต่ำและชั้นสูงได้ตามลำดับ แผนการศึกษานี้ได้ถูกปรับปรุงในปี พ.ศ. 2548 โดยจัดให้สายมัธยมวิสามัญศึกษา ชั้นต่ำ ชั้นกลางและชั้นสูงเพิ่มขึ้นเพื่อสอนวิชาชีพ

พ.ศ.2464 มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา ซึ่งบังคับให้เด็กไทยทุกคนต้องเรียนจบชั้นประถมปีที่ 4 นับเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญยิ่ง ในปีเดียวกันได้มีการปรับปรุงแผนการศึกษา พ.ศ.2458 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วย กล่าวคือ ในระดับอุดมศึกษาแทนที่จะเรียนชั้นต่ำและชั้นสูงให้เปลี่ยนไปเรียนชั้นประกาศนียบัตรและชั้นปริญญา ตามลำดับ ส่วนระบบโรงเรียนคงเหมือนเดิม มีประถม 5 ปี (สามัญ 3 ปี วิสามัญ 2 ปี) มัธยมสามัญแบ่งออกเป็น มัธยมตอนต้น 3 ปี มัธยมตอนกลาง 3 ปี และมัธยมตอนปลาย 2 ปี นอกจากนี้ก็มีมัธยมวิสามัญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ชั้นต่ำ ชั้นกลาง ชั้นสูง ในแต่ละชั้นมิได้กำหนดเวลาเรียน คงให้ยืดหยุ่นได้ตามประเภทวิชาอาชีพ

ในแง่ของหลักสูตรอาจกล่าวได้ว่า วิชาที่จัดสอนไม่ได้แตกต่างไปจากเดิมที่เคยกำหนดไว้ในปี พ.ศ. 2548 และถึงแม้จะมีความคิดว่าการหันเหความมุ่งหมายของการศึกษาจากการเตรียมคนเข้ารับราชการให้เป็นการเตรียมให้ออกไปประกอบอาชีพตามภูมิลำเนาของตนแต่ในทางปฏิบัติยังคงปรากฏว่าพ่อแม่ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาโรงเรียน ต่างมีความมุ่งมาดปรารถนาให้บุตรหลานของตนได้เข้ารับราชการเมื่อเรียนสำเร็จแล้วอยู่นั่นเอง อย่างไรก็ตามในสมัยนี้ได้มีการบรรจุวิชาลูกเสือ เนตรนารี และอนุภาษาเข้าไว้ในหลักสูตร เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีและความรักชาติ อันเป็นความต้องการของสังคม

1.3.4 สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สมัยนี้อยู่ในระหว่าง พ.ศ.2475-2520 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีการกำหนดแผนการศึกษาขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาของรัฐบาลซึ่งกล่าวว่า

“ในหลักการศึกษา รัฐบาลนี้มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษแก่พลเมืองทั่วไปอย่างเต็มที่ ให้ได้รับการอบรมในระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ ให้ได้รับการศึกษาทางธรรมชาติ ทางงานและทางสังคม ฝึกฝนให้รอบรู้ มีสติปัญญาความคิด รู้จักค้นคว้าหาเหตุผลโดยตนเอง มีจรรยาประกอบด้วยกำลังกายและกำลังใจเป็นอันดี กับทั้งไม่ให้ละทิ้งเสียซึ่ง

จริยศึกษาแห่งชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของไทย มุ่งประสงค์ให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้วสามารถประกอบอาชีพ มีอนามัย และ ศีลธรรมอันดีงาม” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507: 308-309 อ้างใน ชำรง บัวศรี, 2542: 105)

แผนการศึกษาใหม่นี้แบ่งเป็น ประถมศึกษา 6 ปี (สามัญศึกษา 4 ปี และวิสามัญศึกษา 2 ปี) มัธยมศึกษาตอนต้น 4 ปี ตอนปลาย 4 ปี เรียกย่อๆ ว่าระบบ 4 : 4 : 4

สำหรับหลักสูตรนั้นเฉพาะหลักสูตรมัธยมตอนปลายได้ใช้หลักสูตรซึ่งแก้ไขเมื่อ พ.ศ. 2471 คือ แผนกกลางเรียนสามัญทั่วไปเหมือนหลักสูตรเดิม แผนกภาษาเรียนหนักทางภาษาต่างประเทศแผนกวิทยาศาสตร์เรียนหนักทางวิทยาศาสตร์และคำนวณ ต่อมาในปี พ.ศ. 2473 ได้มีการยกเลิกแผนกกลาง ขณะเดียวกันมีการเปลี่ยนชื่อแผนกภาษาเป็นแผนกอักษรศาสตร์

พ.ศ. 2479 มีการแต่งตั้งรัฐบาลชุดใหม่และประกาศแผนการศึกษาชาติใหม่ โดยมีจุดประสงค์ที่จะลดระยะเวลาการศึกษาสามัญลง จุดมุ่งหมายของการศึกษาตามแผนการศึกษาชาติใหม่นอกจากมุ่งให้พลเมืองได้รับการศึกษาเพื่อทำหน้าที่พลเมืองแล้ว ยังมุ่งให้ปัญญาความรู้ (พุทธศึกษา) ให้มีศีลธรรมดี (จริยศึกษา) และให้มีร่างกายสมบูรณ์ (พลศึกษา) ทั้งนี้ให้จัดการศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ มีการแยกสถานศึกษาออกเป็นสองประเภทคือ สามัญศึกษา มีประถม 4 ปี มัธยมต้น 3 ปี มัธยมปลาย 5 ปี และเตรียมอุดม 2 ปี และอาชีวศึกษา ซึ่งรับช่วงจากสามัญศึกษาทุกระยะที่สุดประโยค

ในด้านหลักสูตรได้มีการปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2480 เพื่อเปลี่ยนระบบโรงเรียนด้วยที่ควรนำมากล่าวในที่นี้คือการลดชั้นมัธยมบริบูรณ์ลงเหลือเพียงชั้นมัธยมปีที่ 6 สำหรับผู้ที่ต้องการเข้ามหาวิทยาลัยให้เข้าเรียนต่อได้ในชั้นเตรียมอุดมศึกษา โดยให้เลือกเรียนสายอักษรศาสตร์หรือวิทยาศาสตร์สายใดสายหนึ่ง หลักสูตรที่ปรับปรุงใหม่คงมีลักษณะเป็นหลักสูตรรายวิชา การจัดทำหลักสูตรให้ผู้บริหารและนักวิชาการของกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการและยังไม่มีมีการนำเอาศาสตร์ของการออกแบบหลักสูตรมาใช้

พ.ศ. 2494 มีการประกาศแผนการศึกษาชาติใหม่ โดยมุ่งให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่อัธภาพ จะได้เป็นพลเมืองดี มีพละนาามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพได้ จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กล่าวมานี้ไม่แตกต่างกับของปี พ.ศ. 2479 ข้อแตกต่างอยู่ที่การเพิ่มเนื้อหาสาระใหม่เข้าไป นั่นคือนอกเหนือจาก พุทธศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษาแล้วมีการเพิ่มหัตถศึกษาเข้าไปด้วย สำหรับระบบโรงเรียนสิ่งที่แตกต่างกับของ พ.ศ. 2479 ได้แก่ การเพิ่มมัธยมสามัญศึกษา การศึกษาพิเศษ และการศึกษาผู้ใหญ่ ส่วนมัธยมต้นและปลายที่มีอยู่เดิมให้เปลี่ยนชื่อเป็นมัธยมวิสามัญ ระบบโรงเรียนมัธยมจึงแบ่งออกเป็น 2 สาย ดังนี้

มัธยมสามัญศึกษาได้แก่ การศึกษาวิชาสามัญต่อจากประถมศึกษา และการฝึกหัดทำงานซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ความสามารถเบื้องต้นของพลเมือง จัดสอน 3 ปี

มัธยมวิสามัญศึกษา ได้แก่การศึกษาวิชาเฉพาะ ซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบอาชีพโดยรับช่วงจากประถมศึกษา มัธยมสามัญศึกษา หรือมัธยมวิสามัญศึกษา ทุกระยะที่สุด ประโยคจัดแบ่งเป็น มัธยมอาชีวศึกษาดอนต้นและตอนปลาย ตอนละ 3 ปี หนึ่งในสายของมัธยมวิสามัญศึกษายังคงมีชั้นเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี เหมือนอย่างเดิม

ในแง่ของหลักสูตรนอกจากการเพิ่มวิชาหัตถศึกษาแล้วรูปแบบของหลักสูตรยังคงเหมือนเดิมกล่าวคือเป็นหลักสูตรรายวิชา มีการจัดลำดับเนื้อหาสาระตามความยากง่ายวิชาต่างๆ มุ่งเพื่อการเรียนต่อในชั้นสูงขึ้นไป และเพื่อเข้ามหาวิทยาลัยในที่สุด

พ.ศ. 2503 มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติขึ้นใหม่ ทั้งนี้เป็นผลจากการปฏิบัติเมื่อ พ.ศ. 2501 เป็นแผนที่อาศัยเค้าโครงจากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 แต่มีสาระสำคัญที่แตกต่างจากที่มีอยู่เดิม 3 ประการ คือ

1.3.4.1 นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา แผนการศึกษาชาติทุกฉบับ ถือหลักว่ารัฐมุ่งหมายให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่ “อรรถภาพ” ของตน คือพอสมควรแก่ภูมิปัญญาและทุนทรัพย์แต่ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ใช้ถ้อยคำใหม่ว่า รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาตามสมควรแก่ “เอกัตถภาพ” ซึ่งหมายความว่า ความมั่งมีหรือยากจน ไม่ควรเป็นเหตุกีดกัน ถ้าเป็นผู้มีภูมิปัญญาสูง รัฐยอมมีหน้าที่จัดให้มีทุนการศึกษาเพื่อสนับสนุนให้ได้ศึกษาสูงขึ้นไป

1.3.4.2 แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2479 ระบุองค์สามแห่งการศึกษา คือ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา ส่วน 2494 ได้เพิ่มองค์ที่ 4 เข้ามา คือ หัตถศึกษา และเน้นความพอเหมาะของการศึกษาทั้ง 4 ส่วนนี้ แต่แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ได้ยกเลิกความคิดในเรื่องความพอเหมาะแห่งองค์ต่างๆ ของการศึกษาเหล่านี้เสีย และเปลี่ยนมาใช้ข้อความใหม่ว่า “ในการจัดการศึกษานั้นให้จัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของสังคมและบุคคลโดยให้มีความสอดคล้องกับแผนเศรษฐกิจและแผนการปกครองประเทศ”

1.3.4.3 เปลี่ยนระบบโรงเรียนจาก ประถมศึกษา 4 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และเตรียมอุดมศึกษา 2 ปี (4: 3: 3: 2) เป็นประถมศึกษา 7 ปี มัธยมต้น 3 ปี และมัธยมปลาย 2 ปี (7: 3: 2) และให้แยกเรียนสายสามัญหรือสายอาชีพ หลังจากจบประถมศึกษาแล้ว ตามแผนใหม่นี้ไม่มีชั้นเตรียมอุดมศึกษาอีกต่อไป

พ.ศ. 2503 นับเป็นปีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในด้านหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงก่อนหน้านี้นี้ประมาณ 7-8 ปี นักการศึกษารุ่นใหม่จากสหรัฐอเมริกาได้ทยอยกันกลับมาและ

นำเอาแนวความคิดของการศึกษาแบบพิพัฒนาการ (Progressive Education) และ ปรัชญาการศึกษาลัทธิปฏิบัตินิยม (Pragmatic Philosophy of Education) เข้ามาเผยแพร่เป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการเรียนการสอนอย่างมาก ในปีเดียวกันนี้ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่มีความพยายามที่จะจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการของผู้เรียนมากขึ้นอย่างไรก็ตามเนื่องจากยังขาดความเข้าใจในเรื่องศาสตร์ของการออกแบบหลักสูตร ดังนั้นการดำเนินการในบางเรื่องจึงมีลักษณะของการลอกเลียนตัวอย่างเช่น ได้มีการกำหนดจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษาเหมือนกับที่คณะกรรมการกำหนดนโยบายการศึกษาของสมาคมการศึกษาแห่งชาติ (educational policies commission N.E.A.) ของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้เมื่อ พ.ศ. 2481 ซึ่งมีอยู่ 4 ประการ คือการตระหนักในตน (self realization) มนุษย์สัมพันธ์ (human relationship) ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ (economic efficiency) และความรับผิดชอบต่อน้ำที่พลเมือง (civic responsibility)

รูปแบบของหลักสูตร พ.ศ. 2503 ยังคงมีลักษณะเป็นหลักสูตรรายวิชา การกำหนดเนื้อหาสาระยึดหลักความจำเป็นทางวิชาการ ความยากง่าย และลำดับขั้นโดยอาศัยเวลาหรือเหตุการณ์ ฯลฯ ตามแบบที่เคยปฏิบัติกันมา อนึ่งมีข้อพึงสังเกตว่าเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้นั้นจะไม่สัมพันธ์กับจุดหมายของหลักสูตร เรื่องนี้คณะกรรมการวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงศึกษาธิการเมื่อ พ.ศ. 2513 ก็ได้เขียนไว้ในรายงานข้อ 6 ความว่า “โครงสร้างของหลักสูตรยึดวิชาต่างๆ เป็นหลัก การกำหนดรายละเอียดมุ่งกำหนดตามรูปวิชานั้นๆ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในแง่พุทธิปัญญาอย่างแคบ เนื้อหาของหลักสูตรขาดการประสานสัมพันธ์กับความมุ่งหมายทั่วไป”

หลังจาก พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา ความคิดเรื่องการออกแบบหลักสูตรได้รับการผลักดันเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากนักการศึกษาที่กลับจากสหรัฐอเมริกา ประกอบกับในขณะนั้นรัฐบาลได้เริ่มงานวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นเป็นผลให้ต้องมีการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้องกัน จากผลของการวางแผนการศึกษานี้เองทำให้ความคิดเรื่องการวางแผนพัฒนาหลักสูตรกระจางขึ้นเป็นลำดับ นักการศึกษาบางท่านได้เขียนตำราว่าด้วยหลักสูตรเผยแพร่ เป็นการสร้างความเข้าใจเรื่องการออกแบบหลักสูตรเพิ่มมากยิ่งขึ้น

การออกแบบหลักสูตรเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปเป็นร่าง เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาหลักสูตรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 โดยให้ทำหน้าที่วิจัย ออกแบบ พัฒนา ประเมินผลหลักสูตร วัสดุหลักสูตร รวมทั้งการฝึกอบรมครูและเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

1.4 หลักสูตรสมัยปัจจุบัน

เหตุผลที่ต้องแยกสมัยปัจจุบันออกมาต่างหากโดยเริ่มต้นตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา ก็เนื่องจากใน พ.ศ. นี้ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายสนับสนุนให้ประชากรของประเทศได้รับการศึกษาดลอดชีวิต ซึ่งจัดว่าเป็นแนวทางใหม่ของการศึกษา ขณะเดียวกัน ได้มีการจัดระบบการศึกษาใหม่ ให้มีประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี หรือเรียกโดยย่อว่าเป็นระบบ (6: 3: 3)

จากการที่มีการปรับปรุงระบบการศึกษาทำให้มีการปรับปรุงหลักสูตรตามมาด้วย หลักสูตรใหม่นี้ทำเสร็จและนำออกใช้ในปี พ.ศ. 2521 อาจกล่าวได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้มีการนำเอาศาสตร์การออกแบบหลักสูตรมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เห็นได้จากการที่มีการดำเนินการอย่างมีระบบ เช่น การวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2503 การประชุมสัมมนา ระดับชาติและระดับรองลงมาเพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากบุคคลหลายฝ่าย สำหรับเป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรการประชุมอบรมผู้ที่เกี่ยวข้องก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะ ๆ เป็นต้น

จากผลของการใช้ศาสตร์ในการออกแบบหลักสูตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เป็นต้นว่ามีการจัดโครงสร้างของหลักสูตรในลักษณะผสม คือ ไม่ใช่เป็นหลักสูตรรายวิชา (subject curriculum) หรือหลักสูตรสัมพันธ์วิชา (correlated curriculum) หรือหลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ (competency-based curriculum) อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงแบบเดียว แต่จะมีหลักสูตรหลายรูปแบบผสมกันอยู่ ตัวอย่างเช่น หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ในกลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้การจัดโครงสร้างวิชาและเนื้อหาสาระมีลักษณะเป็นรูปแบบของหลักสูตรบูรณาการ (integrated curriculum) นอกจากนี้ก็มีการกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและมีการนำเอาระบบหน่วยกิต (credit system) มาใช้ด้วย อนึ่งจากรายงานผลการวิเคราะห์หลักสูตร พ.ศ. 2503 ข้อ 2 ได้แสดงให้เห็นชัดว่าเกิดมีแนวความคิดใหม่ขึ้น ดังข้อความข้างล่างนี้

“การจัดทำหลักสูตรใหม่ ไม่ควรจัดทำด้วยการยึดหลักสูตรเก่าเป็นหลักแล้วปรับปรุงส่วนประกอบต่างๆ เพราะด้วยวิธีนี้จะไม่สามารถพัฒนาหลักสูตรใหม่ได้คล่องตัวเท่าที่ควร และจะเป็นการยึดสาระและรูปแบบเดิมซึ่งบกพร่องในอดีต ปัญหาต่างๆ จะลงรูปรอยเดิม ต่างกันก็แต่ในรายละเอียดทางที่คิดควรตั้งหลักใหม่ทั้งสิ้น โดยไม่ยึดติดรูปวิชาต่างๆ ที่มีอยู่เดิมและอัตราเวลาเรียน ควรมุ่งสาระสำคัญของประสบการณ์ ทักษะและทัศนคติที่ปรารถนาให้เกิดขึ้นตามสัดส่วนที่เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนและเหมาะสมกับธรรมชาติของความรู้ต่างๆ ทั้งนี้ควรจัดเวลาให้สอดคล้องกับช่วงเวลาความสนใจของเด็กประถมศึกษา โดยเลิกเคร่งครัดกับจำนวนชั่วโมงแบบเดิมๆ

หลังจากที่ได้ใช้หลักสูตร พ.ศ. 2521 มาเป็นเวลาเกือบสิบปีแล้ว และตลอดเวลาที่ผ่าน มาหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบโดยตรงและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้ติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่องหนึ่ง ในช่วงเวลาเดียวกันเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ก้าวหน้าไปมาก สินค้าประเภทอุตสาหกรรมได้ เริ่มล้ำหน้าสินค้าเกษตรกรรม ความพยายามที่จะทำประเทศให้เป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้ เพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เห็นได้จากการเริ่มอุตสาหกรรมปิโตรเคมี การขยายอุตสาหกรรมสิ่งทอและ อุตสาหกรรมเกษตรต่างๆ ผลการประเมินหลักสูตรในระยะหลังๆ มีข้อมูลชี้ชัดว่าหลักสูตรไม่ สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสถานะเศรษฐกิจสังคมและความ เจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ไม่สามารถพัฒนาคนในสังคมให้มีความรู้ มี คุณธรรมสามารถพึ่งตนเอง และนำเทคโนโลยี ที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2531 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษาและ มัธยมศึกษาและสามารถจัดทำหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ของทั้งสองระดับการศึกษาแล้ว เสร็จในปี พ.ศ. 2533 ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2533

หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นกระบวนการ มากกว่าเนื้อหา โครงสร้างของหลักสูตรมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ ค่านิยมและการจัดการ ทั้งนี้โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถคิดและแก้ปัญหา เห็นคุณค่าของการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ ได้รับไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรยังคงแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์เหมือนเดิม มีกลุ่มประสบการณ์พิเศษที่ได้กำหนดให้เป็นกิจกรรมตามความ สนใจของผู้เรียน และไม่ต้องนำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินผลการเรียน แต่มีการวัดและประเมินเพื่อ ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

สำหรับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เป็นหลักสูตรที่เน้น กระบวนการด้านความคิดและการปฏิบัติ ในโครงสร้างได้ลดจำนวนคาบวิชาบังคับและเพิ่มจำนวน คาบวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนวิชาสามัญและวิชาอาชีพได้อย่าง กว้างขวาง มีคาบเวลาสำหรับให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอิสระอันจะนำไปสู่การค้นพบความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองได้อย่างแท้จริง ส่วนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับ ปรับปรุง พ.ศ. 2533 ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างให้มีความยืดหยุ่นสามารถนำไปใช้ในพื้นที่ ต่างๆ ตามนโยบายและเป้าหมายของการพัฒนา และตามความต้องการของท้องถิ่น ลดหน่วยการ เรียนของวิชาบังคับให้เหลือน้อยลงและเพิ่มหน่วยการเรียนวิชาเลือกเสรีให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียน เลือกวิชาต่างๆ ได้กว้างขวาง ตามความถนัดและความสนใจ ส่งเสริมการเรียนการสอนที่เน้น กระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง อันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพ

ชีวิต มีความรู้ มีคุณธรรมและมีทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพอย่างเพียงพอที่จะเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพในอนาคต และสามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามความรู้ ความสามารถและบทบาทหน้าที่ของตนด้วยแนวทางและวิธีการใหม่

เมื่อพิจารณาจากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าหลักสูตรฉบับปรับปรุงพ.ศ.2533ทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษายังคงรักษาเนื้อหาไว้อย่างเดิมจุดหมายของหลักสูตรก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง วนไว้แต่มาได้มีการแก้ไขให้กะทัดรัดขึ้นเท่านั้น มีข้อคืออยู่ข้างที่หลักสูตรมัธยมศึกษาได้เปิดโอกาสให้มีวิชาเลือกเสรีมากขึ้น

ในปี พ.ศ. 2542 มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นอันมีผลให้มีการปรับปรุงหลักสูตรอีกครั้งหนึ่งนั่นก็คือการประกาศพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สารระสำคัญประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้แก่การรวมการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเข้าด้วยกันเรียกว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อความในมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติซึ่งกล่าวว่า

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นค่าความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชนชาติและสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การศึกษา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิต อย่างมีความสุข

ข้อความในมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการแสดงเป้าประสงค์ของรัฐซึ่งจะต้องบรรลุไว้ในหลักสูตร อย่างไรก็ตามถ้าพิจารณาอย่างละเอียดก็เห็นว่าไม่ได้มีอะไรใหม่เพราะสิ่งต่างๆ ที่บ่งไว้ในพระราชบัญญัตินั้นล้วนมีอยู่ในหลักสูตรที่ใช้อยู่แล้ว ยังมีข้อความที่เกี่ยวกับหลักสูตรในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 อีกแห่งหนึ่งคือในมาตรา 27 ที่กล่าวว่า

“มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการ ประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพ ปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ”

ตามมาตรา 27 ซึ่งให้เห็นว่าหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกจากจะให้การศึกษาทั่วไป แล้วที่สำคัญก็จะต้องให้ผู้เรียนสามารถออกไปประกอบอาชีพและศึกษาต่อได้ด้วย นอกจากนี้ยัง กำหนดให้สถานศึกษารับผิดชอบทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมของคนด้วย

ทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่

2.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับการการสอนของ Bruner

2.1.1 หลักการเรียนรู้

หลักการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนว่า ครูสามารถ จัดเตรียมประสบการณ์เพื่อช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพร้อมได้ โดยไม่ต้องรอให้นักเรียน พร้อมเองตามธรรมชาติ ถ้าการนำเสนอตรงกับเงื่อนไขการรับรู้ของนักเรียน และใช้วิธีการที่ เหมาะสมและในการเรียนรู้นั้นเด็กจะเกิดกระบวนการ 3 อย่างพร้อม ๆ กัน Bruner (1960:42)

2.1.1.1 การได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ ๆ ข้อมูลเหล่านั้นจะได้มาจากสิ่งที่ตนรู้มา ก่อนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2.1.1.2 ลักษณะของการเรียนรู้ เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการ ของการจัดการกับความรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับความรู้ใหม่

2.1.1.3 การประเมินผล เป็นการตรวจสอบดูว่า วิธีที่จัดการข้อมูลนั้น เหมาะสมกับความรู้หรือไม่

2.1.2 ทฤษฎี

ทฤษฎีของการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับการเรียนรู้และการพัฒนา โดยมี ลักษณะสำคัญ 4 ประการ Bruner (1960:52)

2.1.2.1 กำหนดประสบการณ์ให้ผู้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเป็นการเรียนรายบุคคลและการเรียนโดยทั่ว ๆ ไป

2.1.2.2 กำหนดวิธีการให้ผู้เรียนหาความรู้ให้เหมาะสมที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับขอบข่ายของความรู้

2.1.2.3 กำหนดลำดับขั้นตอนที่มึประสิทธิภาพในการเสนอสิ่งที่เรียนรู้อ

2.1.2.4 มีการใช้แรงจูงใจในกระบวนการเรียนการสอนนั้น ทั้งแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก

2.1.3 แนวคิด

แนวความคิดของ Bruner เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้ถ้าครูเลือกวิธีการที่เหมาะสมมาใช้โดยไม่ต้องรอเวลา ครูควรวางแผนจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้รับเนื้อหาสาระซึ่งทำให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ใหม่ โดยคำนึงถึงความสามารถและพัฒนาการของนักเรียน และปรับเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน จัดลำดับเนื้อหาและทักษะจากง่ายไปหายาก นอกจากนี้ควรออกแบบการจัดการเรียนรู้หลาย ๆ วิธี เพื่อให้นักเรียนค้นพบคำตอบหรือกฎเกณฑ์ตามที่ต้องการ

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของ Rogers

2.2.1 หลักการเรียนรู้

เป็นนักจิตบำบัดได้ประสบผลสำเร็จในการให้คำปรึกษาแก่คนไข้โดยใช้คนไข้เป็นศูนย์กลาง วิธีที่นิยมใช้คือ การให้ความสำคัญในความสามารถของคนไข้ การสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น การให้การยอมรับ การนับถือ การมีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น Rogers (1965: 51)

ต่อมาเมื่อ Rogers มีความสนใจด้านการศึกษาจึงได้นำเทคนิคนั้นมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในลักษณะที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายเรื่องประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานเพื่อช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถกระทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตัวเอง สามารถคิดวิเคราะห์ มีความรู้ในการแก้ปัญหา สามารถปรับตัว ยืดหยุ่น มีสติปัญญาที่จะเผชิญกับปัญหาใหม่ ๆ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ

2.2.2 แนวคิด

นอกจากนี้ Rogers (1965: 36) ยังมีความเห็นว่า ครูจำนวนมากเห็นด้วยกับความคิดที่ว่าครูไม่สามารถสอนนักเรียนได้โดยตรง เป็นแต่เพียงช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนของนักเรียนเท่านั้น และสิ่งนี้เป็นสมมุติฐานที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษา โดยใช้ยุทธวิธีการ

เรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญจะเน้นจุดสนใจหรือความสำคัญไปที่ตัวนักเรียน ซึ่งครูจะต้องเข้าใจปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก

แนวความคิดของ Rogers นี้จะเห็นได้ว่าเน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียนเป็นอย่างมาก ให้ความสำคัญในการยอมรับในความสามารถของนักเรียน เป็นต้นแนวความคิดของการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูมีบทบาทเป็นผู้น่วยความสะดวก และต้องเข้าใจเด็กในทุกสภาพ ช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตัวเองมีความสามารถในหลาย ๆ ด้าน

2.3 ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences Theory)

ผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสามารถทางสติปัญญาต่าง ๆ เรียกว่า ทฤษฎีพหุปัญญา โดยสรุปไว้ว่าคนทุกคนมีความสามารถทางสติปัญญาหลายด้านและแตกต่างกันสามารถนำสติปัญญาไปใช้ในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาต่างๆสติปัญญาในแต่ละด้านเป็นอิสระซึ่งกันและกันและทุกคนสามารถพัฒนาสติปัญญาเหล่านี้ได้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสติปัญญาที่หลากหลายเหล่านี้ด้วยการใช้วิธีการสอนหลายวิธีและการจัดกิจกรรมหลายรูปแบบเพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติให้สอดคล้องกับความสามารถทางสติปัญญาต่าง ๆ ของคน Gardner (1983: 29) ความสามารถทางสติปัญญาทั้ง 8 ด้าน ได้แก่

2.3.1 สติปัญญาด้านภาษา เป็นความสามารถในการใช้ทักษะทางภาษา การแสดงออก การเข้าใจถ้อยคำ และศิลปะในการสื่อสาร ผู้ที่มีความสามารถทางสติปัญญาด้านนี้ จะเป็นคนที่ชอบการอ่าน การเขียน การเล่าเรื่อง มีความจำดี ชอบเล่นเกมเกี่ยวกับคำ ปริศนาอักษรไขว้ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การเล่าเรื่อง การพูดใน โอกาสต่าง ๆ การฟัง และการเขียนเรื่อง บทความ หรือนิทาน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ และการเขียนบทร้อยกรอง

2.3.2 สติปัญญาด้านการใช้เหตุผลและคณิตศาสตร์ เป็นความสามารถในการคิดหาเหตุและผล มีความเข้าใจในความสัมพันธ์ของการกระทำ วัตถุ และความคิด มีความสามารถในการคำนวณ การพิจารณาปัญหาและแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ สามารถเข้าใจรูปแบบและความสัมพันธ์กับสิ่งอื่น กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การฝึกแก้ปัญหา การใช้เหตุผลเล่นเกมฝึกทักษะทางคณิตศาสตร์ การออกแบบทำการทดลอง การคิดคำนวณ การจัดหมวดหมู่และการฝึกคิดวิเคราะห์

2.3.3 สติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ เป็นความสามารถในด้านการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ สร้างสิ่งที่สร้างสรรค์หรือจินตนาการภายในใจ การเข้าใจภาพหลายมิติ การออกแบบ การเดินเรือ และสถาปัตยกรรม เป็นความสามารถในการมอง 3 มิติ การถ่ายโอนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ประสบการณ์ของคนสู่จินตนาการ สติปัญญาด้านนี้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับงานที่เกี่ยวกับทัศนศิลป์

กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การสร้างสรรค์ภาพ การสร้างแบบรูป การใช้สัญลักษณ์ กราฟฟิค การใช้แผนภูมิ การทำแผนผังความคิด แผนที่และการสร้างรูปบล็อก

2.3.4 สติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ เป็นความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกาย การแสดงออกทางอารมณ์ ภาษาท่าทางและการออกกำลังกาย สติปัญญาด้านนี้จะเป็นการควบคุมส่วนต่าง ๆ ของร่างกายทุกส่วนให้ประสานกันได้ดี มีความยืดหยุ่น คล่องแคล่ว แข็งแรง ประสาทสัมผัสดี มีกลยุทธ์ในการวางแผนเคลื่อนไหวร่างกาย เป็นการแสวงหาความรู้โดยใช้การเคลื่อนไหวร่างกาย กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การใช้ร่างกายเป็นสื่อในการเรียนการสอน การแสดงท่าทาง แสดงละคร แสดงบทบาทสมมติ เล่นเกม การศึกษานอกสถานที่ และการรำหรือทำท่าทางประกอบเพลงหรือเสียงดนตรี

2.3.5 สติปัญญาด้านดนตรี เป็นความสามารถเกี่ยวกับท่วงทำนอง จังหวะ ระดับเสียงสูงต่ำ สามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ ร้องเพลงร่วมกับผู้อื่นได้ มีความซาบซึ้งและสนุกสนานในการฟังดนตรี สามารถทำเสียงล้อเลียนดนตรีที่ฟังได้ ในการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ อาจทำได้โดยการใช้เพลงหรือดนตรีประกอบในการปฏิบัติกิจกรรม ใช้ดนตรีช่วยสร้างภาพในสมอง การแต่งเพลง การใช้เครื่องเคาะจังหวะดนตรี และการเล่นดนตรี

2.3.6 สติปัญญาด้านการเข้าใจผู้อื่น เป็นความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เข้าใจใจอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดและพฤติกรรมของผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความเป็นผู้นำ รู้จักรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนมีทักษะของการขัดแย้งและการประนีประนอม มีความฉลาดทางอารมณ์ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การทำกิจกรรมในรูปของการเรียนแบบร่วมมือ การทำงานกลุ่ม และการอยู่ค่ายพักแรม

2.3.7 สติปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง เป็นความสามารถในการรู้จักและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับตัวเอง เช่น ความรู้สึก ค่านิยม ความเชื่อ การรับรู้ การคิด มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ มีบุคลิกที่เข้มแข็งสามารถประพฤติด้วยตนเองได้ สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี รู้จักตนเองตามความเป็นจริง เช่น มีจุดเด่นจุดด้อยในเรื่องใด รู้เท่าทันอารมณ์และความคิดของตน มีการสร้างแรงจูงใจจากภายใน กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การศึกษาอิสระ การพูดหรือเขียนบทความที่เกี่ยวกับประสบการณ์หรือเรื่องราวของชีวิตตน การทำงานเดี่ยว และการฝึกประเมินตนเอง

2.3.8 สติปัญญาด้านการเข้าใจธรรมชาติ เป็นความสามารถในการเข้าใจส่วนต่าง ๆ ของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม พืช และสัตว์ สามารถทำความเข้าใจ จำแนกส่วนต่าง ๆ ตามธรรมชาติ เข้าใจความสัมพันธ์ในระบบนิเวศ สามารถสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตได้อย่างดี ตระหนักถึงการดำรงชีวิตอยู่ได้และอิทธิพลของธรรมชาติ รักธรรมชาติ ไวต่อการเปลี่ยนแปลงของ

สภาพแวดล้อม กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมสติปัญญาด้านนี้ ได้แก่ การเรียนรู้ในห้องเรียนธรรมชาติ ทำโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนให้นักเรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับธรรมชาติรอบ ๆ ตัว และการไปศึกษาธรรมชาติทั่ว ๆ ไป

การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการควรเน้นการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาเหล่านี้ ซึ่งอาจทำได้โดยการจัดกิจกรรมตามสภาพจริงในชีวิตประจำวันอย่างมีชีวิตชีวา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมความถนัดและความสนใจของนักเรียนโดยองค์รวม เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด การสื่อความหมาย การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย ตลอดจนการประเมินผลด้วยวิธีการประเมินพัฒนาการและการสังเกตศักยภาพของนักเรียน (เยาเวพา เดชะคุปต์, 2544: 53)

ทฤษฎีพหุปัญญาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คนทุกคนมีความสามารถทางสติปัญญาอย่างน้อย 8 ด้าน แต่ละด้านจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละบุคคล และถือได้ว่าเป็นรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนที่สำคัญเช่นเดียวกัน สติปัญญาเหล่านี้สามารถพัฒนาให้ถึงขีดสุดได้ สามารถนำความสามารถทางสติปัญญาด้านที่เด่นมาช่วยพัฒนาด้านที่ด้อยได้ นักเรียนสามารถใช้ความสามารถทางสติปัญญาของตนในการเรียนรู้หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยการปฏิบัติจริงตามที่ครูให้โอกาสจนประสบความสำเร็จได้ นอกจากนี้ครูยังควรให้โอกาสนักเรียนในการใช้สติปัญญาทุกด้านทำกิจกรรมทั้งในเชิงบูรณาการวิธีการและบูรณาการเนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้วย

2.4 การนำทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคค์ ไปใช้กับการเรียนการสอน

Edward (1874-1949: ระบบออนไลน์) ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ไปใช้กับกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยมีหัวข้อดังนี้

2.4.1 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้แบบลองผิดลองถูกบ้าง ถ้าผู้สอนเห็นว่าไม่เป็นอันตรายและเสียเวลามากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้การค้นพบวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

2.4.2 ก่อนสอนบทเรียน ผู้สอนควรมีการสำรวจและศึกษาความพร้อม เช่น การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น การเชื่อมโยงความรู้เดิมมาสู่ความรู้ใหม่ การสำรวจความรู้พื้นฐาน เพื่อคว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

2.4.3 ผู้สอนควรมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เรียน มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน และมีการให้รางวัลในลักษณะต่างๆ เช่น รางวัล คำชมเชย หนังสือ หรือสิ่งของต่างๆ

2.4.4 การนำกฎแห่งการฝึกหัดมาใช้ หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใด ผู้สอนจะต้องช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง แล้วให้ฝึกฝนโดยกระทำสิ่งนั้น

บ่อยๆ แต่ถ้าเป็นการฝึกงานทักษะทางวิชาชีพ ควรมีการฝึกที่มีการพักสลับกันไปเพื่อผู้เรียนจะได้มีเวลาวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ผลของการฝึกก่อนที่จะลงมือฝึกต่อไป ส่วนการฝึกที่เป็นงานสร้างสรรค์การฝึกคิดต่อกันไปโดยไม่หยุดจะมีผลดีกว่า เพราะจะทำให้ความคิดต่อเนื่องกันไป

2.4.5 ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบสนองได้ถูกต้อง จะต้องให้รางวัล หรือให้สิ่งที่ทำให้ความพอใจแก่ผู้เรียนการฝึกจะมีผลสมบูรณ์หากผู้กระทำนั้นรู้วัตถุประสงค์และมองเห็นคุณค่าและประโยชน์ของสิ่งที่กระทำนั้นด้วย พร้อมทั้งมีความสนใจและตั้งใจอีกด้วย ดังนั้นก่อนการฝึกจะต้องสร้างความอยากที่จะฝึกเพื่อให้ผู้เรียนสามารถฝึกซ้ำ ฝึกหลายๆ ครั้ง หรือสามารถเรียนเกินขีด (over learning) ได้โดยไม่เบื่อหน่ายตามคำพังจึงจะทำงานได้ ฯลฯ ในการที่จะอธิบายถึงความแตกต่างนี้จะต้องเข้าใจถึงอิทธิพลของความจำระยะยาว ซึ่ง Neisser (1967: 61) กล่าวว่า “ผู้เรียนจะให้ความสนใจเฉพาะสิ่งที่เขามีความคิดเกี่ยวกับเรื่องนั้นอยู่แล้ว และจะละเลยที่จะให้ความสนใจกับเรื่องอื่นๆ” นั่นคือ การที่คนคาดหวังที่จะเห็นหรือได้ยินในสิ่งที่ต้องการจะเห็น หรือต้องการจะได้ยิน เช่น การที่ผู้เรียนบางคนนั่งเหม่อลอย หรือฝันกลางวันหรือทำอะไรที่ไร้สาระ คลอดจนการนั่งเขียนจดหมายแทนการตั้งใจฟังคำบรรยายของผู้สอน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีความคาดหวังว่าจะได้รับฟังสิ่งที่มีคุณค่าน้อยกว่าผู้สอนจึงหันไปสนใจทำอย่างอื่นแทน ลักษณะการคาดหวังนี้จะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมในระยะยาว เช่น ถ้าใครคนใดคนหนึ่งขอให้คุณอ่านหนังสือเกี่ยวกับไวยากรณ์อังกฤษ คุณก็อาจจะนึกถึงความน่าเบื่อหน่ายที่เคยเรียนมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของรูปประโยคหรือกฎไวยากรณ์ ถ้าคุณเคยมีประสบการณ์เช่นนั้น คุณก็จะไม่ยอมอ่านหรือไม่ก็อ่านอย่างลวกๆ

สารประโยชน์ที่ผู้สอนจะนำความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ไปใช้ คือ ในการจัดการเรียนการสอน จะต้องทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจว่า บทเรียนนี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์สนุกสนาน และมีความหมาย

2.4.6 ความจำระยะยาว (long term memory) ความจำระยะสั้นกับความจำระยะยาวมีความแตกต่างกันมาก ความจำระยะสั้นนั้นเกิดจากข้อมูลหรือสิ่งเร้าวิ่งเข้ามาปะทะระบบประสาทการรับรู้อย่างรวดเร็ว ถ้าจะให้ข้อมูลนั้นอยู่คงทนถาวร จะต้องอาศัยเวลาและความพยายามมาก หน่วยความจำระยะสั้นนั้นมีข้อจำกัด แต่หน่วยความจำระยะยาวนั้น ไม่มีขีดจำกัด และข้อมูลที่เก็บไว้ในส่วนนี้จะถาวร (ดูตารางเปรียบเทียบความจำระยะสั้นกับความจำระยะยาว)

ถ้าจะเปรียบเทียบความจำระยะสั้นกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์แล้ว ก็เหมือนที่วางในหน่วยความจำ ในขณะที่ใช้งาน ถ้าเราต้องการเก็บข้อมูลไว้ใช้ต่อไปเราจะต้องจัดเก็บไว้ในที่จัดเก็บถาวร เช่น จัดเก็บบันทึกโดยระบบการบันทึกในตำแหน่งที่จะค้นหาได้สะดวกในรูปแบบของ ระบบ (directory) ซึ่งประกอบด้วยแฟ้มชื่อต่างๆ (file name) เป็นต้น เมื่อต้องการแก้ไขงานเดิม หรือทำงานเดิมที่ค้างไว้ให้เสร็จ ก็เปิดเรียกข้อมูลนั้นกลับคืนมาจากแฟ้มข้อมูลที่บันทึกไว้

2.5 กระบวนการเรียนรู้ของ (Cronbach)

ความหมาย

การเรียนรู้เป็นกระบวนการแก้ปัญหาซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ครอนบาค Cronbach (1963: 69-70)

2.5.1 สภาพการณ์ (situation) หมายถึง สถานการณ์ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ เช่น กิจกรรม บรรยากาศในการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.5.2 ลักษณะประจำตัวบุคคล (personal characteristics) หมายถึง ระดับความสามารถของแต่ละบุคคลในการเรียนรู้ รวมทั้งสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ และความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน

2.5.3 ความมุ่งหมาย (goal) หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนหวังไว้ว่าจะได้รับจากการเรียนรู้ ความมุ่งหมายจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ

2.5.4 การแปลความหมาย (interpretation) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการพิจารณาและตีความ จากสิ่งเร้าและสถานการณ์ต่างๆ ที่ได้เรียนรู้มา

2.5.5 การลงมือกระทำ (action) หมายถึง การที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมโดยมีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งเร้า และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

2.5.6 ผลการกระทำ (consequence) หมายถึง ผลจากการกระทำหรือผลจากการเรียนรู้ ซึ่งหากประสบความสำเร็จ ก็จะจดจำและเลือกนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป แต่หากประสบความสำเร็จล้มเหลว ก็จะพยายามปรับปรุงแก้ไข หรือทำความเข้าใจใหม่เพื่อทำให้เกิดความสำเร็จขึ้น

2.5.7 ปฏิกริยาต่อความล้มเหลว (reaction to thwarting) หมายถึง ผู้เรียนจะมีปฏิกริยาต่อผลของการเรียนที่ประสบความสำเร็จ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.5.7.1 มีการปรับปรุงแก้ไขใหม่ในชั้นแปลความหมายแล้วหาวิธีการที่ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้

2.5.7.2 การหาทางออกโดยใช้ กลวิธีในการป้องกันตัว ครุมีบทบาทที่สำคัญมากในการให้ความช่วยเหลือให้เขาปรับตัวได้ถูกวิธี

2.6 แนวคิดด้านการศึกษาของ Dewey

2.6.1 แนวคิด

เป็นนักปรัชญาการศึกษาแบบ Progressivism มีแนวคิดว่าการศึกษาคือชีวิต การจัดการเรียนการสอนควรยึดผู้เรียนเป็นสำคัญส่งเสริมการร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันในวิถีประชาธิปไตยโดยการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้เริ่มเกิดขึ้นในสมัยของ Dewey ซึ่งมีความเชื่อว่า คนเราสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดของวิชาต่าง ๆ ที่มีในหลักสูตรได้อย่างน้อย 2 วิชาขึ้นไป การเชื่อมโยงนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือเรื่องที่จะเรียนรู้ใหม่ต่อไปได้แนวคิดด้านการศึกษา Dewey (1967:46)

2.6.1.1 จุดมุ่งหมายสำคัญของการเรียนการสอนอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายของนักเรียน สภาพท้องถิ่น ความต้องการของสังคม ทักษะ และความรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นในการทำงานให้สำเร็จ

2.6.1.2 การทดลองค้นคว้าด้วยการใช้สติปัญญา จะทำให้บุคคลมีประสบการณ์ และสามารถพัฒนาความคิดและมาตรฐานชีวิตของเขาได้

2.6.1.3 การศึกษาจะต้องส่งเสริมการสร้างสรรค์ ความมั่นคง การมีส่วนร่วมในสังคมและส่วนตน กำเนียงถึงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ซึ่งควรเน้นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย

2.6.1.4 บทบาทของครูเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการทางการศึกษา จัดการเรียนรู้ จัดการพัฒนาคิดเห็นของนักเรียนครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ครูไม่แสดงอำนาจเหนือนักเรียน แต่เป็นผู้แนะนำ กระตุ้นและเป็นตัวเร่งให้นักเรียนสร้างความเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อเนื่องด้วยตัวเอง

2.6.1.5 การสอนไม่เน้นนักเรียนให้เรียนเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ กำเนียงถึงความแตกต่างระหว่างนักเรียนแต่ละคน การสนใจ สติปัญญา ความสนใจ การถ้อย โยง การเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ Dewey จึงได้เสนอทฤษฎีซึ่งได้รับการยอมรับโดยทั่วไป คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสอนนักเรียนไม่ใช่สอนเนื้อหา

แนวคิดด้านการศึกษาของ Dewey ได้เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ครูเป็นเพียงผู้กระตุ้น ส่งเสริม แนะนำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

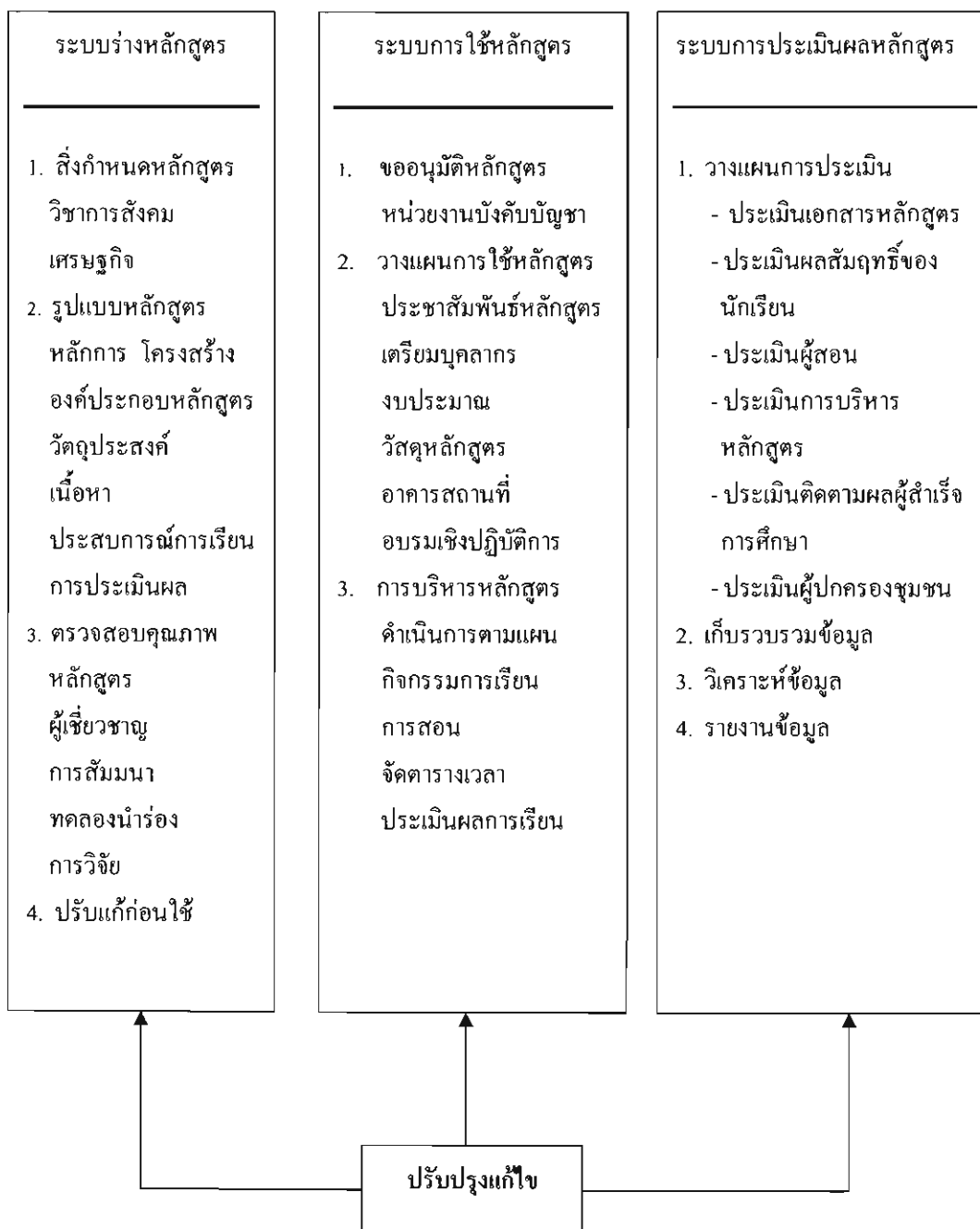
2.7 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ สมิท สเตนเลย์ และซอร์

2.7.1 แนวคิด

Smith.B.O., et al. (1957: 154)แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การศึกษาสังคมเป็นพื้นฐาน (socialize approach) ทั้งนี้ สมิทและคณะมีความเห็นว่าโรงเรียนทั้งโรงเรียนเป็นสังคมหนึ่ง ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงมุ่งเน้นการศึกษาสังคมทางด้านทักษะ ค่านิยม รูปแบบของสังคม และสภาพปัญหาความต้องการของสังคม เพื่อที่พยายามนำมาหล่อหลอมและส่งผลกระทบไปสู่โรงเรียนในรูปแบบที่เป็นปัญหาของสังคมและโรงเรียนพยายามจัดการศึกษาเพื่อมุ่งฝึกคนให้เข้าใจสังคมและการแก้ไขปัญหาสังคมสิ่งดังกล่าวนี้ก็จะเป็จุดหมายของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั่นเอง หลังจากนั้นก็จะเป็นการเลือกเนื้อหาวิชาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การเลือกประเภทของหลักสูตรและการสอนที่จะนำมาใช้เหมาะสมกับสภาพสังคม การจัดคุณภาพของหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

2.8 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่

แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจรสามารถรวบรวมนำมาเสนอในระบบต่างๆซึ่งประกอบไปด้วย ระบบร่างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตรและระบบการประเมินผลหลักสูตรโดยแสดงดังภาพประกอบนี้

ภาพ 1 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535: 30)

2.9 การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.9.1 การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา ให้รู้จักตนเอง รู้จักโลก เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง สนุกสนานในการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสรภาพ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข เน้นกระบวนการคิด ปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับความถนัด เอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นตัวประกอบ (สุนทร อมรวิวัฒน์, 2532: 31)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 ได้ระบุไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ฉะนั้น ในการจัดการศึกษาควรระลึกเสมอว่า คนทุกคนเป็นผู้ที่มีสติปัญญาพร้อมที่จะเรียนรู้ถ้าครูจัดเตรียมกิจกรรมให้และพัฒนาได้อย่างอิสระ ให้โอกาสแก่ผู้เรียนได้ศึกษาได้ค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายที่ดีและที่คนสนใจ ผู้จัดการศึกษาจึงควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การวางแผนออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบและที่สำคัญที่สุดคือเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535: 187)

2.9.2 การจัดกิจกรรม

Darling (1996: 183) ได้เน้นเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ธรรมชาติของเด็กมักจะเป็นคนที่กระตือรือร้น นักการศึกษาจึงควรออกแบบการศึกษาให้สะท้อนธรรมชาติของเด็ก สิ่งที่สำคัญคือ ความผูกพันที่จะเรียนเนื้อหาต่าง ๆ ของเด็ก ข้อค้นพบทางด้านจิตวิทยาการศึกษาและจากการสังเกตโดยทั่ว ๆ ไปพบว่า เด็กเป็นผู้ที่อยากรู้อยากเห็นปรารถนาที่จะค้นพบสิ่งต่าง ๆ และอยากมีส่วนร่วมในการสร้างความรู้สึกรู้ให้แก่โลกที่อาศัยอยู่นี้เป็นอย่างยิ่ง การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนี้มีไว้ไม่ใช่เพียงเป็นการแสดงการยอมรับนับถือในตัวเด็ก แต่ยอมรับในความแตกต่างในด้านต่าง ๆ ของเด็กแต่ละคน ความแตกต่างทั้งหลายเป็นสิ่งที่ทำให้ชีวิตมีความสมบูรณ์ขึ้นและทำให้เด็กมีความเป็นตัวของตัวเอง Darling (1996: 39)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น(กรมวิชาการ 2540: 132) ได้เสนอหลักการจัดไว้ดังนี้คือ

1. การให้นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล สร้างความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อความรู้

2. การให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้ด้วยกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และ ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

3. การให้นักเรียนมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด

4. การให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงานหรือความรู้ที่สรุปได้

5. การให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

กลยุทธ์ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (อุษณีย์ โพธิ์สุข, 2543: 49) ได้จัดกลยุทธ์ไว้ดังนี้

1. ครูจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล การสอน ต้องตอบสนองวิธีการทำงานของสมองที่แตกต่างกัน และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ของตน กำหนดทิศทางการเรียนรู้ และเสนอสิ่งที่อยากเรียนรู้

2. ครูสอน โดยใช้การสอนแบบบูรณาการเนื้อหาวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกันและจัดการ สอนที่เน้นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะการคิดระดับสูง เช่น การคิดอย่างมีภาวะวิเคราะห์โดยใช้หลัก เหตุผลการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

3. ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมทั้งสังคมหรือชุมชน และสังคมหรือชุมชนควรมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา

4. การพัฒนาหลักสูตร การวางแผนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ของ ผู้เรียนควรสอดคล้องกัน

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรจัดทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

หลักสูตร

3.1 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ เป็นการสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาการศึกษาให้ สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทย ผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมือ อย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลกเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กระทรวงศึกษาได้ประกาศให้ปีการศึกษา 2548 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ทุกชั้นเรียนเป็นต้นไป

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ยึดหลักความเป็นเอกภาพด้าน นโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้าง

ยึดหยุ่น กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นในภาพรวม 12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาจัดทำสาระใน รายละเอียดเป็นรายปีหรือรายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ด้วย

3.1.1 หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของ ประเทศจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

3.1.1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล

3.1.1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษา อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม

3.1.1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

3.1.1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยึดหยุ่นด้านสาระ เวลา และการจัดการ เรียนรู้

3.1.1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบครอบคลุมทุก กลุ่มเป้าหมายสามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

3.1.2 จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มี ปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพจึงกำหนด จุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังนี้

3.1.2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรม ของพระพุทธศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

3.1.2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเรียนและรัก การค้นคว้า

3.1.2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิด วิธีการทำงาน ได้เหมาะสม

3.1.2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

3.1.2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

3.1.2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและบริการ มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

3.1.2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.1.2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย

3.1.2.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้สังคม

3.1.3 โครงสร้างหลักสูตร

เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

3.1.3.1 ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

3.1.3.2 สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะ หรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาอังกฤษ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาอังกฤษเป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

3.1.3.3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยจัดเป็นแนวทางที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งครูผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาและการพัฒนาตนเอง

ลักษณะที่ 2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และบำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มเพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 2 ลักษณะ

1. มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000-1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ ไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

3.2 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จัดทำขึ้นเพื่อให้เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานระดับท้องถิ่นและสถานศึกษาทุกสังกัดที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้นำไปใช้

เป็นกรอบและทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 3)

ปัญหาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเรื่อง ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้มาก จึงทำให้เกิดปัญหา การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา และการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 1) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นอกเหนือจากการกำหนดวิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้แล้วยังได้ให้รายละเอียดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระดับที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้น มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร ต้องสอนอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา รวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดระดับที่ผู้เรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้งคุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งสะท้อนถึงมาตรฐานการเรียนรู้ มีความเฉพาะเจาะจงและมีความเป็นรูปธรรมนำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน

- ตัวชี้วัดชั้นปีเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปีในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ป.1- ม.3)
- ตัวชี้วัดช่วงชั้นเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6)

จากรายละเอียดต่าง ๆ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าวมา สถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาที่สนองตอบต่อหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และเพิ่มเติมในส่วนที่เป็นความต้องการของท้องถิ่นโดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. ส่วนนำ (วิสัยทัศน์ พันธกิจ จุดหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน)

2. การจัดทำโครงสร้างหลักสูตร (รายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เวลาเรียน

ระดับประถมศึกษา (ป.1 – ป.6) (รายปี)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 – ม.3) (รายภาค)

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6) (รายภาค)

โครงสร้างหลักสูตรเป็นการนำเสนอโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนในแต่ละระดับชั้น สอดคล้องต่อหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และความ เป็นท้องถิ่นทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษาที่สะท้อนการบริหารจัดการ หลักสูตร เวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพิ่มเติม หรือ การจัดรายวิชาเพิ่มเติมตามความต้องการของโรงเรียน

3. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา (รหัสวิชา ชื่อรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ระดับชั้น เวลาเรียน รายละเอียดคำอธิบายรายวิชา

3.1 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้

3.2 ศึกษาตัวชี้วัดชั้นปี (ป.1 – ม.3)

3.3 ศึกษาตัวชี้วัดช่วงชั้น (ม.4 – ม.6)

3.4 ศึกษาสาระการเรียนรู้แกนกลาง

3.5 ศึกษากรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 และโรงเรียน

3.6 ศึกษาการลงรหัสรายวิชาทั้งพื้นฐาน และเพิ่มเติม

ประมวลจัดทำคำอธิบายรายวิชา แยกตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ อันประกอบไปด้วย ส่วนของสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณลักษณะที่เกิด (คุณภาพผู้เรียนตาม หลักสูตร)

4. เกณฑ์การจบหลักสูตร

5. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

5.1 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

5.2 มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

5.3 สาระการเรียนรู้

ดำเนินการจัดหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ครอบคลุมหลักสูตร แกนกลางและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติม

6. การออกแบบการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐาน

6.1 ตัวชี้วัด

6.2 สารระการการเรียนรู้ทั้งแกนกลางและท้องถิ่น

6.3 ชิ้นงาน / ภาระงาน

6.4 เกณฑ์การประเมิน

6.5 ชื่อหน่วยการเรียนรู้

6.6 เวลาเรียน

ดำเนินการออกแบบการเรียนรู้ที่อิงมาตรฐานการเรียนรู้ (แผนการจัดการเรียนรู้) ประกอบไปด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สารระสำคัญ สารระการการเรียนรู้ (ความรู้ ทักษะ/ กระบวนการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์) ชิ้นงาน/ภาระงาน เกณฑ์การประเมินชิ้นงาน กิจกรรมการเรียนรู้ (นำเข้าสู่บทเรียน ช่วยพัฒนาผู้เรียน รวบรวม สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บันทึกผลหลังสอน)

7. คู่มือการวัดและประเมินผลระดับสถานศึกษา

7.1 การประเมินในระดับชั้นเรียน ประเมินความก้าวหน้า โดยใช้วิธีการอย่างหลากหลาย

7.2 การประเมินในระดับสถานศึกษา คัดสินผลการเรียนรู้รายปี / รายภาค การอ่าน คิดวิเคราะห์และเขียนตลอดจนคุณลักษณะอันพึงประสงค์และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งโรงเรียนนำร่องและพร้อมใช้ใช้ในปีการศึกษา 2552 โรงเรียนทั่วไปใช้ใน ปีการศึกษา 2553 จะเห็นได้ว่า เป็นการทบทวนหลักสูตรสถานศึกษาเดิม โดยจัดทำโครงสร้าง หลักสูตรสถานศึกษา จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยประมวลจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น และสถานศึกษาพิจารณาเพิ่มเติม ในส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน / ท้องถิ่นที่ต้องการพัฒนาเป็นพิเศษ

3.3 ความสำคัญของหลักสูตร

นิยามของหลักสูตรนอกจากจะชี้ให้เห็นว่ามีสาระสำคัญอะไรและมีความหมายอย่างไรแล้วยังชี้ให้เห็นว่าจะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นอะไรบ้าง จะเห็นได้ว่าในแบบ หรือแปลนบ้านหรือพิมพ์เขียวของบ้าน จะมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ เช่น ฐานราก เสา พื้น ฝา เพดาน หลังคา กันสาด ฯลฯ สำหรับหลักสูตรก็เช่นเดียวกันจะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบครบครัน หาไม่แล้วผู้ใช้

หลักสูตรจะไม่สามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างได้ผล องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้

3.3.1 เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา (education goals and policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

3.3.2 จุดหมายของหลักสูตร (curriculum aims) หมายถึง ผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

3.3.3 รูปแบบและโครงสร้าง (types and structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

3.3.4 จุดประสงค์ของวิชา (subject objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

3.3.5 เนื้อหา (content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

3.3.6 จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (instructional objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้

3.3.7 ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (instructional strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้

3.3.8 การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การประเมินการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร

3.3.9 วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (curriculum materials and instructional media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผนฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุปแล้วหลักสูตรหมายถึง มวลความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จัดให้ผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียนซึ่งมีลักษณะเป็น โครงการหรือแผนที่ประกอบด้วยความมุ่งหมายของการให้การศึกษา เนื้อหาสาระกิจกรรมเรียนรู้ต่าง ๆ การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3.4 ความสำคัญของหลักสูตร

3.4.1 ลักษณะสำคัญของหลักสูตร

ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัด ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรถือเป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพของการศึกษา ดังที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ ดังนี้

3.4.1.1 หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษา เพราะหลักสูตรจะกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนหลักสูตรจึงเป็นรากฐานของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (สุมิตร คุณานุกร, 2523: 36)

3.4.1.2 หลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมาย และนโยบายการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานใน โรงเรียน หรืออาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือ หัวใจของการศึกษา เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้วการศึกษาก็ย่อมนำมาซึ่งไม่ได้ ทั้งนี้เพราะหลักสูตรชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้ สร้างเสริมทักษะและทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตร เป็นเสมือนแนวทางในการจัดการศึกษาที่จัดให้เด็กเน้นหนักไปในทิศทางใด มีผลต่อตัวเด็กและสังคมมากน้อยเพียงไร (ธีรารัง บัวศรี , 2532: 49)

3.4.1.3 ความสำคัญของหลักสูตรคือ หลักสูตรมีไว้เพื่อเป็นมาตรฐานในการกำหนดเกณฑ์กลางของการจัดชั้นเรียน เวลาเรียน และเนื้อหาที่เรียนให้เป็นไปตามหลักการเดียวกัน แต่มุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 47) ซึ่งกล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับเพราะเป็นตัวกำหนดกรอบของแนวปฏิบัติ ที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามความมุ่งหมายที่วางไว้ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2532: 18)

นอกจากนี้แล้ว (สันต์ ธรรมบำรุง, 2527: 23) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรในแง่ของตัวบ่งชี้ความเจริญของประเทศชาติ ไว้ดังนี้

“...หลักสูตรจะกำหนดลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปในรูปแบบใด

หลักสูตรจะกำหนดแนวทางความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่

ได้ผล

หลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จของประเทศ เพราะมีการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนากำลังคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยมีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด”

จากทัศนะของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการศึกษาให้ไปในแนวทางเดียวกัน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรในประเทศให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตรงตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

3.4.2 ลักษณะสำคัญของหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน

3.4.2.1 จุดหมายของหลักสูตร มุ่งส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนโดยใช้วิชาต่างๆ เป็นเครื่องมือ ดังนั้น โครงสร้างของหลักสูตรจึงประกอบด้วยวิชาต่างๆ หลายวิชาซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรคิดว่าจะสามารถส่งเสริมพัฒนาการตามที่ได้ตั้งจุดหมายไว้

3.4.2.2 จุดหมายของหลักสูตรอาจมีส่วนสัมพันธ์กับสังคมหรือไม่ก็ได้ และโดยทั่วไปหลักสูตรนี้ไม่คำนึงถึงผลที่เกิดแก่สังคมเท่าใดนัก

3.4.2.3 จุดประสงค์ของแต่ละวิชาในหลักสูตร เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในวิชานั้นๆ เป็นสำคัญ

3.4.2.4 โครงสร้างของเนื้อหาวิชา ประกอบด้วยเนื้อหาวิชาของแต่ละวิชาที่มีความเป็นเอกเทศไม่เกี่ยวข้องกับวิชาอื่น และจะถูกจัดไว้อย่างมีระบบ เป็นขั้นเป็นตอน เพื่อสะดวกแก่การเรียนการสอน

3.4.2.5 กิจกรรมการเรียนการสอน เน้นเรื่องการถ่ายทอดความรู้ ด้วยการมุ่งให้ผู้เรียนจำเนื้อหาวิชา การส่งเสริมพัฒนาการในด้านอื่นๆ ถือว่าเป็นเรื่องของกิจกรรมนอกหลักสูตร หรือไม่ก็เป็นผลพวงจากการเรียนรู้เนื้อหาวิชา

3.4.2.6 การประเมินผลการเรียนรู้ มุ่งในเรื่องความรู้และทักษะในวิชาต่างๆ ที่ได้เรียนมา

3.4.2.7 การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการวัดความรู้ความสามารถของนักเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

3.5 การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

3.5.1 การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้น จะครอบคลุมความหมายใน 2 ลักษณะ ดังที่ Saylor and Alexander (1974) ได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึงการจัดทำหลักสูตรเดิมที่

มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดการทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ (สังัด อุทรานันท์, 2532: 48) ซึ่งได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ 2 ลักษณะคือการทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่งคือการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น (สังัด อุทรานันท์, 2532: 57) ได้กล่าวว่ามีระบบย่อยที่ประกอบกันอยู่ 3 ระบบคือ ระบบการสร้างหลักสูตร ระบบการใช้หลักสูตรและระบบการประเมินผลหลักสูตร

ในส่วนของระบบการร่างหลักสูตรนั้น จะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ คือวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน กำหนดจุดมุ่งหมาย คัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ กำหนดวิธีการประเมินผล อาจจะมีการทดลองใช้หลักสูตร ทำการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้วและการปรับปรุงหลักสูตรก่อนที่จะนำไปใช้

ระบบการใช้หลักสูตรจะประกอบด้วยขั้นตอนการจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร เตรียมบุคลากรบริหารและบริการหลักสูตร ดำเนินการสอนตามหลักสูตร และนิเทศการใช้หลักสูตร

ระบบการประเมินหลักสูตร จะประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 2 ลักษณะคือ การประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร และการประเมินระบบหลักสูตรทั้งหมด

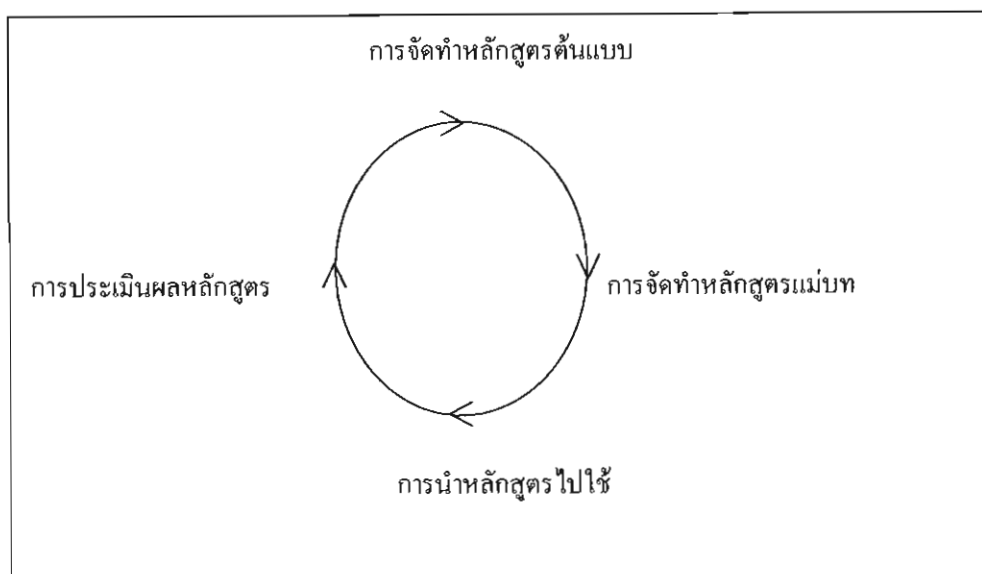
ในการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรนั้น โดยทั่วไปมีการแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังที่ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 15) ได้ให้รายละเอียดไว้ดังนี้

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่กำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน และเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งในส่วนนี้กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้รับผิดชอบ

2. หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับเปลี่ยนขยายหรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น หลักสูตรในระดับนี้มีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติได้มากกว่าหลักสูตรแม่บท

3.5.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

กระบวนการทั้งหมดของพัฒนาหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญอีกสองขั้นตอนคือ การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตร ดังภาพ 2

ภาพ 2 ทฤษฎีหลักสูตรการออกแบบและการพัฒนา (চারুৎ ৰাব্বৰী, 2532: 151)

หลักสูตรท้องถิ่น

4.1 ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2544 ได้กำหนดเป้าหมายของการจัดการศึกษาแต่ละระดับไว้อย่างชัดเจนว่า ในระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมกับตนในการทำประโยชน์ให้สังคมส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมุ่งให้ผู้เรียนลงมือทำประโยชน์ให้สังคมตามความสามารถของตน (กรมวิชาการ, 2544: 30)

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง ทั้ง 3 ระดับ ให้บรรลุตามเป้าหมายตามที่กำหนดหลักสูตรจึงมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการคือ ประการที่หนึ่ง จัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการ ประการที่สอง ส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และ ประการสุดท้ายคือ เน้นการเรียนรู้ที่มีค วามหมายต่อผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาต่างๆ อย่างหลากหลาย (กรมวิชาการ, 2544 : 30)

ส่วนของการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้นั้น หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของ

ท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง ของท้องถิ่นในด้านต่างๆ โดยเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจสังคม ตลอดจนสามารถจะพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง ครอบครัวและท้องถิ่นได้ รวมทั้งจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2544: 31)

ในแนวคำเนิการซึ่งถือว่าเป็นเสมือนยุทธศาสตร์ที่จะทำให้นำนเอาหลักสูตรไปใช้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ได้กล่าวถึง แนวปฏิบัติเกี่ยวกับท้องถิ่นไว้ดังนี้

ระดับประถมศึกษา จะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพแวดล้อม และความต้องการของท้องถิ่น ได้ในด้านต่างๆรวมทั้งให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2544: 31)

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจะให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่น เกิดความรัก ความภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองนั้น นอกจากการจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นแล้วจะต้องนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้วย เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริงจนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่แท้จริง จนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่กำหนดไว้ว่า “การศึกษาเพื่อชีวิตที่ท่าประโยชน์ต่อสังคม” โดยเฉพาะสังคมท้องถิ่นของตนเองเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว หลักสูตรได้กำหนดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. กำหนดให้เรียนเนื้อหาที่เป็นเรื่องของท้องถิ่น ได้แก่ เรื่องของเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ประชากร ศิลปะ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ แรงงาน สาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้ อาจกำหนดไว้เป็นหน่วยหรือรายวิชาให้เรียน โดยเฉพาะหรืออาจแทรกอยู่กับเนื้อหาอื่นๆ

2. ให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรในลักษณะต่างๆ เพื่อให้สามารถบริหารหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการได้อย่างแท้จริง

4.2 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใช้ในโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนเองและเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้ได้มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระบางอย่าง ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับท้องถิ่น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535: 14)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534: 21) ให้ความหมายว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง ส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บท ที่มีการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาสาระแผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจและสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์มาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดียิ่งขึ้น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับ เพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บทเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นหรือความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 15)

หลักสูตรท้องถิ่นคือการขยายหรือปรับหลักสูตรระดับชาติ การขยายหลักสูตรระดับชาติคือการนำเอาทั้งจุดหมาย และเนื้อหาขยายความจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มขึ้นพอที่ครูจะนำไปสอนได้ ส่วนการปรับหลักสูตรระดับชาติ เป็นการนำเอาจุดมุ่งหมาย และเนื้อหาวิชามาปรับให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ภูมิศาสตร์และความต้องการของประชาชนในแต่ละเขตการศึกษา (สุมิตร คุณานุกร, 2523: 22)

จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นคือหลักสูตรซึ่งปรับเพิ่มหรือขยายมาจากหลักสูตรแม่บท ทั้งนี้เพื่อให้มีลักษณะของโครงสร้างหลักสูตรเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นนั้นๆ

กรมการฝึกหัดครู (2535: 8) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่าง ดังนั้น

หลักสูตรระดับท้องถิ่น คือการปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม และจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม ซึ่งสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต เพราะไม่ได้แก่จุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแกนกลาง

ทัศนีย์ สุขเมธี (ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สามารถทำได้โดยการปรับแผนการสอน สื่อการเรียน เนื้อหา และวิธีสอนของครู ดังนี้

1. การปรับ หมายถึง การปรับเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ในหลักสูตรแกนกลาง ให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. การขยาย หมายถึง เนื้อหาใดที่ในท้องถิ่นรู้จักกันดีก็ควรให้ผู้เรียนได้เรียนลึกลงไปอีก
3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเนื้อหา เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาขึ้นใหม่
4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน
5. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียน การสอน แบบฝึกหัด ฯลฯ (กรมวิชาการ , 2542: 70)

หลักสูตรท้องถิ่น คือหลักสูตรที่กำหนดให้ผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวกับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนอาชีพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน (วิโรนุช ปิ่นทวนิช, 2543: 29)

หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดตั้งขึ้นทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของตนเอง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆของบ้านเมือง (กรมวิชาการ, 2540: 12)

จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว ความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ที่

สถานศึกษาจัดชั้นจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนถิ่นกำเนิด ตลอดจนปลูกฝังแนวทางอนุรักษ์สืบทอดให้คงอยู่ในท้องถิ่นสืบไป

4.2.1 หลักการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2545: 9) กล่าวไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ว่า ให้สถานศึกษาจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม เป็นหน่วยการเรียนรู้ใหม่ ๆ หรือ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) ให้เรียนวิชาพื้นฐานใน 8 สาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่วนเรื่องราวที่เป็นท้องถิ่นให้สอดแทรกลงในสาระการเรียนรู้ พื้นฐานเหล่านั้นตามความเหมาะสม ดังนั้นสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจว่าเนื้อหาท้องถิ่นเรื่องใด ควรสอดแทรกลงในสาระการเรียนรู้ใด ทั้งนี้ให้คำนึงถึงวุฒิของผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2,3 และ 4 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6) ให้สถานศึกษาจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม(หลักสูตรท้องถิ่น)ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้โดยจัดทำ รายวิชาใหม่แยกจากสาระการเรียนรู้พื้นฐาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2547 : 10)

รายวิชาเพิ่มเติมนี้เปรียบเสมือนวิชาเลือกเสรีในหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั่นเอง ดังนั้นในการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมสำหรับ สถานศึกษาที่เปิดสอนช่วงชั้นที่ 3 และ 4 จึงไม่เป็นเรื่องยากแต่อย่างใด เพียงแต่พิจารณาเลือก รายวิชาที่ผู้เรียนหรือท้องถิ่นสนใจ แล้วครูผู้สอนก็นำรายวิชานั้นๆ มาพัฒนาเป็นรายสาระเพิ่มเติม ขึ้นใช้ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

แนวดำเนินการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545) กล่าวถึงการกำหนด รายละเอียดสาระการเรียนรู้ว่า ให้สถานศึกษานำรายละเอียดสาระการเรียนรู้จากหลักสูตรแกนกลาง ประถมหรือละ 70 และให้สถานศึกษานำส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ เพิ่มอีกร้อยละ 30 ทั้งนี้อาจกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค กิจกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ โดยยึดหยุ่นตามธรรมชาติของแต่ละสาระการเรียนรู้หรือช่วง ชั้น กำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ นั้นย่อมาหมายความว่า การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อให้ ครบสมบูรณ์ ในส่วนที่เรียกว่าร้อยละ 30 นั้น ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3) ให้เพิ่มเติมเนื้อหาสาระที่เป็น ท้องถิ่นลงในรายสาระการเรียนรู้พื้นฐาน 8 กลุ่มสาระ และ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่วนช่วงชั้นที่ 2,3 และ 4 นอกจากจะสอดแทรกในรายวิชาพื้นฐานแล้วยังให้จัดทำเป็นรายวิชาใหม่ได้ สำหรับการ พัฒนาหลักสูตรนี้ (กรมวิชาการ, 2540: 11) ได้ให้แนวทางพัฒนาหลักสูตรเป็น 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

2. การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา หมายถึงการปรับเนื้อหาด้วยการลดการเพิ่มหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

3. การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มเติม คัดทอน สื่อต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป

4. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ ทำได้โดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด และเอกสารประกอบการเรียนการสอนขึ้นใช้ตามความเหมาะสม ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพท้องถิ่น

5. การจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมชิ้นใหม่ เป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทั้งรายวิชาแต่ไม่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาที่เป็นรายวิชาพื้นฐาน โดยศึกษาทั้งหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำไว้แล้ว

จากการศึกษาแนวทางพัฒนาหลักสูตรข้างต้น จะเห็นได้ว่าสำหรับช่วงชั้นที่ 1 (ป. 1-3) สามารถพัฒนาได้ในลักษณะที่ 1-4 ส่วนช่วงชั้นที่ 2,3 และ 4 สามารถพัฒนาได้ทุกลักษณะคือ จากข้อ 1-5 ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกระทำได้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อครูผู้สอนหรือสถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ แล้ว ฝ่ายบริหารจัดการควรให้ความมั่นใจกับครูผู้สอน เช่น แจงให้ทราบว่า การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน และการจัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ ครูผู้สอนสามารถจัดทำและใช้ในการสอนได้ส่วนการจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมชิ้นใหม่ ซึ่งเป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทั้งรายวิชานั้น เมื่อจัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องเสนอให้คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาเห็นชอบก่อนนำไปใช้จัดการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุปแล้วแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น สามารถทำได้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม
2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดให้ในคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาใหม่

4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

5. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน หนังสือแบบฝึกหัด ใบงาน ใบความรู้ ขึ้นมาใหม่

4.2.2 ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นคือหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำขึ้นตามความต้องการของท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นขั้นตอนการจัดทำก็เป็นเช่นเดียวกัน (กรมวิชาการ, 2545: 32 - 33) กำหนดขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสาระเพิ่มเติม (หลักสูตรท้องถิ่น) ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคโดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ซึ่งสถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นตามความเหมาะสม

2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1.

3. กำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต ช่วงชั้นที่ 2-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีให้กำหนดจำนวนคาบเวลาให้เหมาะสม ส่วนช่วงชั้นที่ 4 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิต (1 หน่วยกิต = สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาเรียนระหว่าง 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน)

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา คำอธิบายรายวิชาประกอบด้วย ชื่อรายวิชาซึ่งต้องกำหนดชื่อให้สื่อความหมายได้ชัดเจน จำนวนเวลา จำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ อาจเขียนเป็นความเรียงหรือเขียนแยกเป็นส่วนๆ ก็ได้

4.2.3 เนื้อหาสาระที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นควรเป็นเรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่นดังต่อไปนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน ได้แก่

1.1 ที่ตั้ง

1.2 สภาพแวดล้อม

1.3 อาชีพของคนในท้องถิ่น

4.3 เหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และส่งผลให้มีความสำคัญของหลักสูตรไว้ค่อนข้างว่าหลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ทันต่อเหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพ

กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า หากมีการจัดหลักสูตรที่ดีก็จะพัฒนาผู้เรียนและประเทศชาติให้ดีขึ้นไปด้วย ดังมีนักการศึกษาหลายท่านแสดงทัศนะในการจัดหลักสูตรไว้ ดังนี้

หลักสูตรจากส่วนกลาง ไม่ยืดหยุ่นตามสภาพ สอนไปแล้วนักเรียนมองไม่เห็นภาพ จะเป็นการสอนในสิ่งที่ไกลตัว นักเรียนมีโอกาสศึกษาสิ่งรอบตัวน้อยมาก ไม่เกิดความภูมิใจในเรื่องที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคมอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของตน ดังนั้นการเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า นั่นคือการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงท้องถิ่นเป็นสำคัญโดยให้ท้องถิ่นเข้ามารับรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (วิรัตน์ บัวขาว , 2535: 36)

การศึกษาที่ท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการให้บริการ และรับบริการจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาบุคคลของสังคม และเมื่อสังคมแต่ละแห่งมีการพัฒนาตามความต้องการของสังคมเอง ด้วยคนและทรัพยากรของตนเองเป็นหลักก็ย่อมจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติโดยส่วนรวมนั่นเอง (พนม พงษ์ไพบูลย์ , 2537: 28)

ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทแล้ว แต่ก็ยังต้องมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เหตุผลและความจำเป็นดังต่อไปนี้คือ

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระและกิจกรรมอย่างกว้างๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงด้าน

ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาตน ครอบครัว และท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเป็นสุข

3. การเรียนรู้ที่ดี ควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันและภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 109)

4. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาชาวบ้านของไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งหลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอนได้ ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความผูกพันกับท้องถิ่นและสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่มีความสอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตรได้มากที่สุดด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ตามหลักการของหลักสูตรนั้น หลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใด โดยเฉพาะก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด

2. ในการพัฒนาหลักสูตรได้มีการยอมรับความสำคัญของผู้ใช้หลักสูตรเป็นอย่างมาก และได้มีการยอมรับว่าสมควรจะให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยในทางปฏิบัติถ้าหากหลักสูตรได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในระดับชุมชน (สังค อุทรานันท์, 2532: 14)

ที่ไม่กว้างขวางนักก็ย่อมจะสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้

จากเหตุผลดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความจำเป็นและต้องดำเนินการพัฒนาให้มีขึ้น เพราะ

1. หลักสูตรแกนกลาง มีเนื้อหาไม่สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียน ดังนั้นจึงไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดปัญหาต่อการดำรงชีวิตของผู้คน ดังนั้นจึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตน และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. หลักสูตรท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ ดังนั้นจึงสนองตอบต่อความต้องการของชุมชน และตัวผู้เรียนได้มาก ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสิ่งซึ่งใกล้ตัว ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และพัฒนาศักยภาพของตนเองได้มากขึ้น

4. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้สามารถนำองค์ความรู้ ซึ่งเป็นทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน มีความผูกพันกับท้องถิ่น และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

4.4 ลักษณะของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2544 ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการจัดการศึกษาให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง ท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้นั้นหมายถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับต่างๆ ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน (กรมวิชาการ, 2540: 34)

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น (สัจด์ อุทรานันท์, 2532: 35) ได้กล่าวที่สามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะคือ

4.4.1 การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้ในประเทศไทยเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นในส่วนกลาง และได้ใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อมุ่งหวังให้ประชากรทั่วประเทศมาตรฐานขั้นต่ำทางด้านการศึกษาอยู่ในระดับเดียวกัน แต่เนื้อหาสาระในหลักสูตรแม่บทบางอย่างอาจไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้นท้องถิ่นจึงสามารถปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรในบางส่วนให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้

4.4.2 การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง ซึ่งมีการดำเนินการอย่างกว้างขวางในเรื่องของหลักสูตรอาชีพในระดับมัธยมศึกษา หรือวิชาชีพต่างๆ ในกลุ่มประสบการณ์พิเศษสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 โดยโรงเรียนแต่ละท้องถิ่นจะดำเนินการสร้างหลักสูตรย่อยหรือหลักสูตรใหม่ สำหรับนำไปใช้จัดการเรียนการสอนเสริมเนื้อหา กลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่งในหลักสูตรแม่บท แล้วนำเสนอเพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติและประกาศใช้ในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้ดำเนินการได้ 5 ลักษณะ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540: 41)

4.4.2.1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริมการพัฒนาหลักสูตร ลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรประถมศึกษาและรายวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา และทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้ เปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยก่อนการลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นภายหลังจากที่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ของโรงเรียนแล้ว ต้องวิเคราะห์ภาระงานสอนโดยการศึกษาจากคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนด เพื่อจะทำให้ทราบว่าในแต่ละเนื้อหา/รายวิชาควรมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างไร คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชา ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรจะประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ก็คือ

ส่วนที่ 1 กิจกรรม ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องจัดให้แก่ผู้เรียน สังเกตได้จากคำว่า ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง สำรวจ ฝึกปฏิบัติ วิเคราะห์ อภิปราย ฯลฯ

ส่วนที่ 2 เนื้อหา ได้แก่ ส่วนที่ระบุถึงหัวข้อหรือขอบข่ายของเนื้อหาที่จะนำมาให้ผู้เรียนเรียนรู้หรือฝึกเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์

ส่วนที่ 3 จุดประสงค์ ได้แก่ ส่วนที่ระบุพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนรู้หรือฝึกทักษะตามที่ได้ระบุไปแล้วในส่วนที่ 1 และ 2 พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดนี้ จะต้องประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

ผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์คำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชานี้จะช่วยให้ผู้สอนมองเห็นภาพงานสอนของเนื้อหาหรือรายวิชาดังกล่าว ได้ชัดเจนขึ้นว่า จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิธีใด มีขอบข่ายเนื้อหาที่จะต้องเรียนรู้หรือฝึกทักษะอะไรบ้าง และประการสุดท้ายต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ รวมทั้งการจัดการอะไรบ้าง

ไม่ว่าท้องถิ่นจะต้องตัดสินใจเลือกหรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นลักษณะใดก็ตาม กิจกรรมที่จัดนั้นต้องเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและให้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเองให้มากที่สุด ต้องจัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ของโรงเรียน ที่สำคัญจะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ ในกรณีที่ท้องถิ่นต้องการให้มีการปฏิบัติกิจกรรมเป็นกรณีพิเศษ นอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั่วโมงเรียน ท้องถิ่นสามารถจัดในรูปแบบกิจกรรมเสริมในลักษณะของชุมชนอื่นก็ได้ ทั้งนี้เพื่อจะให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาและทำความเข้าใจท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

4.4.2.2 ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการลดหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือในคำอธิบายวิชาของวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรีทุกรายวิชา ทุกกลุ่มวิชาทั้งนี้ ต้องไม่ทำให้จุด ประสงค์ การเรียนรู้ และหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท เปลี่ยนแปลงไป

การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา มีวิธีการเช่นเดียวกับการพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริมกล่าวคือ เมื่อท้องถิ่นวิเคราะห์แล้วพบว่า แนวปฏิบัติในการพัฒนาเพื่อจะให้บรรลุถึงเป้าหมายซึ่งมีระบุไว้ในจุดประสงค์ การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์ / รายวิชาในหลักสูตรแล้ว นอกจากจะปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว ในการพิจารณากำหนดรายละเอียดเนื้อหาที่จะนำมาให้เรียนรู้ หรือฝึกทักษะ เพื่อให้เกิดความรู้หรือทักษะตามจุดประสงค์ที่ระบุไว้ ท้องถิ่นสามารถจะพิจารณาปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพได้ โดยการนำเอาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของตนมาให้ผู้เรียนได้ศึกษาหรือฝึกทักษะ ทั้งนี้เพราะว่าในคำอธิบาย / คำอธิบายรายวิชาของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชาต่างๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุงจะระบุเนื้อหาที่ให้เรียนไว้กว้างๆ โดยกำหนดเป็นขอบข่ายหรือหัวข้อต่างๆ ไว้ เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นได้ด้วยการเพิ่ม หรือปรับ ได้ตามความเหมาะสม

การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถจะกระทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์หรือทุกรายวิชา โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรแม่บท
2. กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะเพิ่มหรือปรับสำหรับสำหรับนำมาให้เรียนรู้ หรือ ฝึกทักษะโดยให้เป็นไปตามผลที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์
3. นำเอารายละเอียดที่ได้ตามข้อ 2 ไปปรับเข้าโครงสร้างขอบข่ายเนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ / รายวิชาที่สอนแล้วนำไปจัดทำเป็นแผนการสอนต่อ
4. พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่ปรับนั้น

การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทันที ถ้าผลการวิเคราะห์พบว่าเป้าหมายของการพัฒนานั้นมีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่ม

ประสบการณ์หรือรายวิชาแล้วท้องถิ่นสามารถจะปรับรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องและเป็นไปตามแนวปฏิบัติที่เลือกนั้น

การพัฒนาหลักสูตรด้วยการปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการดำเนินงานต่อเนื่องจากที่ท้องถิ่นได้วิเคราะห์เนื้อหา/คำอธิบายรายวิชามาแล้วในการพัฒนาลักษณะที่ 1 กล่าวคือการพัฒนาหลักสูตร โดยลักษณะนี้ท้องถิ่นต้องนำเอาผลการวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นเนื้อหาวิเคราะห์ต่อไปอีกว่าจะจัดทำเนื้อหาอย่างไรเพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ทุกประการจากหัวข้อหรือขอบข่ายเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนดไว้ในแต่ละหัวข้อนั้น ควรมีการเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาอะไรอีกบ้างที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นของคนทั้งนี้โดยพิจารณาตามความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและคาบเวลาที่มีอยู่

การพัฒนาหลักสูตร โดยการปรับรายละเอียดเนื้อหา ท้องถิ่นสามารถพิจารณา กำหนดรายละเอียดเนื้อหาเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ โดยจะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์การเรียนรู้เปลี่ยนไป และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของเวลาและผู้เรียนด้วย

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการได้เอง โดยรายละเอียดต่างๆ ที่พัฒนานี้จะปรากฏในแผนการสอน

4.4.2.3 ปรับปรุง และ/หรือ เลือกใช้สื่อการเรียนให้เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่างๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาต่างๆ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากการที่ท้องถิ่นได้ลงมือพัฒนาหลักสูตรตามลักษณะที่ 1 และ 2 มาแล้ว กล่าวคือ เมื่อท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนและปรับรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการแล้ว สื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่โดยทั่วไปก็อาจไม่สอดคล้องกับกิจกรรม / เนื้อหาที่พัฒนาไปจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปรับปรุงและเลือกใช้ให้เหมาะสมสอดคล้องกัน

สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนรายวิชาใดรายวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่ระบุไว้ในรายวิชานั้นๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่มหรือเป็นชุดก็ได้

แบบฝึกหัด หมายถึง สื่อที่จะใช้สำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือเสริมการเรียนการสอนตามหลักสูตร มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องก็ได้ สำหรับให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หนังสือเสริมประสบการณ์แยกเป็น 4 ประเภทคือ

1. หนังสืออ่านนอกเวลา เป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาอิงหลักสูตร ซึ่งมีความเหมาะสมกับวัยและความสามารถในการอ่านของนักเรียน สำหรับให้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง

3. หนังสืออุเทศ เป็นหนังสือสำหรับค้นคว้า อ้างอิง เกี่ยวกับการเรียนการสอน โดยมีการเรียบเรียงเป็นเชิงวิชาการ

4. หนังสือส่งเสริมการอ่าน เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไป ไม่จำกัดวัฒนธรรม ประเพณี และศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสารประโยชน์ มุ่งส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่าน

คู่มือครูหมายถึง เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

คู่มือการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารหรือหนังสือสำหรับครูและนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

นอกจากนี้ยังมีสื่ออื่นที่ท้องถิ่นสามารถจะนำมาใช้ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อีก เช่น สื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นโดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์หลักสูตร โดยวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชาและคาบเวลาเรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรว่า รายวิชานั้นมีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ เจตคติและค่านิยมอย่างไร มีขอบข่ายเนื้อหาเพียงใด และมีคาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อจะได้กำหนดสื่อการเรียนการสอนที่จะใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 2 สืบหาสื่อ เอกสารหรือหนังสือ เป็นการรวบรวมสื่อ เอกสารหรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาจากแหล่งต่างๆ เช่น ร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือ เป็นการวิเคราะห์สื่อเอกสารหรือหนังสือที่สำรวจได้ตามขั้นตอนที่ 2 เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด โดยใช้หลักเกณฑ์ต่อไปนี้

- การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร
- ความเหมาะสมของเนื้อหา
- ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา
- การใช้ภาษา
- กิจกรรมเสนอแนะ เช่น มีคำถาม หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก

คิดวิเคราะห์ ได้ฝึกปฏิบัติ หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2544 ได้กำหนดแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนไว้ว่า โรงเรียนจะต้องสนับสนุน / ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เลือกใช้ / อ่าน สื่อการเรียนอย่างหลากหลาย รวมทั้งให้มีการนำเอาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มากที่สุด

สื่อการเรียนที่ท้องถิ่นได้ปรับปรุงและเลือกใช้ตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้วนี้ เมื่อท้องถิ่นดำเนินการแล้ว จะต้องให้ผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายรับทราบ และให้ความเห็นชอบก่อนนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่ระบุไว้ในแผนการสอน

4.4.2.4 จัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่นๆ ขึ้นมาใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาต่างๆ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้อาจจะใช้กับเนื้อหา / รายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือใช้กับเนื้อหา / รายวิชาที่เพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้ หากผลของการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของท้องถิ่นพบว่าในแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนานั้นมีความจำเป็นต้องพัฒนาสื่อการเรียนต่างๆ ขึ้นใหม่ ท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการได้และเพื่อจะให้สื่อที่จะพัฒนาขึ้นมานี้มีคุณภาพในการดำเนินงานควรกระทำในรูปของคณะทำงาน สำหรับขั้นตอนการดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ขั้นเตรียมการ

- วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- วิเคราะห์ขอบเขตเนื้อหาสาระ

- พิจารณาคาบเวลาเรียน
- วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้เรียน

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้น จะเป็นพื้นฐานในการดำเนินงานขั้นต่อไป

2. ขั้นวางแผน

- กำหนดจุดประสงค์ของสื่อการเรียน
- กำหนดขอบเขต / หัวข้อเนื้อหาสาระของสื่อการเรียน
- จัดทำโครงร่างของสื่อการเรียน
- เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกร่าง

ต้นแบบสื่อการเรียน

3. ขั้นยกร่างต้นแบบสื่อการเรียน

- ลงมือเขียนต้นแบบ ครั้งที่ 1
- ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- ตรวจสอบต้นแบบ ครั้งที่ 2 และปรับปรุง

4. ขั้นทดลองใช้ต้นแบบสื่อการเรียน

- ทดลองใช้ต้นแบบกับตัวแทนผู้เรียนหลายๆ คนแล้วปรับปรุง
- ทดลองใช้ต้นแบบกับกลุ่มตัวแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอน

แล้วปรับปรุง

5. จัดทำต้นแบบสื่อการเรียนให้สมบูรณ์

เพื่อให้สื่อการเรียนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้อย่างแท้จริง ในการจัดทำควรใช้เกณฑ์ต่อไปนี้ประกอบการพิจารณาจัดทำ คือ

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชา
2. ถูกต้องตามหลักวิชาและมีเนื้อหาเป็นปัจจุบัน
3. เสนอเนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้
4. เนื้อหาเหมาะสมกับเวลาเรียน
5. เนื้อหามีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
6. เนื้อหาไม่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีและความมั่นคงของชาติ

ดีและความมั่นคงของชาติ

7. เนื้อหาสอดคล้องกับลักษณะเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น
8. ใช้ภาษาถูกต้อง ชัดเจน สละสลวย เป็นแบบอย่างได้
9. ภาพประกอบ แผนภูมิ แผนที่ ฯลฯ มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา

10. กิจกรรม (ถ้ามี) มีความเหมาะสม ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์วิจารณ์ ฝึกปฏิบัติ และส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สื่อการเรียนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับสื่อการเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้สำหรับเนื้อหาหรือรายวิชานั้นไปแล้ว และสื่อการเรียนการสอนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ความเห็นชอบแล้ว

ในกรณีที่ท้องถิ่นพัฒนาสื่อการเรียนที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นมาใหม่ และมีความประสงค์จะให้กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนดให้เป็นหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบสำหรับกลุ่มประสบการณ์ / รายวิชาต่างๆ จะต้องเป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.4.2.5 จัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้วยการจัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติมจากที่มีปรากฏในเอกสารหลักสูตรแม่บทซึ่งสามารถจะดำเนินการ ดังนี้

ระดับประถมศึกษา ท้องถิ่นสามารถจัดทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ เพิ่มเติมขึ้นมาได้ ในกรณีที่พบว่าเนื้อหาที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ยังไม่ปรากฏในหลักสูตรแม่บทโดยสามารถกระทำได้ในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งการเพิ่มเติมคำอธิบายดังกล่าวนี้ จะต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ การจัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมในหลักสูตรต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ระดับมัธยมศึกษา ท้องถิ่นสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมได้เฉพาะส่วนที่เป็นวิชาบังคับเลือกและวิชาเลือกเสรีทุกกลุ่มวิชา โดยวิชาที่เพิ่มเติมนี้ จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับรายวิชาบังคับแกน บังคับเลือก และเลือกเสรีที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท

การพัฒนาหลักสูตร โดยการจัดทำวิชา / รายวิชาขึ้นมาใหม่นี้ ท้องถิ่นควรดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยมีขั้นตอนการจัดทำดังนี้

1. ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้าง เนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์ / กลุ่มวิชา / รายวิชาต่าง ๆ จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณาจัดทำและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกับเนื้อหา

2. นำเอาผลการศึกษา ผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็น ของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่น ที่ได้จากการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ มาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา

3. กำหนดจุดประสงค์ของวิชา / รายวิชาที่จะดำเนินการจัดทำขึ้นใหม่โดย

3.1 วิเคราะห์จากปัญหา / ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา / ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้ผู้ปฏิบัติกรรรมที่ต้องให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.2 เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้งสี่ด้าน (ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ) รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา กลุ่มประสบการณ์ด้วยซึ่งลักษณะของจุดประสงค์ที่ดีต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

4. กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุคำหลักของจุดประสงค์รายวิชานั้น ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้ (สิ่งที่จะให้เรียน / ศึกษา) และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการฝึก) เนื้อหาที่กำหนดนี้จะต้อง

4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชา

4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้ทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัยและพื้นความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และ ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5. กำหนดคาบเวลาเรียนสำหรับคำอธิบายหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นมาใหม่ในการกำหนดคาบเวลา จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังนี้คือ

ระดับประถมศึกษา จำนวนคาบเวลาเรียนที่กำหนดนั้น จะต้องไม่ทำให้คาบเวลาเรียนสำหรับกลุ่มประสบการณ์ / หน่วยย่อยที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงไป

ระดับมัธยมศึกษา ถ้ารายวิชาที่จัดทำเป็นรายวิชาบังคับเลือก คาบเวลาเรียนที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามที่ระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร ถ้าเป็นรายวิชาเลือกเสรีสามารถกำหนดตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่กำหนดให้เรียน แต่ควรให้สัมพันธ์กับโครงสร้างของกลุ่มวิชาที่เป็นอยู่เดิมด้วย ในกรณีที่มีเนื้อหามากอาจจัดทำเป็นหลายวิชาได้

6. เขียนคำอธิบาย / คำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา ตามแบบฟอร์มที่กำหนด

7. จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบการจัดทำวิชาหรือรายวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่ตามแบบฟอร์มที่กำหนด โดยให้มีรายละเอียดเนื้อหาประกอบด้วย

- 7.1 เหตุผลความจำเป็น
- 7.2 จุดประสงค์ (ของวิชา / รายวิชาที่จัดทำ)
- 7.3 ขอบข่ายเนื้อหา
- 7.4 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 7.5 สื่อการเรียนการสอนที่สามารถจะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
- 7.6 แนวการวัดผลประเมินผล

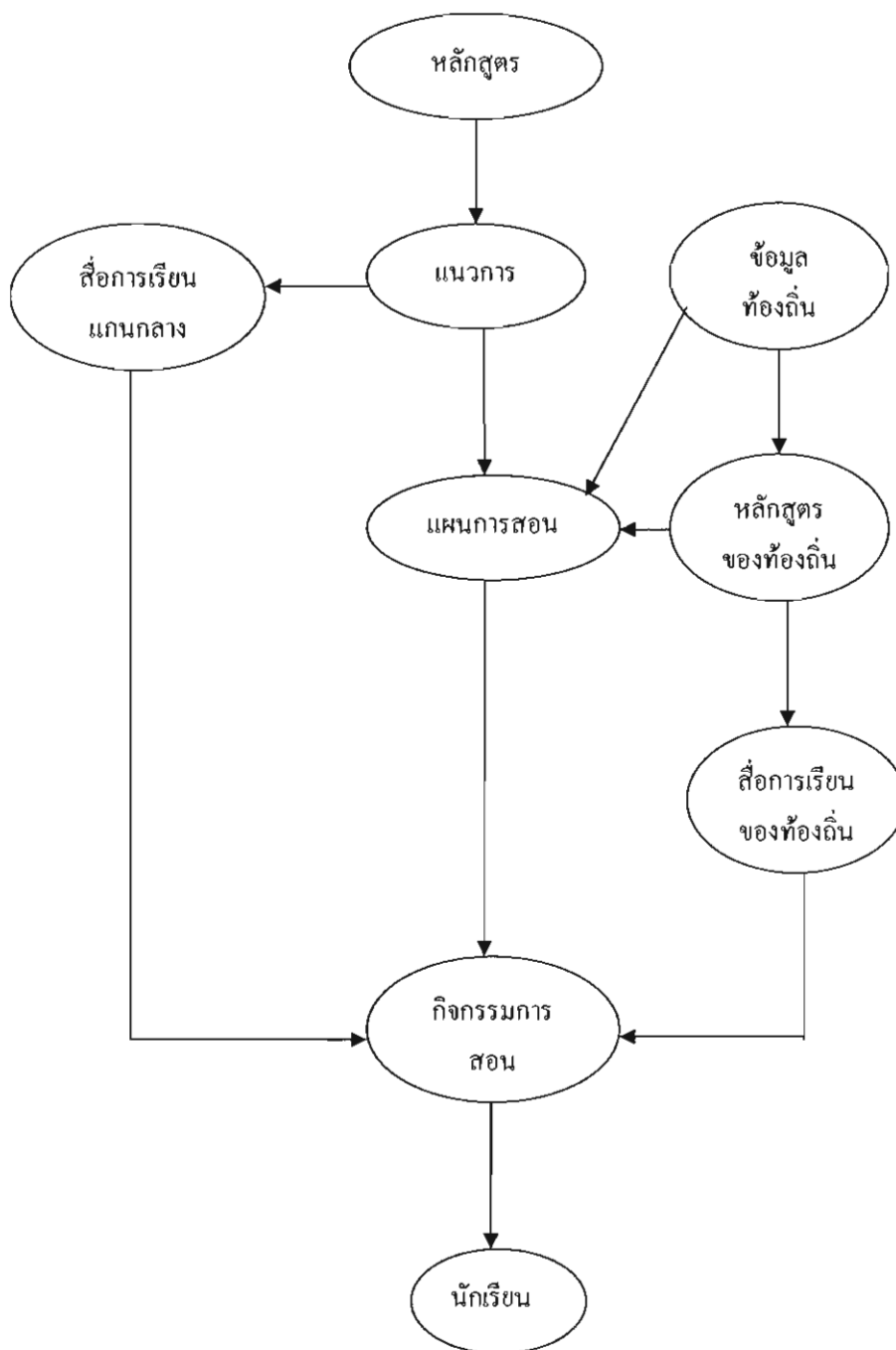
8. การเสนอขออนุมัติ ให้ท้องถิ่นส่งเอกสารในข้อ 6 และ 7 ให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติ เมื่อได้รับอนุมัติและกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้คำอธิบาย / คำอธิบายรายวิชาดังกล่าวแล้ว จึงนำเอาคำอธิบายหรือรายวิชาดังกล่าวมาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน เนื้อหารายวิชาที่ทำขึ้นมาใหม่จะต้องไม่เป็นเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาในกลุ่มประสบการณ์ / รายวิชา / กลุ่มวิชาเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันก็ตาม ดังนั้น ท้องถิ่นต้องตรวจสอบรายละเอียดของเนื้อหาก่อนลงมือพัฒนา

สำหรับเกณฑ์ที่จะใช้ในการพิจารณาอนุมัติคำอธิบาย / คำอธิบายรายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำ ประกอบด้วยเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้ คือ

1. สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการจุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตร
2. เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือกลุ่มวิชาตามที่โครงสร้างหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ กำหนดไว้
3. สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจสังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
4. มีความสมบูรณ์และความพร้อมเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ
5. เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนและเทคนิควิธีการสอน
6. ไม่เป็นเนื้อหาวิชา / รายวิชาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาหรือรายวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท
7. ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดกับหลักศีลธรรมอันดีและไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ
8. มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามที่หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

กล่าวโดยสรุปการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถกระทำได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ๆคือ

1. การจัดทำหรือสร้างรายวิชาขึ้นใหม่ นอกเหนือไปจากที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแม่บท ซึ่งเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท
2. การปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้
 - 2.1 ปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรแม่บท
 - 2.2 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.3 ปรับปรุง และ / หรือเลือกใช้สื่อการเรียนให้เหมาะสม
 - 2.4 จัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่
 - 2.5 การจัดทำคำอธิบายหรือรายวิชาเพิ่มเติม

ภาพ 3 การสร้างและการพัฒนาหลักสูตร (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541: 19)

4.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น สามารถดำเนินการได้ในหลายระดับ ได้แก่ ระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ ซึ่งในการดำเนินงานนั้นได้มีนักการศึกษาหลายท่านเสนอแนวทาง ซึ่งเป็นขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้ วิธีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ 2 ลักษณะ ดังที่ สงัด อุทรานันท์ (2532: 16) กล่าวไว้

1. การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพท้องถิ่น
2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางซึ่งในการดำเนินงานทั้ง 2 ลักษณะ สามารถดำเนินการอย่างเป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 2.1 การจัดตั้งคณะทำงาน
- 2.2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
- 2.3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น
- 2.5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลางและ / หรือจัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่
- 2.6 ดำเนินการใช้หลักสูตร
- 2.7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร
- 2.8 ทำการปรับปรุงแก้ไข

กระบวนการและวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ดังที่ สุมิตร คุณานุกร (2523: 51) ได้กล่าวไว้

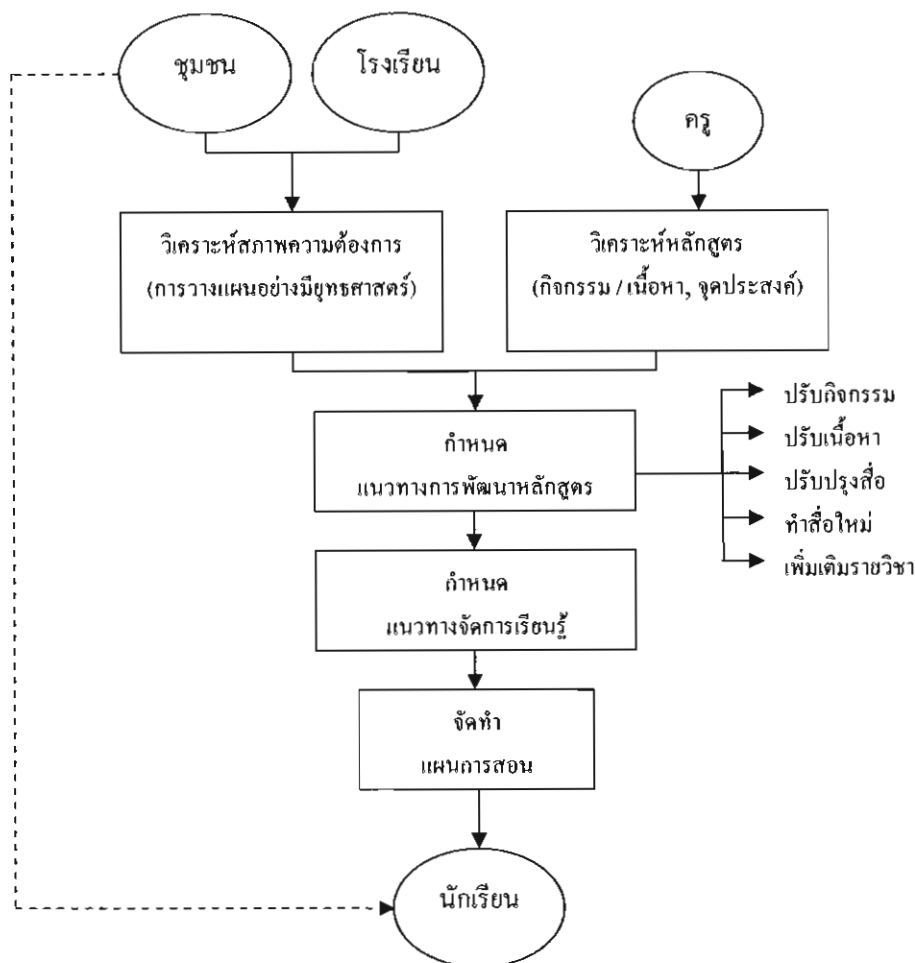
1. การจัดตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการ
2. การศึกษาและวิจัยเพื่อหาข้อมูลในด้านต่อไปนี้
 - 2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับชาติ
 - 2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
 - 2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่างๆ ของประมวลการสอนที่ได้จัดทำขึ้นมาในอดีต
 - 2.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละเขตการศึกษา
3. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น เกี่ยวกับรายละเอียดในเรื่องแบบของประมวลการสอนและเวลาในการดำเนินงาน

4. ประชุมเพื่อดำเนินงาน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ดังที่
ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 124) กล่าวไว้

1. การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น
4. การกำหนดเนื้อหา
5. การกำหนดกิจกรรม
6. การกำหนดคาบเวลาเรียน
7. การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
8. การจัดทำเอกสารหลักสูตร
9. การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตร
10. การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร
11. การนำหลักสูตรไปใช้
12. การประเมินผลหลักสูตร

แผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นระดับ โรงเรียน

ภาพ 4 ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2539: 3)

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้เป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้คือ

1. การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น
4. การกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรม
5. การกำหนดแนวทางวัดผลและประเมินของหลักสูตร
6. การนำหลักสูตรไปใช้
7. การประเมินผลการใช้หลักสูตร

ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.5.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรให้บังเกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของการศึกษาคควรมีบุคลากรหลาย ๆ ฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ดังที่ โบซอง Beauchamp (1984: 189) กล่าวถึง ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรว่าควรประกอบด้วย

1. บุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา ผู้เชี่ยวชาญทั่ว ๆ ไป และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร
2. บุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ต่าง ๆ นักวิจัยทางหลักสูตรและตัวแทนของครูผู้สอน
3. บุคลากรทางด้านอาชีพ ประกอบด้วยครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ครูพิเศษ และนักบริหาร
4. ตัวแทนของประชาชน
5. นักเรียน

การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานซึ่งมีประมาณ 5 – 8 คน และคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านสภาพของท้องถิ่น และด้านการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งบุคคลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังที่ โจทิพย์ เชียร์ตันพงษ์ (2539: 124) กล่าวไว้ดังนี้

1. ครูหรือผู้สอน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอน และมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี อันได้แก่ ครูวิชาการโรงเรียน ครูวิชาการกลุ่มประสบการณ์และครูผู้สอน เป็นต้น
2. ผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำ และให้ความรู้ในด้านหลักสูตรและการสอน
3. ศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำ และสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
4. วิทยาการท้องถิ่น หรือประชาชน ที่มีความรู้ในด้านเนื้อหาวิชา ด้านสภาพ ปัญหา และความต้องการของสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ
5. นักวิชาการ ซึ่งได้แก่ อาจารย์จากวิทยาลัยครูหรือมหาวิทยาลัย

ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มี 4 กลุ่มคือ ดังที่ สจด์ อุทรานันท์ (2532: 22) ได้กล่าวดังนี้

1. กลุ่มของคณะพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา ครูนักพัฒนาหลักสูตร และนักวัดผลการศึกษา

2. กลุ่มของผู้ให้คำแนะนำ และสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของสังคม ได้แก่ ผู้เขียนหนังสือบุคคลที่ทำงานในหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ผู้แทนราษฎรประชาชนทั่วไป ผู้ปกครองนักเรียน

4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียน และนักแนะแนวการศึกษา

บุญมี เฌรยอค (ม.ป.ป.) กล่าวถึงการแต่งตั้งกรรมการร่างหลักสูตรระดับเขตหรือจังหวัดว่าควรประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้คือ

1. นักการศึกษาจากสถาบันการศึกษาชั้นสูงในเขตการศึกษาหรือระดับจังหวัด
2. ผู้บริหารการศึกษา
3. ศึกษานิเทศก์
4. ครูใหญ่ และตัวแทนของครู
5. ตัวแทนจากหน่วยงานของราชการ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่การเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

6. ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ

7. ตัวแทนของประชาชนในชุมชน

8. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรหรือคณะกรรมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วยบุคคลอย่างน้อย 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา และสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ประชาชน และวิทยากรท้องถิ่น

2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ได้แก่ ครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียน

3. กลุ่มของผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการหลักสูตร

4.5.2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรควรจะต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญและสัมพันธ์กับการศึกษา และนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งข้อมูลพื้นฐานเหล่านี้จะช่วยในการกำหนด

องค์ประกอบของหลักสูตรได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้มีความสอดคล้องและสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมนั้น ๆ อย่างแท้จริง ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรนั้นมีอยู่หลายด้านด้วยกัน ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่ต้องศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังที่ ช่าง บั้วศรี (2532: 154) ได้กล่าวดังนี้

1. ข้อมูลด้านประชากร สุขภาพอนามัย
2. ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ฐานะ และรายได้
3. ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย
4. ข้อมูลด้านบริการสาธารณสุข
5. ข้อมูลด้านบริการสาธารณสุข
6. ข้อมูลด้านขนบธรรมเนียมประเพณี
7. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของท้องถิ่น

ในขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะทำงานต้องดำเนินงานในเรื่องต่อไปนี้อย่างที่ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 97) กล่าวคือ

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ
2. สำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียน
3. ศึกษาทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บท
4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน

ข้อมูลที่ต้องศึกษา และนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลดังนี้ (กรมวิชาการ , 2536: 85)

1. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มของการพัฒนาคือข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ประชากร สิ่งแวดล้อม และการสื่อสาร / คมนาคม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน
3. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เช่น ปรัชญา การศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา แผนการศึกษา นโยบายของรัฐบาล หลักสูตร นโยบายระดับกระทรวง หรือกรมต้นสังกัด ปรัชญาของโรงเรียน แผนพัฒนาจังหวัด รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของท้องถิ่น

4. ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของโรงเรียน

ในการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรนั้น อาจทำได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม ดังที่ สงัด อุทรานันท์ (2532: 116) กล่าวไว้คือ

1. การศึกษาโดยทางตรง อาจทำได้โดยวิธีการต่อไปนี้คือ
 - สอบถามโดยใช้แบบสอบถามในลักษณะของการวิจัยสำรวจ
 - ทำการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง
 - การสังเกตกิจกรรมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะของการวิจัยเชิงมนุษยวิทยา
 - การระดมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง
2. การศึกษาโดยทางอ้อม อาจทำได้โดยวิธีการต่อไปนี้คือ
 - การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร
 - การรับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ
 - การวิเคราะห์ตัวชี้หน้าที่สำคัญ

4.5.3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร

จุดประสงค์ของหลักสูตร เป็นสิ่งซึ่งแสดงถึงความมุ่งหวังของคุณลักษณะที่ต้องการในตัวผู้เรียนเมื่อเรียนจบหลักสูตรนั้น การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร จึงเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีการดำเนินงานดังที่ ชำรง บังศรี (2532: 212) ได้เสนอวิธีการไว้ดังนี้

1. วิธีประชุมอภิปรายในแง่ของหลักวิชา
2. วิธีประชุมให้ความคิดเห็นต่อคำถามโดยตรง
3. วิธีประชุมพิจารณาจุดมุ่งหมายที่มีอยู่แล้ว
4. วิธีศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและของผู้เรียนทุก ๆ ด้าน

การได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรด้วยวิธีการต่าง ๆ นี้จำเป็นต้องอย่างขี้งที่จะต้องทำการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นก่อนจัดทำหลักสูตร อาทิเช่น ความมุ่งหมายของโรงเรียนความรู้ของผู้เรียน ทฤษฎีการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอน ทรัพยากร อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้และอาคารสถานที่อย่างไรก็ตามการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาและในการกำหนดจุดประสงค์หรือจุดหมายของหลักสูตรควรยึดหลักดังต่อไปนี้

1. ต้องสอดคล้องกับปรัชญาหรืออุดมการณ์ของสังคม
2. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมกับค่านิยมของสังคม
3. ต้องมุ่งสนองความต้องการและแก้ปัญหาของสังคม

4. ต้องสนองความต้องการของผู้เรียน
5. ต้องสอดคล้องและส่งเสริมจุดหมายของหลักสูตรระดับอื่น
6. ต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้
7. ต้องให้มีความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้เรียนและสังคม
8. ต้องมีความสมดุลระหว่างความรู้และทักษะ หรือระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ

นอกจากนี้ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 68-69) ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการกำหนดจุดประสงค์ในระดับหลักสูตรเพิ่มเติมอีก ดังนี้

1. ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น
2. ต้องมีความสำคัญหรือคุณค่าต่อผู้เรียน
3. ต้องใช้ภาษาที่ชัดเจน
4. ต้องมีการพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านสติปัญญา ทักษะ และเจตคติ
5. ต้องตั้งอยู่บนรากฐานของความจริง
6. ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

4.5.4 การกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรม

การกำหนดเนื้อหาสาระ หลังจากได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรและพิจารณาจากโครงสร้างของหลักสูตรแล้วขั้นต่อไปคือการกำหนดเนื้อหาซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหาวิชาไว้ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาที่ ชำรง บัวศรี (2532: 221) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. มีประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. สอดคล้องกับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้เรียน
3. มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับการศึกษานั้น
4. ควรสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล
5. ควรมีความต่อเนื่องกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่มีอยู่
6. สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว
7. สามารถจัดให้ผู้เรียนได้ (ดูความพร้อมของโรงเรียน เช่น วัสดุอุปกรณ์ เวลา

บุคคล)

8. ควรเรียงลำดับให้เหมาะสมโดยเริ่มจากง่ายไปหายาก Wheeler, D.K. (1974:105)

ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาไว้คือ

1. ต้องเป็นที่เชื่อถือได้
2. ต้องมีความสำคัญต่อการเรียนรู้

3. ต้องสอดคล้องกับความต้องการและสนใจของผู้เรียน
4. ต้องมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน
5. ต้องเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ได้
6. ต้องสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม

จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเนื้อหา ที่ควรยึดไว้เป็นแนวทางในการจัดโครงสร้างหลักสูตร ได้แก่ มีประโยชน์ต่อผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต สอดคล้องกับวุฒิภาวะและประสบการณ์ของผู้เรียน มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับการศึกษา สิ่งเหล่านี้ จะช่วยให้การจัดโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดลำดับเนื้อหาวิชาเป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่งที่ส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ซึ่ง โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 84-85) ได้นำเสนอแนวทางในการจัดเนื้อหาวิชาไว้ดังต่อไปนี้

1. จัดตามลำดับจากเนื้อหาง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก (the simple-to- complex approach)
2. การจัดตามความจำเป็นที่ต้องเรียนก่อนหลัง (the prerequisite learning approach)
3. การจัดตามลำดับของกาลเวลา (the chronological approach)
4. การจัดตามหัวข้อหรือเรื่อง (the thematic approach)
5. การจัดตามลำดับจากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวม (the part-to-whole approach)
6. การจัดลำดับจากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย (the whole-to Part Approach)

4.5.4.1 กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ครูผู้สอนจะต้องศึกษาและนำมาใช้ให้เหมาะสมกับธรรมชาติและเนื้อหาวิชา วุฒิภาวะและความสามารถของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่ง อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 72) ได้ให้ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนว่า คือการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและการเรียนรู้และผู้เรียนบรรลุสู่จุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรต้องคำนึงถึงหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย ซึ่ง อาภรณ์ ใจเที่ยง ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร
2. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการสอน

3. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของ
ผู้เรียน

4. จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาวิชา
5. จัดกิจกรรมให้มีลำดับขั้นตอน
6. จัดกิจกรรมให้น่าสนใจ
7. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรม
8. จัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการที่ท้าทายความคิดความสามารถของผู้เรียน
9. จัดกิจกรรมให้มีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง
10. จัดกิจกรรมแล้วต้องมีการวัดผลการใช้กิจกรรมนั้นทุกครั้ง

4.5.5 การกำหนดวิธีวัดผลและประเมินผลการเรียน

การวัดและประเมินผลการเรียนเป็นการตรวจสอบผลที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนว่ามีสิ่งใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไขและผู้เรียนได้พัฒนาความก้าวหน้าตรงตามจุดประสงค์การเรียนการสอนที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใดเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ การประเมินผลการศึกษาว่าเป็นการวัดหลาย ๆ ครั้ง และหลาย ๆ ด้านมาประเมินเพื่อพิจารณาตัดสินอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น สอบได้ – สอบตก หรือประเมินว่าเด็กคนใดเรียนอ่อนวิชาใดควรแก้ไข หรือการสอนของครูในวิชาใดเรื่องใดที่มีคุณภาพไม่ถึงระดับ เป็นต้น ในการวัดและประเมินผลการศึกษาจึงต้องพิจารณาถึงความงอกงามของนักเรียน เจตคติ ทักษะการทำงาน ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรมและอื่น ๆ ตามที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 92) ได้กล่าวถึง

ขั้นตอนในการวัดและประเมินผลการเรียนไว้ ดังนี้ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 97) ได้กล่าวถึง

1. การกำหนดจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียนก่อนที่จะทำการวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียน ครูผู้สอนควรที่จะกำหนดจุดประสงค์ก่อนว่าจะวัดอะไรวัดแค่ไหน และวัดเพื่ออะไร ซึ่งจุดประสงค์ในการวัดและประเมินผลการเรียนควรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการสอน
2. การเลือกและสร้างเครื่องมือ เมื่อทราบจุดมุ่งหมายและสิ่งที่ต้องการจะวัดและประเมินผลก็ต้องพิจารณาว่าคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่จะวัดนั้นควรใช้เครื่องมืออะไร
3. การนำเครื่องมือไปสอบวัดผู้เรียน ครูผู้สอน หรือผู้คุมสอบ ควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม
4. การตรวจและนำผลเปรียบเทียบกับเกณฑ์ เป็นการรวบรวมและแปลงค่าตอบของผู้เรียนให้เป็นคะแนนแล้วจดบันทึกไว้

5. การประเมินผลเป็นการตัดสินว่าผู้เรียนมีความสามารถขนาดไหน สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ละคน ได้เกรดอะไร ผู้เรียนส่วนใหญ่มีการเรียนเป็นเช่นไร

6. การประเมินผลการเรียนรู้ เป็นการประเมินผลที่หลากหลายวิธีเช่นการประเมินผลตามสภาพจริง การประเมินเพื่อรู้จักผู้เรียน การประเมินด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย และการประเมินจากเพิ่มสะสมผลงาน

ลักษณะการประเมินตามสภาพจริง การปฏิบัติตามสภาพจริง เกณฑ์การประเมินที่เป็นแก่นแท้ มีการประเมินตนเอง มีการนำเสนอผลงาน

ลักษณะการประเมินจากเพิ่มสะสมผลงาน มีการประเมินตนเอง การประเมินของครู การตรวจสอบเพิ่มสะสมผลงาน

ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลการเรียนต้องครอบคลุมทั้งในด้านความรู้ ความจำ เจตคติ และทักษะ โดยใช้วิธีการวัดผลหลากหลายวิธี และวัดหลาย ๆ ครั้ง มาประเมินเพื่อตัดสินโดยมีเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

หลักสูตรสถานศึกษา

5.1 ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

5.1.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า

หลักสูตรสถานศึกษา คือ การนำข้อกำหนดจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยมีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณา (พรชัย ภาพันธ์, 2546: 28)

หลักสูตรสถานศึกษาหมายความถึง การเรียนรู้ทั้งหมดและประสบการณ์ต่างๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งกำหนดขึ้นเป็นกรอบหรือแนวทางของการจัดการศึกษาเพื่อที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ กระบวนการ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร โดยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล (พันธณีย์ วิหคโต, 2545: 46) กล่าวว่

ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา เป็นแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียน นำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลกอย่างมีความสุข ดังนั้น หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วยการเรียนรู้และประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปีหรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ, 2545: 58)

5.1.2 ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการช่วยพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน สามารถชี้แนะให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายามจัดมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา (กรมวิชาการ, 2545: 26)

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ทั้งถิ่น วัด หน่วยงาน และสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ ให้แนวทางที่สำคัญซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้นๆ ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลิน ใน การเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุดมีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจและประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยี สื่อสารส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และ วัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธา ในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่น ในข้อตกลงร่วมกันต่อการ

พัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษา ควรสร้างให้ผู้เรียน มีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูลและเป็นอิสระ และ เข้าใจในความรับผิดชอบ

5.2 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตาม ธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของ ตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงให้ เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา (กรมวิชาการ, 2545: 26)

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เป็นภารกิจหนึ่งที่สำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตร ซึ่งภารกิจในการบริหารจัดการหลักสูตรประกอบด้วย

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อม

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร

ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร)

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา

หลักสูตรสถานศึกษาจะมีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการหลักสูตร ผลผลิตจาก การบริหารจัดการหลักสูตรจะนำมาเสนอในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้บุคคลทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษาทราบว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการสร้าง ความเข้าใจ ความร่วมมือ การประสานงาน และการดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ภารกิจที่สำคัญก่อนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คือ การเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้านเช่น

การสร้างความตระหนัก ให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและยอมรับ

การพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตร การใช้หลักสูตร การจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา เป็นต้น

การแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษาระดับต่างๆตามระเบียบของกระทรวง
ศึกษาธิการ และตามความจำเป็นของสถานศึกษา

การจัดทำระบบข้อมูล สารสนเทศ ให้มีข้อมูลใช้ในการจัดการศึกษาการจัดทำ
แผนพัฒนาคุณภาพ

5.3 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีดังนี้

5.3.1 กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อบ่งบอกว่าโลกและสังคมรอบๆ
จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียน
ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดย
อาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน
ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้
สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่
สำคัญของสถานศึกษา หลักสูตรของสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ของชาติที่กำหนดไว้ (กรมวิชาการ, 2545: 32)

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่างๆเข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็น
กระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
และมีทิศทาง ก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วย
สนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายเพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบ
หลักสูตรสาระการเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตามการ
รายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น
กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้ จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การ
กำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

5.3.2 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์เป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้
สถานศึกษาจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการ
เรียนรู้ที่คาดหวังไว้ให้ชัดเจน เพื่อให้ครูทุกคน คือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบ
การเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ เพิ่มผลงาน

หรือการบ้าน ที่มีการวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ที่ครอบคลุมภาระการจัดการศึกษาทุกด้านของสถานศึกษา

5.3.3 การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มสาระต่างๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาวิเคราะห์และกำหนดสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายปีหรือรายภาค ทั้งนี้ ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยึดหัวข้อเรื่องหรือจัดเป็นโครงการได้

5.3.4 การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายให้ผู้สอนทุกคนออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่า ผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรก็ได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1,2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องกำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่าง วิชาคณิตศาสตร์ที่มีสาระที่ 1: จำนวนและการดำเนินการและมีมาตรฐาน ก1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริงผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรก็ได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวน เกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะและเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

5.3.5 การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

การจัดการการศึกษาภาคบังคับ 9 ปีนั้นสถานศึกษาต้องตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียน มีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์ และการใช้คอมพิวเตอร์ ด้วยวิธีการสอนที่ยึดหัวข้อเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลักตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่างๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียนสำหรับสาระการเรียนรู้รายปีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความ

จำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลขและการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 1 ผู้สอนควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็ก โดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมมุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าวสำหรับในช่วงชั้นที่ 2 ผู้เรียนซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานกันและกัน ในรูปเพิ่มสะสมผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับเป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นโครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ การศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอนและประสบการณ์ในการทำงานด้านต่างๆ แม้การเรียนภาษา ก็สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่า สังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เป็นตัวอย่างแก่สังคมและควรจัดรายวิชาหรือโครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาระดับพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้นสถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะรายวิชาหรือโครงการ

5.3.6 การจัดทำสาระของหลักสูตร

1. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้นการกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้มข้น (honour course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

2. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ 1. ให้สอดคล้องกับสารและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นรวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและของชุมชน

3. กำหนดเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาคทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้น ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้ให้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานสาระการเรียนรู้

การกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่นๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือสาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาการจัดการเรียนรู้อยู่ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียนมีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

4. จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลงานที่เรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาครวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด ตามข้อ 1. ,2.และ3. มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาโดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลา หรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ

สำหรับชื่อรายวิชาที่มีแนวทางการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

5. จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และ ผู้เรียน ได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการ การจัดการ เรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดย การปฏิบัติโครงงานอย่างน้อย 1 โครงงาน

6. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือ รายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

5.3.7 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

5.3.7.1 จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการ เรียนรู้ เช่น การบูรณาการโครงงาน องค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

5.3.7.2 จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และ ความสามารถความต้องการ ของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

5.3.7.3 จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อ สังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

5.3.7.4 จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็น ประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

5.3.7.5 การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

5.3.8 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชนกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นเป้าหมาย ในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึง ประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ

จำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

แต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

แต่ละช่วงชั้นสถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนสถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุง พัฒนา คุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

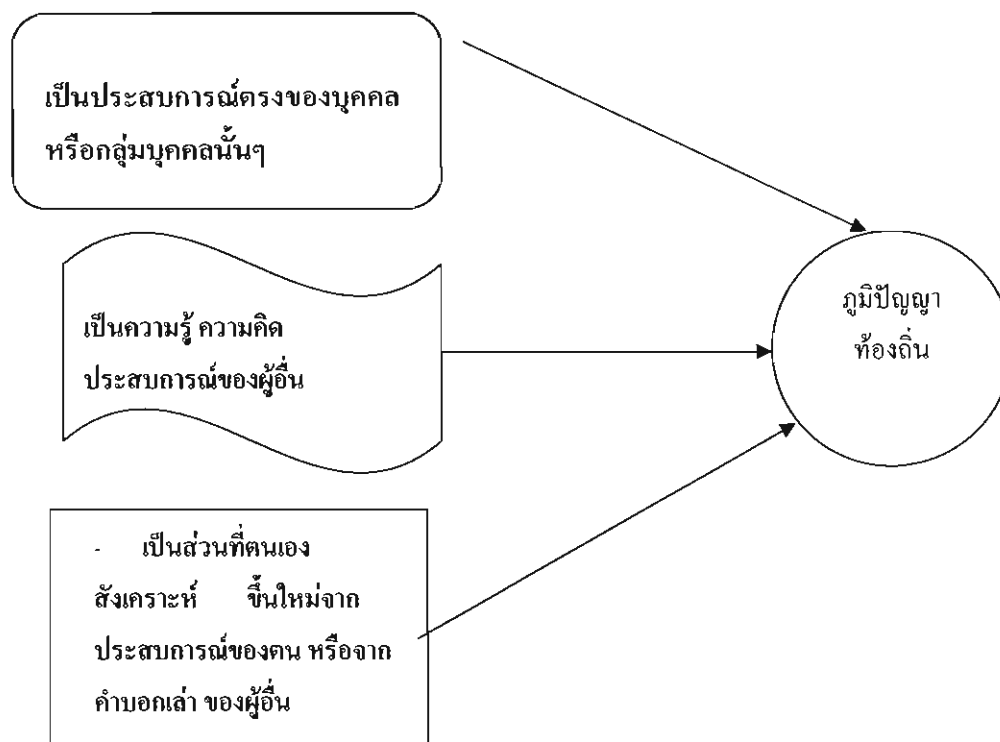
แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

5.3.9 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียนรู้ โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการ ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา หรือพัฒนา การดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหา หรือพัฒนา และการรายงานผลการเรียนรู้ และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ปรัชญาภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.1 ที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพ 5 โครงการนิเทศทางไกลชุดฝึกอบรมตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ , 2545: 15)

6.2 ความหมายและปรัชญาของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (folk wisdom หรือ popular wisdom) หรือภูมิปัญญาไทย (thai wisdom) มีนักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของท้องถิ่น ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ท้องถิ่นคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (สามารถ จันทรสุรีย์, 2533: 6)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียนแค่เป็นการเชื่อมโยงกันทุก

รายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ การศึกษา และวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน (ประเวศ วะสี, 2536: 25)

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นเรื่องที่มีขอบเขต กว้างขวางลึกซึ้ง คตินิยม ความรู้ ความสันทัด การรู้เท่าทันธรรมชาติของสรรพสิ่งรอบตัว และการเลือกเฟ้น ความคิด วิธีการมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างได้ผล เป็นเรื่องของการสั่งสมประสบการณ์มาหลายชั่วคน (เอกวิทย์ ฌ กลาง, 2531: 27)

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง สารระ ข้อมูล วิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการจัดระเบียบ แก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนหรือท้องถิ่นหนึ่ง ๆ (วิชา ทรวงแสง, 2534: 39)

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกสรร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อให้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย (ฉวีวรรณ แจ่มหมวก, 2545: 31)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นสะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ เพราะฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาที่มาจากข้างนอก ซึ่งลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นคือมีวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน ความเป็นบูรณาการสูงทั้งในเรื่องของกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง อีกทั้งยังเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่าตามที่ (ประเวศ วะสี, 2536: 27) กล่าวไว้

ปรัชญาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นความสามารถ ทักษะ เทคนิคอันเกิดจากการสะสม องค์ความรู้ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่ทำให้คนในชุมชนรักถิ่นเกิดของตนเองรวมทั้งต้องศึกษาสิ่งที่มีในท้องถิ่นของตนเองเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สูงสุด โดยรวมทุกด้านที่ต้องผ่านกระบวนการสืบทอด ปรับปรุง พัฒนาและเลือกสรรแล้วเป็นอย่างดี

จากทัศนะดังกล่าวจะเห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่แก้ปัญหาของบุคคลในท้องถิ่นให้อยู่ร่วมกันตามกาลเวลาอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นหมายถึง มวลประสบการณ์และมวลความรู้ของท้องถิ่นที่ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยการประสานความรู้ ความคิดเข้าด้วยกันในการใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งได้รับการสั่งสมสืบทอดกันมาตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัย และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

6.2.1 ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะต่างๆดังนี้

6.2.1.1 ภูมิปัญญาเป็นความรู้ เกี่ยวกับเรื่องใด ๆ หรือหน่วยสังคมหน่วยใด ๆ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องนั้น เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ของสังคมนั้น

6.2.1.2 ภูมิปัญญาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องใด ๆ ของสังคมนั้นมีความเชื่อ อาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน

6.2.1.3 ภูมิปัญญา คือ ความสามารถหรือแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหาเกี่ยวกับหน่วยสังคมหนึ่งสังคมใด ตัวอย่างครอบครัว เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

6.2.1.4 ภูมิปัญญาทางวัตถุ ในหน่วยสังคมใด ๆ ตัวอย่างเช่น เรือนชาญ บ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวมีความสุขสบายตามสภาพเป็นต้น

6.2.1.5 ภูมิปัญญาพฤติกรรม ในหน่วยสังคมใด ๆ ตัวอย่างครอบครัว เช่น การกระทำ ความประพฤติ การปฏิบัติตัวของคนต่าง ๆ ในครอบครัว ทำให้ครอบครัวสามารถดำรงอยู่ได้ ก็นับเป็นภูมิปัญญาเช่นเดียวกัน (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2532: 26)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 ข) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
2. แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ลักษณะภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาในลักษณะภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ การบริหารจัดการองค์กรตลอดทั้งการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น

ภูมิปัญญาที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่นในสังคม จะแสดงออกมาในลักษณะจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและนันทนาการ ภาษา และวรรณกรรม ตลอดทั้งการสื่อสารต่างๆ เป็นต้น

3. เป็นองค์รวม หรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม

5. เป็นแกน หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิต เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ
6. มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา
7. มีลักษณะเฉาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะคือ

1. เป็นรูปธรรม ได้แก่ วัตถุการกระทำทั้งหลาย เช่น การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ คนตรี เป็นต้น
2. เป็นนามธรรม คือความรู้ ความเชื่อ หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหาและป้องกันปัญหา รวมทั้งการสร้างความสุขให้กับชีวิตมนุษย์

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้หรือผู้มีประสบการณ์ซึ่งเรียกว่าปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น ซึ่งมีผู้ให้คำจำกัดความของภูมิปัญญาชาวบ้านในลักษณะต่าง ๆ กันดังนี้

ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตในท้องถิ่นอย่างสมสมัย ดังที่ (สามารถ จันทรสุรีย์, 2533: 26) กล่าวว่า

ให้ความหมายของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าคือความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตของคนเราจากกระบวนการศึกษาสังเกตวิเคราะห์จนเกิดปัญญาและตกผลึกมาเป็นองค์ความรู้ที่ประกอบขึ้นมากจากความรู้เฉพาะหลาย ๆ เรื่อง ความรู้ดังกล่าวไม่ได้แยกย่อยออกมาให้เห็นเป็นศาสตร์กับเฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาชาวบ้านจัดเป็นพื้นฐานขององค์ความรู้สมัยใหม่ที่ช่วยในการเรียนรู้การจัดการจัดการและการปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนเราดังที่ (กรมวิชาการ, 2536: 9) ได้ให้ความหมายไว้

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง กระบวนทัศน์ของบุคคลท้องถิ่นตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนทัศน์ดังกล่าวจะมีรากฐานมาจากคำสอน ทาง ศาสนาคติ จารีต ประเพณี ที่ได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมาปรับปรุงเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัยทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อความสงบสุขของในส่วนที่เป็นชุมชน และปัจเจกบุคคล ดังที่ (รัตนะ บัวสนธิ์, 2535: 28) กล่าวไว้

ความหมายว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ สติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้สะสมถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนาน ของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งได้ทำหน้าที่ชี้แนะว่าการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนและถาวรกับธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไร ซึ่งในที่สุดแล้วภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่ง

อาจถูกยกระดับให้หมายถึงอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่าย บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ทั้งที่มีชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยกันเอง ตลอดจนสิ่งที่ไม่มียังชีพดิ้นรน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป.) กล่าวถึงภูมิปัญญาไทยว่าเป็นองค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง และถ่วงทอคสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อม และเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญา (wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หมายถึงแก่นหลักของการมองชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขซึ่งมีความหมายทั้งในแง่ของปัจเจกบุคคล และในแง่ของสังคมหมู่บ้าน (วิชิต นันทสุวรรณ, 2528: 36) ไม่ใช่กลับไปหาอดีตแต่หมายถึงการแสวงหาชีวิตที่ก้าวหน้า โดยศึกษาประสบการณ์จากประวัติศาสตร์ ด้วยคำว่า “ภูมิปัญญาไทย” (เสนห์ จามริก, 2526: 27)บางท่านให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ของชาวบ้าน (เสรี พงศ์พิศ, 2529: 59) หรือที่เกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลานาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดในทุกสาขาวิชา (ประเวศ วะสี, 2536: 17, 45) อีกนัยหนึ่งคือภูมิปัญญาชาวบ้านต่างจากองค์ความรู้ตรงที่เรามีหนังสือทฤษฎีความรู้มากมายอ้างอิงได้ และภูมิปัญญาชาวบ้านผ่านขั้นตอน 3 อย่างคือ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธ

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ต่างกันดังนี้

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัยตามที่ (อังกูล สมคะเนย์, 2535: 46)

กรมวิชาการ (2540: 43) ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ใช้แก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต โดยได้รับการถ่ายทอดและกลั่นกรองกันยาวนาน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุข โดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา ผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย

1. ความสำคัญและความจำเป็นในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาเป็นภาระหน้าที่ของชุมชน ในการให้การศึกษาแก่ลูกหลานและสมาชิกของชุมชนทั้งด้านวิชาการและอาชีพ โดยมี พ่อ แม่ คนเฒ่า คนแก่ และช่างฝีมือเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่เด็กการศึกษาในลักษณะนี้ จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย และสอดคล้องกับพื้นฐาน หรือวิถีชีวิตของ

ชาวบ้านในชุมชน ความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาที่เคยมีในชุมชน ได้สูญไปเมื่อรัฐเข้าควบคุมการจัดการศึกษา และนำเอาระบบการศึกษาของประเทศทางตะวันตก มาใช้แทนระบบการศึกษาที่เคยมีมาแต่เดิม การจัดการศึกษาจึงถูกกำหนดนโยบายหลักการและแนวปฏิบัติจากหน่วยงานนี้อยู่ในส่วนกลางมากเกินไป ทำให้หลักสูตรที่นำมาสอนห่างไกลชีวิตจริงของชุมชน ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องไกลตัวมากกว่าที่จะรู้เรื่องตนเอง ทำให้เกิดปัญหาในการดำรงชีวิตและช่วยตัวเองไม่ได้ (อังกูร สมคะเนย์, 2535: 36) ต่อมาในปีพุทธศักราช 2544 กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขึ้นใหม่และใช้ในการจัดการศึกษาในปัจจุบัน โดยหลักสูตรเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้นกล่าวคือ โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอนได้ซึ่งคาดว่าจะทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตนเองมากขึ้นเกิดความภูมิใจ เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นมีความรู้ความสามารถในการจัดการและการแก้ปัญหาได้ อย่างเป็นระบบทั้งที่เกี่ยวกับตนเอง งานอาชีพ และการพัฒนาสังคมแสวงหา แนวปฏิบัติใหม่ๆ ให้ได้ผลดีขึ้นกว่าเดิม บำรุงรักษาทรัพยากรศาสนาและศิลปวัฒนธรรมด้วยการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะที่เชื่อมโยงกันได้หมดในทุกสาขาวิชา ไม่แยกเป็นวิชาๆ แบบที่เราเรียน ฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับ เศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ การศึกษา วัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด (ประเวศ วะสี, 2536: 78)

2. ลักษณะความสำคัญของหลักสูตร

ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น (ประเวศ วะสี, 2536: 86) มีดังนี้

- 2.1 มีวัฒนธรรมเป็นพื้นบานไม่ใช่วิทยาศาสตร์
- 2.2 มีบูรณาการสูง
- 2.3 มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง
- 2.4 เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม

ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาของมนุษย์ในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม จึงประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ส่วนที่เป็นประสบการณ์โดยตรงของบุคคลนั้นหรือของกลุ่มนั่นเอง
2. ส่วนที่ได้รับมาจากความรู้ ความคิด ประสบการณ์ของผู้อื่น หรือกลุ่มอื่น
3. ส่วนที่ตนเองสังเคราะห์ขึ้นใหม่ จากประสบการณ์ของตนเอง หรือจากคำบอกเล่า

ของผู้อื่น

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถทำได้ 2 ลักษณะ (สามารถ จันทรสุรีย์, 2533: 52)

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นการศึกษาจากโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่นๆ

ลักษณะของภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะตามที่(เสรี พงศ์พิศ, 2529: 63) ได้กล่าวถึง

1. ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

2. ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่นๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ

2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือชุมชน

3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลายทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือชีวิตของชาวบ้านที่สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2532: 75 อ้างใน กิตติพิศ ศิริสุตร, 2537: 36) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาไว้ดังนี้

1. ภูมิปัญญา เป็นความรู้ เป็นข้อมูล เป็นเนื้อหาสาระ เช่น ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับมนุษย์ เกี่ยวกับผู้หญิง ผู้ชาย ประเภทครอบครัว ฯลฯ

2. ภูมิปัญญา เป็นความเชื่อของสังคม โดยอาจยังไม่มีข้อพิสูจน์ยืนยันว่าถูกต้อง เช่น เรื่องนรก สวรรค์ ตายแล้วไปไหน

3. ภูมิปัญญา คือความสามารถ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา หรือป้องกันปัญหา เช่น ความสามารถในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นในครอบครัว

4. ภูมิปัญญาทางวัตถุ เช่น เรือนชานบ้านช่อง เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ในครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวมีความสะดวกสบายตามสภาพ เป็นต้น

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามที่ (กิตติพิศศิริสูตร, 2537: 7) ได้กล่าวไว้ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลของการศึกษาสอดคล้องกับ วิจิตร ไชยศิลป์ (2546: 32) กล่าวคือ การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น อยู่ในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ส่วนการจัดทำสื่อการเรียนการสอน การจัดทำเนื้อหาวิชาและรายวิชาขึ้นใหม่นั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากครูผู้สอนไม่มีความรู้ ความเข้าใจ และไม่มีเวลาในด้านการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของปราชญ์ชาวบ้าน ส่วนใหญ่ได้รับการติดต่อโดยตรงจากครูผู้สอน และปกติชาวบ้านทุกคนมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และเรื่องเกี่ยวกับแนวปฏิบัติ เทคโนโลยีชาวบ้าน ส่วนวิธีการถ่ายทอดความรู้หรือประสบการณ์ ใช้การถ่ายทอดความรู้ และแนะนำครูผู้สอนให้นำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับปัญหาที่เกิดขึ้น คือ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น นอกจากนั้น บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการในเรื่องนี้

6.3 ประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้าน

ภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้นจึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระ และแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ซึ่งภูมิปัญญาชาวบ้านนี้ประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงาน(คณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2541: 62) ได้จำแนกไว้ รวม 10 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และการรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร เป็นต้น

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึงการรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าทางการตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรมอันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่น

สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิด ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ ดนตรีศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ที่ดี หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิภาพ

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ โดยพิจารณาจากการจัดระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ตามที่ (รัตนะ บัวสนธิ์, 2537: 19) จำแนกไว้

1. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงการที่คน (ในชุมชนท้องถิ่น) จัดวางอธิบายตนเองกับธรรมชาติและสิ่ง

เหนือธรรมชาติในลักษณะการพึ่งพาให้ความเคารพ และสอดคล้องสมดุลโดยแสดงออกให้เห็นได้ ในด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ

2. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน หมายถึงการที่ คนประพศติ ปฏิบัติตัวทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นได้ในรูปของคำสอน ปทัสถาน วิถีประชาของชุมชน

3. ภูมิปัญญาที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับการทำมาหากิน ซึ่ง ได้แก่การประกอบอาชีพ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการดำรงชีพ อาทิกการทำ เกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร การรักษาโรค การใช้แหล่งน้ำ การรักษาป่าไม้ของชุมชน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้วภูมิปัญญาชาวบ้าน สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทคือ

1. ภูมิปัญญาด้านคติ ความคิด ความเชื่อ
2. ภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี
3. ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพในท้องถิ่น
4. ภูมิปัญญาด้านแนวคิด หลักปฏิบัติ และเทคโนโลยีชาวบ้าน

6.3.1 การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการศึกษา

ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ชีวิตของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จึงเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่น และใกล้ชิดกับตัวผู้เรียนด้วย และจะมีผลทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายกับผู้เรียนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตัวผู้เรียน

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการศึกษา หมายถึง มาตรการที่จะนำภูมิปัญญาชาวบ้านไปถ่ายทอดไว้ในหลักสูตรกลางหรือหลักสูตรท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างเนื้อหาสาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาสากลเป็นสำคัญ เพื่อให้นักเรียนและนักศึกษาทุกระดับได้เรียนรู้คุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาไทย ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

ในปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานและสถาบันการศึกษา พยายามนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาสู่การศึกษาในระบบมากขึ้น โดยมีความเชื่อว่าการจัดการศึกษาไม่สามารถแปลกแยกไปจากท้องถิ่น เพราะการศึกษาจะต้องนำเอาประเด็นในท้องถิ่นนั้น ๆ มาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของตน สามารถทำให้เด็กที่จบการศึกษาออกไปมีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ และมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์สังคมได้

อย่างไรก็ตามการนำภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าสู่ระบบโรงเรียน ยังไม่บรรลุเท่าที่ควร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากปัญหา และอุปสรรคดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 36)

1. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าสู่ระบบโรงเรียน ยังขาดนโยบายรองรับที่ชัดเจน เพื่อให้หน่วยงานและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ได้มีความเชื่อมั่นและ ทราบทิศทางใสการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาอย่างเป็นทางการ

2. ให้ผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นขาดการยอมรับ และขาดการมีส่วนร่วมในการ ถ่ายทอดภูมิปัญญาในระดับโรงเรียน

3. การจัดการเรียนการสอน ยังไม่นำเอาประเด็นของท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งในการ จัดการเรียนการสอนเท่าที่ควร แม้ว่าหลักสูตรได้เปิดกว้างให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรและ สื่อการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม แต่ครูและผู้บริหารบางส่วน ยังไม่เข้าใจเนื้อหาของ หลักสูตร และแนวทางนำหลักสูตรไปใช้เท่าที่ควร

4. การเรียนการสอนตามหลักสูตรระบบการศึกษาแต่ละระดับยังไม่ได้คำนึงถึง สัดส่วนและความสมดุลระหว่างเนื้อหาสาระ เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากลเท่าที่ควร

5. หน่วยงาน และสถาบันการศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ยังไม่ได้จัดให้มี องค์กรที่รับผิดชอบ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยตรง เพื่อทำหน้าที่สนับสนุน และเชื่อมโยงการนำภูมิ ปัญญาท้องถิ่นไปสู่ระบบการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 45) ได้สรุปแนวคิดในการนำภูมิ ปัญญาชาวบ้านไปพัฒนาหลักสูตรไว้ 2 แนวคิด ดังนี้คือ

1. โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรม หรือเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปจัดการ เรียนการสอน หรือพัฒนาหลักสูตรขึ้น ในโรงเรียน ให้เด็กได้เรียนรู้ โดยคัดเลือกเนื้อหาหรือ กิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปัญญาชนชาวบ้าน ช่าง เทคนิคชาวบ้าน หรือช่างฝีมือชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียน การสอน

ในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้ได้ผลนั้นควรมี การปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่มีระบบ และมีการประสานงานกัน ในหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งสำนักงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542: 47) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรจัดเป็น 2 คณะ คือ คณะกรรมการบริหารและคณะทำงาน

1.1 คณะกรรมการบริหารการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วย

1.1.1 คณะกรรมการบริหารศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

1.1.2 ประชาชนชาวบ้านในท้องถิ่น ในเขตบริการศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

1.1.3 ตัวแทนกรรมการศึกษาของแต่ละโรงเรียนและของโรงเรียนที่ตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

1.1.4 ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการของท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

1.1.5 ตัวแทนกลุ่มเยาวชนหรือกลุ่มหนุ่มสาวในท้องถิ่น

1.1.5.1 ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการอาจให้คณะกรรมการร่วมกันพิจารณาคัดเลือกและกำหนดกันเองก็ได้

1.1.5.2 คณะกรรมการบริหารมีหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและมีหน้าที่สนับสนุนให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน ในอันที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 คณะทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรประกอบด้วย

1.2.1 คณะทำงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

1.2.2 ประชาชนชาวบ้านในท้องถิ่น ในเขตบริการของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

1.3 ตัวแทนกลุ่มเยาวชนหรือกลุ่มหนุ่มสาวของท้องถิ่น

1.3.1 ตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะทำงานอาจให้คณะทำงานร่วมกันพิจารณาคัดเลือกและกำหนดกันเองก็ได้

1.3.2 คณะทำงานมีหน้าที่หลักในการนำนโยบายและแนวทางของคณะกรรมการบริหารมาแปรสู่การปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ และมีหน้าที่รายงานความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานแก่คณะกรรมการบริหารเป็นระยะ ๆ

2. ศึกษาและจัดระบบข้อมูลชุมชนในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ตั้งศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

2.2 วัฒนธรรม ความเชื่อและสิ่งที่ชุมชนนั้น ๆ ยึดถือ

2.3 สภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และการประกอบอาชีพของประชาชนในแต่ละชุมชนที่ตั้งโรงเรียนและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

2.4 จำนวนประชากรและสภาพสังคม การศึกษา และความตระหนักในสิทธิหน้าที่ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประชาชนในแต่ละชุมชนที่ตั้งโรงเรียน และศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

2.5 สภาพปัญหาความต้องการและความจำเป็นของแต่ละชุมชน ที่ตั้งโรงเรียนและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

2.6 ปราชญ์ชาวบ้าน แหล่งภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถถือเป็นแหล่งวิทยากรในชุมชน ที่แต่ละชุมชนมีอยู่

2.7 แผน/โครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของแต่ละชุมชนที่ได้รับอนุมัติ

2.8 อื่น ๆ

3. ประสบการณ์ขอความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชน ซึ่งอาจมีส่วนช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกันในการบรรลุผลสำเร็จของกันและกันได้อย่างสมบูรณ์แบบมากขึ้น

4. วางแผน/โครงการการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามแผน/โครงการที่กำหนดนี้ให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย หรือผลที่คาดว่าจะได้รับให้อยู่ในระดับพอประมาณกับทรัพยากร หรือปัจจัยที่มีอยู่ ตลอดจนความสามารถเชิงเทคนิคในกระบวนการปฏิบัติงานที่คณะทำงานมีอยู่ และข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ ควรวิเคราะห์ให้ครบทุกด้าน แล้วจึงวางเป้าหมายงานในระดับที่สามารถทำให้สำเร็จได้ แล้วค่อยพัฒนายกระดับเป้าหมายที่สูงขึ้นในแผนงาน/โครงการต่อไป

5. ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยยึดตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ทั้งนี้โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่จะนำมาประยุกต์ในเนื้อหาหลักสูตรและการเรียนการสอนมีส่วนร่วมทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อที่จะสามารถนำเสนอภูมิความรู้ของตนในระดับที่เหมาะสม ถูกต้องและเป็นไปได้กับการพัฒนา หลักสูตรนั้น ๆ ทั้งนี้ ควรเชิญชวนให้ปราชญ์ชาวบ้านร่วมอยู่ในกระบวนการใช้หลักสูตรระดับท้องถิ่นที่พัฒนาแล้วนั้นด้วย เพื่อจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาให้สมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป

6. ติดตามข่าวสารความรู้ทุกด้านที่เกี่ยวข้องหรือเป็นประโยชน์ต่องานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากสื่อทุกรูปแบบ ตลอดจนการไปศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ สามารถประยุกต์มาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานให้มีความสมบูรณ์แบบ และมีคุณค่าสูงยิ่ง ๆ ขึ้น

7. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การปฏิบัติงาน หรือผลงาน (ที่ปรากฏมาแล้ว) แก่หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ที่ดำเนินงานในขอบข่ายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนในตนเอง

เดียวกันนี้ เพื่อเป็นการสนับสนุนการขยายระบบเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่นและชุมชน อันจะมีผลกระทบอย่างจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในท้องถิ่นและชุมชนชนบทที่จะมีการดำรงชีวิตที่สงบสุข และมีหลักประกันในการดำเนินชีวิตที่ราบรื่นได้อย่างแท้จริงในวงกว้างมากขึ้น

8. ประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผลแก่หน่วยเหนือตามลำดับสายงานเพื่อหน่วยเหนือจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินการอันเป็นประโยชน์ต่อไป

การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น (กรมวิชาการ, 2539ก: 34) ได้เสนอวิธีการดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอน และปราชญ์ท้องถิ่น
2. เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิด และความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นำกระบวนการ หรือความคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้ผู้เรียนคิดหลายด้าน หลายมุม คิดอย่างอิสระแล้วสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
6. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น
7. เน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต
8. ครูผู้สอน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

6.4 วิธีการค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น

การค้นหาหรือการศึกษาเพื่อการสืบค้นรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขั้นตอนดังต่อไปนี้ (รัตนะ บัวสนธ์, 2537: 56)

1. กำหนดเลือกประเด็นหรือขอบข่ายสาระของภูมิปัญญา
การเริ่มศึกษาหรือค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ผู้ทำการศึกษาควรได้มีการกำหนดขอบข่ายสาระหรือประเด็นที่จะทำการค้นหาและศึกษาให้ชัดเจนเช่น การทำมาหากิน การสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรม ความเชื่อ คำสอน และพิธีกรรม เป็นต้น

การกำหนดเลือกประเด็นของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะทำการศึกษาค้นหานี้ ขึ้นอยู่กับความสนใจหรือวัตถุประสงค์ของผู้ที่ทำการศึกษาเป็นสำคัญว่าจะทำการศึกษาค้นหาไปเพื่ออะไร

2. กำหนดเลือกชุมชนท้องถิ่น

หลังจากกำหนดประเด็นเลือกภูมิปัญญาที่จะทำการศึกษาได้แล้ว ก็เป็นการกำหนดชุมชนท้องถิ่น (หรือที่เรียกว่า “สนามวิจัย”) ที่จะไปดำเนินการศึกษา ค้นหาซึ่งในการกำหนดเลือกชุมชนท้องถิ่นนี้ จะต้องมีการพิจารณาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้ทำการศึกษา ค้นหาเกิดขึ้น และควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สำหรับการเข้าไปอยู่ในชุมชน (กรณีผู้ศึกษาค้นหาเป็นบุคคลภายนอกชุมชน) เช่น การคมนาคมติดต่อการหาที่พัก การติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนภายในชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ควรมีการสำรวจศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆเสียก่อน

3. การเข้าอยู่ร่วมในชุมชน

กรณีที่ผู้ทำการศึกษาเป็นบุคคลภายนอกชุมชน ยังไม่มีความคุ้นเคยกับคนในชุมชนนั้นๆ การเข้าไปอยู่ร่วมในชุมชนควรที่จะต้องทำการแนะนำตนเองกับผู้นำที่เป็นทางการของชุมชนนั้นๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โดยอาจจะใช้หนังสือรับรองประกอบการแนะนำตนเอง ควรมีการติดต่อสถานที่พักไว้ก่อนล่วงหน้า สถานที่พักที่เหมาะสมสำหรับการเข้าพักในระยะแรกๆ ภายในชุมชน ได้แก่ บ้านพักครู วัด บ้านพักเจ้าหน้าที่ (สถานีอนามัย, บ้านพักเกษตรตำบล, บ้านพักผู้ใหญ่บ้าน, บ้านกำนัน) ผู้ทำการศึกษควรสร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้าน หรือกลุ่มต่างๆ ภายใตชุมชนก่อนที่จะเริ่มดำเนินการศึกษา ค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน

4. การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล

การวางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน ควรจัดเตรียมดังต่อไปนี้

4.1 การกำหนดแหล่งข้อมูลควรพิจารณาเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านเช่น ตัวบุคคล สถานที่ เอกสารบันทึก เป็นต้น

4.2 การกำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีหลายลักษณะให้เลือกใช้ ควรพิจารณาตามลักษณะข้อมูลและแหล่งข้อมูลเป็นสำคัญ โดยทั่วไปแล้ว เครื่องมือและวิธีการที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วย

4.2.1 การสังเกตและแบบบันทึกการสังเกต เพราะในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน บางครั้งจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ในปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นหลังการสังเกตได้แล้วควรต้องรีบทำการบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแบบบันทึกทันที ทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลงลืม

4.2.2 การสัมภาษณ์ บางครั้ง การใช้วิธีการสัมภาษณ์อาจจะเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านและจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่ได้ความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น โดยอาจใช้ได้ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (individual interview) และการ

สัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) เป็นต้น การใช้วิธีการสัมภาษณ์จะมีความเหมาะสมก็ต่อเมื่อ ผู้สัมภาษณ์ได้สร้างสัมพันธภาพ กับคนกับผู้ใช้สัมภาษณ์พอสมควรแล้ว นอกจากนั้นในขณะที่ สัมภาษณ์อาจจะใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ด้วยก็ได้ แต่ต้องขออนุญาตบันทึกเทป จากผู้ใช้สัมภาษณ์เสียก่อน

4.2.3 การสำรวจเอกสาร ในบางกรณี ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีการ บันทึกไว้แล้วในเอกสารต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน หรือได้รับการค้นคว้า บันทึกไว้โดยบุคคลใดบุคคล หนึ่งที่อยู่นอกชุมชน ตลอดจนได้รับการเก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุดของหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ ใกล้เคียงกับชุมชนนั้นๆ ซึ่งถ้าเป็นกรณีเช่นนี้ ผู้ทำการศึกษาค้นหาที่ดำเนินการศึกษา ค้นหาข้อมูล ด้วยการสำรวจข้อมูลจากเอกสารบันทึกตามแหล่งดังกล่าว

5. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังจากที่ได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ก็ดำเนินการ เก็บรวบรวมข้อมูลตามแผนที่กำหนดไว้ ทั้งนี้การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลควรมีการนัดหมาย ไว้ล่วงหน้าในบางกรณี หรือไม่ควรเคร่งครัดยึดแบบแผน หรือเวลาในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง ควรมีการปรับและยืดหยุ่นให้เหมาะสมตามสถานการณ์ ควรระมัดระวังในการรักษาสัมพันธภาพ ระหว่างผู้เก็บข้อมูลกับผู้ใช้ข้อมูล ให้มีความสม่ำเสมอ อย่ารุกเร้าล้วงเอาข้อมูล จนกระทั่ง ก่อให้เกิดความอึดอัดกับผู้ใช้ข้อมูลในการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นั้น ควรสร้างบรรยากาศให้ เป็นการพูดคุยกันเรื่อยๆธรรมดา ไม่มุ่งหวังเร่งเร้าเอาคำตอบให้ได้ทันทีทันใด เช่นเดียวกันกับการ สังเกต หากจะมีการถ่ายรูปหรือบันทึกเสียง ควรขออนุญาตผู้ใช้ข้อมูลก่อน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์ควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของ ข้อมูล ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่การ ตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธีการ และการตรวจสอบด้านผู้รวบรวมข้อมูล เป็น ต้น การวิเคราะห์ข้อมูลนิยมใช้การวิเคราะห์จำแนกสรุปบรรยายให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของสิ่งที่ เรียกว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นๆ

6.5 การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อาจมีวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตาม สภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ได้มีนักวิชาการ นัก การศึกษา ได้กล่าวไว้ดังนี้

การถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน (สามารถ จันทรสุรีย์, 2533: 36) ได้กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดไว้ดังนี้

1. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็ก เด็กโดยทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้น ในสิ่งที่ใกล้ตัว ซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ กิจกรรมการถ่ายทอดต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน และดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การลองทำ (ตามตัวอย่าง) การเล่นเกมปริศนาคำทาย เป็นต้น

2. วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่ผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ถือว่าเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆมาพอสมควรแล้ว และเป็นวัยทำงาน วิธีการถ่ายทอดทำได้หลายรูปแบบ เช่น วิธีบอกเล่าโดยตรงหรือบอกเล่าโดยผ่านพิธีสู่ขวัญ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีกรรมตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของท้องถิ่นต่างๆ ดังจะเห็นได้โดยทั่วไปในพิธีการแต่งงานของทุกท้องถิ่น จะมีขันตอน มีคำสอนที่ผู้ใหญ่สอนคู่บ่าวสาว วิธีถ่ายทอดในรูปแบบการบันเทิง เช่น หนังสือลูกภาคอีสาน (หนังสือประโมทัย) กลอนลำ คำผญา คำสอนของภาคอีสาน คำสอนของภาคเหนือ เป็นต้น

ถ้าจะแบ่งลักษณะการถ่ายทอดภูมิปัญญาในอดีตตามรูปแบบใหญ่ๆ อาจจะได้ 2 รูปแบบ คือแบบไม่เป็นลายลักษณ์อักษร กับแบบเป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตส่วนใหญ่เขียนใส่ใบลานหรือสมุดข่อย ส่วนในปัจจุบัน ในยุคที่การสื่อสารมวลชน การคมนาคม เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าทันสมัยและรวดเร็ว ก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านทางสื่อมวลชนทุกสาขา เช่น หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์และอื่นๆ

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น(ปฐม นิคมานนท์, 2538: 41) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องอาชีพของหมู่บ้านที่แทบทุกคนรู้ร่วมกัน อาจเป็นอาชีพรองจากการทำไร่ทำนา เช่น เครื่องปั้นดินเผา จักสาน ทอผ้า ซึ่งสมาชิกของชุมชนได้คลุกคลี คุ่นเคยมาตั้งแต่เด็กภายใต้สภาพการดำรงชีวิตประจำวัน

2. การสืบทอดภายในครัวเรือน เป็นการสืบทอดความรู้ ความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นความสามารถเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะครอบครัว เช่น ความสามารถในการรักษาโรค งานช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ความรู้ด้านพิธีกรรมต่างๆ ความรู้เหล่านี้จะถ่ายทอดในครอบครัวและเครือญาติ บางอย่างมีการหวงแหน และเป็นความลับในสายตระกูล

3. การฝึกจากการรู้ ผู้ชำนาญเฉพาะอย่าง เป็นการถ่ายทอดที่ผู้สนใจไปขอรับการถ่ายทอดวิชาการ ผู้รับอาจเป็นญาติหรือไม่ใช่ญาติ หรืออาจอยู่นอกชุมชนก็ได้ เช่น ช่างโปสการ์ดช่างลายไทย หมอตำแย เป็นต้น

4. การฝึกฝนและค้นคว้าด้วยตนเอง อาชีพและความชำนาญหลายอย่าง เกิดขึ้นด้วยการคิดค้น ตัดแปลง และพัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง แล้วถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น การแกะสลักหิน เป็นต้น

5. ความรู้ความชำนาญที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญหรือสิ่งลึกลับ บางอย่างเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่ได้ตั้งใจ หรือไม่ได้คาดคิดมาก่อน มีวิญญานหรืออำนาจลึกลับเข้าสิงมาบอก ทำให้มีความสามารถในการรักษาโรคได้

สรุปการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ การส่งทอดความรู้ ความเข้าใจจากบุคคลหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมีลายลักษณ์อักษร และไม่มีลายลักษณ์อักษร โดยมีองค์ประกอบในการถ่ายทอด คือ (ปฐม นิคมานนท์, 2538: 45)

1. องค์มคติ (concepts) ได้แก่ ความเชื่อ ความคิดความเข้าใจ อุดมการณ์ต่างๆ
2. องค์พิธีการ (usages) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ซึ่งแสดงออกมาในรูปพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีการตั้งศพ การแต่งกาย เป็นต้น
3. องค์วัตถุ (instrumentary and symbolic objects) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น ผลผลิตทางศิลปกรรม งานฝีมือ และองค์วัตถุที่ไม่รูปร่าง แต่เป็นเครื่องแสดงสัญลักษณ์ความหมายต่างๆ เช่น ภาษา เป็นต้น

6.6 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากแนวคิดของ (รัตนะ บัวสนธ์, 2535: 37) โดยแบ่งได้เป็น 2 วิธีการ คือ

1. ครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีนี้ บทบาทการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นั่นคือ ครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งภูมิปัญญาดังกล่าวได้กำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเรียนการสอน แทนที่ทางโรงเรียนจะให้ครูดำเนินการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญา ก็เปลี่ยนเป็นปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือเป็นครูแทน รวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยภูมิปัญญาชาวบ้านมี 3 ประเภท คือ (กรมวิชาการ, 2540: 39)

1. ครูไปแสวงหาความรู้จากชาวบ้าน แล้วนำมาสอนนักเรียน
2. ครูเชิญชาวบ้านมาสอนนักเรียนในโรงเรียน
3. ให้ผู้เรียนไปเรียนรู้กับชาวบ้านหรือชุมชน การสอนต้องสอนตามความสนใจของผู้เรียน

ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น (กรมวิชาการ, 2540: 41) ได้เสนอวิธีการ ดังนี้

1. ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้าน
2. เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจวิถีคิด และความคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เน้นกระบวนการหรือความคิด แนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอน
4. เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบ เป็นวิทยาศาสตร์
5. ฝึกให้ผู้เรียนคิดหลายด้าน หลายมุม คิดอย่างอิสระ แล้วสรุปเป็นความรู้และประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

6. ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น

7. เน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต

8. ครูผู้สอนหรือปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ได้นำเสนอผลจากการวิจัยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตร (รัตนะ บัวสนธ์, 2535: 214) โดยมีขั้นตอนได้แก่

1. วิเคราะห์หลักสูตร
2. จัดสนทนากลุ่ม เพื่อรวบรวมความคิดเห็น เสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนจากบุคคลหลายฝ่ายในชุมชน
3. นำข้อมูลจากการวิเคราะห์หลักสูตร และการสนทนากลุ่ม มาประมวลสรุปผล
4. นำหลักสูตรฉบับร่างไปตรวจสอบความเหมาะสมด้วยวิธีต่างๆ คือ
 - 4.1 ให้ผู้ร่วมสนทนาในกลุ่มบางคนตรวจสอบ
 - 4.2 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการวัดผลประเมินผลทำการตรวจสอบ
5. ทดลองใช้หลักสูตรและปรับปรุง
6. ประเมินการใช้หลักสูตร

จากการศึกษาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ จะเห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการมุ่งเน้นให้มีการนำแหล่งความรู้ที่เรียกว่า “แหล่งวิทยากรในท้องถิ่น” มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อที่จะสามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตภายในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

6.7 แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การที่โรงเรียนจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพนั้น โรงเรียนจะต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อน เพื่อให้ดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ได้กล่าวไว้ว่า ข้อมูลพื้นฐานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรและควรมีการศึกษาให้ชัดเจนก่อนลงมือปฏิบัติ เพื่อให้มีการวางแผนงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539: 45) โดยมีการดำเนินการในเรื่องดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่น การศึกษาสภาพและความต้องการของชุมชนอาจศึกษาในหลายๆด้าน เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม

2. สำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนด้วย

3. ศึกษาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่มีบทบาท มีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อจัดการศึกษา ทำให้ต้องจัดการศึกษา หรือการเรียนการสอนให้สอดคล้องหรือเป็นไปตามที่สิ่งเหล่านี้กำหนด ซึ่งได้แก่ แผนการศึกษาชาติ นโยบายการศึกษา ปรัชญาการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการศึกษาของหลักสูตรแม่บท เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของหลักสูตรเกี่ยวกับปรัชญา จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง และการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เพื่อคูทิศทางหรือแนวทางของการจัดการศึกษา และพิจารณาว่ามีส่วนใดของหลักสูตรที่เปิดโอกาส ให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ

4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพโดยทั่วไปของโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหาร วัสดุ อุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหรือท้องถิ่น ฯลฯ เพื่อดูความพร้อมหรือข้อจำกัดของโรงเรียนว่ามีอยู่ในด้านใดบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาและปฏิบัติได้ตรงกับความพร้อมของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541: 56) ที่ได้กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานว่าประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญดังต่อไปนี้

1. การศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพสังคมที่โรงเรียนนั้นๆตั้งอยู่ว่ามีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด ผลที่ได้จากการติดตามขั้นตอนนี้ ช่วยทำให้โรงเรียนมองเห็นแนวทางของการที่จะลงมือพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการ

พัฒนา ขณะเดียวกันผลจากการศึกษา ก็จะทำให้โรงเรียนทราบถึงข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการลงมือพัฒนาได้เช่นกัน

ขั้นตอนของการวิเคราะห์เพื่อหาแนวโน้มของการพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1.1 การรวบรวมข้อมูลต่างๆของชุมชน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ประชากร สิ่งแวดล้อม คมนาคม การสื่อสาร จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจได้แก่ ศูนย์สารสนเทศทางการศึกษา หน่วยงานต่างๆทั้งรัฐบาล เอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชา หรืออาจดำเนินการศึกษาเองก็ได้

1.2 ศึกษาวิเคราะห์และประมวลข้อมูล ให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพและสรุปแนวโน้มของแต่ละด้านว่าเป็นอย่างไร และในแต่ละด้านนั้นมีอะไรที่เป็นลักษณะเด่นและลักษณะด้อย

1.3 สรุปภาพแนวโน้มของการพัฒนาชุมชนว่า จะเป็นในทิศทางใด พร้อมทั้งระบุโอกาสและข้อจำกัดที่มีอยู่ของชุมชนด้วย โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อ 1.2 มาพิจารณาประกอบ

2. การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของผู้รับบริการในชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ ซึ่งได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน เป็นต้น ว่ามีความต้องการในเรื่องใด อย่างไร ผลที่ได้รับจากการศึกษาตามขั้นตอนนี้ โรงเรียนจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดงานพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

การศึกษาหรือสำรวจความต้องการของชุมชน มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

2.1 พิจารณากำหนดองค์ประกอบต่างๆ ที่ต้องการศึกษาหรือสำรวจ เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.2 พิจารณากำหนดเป้าหมาย ประชากรที่จะใช้ในการศึกษาหรือสำรวจ ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน นักเรียน

2.3 พิจารณากำหนดวิธีการและเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษา/สำรวจ เช่น วิธีการศึกษา ได้แก่ วิธีการทางตรง วิธีการทางอ้อม เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต เป็นต้น

2.4 สร้างเครื่องมือสำหรับศึกษา/สำรวจ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2.3

2.5 เก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งอาจเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองก็ได้ ตามความเหมาะสม

2.6 วิเคราะห์ข้อมูล

2.7 สรุปข้อมูลตามความต้องการของชุมชน อาจเรียงลำดับตามความจำเป็น/ความสำคัญก็ได้

3. การศึกษาถึงสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่มีบทบาทมีอิทธิพลหรือมีผลที่กระทบต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ทำให้สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้สอดคล้องหรือเป็นไปตามที่กำหนดไว้ ซึ่งได้แก่ แผนการศึกษาชาติ นโยบายทั้งในระดับกรมต้นสังกัด กลุ่มโรงเรียนและระดับโรงเรียน ปรัชญาการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น ผลที่ได้จากการศึกษาสิ่งเหล่านี้ ทำให้โรงเรียนทราบถึงทิศทางหรือแนวทางการจัดการเรียนการสอน ที่ควรจะเป็นของสถานศึกษาต่างๆ

การศึกษาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 พิจารณากำหนดถึงสิ่งที่มีอิทธิพล หรือเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้สถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้เป็นไป หรือสอดคล้องกับที่ได้ระบุไว้

3.2 ศึกษาข้อมูลที่กำหนดไว้ในข้อ 3.1 อย่างละเอียด

3.3 วิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาข้อมูลแต่ละด้านว่ามีผลหรือเงื่อนไข ทำให้สถานศึกษาต้องปฏิบัติ หรือดำเนินงานในเรื่องอะไร อย่างไรบ้าง

3.4 วิเคราะห์สรุปผลที่ได้จากการสรุปของแต่ละระดับในข้อ 3.3 ว่า จากข้อสรุปที่ได้ทั้งหมดนั้น มีเรื่องอะไรบ้างที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุด ที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าว แล้วนำมาเขียนเป็นแนวดำเนินการ

4. การศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาถึงสภาพของโรงเรียนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการบริหารวิชาการ บุคคล ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ ว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด ผลของการศึกษาตามขั้นตอนนี้ จะทำให้ท้องถิ่นได้ทราบถึงความพร้อม จุดเด่น จุดด้อย ในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา

การศึกษาศักยภาพของโรงเรียน มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาสภาพของโรงเรียนด้านต่างๆ เช่น บุคลากร การบริหารวัสดุ อุปกรณ์ ความร่วมมือระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่น

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลต่างๆของโรงเรียนที่มีอยู่ว่า ในแต่ละด้านนั้นมีความพร้อมมากน้อยเพียงใด แล้วสรุปว่ามีอะไรที่ถือว่าเป็นจุดเด่น จุดด้อย ของแต่ละด้าน

4.3 วิเคราะห์สรุปภาพรวมจากจุดเด่น จุดด้อย ในแต่ละด้านออกมาเป็นศักยภาพของโรงเรียน โดยจัดเรียงลำดับตามขีดความพร้อมที่มีอยู่

จากภาพรวมที่เป็นจุดเด่นของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนสามารถนำไปใช้เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ เลือกแนวปฏิบัติในการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพของโรงเรียน

เมื่อโรงเรียนศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว โรงเรียนควรมีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วย เพื่อจะได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่ง(สุพิชญา ชีระกุล และคณะ, 2524: 23) ได้กล่าวถึงแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน/ท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ศึกษาชุมชน/ท้องถิ่นโดยละเอียดในทุกๆเรื่อง นับตั้งแต่โครงสร้างวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากร รวมทั้งทัศนคติและความเชื่อต่างๆที่มีต่อการศึกษาคด้วย และต้องมีการวางแผนกันกับร่วมกับครูโรงเรียน เพื่อทำความเข้าใจกับครูเกี่ยวกับความมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานไปในทิศทางเดียวกัน และควรคำนึงถึงความแตกต่างของบุคคลในชุมชนด้วย

2. จัดรายการประชาสัมพันธ์แก่ชุมชน ซึ่งอาจเป็นการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนท้องถิ่น เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น หรือจัดทำข่าวสารของโรงเรียนเอง เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียนเป็นระยะ ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษา รวมทั้งเป็นการประสานงานระหว่างผู้ปกครอง ครู และชุมชน

3. ออกเยี่ยมเยือนชุมชน เป็นกระบวนการติดต่อสัมพันธ์แบบสองทาง (two way communication) เป็นการเปิดโอกาสให้มีการสนทนาซักถาม สามารถสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันได้ดียิ่งขึ้น ควรปฏิบัติในลักษณะเป็นกันเอง และควรทำอย่างปกติสม่ำเสมอ รวมทั้งมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานถึงผลของการออกเยี่ยมเยือนด้วย

4. จัดให้มีกรรมการศึกษาชุมชน เป็นคณะกรรมการที่ประกอบด้วย ผู้ปกครองและคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยมีครูร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วยเพียงเล็กน้อย โดยปกติมักตั้งผู้บริหารโรงเรียนเป็นกรรมการหรือเลขานุการ คณะกรรมการศึกษาจะมีความรู้สึกที่จะต้องรับผิดชอบรวมทั้งความรู้สึกเป็นเจ้าของที่ที่จะให้การสนับสนุนในเรื่องต่างๆ

5. จัดกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณี เพื่อเป็นการส่งเสริม ฟื้นฟู และอนุรักษ์วัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ เช่น ประเพณีลอยกระทง การแห่เทียนพรรษา โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อความกลมกลืนระหว่างชุมชนและโรงเรียน

6. ร่วมกิจกรรมกับชุมชนในโอกาสที่ชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่างๆทั้งที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี และการพัฒนาชุมชน โรงเรียนควรให้ความร่วมมือและสนับสนุน หรือเป็นที่ปรึกษาในงานพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะในงานพัฒนาชุมชนนั้น โรงเรียนมีโอกาสให้ความช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนได้หลายด้าน เช่น การพานักเรียนไปช่วยพัฒนาชุมชน จัดอบรมเกี่ยวกับอาชีพให้กับชุมชน ช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ๆ เป็นต้น

7. ให้บริการชุมชนเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นชุมชน โรงเรียนจึงควรเป็น ศูนย์กลางที่สามารถให้บริการด้านต่างๆแก่ชุมชน เช่น อาคารสถานที่ในการจัดงานต่างๆ จัดบริการห้องสมุด ห้องพยาบาล สนามกีฬา หรือให้บริการในด้านความรู้และข่าวสารที่เป็น ประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิตและมีความเหมาะสมกับชุมชนในด้านความคิด แรงงาน จะยิ่งทำให้ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเหนียวแน่นยิ่งขึ้น

เมื่อโรงเรียนศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชนแล้ว โรงเรียนก็ จะสามารถศึกษา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน/ท้องถิ่นและสามารถ นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประโยชน์ได้ เพราะในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษานั้น ได้กำหนดให้โรงเรียนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน/ท้องถิ่นมาใช้พัฒนา หลักสูตรของตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนเป็นการ เชื่อมโยงระหว่างการเรียนกับชีวิตจริงและการทำงาน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความ ผูกพันกับท้องถิ่นของตน อีกทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถือเป็นแหล่งความรู้ของชุมชน เป็นการ รวบรวมศาสตร์สาขาต่างๆเป็นความรู้ที่ควรได้รับการเผยแพร่ เพื่อสร้างความภูมิใจในท้องถิ่นนั้นๆ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาซึ่ง (นิคม ชมพูลง, 2545: 31) ได้กล่าวถึงแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. การวิเคราะห์หลักสูตรแม่บทสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้สามารถจัดกิจกรรม เรียนรู้ได้อย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตรแม่บทและสอดคล้อง กับภูมิปัญญา ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น โดยนำบุคคลในท้องถิ่นเข้ามามีส่วน ร่วม มีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหลักสูตรมากที่สุด

2. การจัดทำแผนข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินงาน คือ (1) การรวบรวมข้อมูลท้องถิ่นโดยการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น หรือผู้นำชุมชน กรรมการ โรงเรียนและผู้ปกครอง (2) การเสาะหาผู้รู้ในท้องถิ่น โดยครูเข้าเยี่ยมผู้ปกครอง สอบถามนักเรียน สอบถามผู้นำชุมชนหรือจากคำบอกเล่าต่อกันมาของผู้รู้ (3) การติดต่อประสานงาน ทำได้โดยครู ติดต่อกับผู้รู้โดยตรง หรือจะใช้การติดต่อแบบไม่เป็นทางการก่อน แล้วจึงทำหนังสือเชิญเข้าร่วม ในการพัฒนาหลักสูตร และ (4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็น วิทยากรหรือนำกิจกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้กิจกรรมการเรียนรู้ก็ได้

3. แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีวิธีการ ดังนี้

3.1 โรงเรียนเป็นผู้นำกิจกรรมเนื้อหาสาระที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ไปใช้ในการ พัฒนาหลักสูตรขึ้นในโรงเรียน โดยคัดเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

3.2 โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญา ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือช่างฝีมือชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

3.3 การนำสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนออกไปสำรวจข้อมูล แล้วนำมาจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนนำความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชา และการจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

4. การจัดกิจกรรมเพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ครูผู้สอนสามารถดำเนินกิจกรรม เพื่อนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

4.1 การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้าน

4.2 การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านของผู้รู้ หรือสถานประกอบการในท้องถิ่น

4.3 การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในโรงเรียน

4.4 การนำสิ่งที่เป็นความรู้เฉพาะเรื่อง มาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน แล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดผล ประเมินผล ตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

5. ครูและนักเรียนสำรวจข้อมูลท้องถิ่น แล้วนำมากำหนดจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในโรงเรียน

6. การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์มรดก วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำ แล้วครูจัดกระบวนการเรียนรู้จากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นองค์ความรู้ของท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่

7. ครูเขียนแผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีการวัดผลประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง

จากแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรสถานศึกษา สามารถพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับพัฒนาการความสนใจของผู้เรียนได้ โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการเรียนรู้ ครูอาจเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมีส่วนร่วม การนำนักเรียนไปศึกษาในแหล่งความรู้ของชุมชน ครูและนักเรียนศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วนำมาสอดแทรกในเนื้อหา กำหนดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ หรือใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนรู้ก็ได้

ปรัชญาการศึกษา

ในช่วงต้นของการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ คือ ระหว่างปี พ.ศ.2325-2426 ประเทศไทยยังไม่มีโรงเรียน แต่มีการเรียนกันที่บ้านหรือที่วัด ความมุ่งหมายของการศึกษาในขณะนั้นก็คือ การให้สามารถ อ่าน-เขียนภาษาไทยและคิดเลขได้ นอกจากนั้นอาจมีการเรียนช่างฝีมือกันที่บ้าน การเรียนเป็นไปอย่างอิสระ ไม่มีการบังคับว่า ใครจะเรียนอะไร ที่ไหน หนังสือตำราเรียนที่ใช้คือ จินตมณี ปฐม ก กา ปฐมมาลา วิธีสอนใช้วิธีให้ผู้เรียนท่องจำ และฝึกหัดทำตาม ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศทางยุโรป พระองค์ทรงตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบขึ้น และเริ่มมีการจัดการศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกหัดคนให้เข้ารับราชการตามความต้องการของบ้านเมืองขณะนั้น ในสมัยรัชกาลที่ 6 ประเทศไทยเริ่มมีแผนการศึกษาและเริ่มมีการนำปรัชญาและทฤษฎีการศึกษาจากประเทศทางยุโรปมาดัดแปลงใช้ในโรงเรียนฝึกหัดครู ต่อมาการศึกษาได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วหน้า โดยเน้นการให้การศึกษาในองค์ 3 ซึ่งได้แก่ พุทธิศึกษา จริยศึกษา และพลศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองดี ในสมัยรัชกาลที่ 7 ซึ่งเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง การศึกษาของชาติมุ่งเน้นในเรื่องการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย และการศึกษาได้ขยายไปจนถึงระดับอุดมศึกษารวมทั้งการศึกษาผู้ใหญ่ มีการนำวิธีการสอนตามขั้นทั้ง 5 ของแฮร์บาต (Herbart) มาใช้ในการสอนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยได้รับการสนับสนุนให้นักเรียนไทยได้รับทุนไปศึกษาต่อในต่างประเทศจำนวนมาก เมื่อนักเรียนเหล่านั้นได้จบการศึกษา ก็นำความรู้เข้ามาประยุกต์กับการศึกษาของไทย (สาโรจน์ บัวศรี, 2514: 66-68) ซึ่งเป็นเหตุให้ประเทศไทยได้รับเอาปรัชญาการศึกษาสากล เช่น ปรัชญาสารัตถนิยม (essentialism) ปรัชญาสังคมนิยม (perennialism) และปรัชญาพัฒนานิยม (progressivism) และปรัชญาอื่นๆ มาใช้ในการจัดการศึกษาของประเทศจนถึงปัจจุบัน

7.1 ปรัชญาสารัตถนิยม (essentialism)

ปรัชญาสารัตถนิยม (essentialism) เป็นปรัชญาการศึกษาที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาจิตนิยม (idealism) และปรัชญาสังคมนิยม (realism) ซึ่งเป็นปรัชญาทั่วไป มีความเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือในการสืบทอดมรดกทางสังคม ดังนั้นหลักสูตรการศึกษาจึงควรประกอบไปด้วย ความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยมและวัฒนธรรม อันเป็นแก่นสำคัญซึ่งสังคมนั้นเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม สมควรที่จะต้องรักษาและสืบทอดให้อนุชนรุ่นต่อไป การจัดการเรียนการสอน จะเน้นบทบาท

ของครูในการถ่ายทอดความรู้และสาระต่างๆ รวมทั้งคุณธรรมและค่านิยมที่สังคมเห็นว่าดีงามแก่ผู้เรียน

7.2 ปรัชญาสังคมนิยมวิทยา (perennialism)

ปรัชญาสังคมนิยมวิทยา (perennialism) หรือปรัชญานิรันดรนิยม ปรัชญานี้เชื่อว่า Kneller (1964: 107-111) คนมีธรรมชาติเหมือนกันทุกคน การศึกษาควรเป็นแบบเดียวกันทุกคน และเนื่องจากมนุษย์มีคุณสมบัติที่แตกต่างจากสัตว์อื่นๆ คือเป็นผู้ที่ใช้เหตุผลได้ ดังนั้นการศึกษาจึงควรเน้นการพัฒนาความมีเหตุผล และการใช้เหตุผล มนุษย์จำเป็นต้องใช้เหตุผลในการดำรงชีวิต และควบคุมกำกับตนเอง การศึกษาเป็นการเตรียมตัวเพื่อชีวิต ดังนั้นเด็กควรได้รับการสั่งสอนในวิชาพื้นฐานต่างๆ ที่สามารถทำให้เขารู้จักและเรียนรู้ความจริงแท้แน่นอนเด็กควรจะศึกษาเล่าเรียนคือ “great books” ที่ประกอบด้วย ศาสนา วรรณคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ตรีทศศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาและดนตรี การจัดการเรียนการสอน Kneller (1964: 112) มุ่งเน้นการสอนให้ผู้เรียนจดจำใช้เหตุผล และตั้งใจกระทำสิ่งต่างๆ โดยผู้สอนใช้การบรรยาย ซักถามเป็นหลักรวมทั้งเป็นผู้ควบคุม ดูแล ให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัย

7.3 ปรัชญาพิพัฒน์นิยม (progressivism)

ปรัชญาพิพัฒน์นิยม (progressivism) หรือปรัชญาพิพัฒนาการหรือปรัชญาปฏิบัตินิยม Stumpf (1994: 383-400) and Dewey (1963: 255) ให้ความสนใจต่อการปฏิบัติอย่างมากความจริงแล้วความหมายของปรัชญานี้ก็คือ การนำความคิดไปสู่การกระทำ นักปรัชญาในกลุ่มนี้เห็นว่าลำพังแต่เพียงการคิดไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต การดำรงชีวิตที่ดี ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคิดที่ดีและการกระทำที่เหมาะสม คิวอี้ได้นำแนวคิดนี้ไปทดลองและประยุกต์ใช้ในการศึกษา เขาได้เสนอแนะการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการกระทำ หรือที่เรียกกันติดปากว่า “learning by doing” นอกจากนั้น คิวอี้ ยังได้เน้นความสำคัญของประชาธิปไตย จริยธรรม ศาสนา และศิลปะอีกด้วย

7.4 ปรัชญาอัตนิยม (existentialism)

ปรัชญาอัตนิยม (existentialism) ปรัชญานี้ให้ความสำคัญที่ตัวบุคคล หรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ ปรัชญานี้เชื่อว่า ความจริง (truth) เป็นเรื่องนามธรรมที่ไม่มีคำตอบสำเร็จรูปให้สาระความเป็นจริงก็คือ ความมีอยู่ความเป็นอยู่ของมนุษย์ ซึ่งแต่ละคนจะต้องกำหนดหรือแสวงหาสาระสำคัญด้วยตนเองโดยการเผชิญกับสถานการณ์ที่เรียกว่า “existential situation” ซึ่งบุคคลแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง การจัดการศึกษา ให้ความสำคัญกับการให้เสรีภาพ

แก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุดและรับผิดชอบในการตัดสินใจหรือการกระทำของตนเอง เนื้อหา มุ่งไปที่สาระการเรียนรู้ที่จะช่วยให้เด็กมีความเข้าใจตนเองและเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด

7.5 ปรัชญาปฏิรูปนิยม (reconstructionism)

ปรัชญาปฏิรูปนิยม (reconstructionism) เชื่อว่าการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นโดยการช่วยกันแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การจัดระเบียบของสังคมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคม และการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ การศึกษาที่จัดตามปรัชญานี้ มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อสังคมและการปฏิบัติให้สังคมดีขึ้น เนื้อหาของหลักสูตร จะเน้นสาระที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาของสังคม กระบวนการประชาธิปไตย และประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม การจัดการเรียนการสอนจะเน้นการให้ผู้เรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม

7.6 ปรัชญาการศึกษาผสมผสาน (eclecticism)

ปรัชญาการศึกษาผสมผสาน (eclecticism) เนื่องจากปรัชญาการศึกษาส่วนมีแง่มุมและมีจุดเด่นไปกันคนละแบบจึงเกิดมีการเลือกนำเอาประเด็นต่างๆ ของปรัชญามากกว่า 1 ปรัชญามาผสมผสานกันเพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ที่ต้องการ ทำให้เกิดปรัชญาการศึกษาแบบผสมผสานขึ้น ซึ่งไม่มีสาระของตัวเองที่ตายตัว ขึ้นอยู่กับการผสมผสานของแต่ละบุคคล โดยปกติแล้วการผสมผสานจะไม่ใช้แนวคิดของปรัชญาใดปรัชญาหนึ่งทั้งหมด การผสมผสานที่ดีจะต้องมีลักษณะที่กลมกลืนกันในทุกๆ ปรัชญา คือ ประเด็นที่นำมาผสมผสานให้เข้ากันจะต้องไม่มีความขัดแย้งกัน (ทิสนา แจมมณี, 2551: 25-28)

สรุป จากปรัชญาการศึกษาทั้งหลายหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ยึดพื้นฐานของปรัชญาสารัตถนิยม(Essentialism) เป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนให้เห็นในเรื่องของการทำนุบำรุงและการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่อนุชนรุ่นหลังต่อไปโดยมิให้สูญหายหรือถูกทำลายไป

สภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีความเด่นชัดทางด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ดังนั้นจึงปรากฏว่ามีนักปราชญ์ และผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ได้ทำการถ่ายทอดภูมิปัญญาไว้หลายด้าน ซึ่งสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์(2544: 15)ได้ระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวกับประเภทของภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายที่เห็นว่ามีความสำคัญควรที่จะให้ชุมชนรู้จักและเผยแพร่เป็นมรดกของไทยให้ลูกหลานได้รู้จักและสืบสานต่อไปจาก นักวิชาการ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล ครูในโรงเรียนประชาชนในหมู่บ้านและผู้นำชุมชนว่ามีบุคคลใดจะให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับเรื่องแนวคิด คติ ความเชื่อ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพท้องถิ่น และแนวคิดหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน และบุคคล ที่ได้รับการยอมรับและนับถือจากชุมชนหมู่บ้าน โดยแบ่งประเภทออกเป็น 4 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ภูมิปัญญาด้านคติ ความคิด ความเชื่อ

สภาพของภูมิปัญญานี้ ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อต่าง ๆ ที่ปฏิบัติและยึดถือสืบทอดกันมาเพื่อการดำเนินชีวิตสงบสุขในแต่ละท้องถิ่น ได้แก่

- ความเชื่อแบบพุทธ ได้แก่ พิธีสวดมนต์ไหว้พระ พิธีฟังเทศน์ในวันสำคัญทางศาสนา พิธีเข้าวัดจำศีล การอบรมจริยธรรมและศีลธรรม ความดีความชั่ว บุญบาป ความกตัญญู
- ความเชื่อแบบพราหมณ์ ได้แก่ พิธีสู่ขวัญต่าง ๆ ทำขวัญข้าว โคนจุก
- ความเชื่อแบบผี ได้แก่ พระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา ผีตาโม พิธีเจ้าเข้าทรงหลักเมือง และการบวงสรวงต่าง ๆ ผีปู่ตาหรือผีอีตา ผีประจำข้าวของเครื่องใช้ เช่น สุ่ม ช้อง ไช
- ความเชื่อแบบบุคคล ได้แก่ การเคารพบรรพบุรุษ ผู้อาวุโส พระสงฆ์ และผู้นำศาสนาต่าง ๆ ความเชื่อเรื่อง โชคลาภ ความฝัน การทำนาย

จังหวัดเพชรบูรณ์ยังคงมีความเชื่อเรื่องผีอยู่ตามชนบท ชาวบ้านจะเชื่อว่าข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันมีผีประจำอยู่เช่น ผีสุ่ม ผีชะข้อง ผีก้านหญ้า ผีกวัก (กวักเครื่องมือทอผ้า) ผีควาย และผีอื่นๆในเขตอำเภอหล่มเก่าและอำเภอหล่มสัก ดังนั้นยามเทศกาลสำคัญของหมู่บ้าน มักจะมีการละเล่นเข้าผีตามชุมชนต่างๆในจังหวัดเพชรบูรณ์ จุดประสงค์ของการละเล่นเข้าผี เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนมีการรวมตัวกันมาแสดงความคิดเห็นและมาชมการละเล่น โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องผีมีอิทธิพลต่อความสุขและจิตใจของคนอย่างสูงหากมีความเชื่อแล้วจะทำ

ให้เกิดความสุขและเกิดความเคารพผู้ใหญ่เพราะความเชื่อฝังอยู่ในตัวคนอยู่แล้ว โดยความเชื่อแบบ ศักดิ์กับการละเล่นได้สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สาระที่ 1 : ทักษะศิลป์

มาตรฐาน ศ 1.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

มาตรฐาน ศ 1.2(1,2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม 1-3 : (1) เข้าใจความเชื่อทาง วัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างงานศิลปะ (2)ซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปะ วัฒนธรรมไทย มีส่วนร่วม ในการสร้างงานทัศนศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล โดยยึด เนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขึ้น

บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญากลุ่มนี้ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ หมอทรงหรือหมอผี ซึ่งมีในแต่ละหมู่บ้านของจังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มที่ 2 ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

สภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านในกลุ่มนี้ ได้แก่

- ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ หมอลำหมู่ (สงกรานต์, การละเล่นนางควาย) หมอ ล่าคู่ หมอลำกลอน และการรำเชิงต่าง ๆ การฟ้อนรำเสื้อแขนลาน รำศรีเทพ รำจะคี รำปี่ว

- ศิลปะดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ การเป่าแคน วงดนตรีคู่เบ้แก่ง เพลงพื้นบ้าน เพลงแห่นาค

- ศิลปะดนตรีไทย ได้แก่ อังกะลุง ขลุ่ย ซอ ระนาด ฉิ่ง กลอง ฉิ่ง ฉาบ

- ประเพณีในสิบสองเดือน ได้แก่ บุญข้าวจี่ บุญพระเวส บุญทรงน้ำ บุญบั้งไฟ บุญเบิก บาน บุญเข้าพรรษา บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญกฐิน บุญผ้าป่า งานแห่เทียนเข้าพรรษา

มีการละเล่น ดนตรีและประเพณีต่างๆหลายรูปแบบจากการระดมความคิดเห็นของชุมชนแล้วมี ความคิดเห็นตรงกันว่า การรำต่างๆ เป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดและการฟ้อนรำเสื้อ แขนลานมีเพียงจังหวัดเพชรบูรณ์อำเภอหล่มเก่าเท่านั้นที่มีการแสดงนี้อยู่ในงานบุญบั้งไฟที่เป็น แหล่งกำเนิดการแสดงนี้งานฟ้อนรำของจังหวัดที่น่าสนใจก็มีการฟ้อนรำเสื้อแขนลานเต็มไปด้วยภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีบทเพลง เครื่องแต่งกาย ล้วนเป็นความงามในท้องถิ่นเห็น ควรจะให้เยาวชนได้รับการสืบสานต่อไป ประชาชนชาวบ้านในกลุ่มนี้ได้แก่ นางดา สุระคำ อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 65 หมู่ 8 บ้านท่า คาลบบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน หมอน้ำมนต์/คาถา รักษาผู้ป่วยเกี่ยวกับ เป่าปี่ซาบ ได้เรียนรู้วิธีการเป่าปี่มาจากแม่ผา ฤทธิ์เข้า เริ่มเป่า ปี่มาตั้งแต่อายุ 40 ปี ชุมชนและชาวบ้านมาใช้ให้เป่าปี่เพื่อรักษาอาการไข้ต่างๆ คนป่วย ส่วนมาก เป็นเด็ก ที่ให้เป่าและมีอาการตัวเหลือง ชอบร้องไห้คอนบ้าย เวลาที่ใช้เป่าประมาณ 5-7 วัน จะเป่า

ตอนเช้า-เย็น เป่าครั้งละประมาณ 30 นาที ได้ทำการรักษาคนไข้ในหมู่บ้าน ตำบล บ้านดัว และ ตำบลใกล้เคียง ซึ่งรักษาเด็กที่ไม่สบาย ที่เรียกว่าเป็นปี่ และชาง ปัจจุบันไม่มีผู้ใดสืบทอด โดยนางคา ได้รับการยอมรับจากชุมชนในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการรักษาด้าน หมอน้ำมันต์/คาถา การฟ้อนรำเสื้อแขนลาน ได้สอดคล้องกับ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

สาระที่ 3 : นาฏศิลป์

มาตรฐาน ศ 3.2 : เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่างานทัศนศิลป์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

มาตรฐาน ศ 3.2(1) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม 1-3 : ตำรวจและทำความเข้าใจ รูปแบบและวิธีการแสดงออกทางนาฏศิลป์ และการละครตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยยึดเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขึ้น

บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญากลุ่มนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ผู้นำในหมู่บ้าน หมอลำ นักดนตรีพื้นเมือง เป็นต้น และภูมิปัญญาชาวบ้านเหล่านี้มีการปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน

กลุ่มที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพของท้องถิ่น

สภาพภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มนี้จากการสำรวจพบว่า เป็นส่วนหนึ่งของสภาพภูมิปัญญาชาวบ้านในกลุ่มที่ 3 คือ งานศิลปกรรมพื้นบ้าน แต่เนื่องจากชาวบ้านได้นำมาใช้ประกอบอาชีพ จึงได้จัดไว้ในกลุ่มนี้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การทำผ้าไหม ได้แก่ ทอผ้าไหมพื้น มัดหมี่ ทอผ้ามุก ทอผ้าขาวม้าไหม ทอผ้าไหมลาย ทอผ้าไหมลายดอก

- การทอผ้าด้วยกี่กระตุก ทอผ้าฝ้าย ทอผ้ามัดหมี่ไหม ทอผ้าลายน้ำไหล ทอผ้าฝ้ายขาวม้า การทำร่ม กลดพระ การทำผ้าห่มหมอน(ผ้านวมพื้นบ้าน)

- ทอผ้าจิดด้วยกี่พื้นเมือง ได้แก่ ทอผ้าจิดคัตเสื้อ ทอผ้าจิดทำหมอน ทอผ้าห่มลายจิด

- ทำหมอนจิด ได้แก่ หมอนจิดสามเหลี่ยม ทำเบาะนั่ง

- การจัดสานไม้ไผ่ ได้แก่ สานตะกร้า สานหวด สานกระติบข้าว สานส้มไก่

- การทำไม้กวาด ได้แก่ ไม้กวาดดอกหญ้า ไม้กวาดทางมะพร้าว ไม้กวาดเสี้ยนตาล

- เครื่องปั้นดินเผา ได้แก่ อิฐ โอ่ง ไห กระจ่าง หม้อดิน เตาเศรษฐกิจ

- การเกษตร ได้แก่ การทำเกษตรผสมผสาน การทำไร่ การทำนา ทำสวน การเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก พืชไร่แต่ก่อนชาวบ้านในจังหวัดเพชรบูรณ์ปลูกฝ้ายเอาไว้ทำเส้นใยในการทอผ้าและตัดเย็บออกมาในงานต่างๆ เช่นผ้าถุง ผ้าขาวม้า ตลอดจนทำผ้านวม(ผ้าห่มหมอน) เขตตำบลยางงาม

อำเภอหนองไผ่ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำกันความหนาวเย็นในฤดูหนาวซึ่งอากาศหนาวจัด การทำฝ้าย นวมเป็นการฝึกปรือหญิงสาวก่อนออกเรือน ปัจจุบันคนที่ทำฝ้ายนวมลดน้อยลงส่วนใหญ่จะใช้ความ สะดวกสบายในการซื้อผ้าห่มสำเร็จรูปที่มีราคาแพงมาใช้ การฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการทำผ้า ห่มเป็นการสนองนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อมิให้การทำผ้าห่ม นวมสูญหายไปจากท้องถิ่นการทำผ้าห่มหมอน(ฝ้ายนวม)ได้สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การ งานอาชีพและเทคโนโลยี ปราชญ์ชาวบ้านในกลุ่มนี้ได้แก่นางผ่าน ลือกิจ อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 159 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า มีความรู้เรื่องการทอผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ฝ้ายมุก ฝ้ายจืด ฝ้ายมัดหมี่ ฝ้ายคินจก ฝ้ายฝ่ายต่างๆ และฝ้ายราชวัตร มีความชำนาญในเรื่องของการทอผ้าและมีความต้องการที่จะผลิตสำหรับไว้ใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ต่อมาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพราะผ้าที่ทอออกมาแล้วมี ลวดลายสวยงาม รวมถึงวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า ก็มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นส่วนมาก จึงเป็นที่ต้องการ ของชุมชนและท้องถิ่นใกล้เคียงการทอผ้าได้มีการพัฒนาฝีมือ ทักษะและรูปแบบของผลิตภัณฑ์อยู่ ตลอดเวลา โดยนางผ่าน ลือกิจ ได้รับการยอมรับว่าเป็นปราชญ์ในเรื่องของการทอผ้า ได้รับเลือก เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์

นายสกลิต แก้วขาว หมู่ที่ 2 บ้านกกเคื่อ ตำบลบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านรำเสื่อแถบลาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เสื่อแขบลาน” โดยได้รับการสืบ ทอดมาจากบรรพบุรุษการรำเสื่อแขบลานเป็นประเพณี วัฒนธรรมประจำตำบลบ้านคิ้ว เป็น วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านที่เกิดมานับร้อยปีแล้ว นางรำเสื่อแขบลานของบ้านคิ้วเป็นสนมรับใช้ ของเจ้าพ่อมหศักดิ์ เป็นเจ้าฟ้าคาไฟได้มีการรำในงานเจ้าพ่อมหศักดิ์ทุกปี ได้มีการนำทำรำเสื่อแขบลานเข้าไปใช้ในการเรียนการสอนของโรงเรียนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จนเป็นที่ยอมรับของ ชุมชนว่าเป็นปราชญ์ในเรื่องของการรำ และได้จัดตั้งเป็นกลุ่มนางรำเสื่อแขบลานของตำบลบ้านคิ้ว

สาระที่ 1: การดำรงชีวิตในครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 : เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้ พลังงานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในการทำงาน เพื่อการดำรงชีวิต และครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับ งานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.1(1): มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ม 1-3: เข้าใจความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ หลักการ วิธีการ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน การจัดการ สามารถทำงานและประเมินผล การทำงานโดยยึดเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้น

บุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านกลุ่มนี้ ได้แก่ ช่างชาวบ้าน ช่างเทคนิคชาวบ้าน ช่างฝีมือชาวบ้าน พบว่า มีกระจายไปตามแหล่งของภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่น

กลุ่มที่ 4 ภูมิปัญญาด้านแนวคิดหรือเทคโนโลยีชาวบ้าน

สภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านในกลุ่มนี้ จากการสำรวจเท่าที่พบ มีดังนี้

- เทคโนโลยีการตีเหล็กน้ำพี้ เทคโนโลยีแบบดั้งเดิมของชาวบ้านตำบลศาลเคี้ยว อำเภอลำสัก

- เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ได้แก่ อีโถง ไชแวง เครื่องมือดักกุ้งที่ทำจากพลาสติกที่ใช้แล้ว
- เครื่องมือดักปลาไหล ดักกุ้ง ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาเดิมกับเศษวัสดุ
- ครกกระต๋อง (ครกมอง) ใช้ตำข้าวโปง ข้าวแดงกา ขนมะจัน

ในอดีตชุมชนที่มีถิ่นฐานอาศัยอยู่ติดกับแหล่งน้ำมักจะสร้างเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ หวาย ในเขตตำบลหนองยางทอย อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปัจจุบันวัสดุธรรมชาติมีน้อยลง แต่วิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านยังคงดำเนินต่อไป ความฉลาดของชาวบ้านที่ได้นำวัสดุเหลือใช้ที่มีส่วนผสมของพลาสติกและวัสดุสังเคราะห์มาผสมผสานกับเครื่องมือจับสัตว์น้ำเดิมทำให้มีรูปแบบที่พัฒนามาใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถนำวัสดุในท้องถิ่นมาใช้งานได้ เพื่อให้ชุมชนรุ่นหลังได้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาในชีวิตที่คงอยู่กับสังคมได้อย่างดีในอนาคตต่อไปการใช้เทคโนโลยีได้สอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ประชาชนชาวบ้านในกลุ่มนี้ได้แก่

นายเสงี่ยม ใจตรงดี เกิดวันอังคาร เดือนกันยายน พ.ศ.2483 อยู่บ้านเลขที่ 148/1 ซอยบุศราคัม 2 หมู่ที่ 13 ตำบลท่าโรง อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ งานช่างที่ถนัดที่สุดคือ งานช่างไม้ ช่างก่อสร้าง ได้สร้าง ตะลอมพอกที่ใช้ใส่ในการบวชนาค มีประวัติว่าตำนานของพญานาคอยากจะบวช จึงได้แปลงกายเป็นคนเพื่อจะบวช จึงทำให้ปู่ ย่า ตา ทวด ของชาววิเชียรบุรีทำ ตะลอมพอก โดยมีพญานาคตบแต่งลวดลายและแต่งตัวให้ผู้บวชที่เตรียมตัวบวชอย่างสวยงาม จัดสถานเป็นตะลอมพอกมีลวดลายของพญานาคประดับไว้ข้างหูทั้งสองข้างของตะลอมพอก และถือว่าพญานาคได้บวชร่วมกับบุตรหลานของตนเอง เพื่อส่งกุศลผลบุญให้กับพญานาคอีกทางหนึ่งด้วย นอกจากนี้นายเสงี่ยมยังได้รับการยกย่องจากคนในชุมชนและผู้ใหญ่บ้านว่าเป็นผู้ชำนาญงาน และเป็นผู้มีความเพียรพยายามทำในสิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ

สาระที่ 3: การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1: เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของ เครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ตาม กระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

การนำหลักสูตรไปใช้

เมื่อได้จัดทำหลักสูตรขึ้นแล้ว ขั้นตอนต่อไปของการพัฒนาหลักสูตรก็คือการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก การนำหลักสูตรไปใช้นั้นถือเป็นหัวใจของการพัฒนาหลักสูตร ดังที่ สจ๊วต อุทรานันท์ (2532: 64) ได้กล่าวไว้ว่าการใช้หลักสูตรนั้นเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญในการชี้ถึงความสำคัญของขั้นตอนของการใช้หลักสูตร โดยตรงนักพัฒนาหลักสูตรทุกคนต่างก็ยอมรับความสำคัญของขั้นตอนของการใช้หลักสูตรว่ามีความสำคัญยิ่งกว่าขั้นตอนอื่นใดทั้งหมด ทั้งนี้เนื่องจากถึงแม้ว่าหลักสูตรจะได้สร้างไว้ดีเพียงใดก็ตามยังไม่สามารถจะกล่าวได้ว่าหลักสูตรจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้แล้วไม่ประสบความสำเร็จผลที่ตามมาก็จะบังเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ บุญมี เฌรยอด (ม.ป.ป.) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้ว่า หลักสูตรจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศได้ดีเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับให้นำไปใช้ เพราะถ้าไม่มีการนำไปใช้จะไม่มีการสอนเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอน ตามแนวการหล่อหลอมบุคคลตามที่ประเทศชาติต้องการ วิธีการนำหลักสูตรไปใช้ในทัศนะที่แตกต่างกันมีดังนี้

การนำหลักสูตรไปใช้ว่าหมายถึงการที่ผู้บริหารและครูนำเอา โครงการของหลักสูตรที่เป็นรูปเล่มเหล่านั้น ไปปฏิบัติให้บังเกิดผล และรวมถึงการบริหารงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกและนักเรียนสามารถสอนและเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ดังที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 75) ได้ให้ความหมายไว้

การนำหลักสูตรไปใช้นั้นเป็นหน้าที่ของ ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้มีหน้าที่ข้องเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน ต้องเป็นผู้ดำเนินการนำโครงการของหลักสูตรไปใช้จะได้ผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนด้วย สรุปแล้วการนำหลักสูตรไปใช้ก็คือการสอน ส่วนผู้ที่มีความสำคัญมากในการนำหลักสูตรไปใช้ก็คือผู้สอนนั่นเอง (วารสารศุนาลัย, 2535: 68) กล่าวไว้

การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียนการสอนสำหรับสอนเป็นประจำทุกวัน ดังที่ ช่าง บัวศรี (2532: 302) กล่าวไว้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527:172) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้คือการทดลองใช้เนื้อหาวิชา วิธีการสอน เทคนิคการประเมินผล การใช้อุปกรณ์การสอน แบบเรียน และทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน

สรุปได้ว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ การนำ หลักสูตรที่จัดทำขึ้น ไปสู่การปฏิบัติในโรงเรียน เพื่อให้บังเกิดผลกับผู้เรียนตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในหลักสูตร

9.1 งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรจะต้องเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตามบทบาทนั้น และนอกจากนั้นการนำหลักสูตรไปใช้ยังเป็นขั้นตอนที่ประกอบได้ด้วยงานในหลาย ๆ ลักษณะ ซึ่งสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันดังมีนัยการศึกษาได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

การนำหลักสูตรไปใช้เกี่ยวข้องกับกิจกรรม 3 ประการ คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน และการสอนของครู ซึ่งมีรายละเอียดดังที่ สุมิตร คุณานุกร (2523: 96) ได้กล่าวดังนี้

1. การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน หมายถึง: การตีความหมายและกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและให้ชัดเจน เพื่อครูจะสามารถใช้ได้สะดวก การแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอนนี้จะออกมาเป็นเอกสารที่เรียกว่า ประมวลการเรียนการสอน หรือแผนการสอน หรือคู่มือการสอน ในปัจจุบันหรือถ้าให้ชัดยิ่งขึ้นก็คือ การทำบันทึกการสอนรายชั่วโมง ถ้าสามารถปรับหลักสูตรออกมาเป็นแผนการสอนที่ดีแล้ว จะช่วยให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้สะดวกมากขึ้น

2. การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ผู้บริหารการสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ เช่น จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องมีให้พร้อมความเข้าใจหลักสูตรของครู ประมวลการเรียนการสอน แผนการสอนแบบเรียน แบบประเมินผลเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมหรือ สกัดกั้นการทำงานของครูที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

3. การสอนของครู การสอนของครูถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ว่าการสอนของครูจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เลือกวิธีการให้เหมาะสมเพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ครูผู้สอนจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการสอนของตน ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่ให้ความรู้ให้คำแนะนำอำนวยความสะดวก ให้กำลังใจกับครู หรือการส่งเสริมงานวิชาการภายในโรงเรียนให้บรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตร

งานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้มีอยู่ 3 งาน ดังที่ สัจจ อุทรานันท์ (2532: 41) กล่าวถึง

1. งานบริหารและบริการหลักสูตร ประกอบด้วย งานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตร การบริหารและบริการหลักสูตร การบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียน

2. งานดำเนินการการเรียนการสอนตามหลักสูตร ประกอบด้วย การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

3. งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร การจัดตั้งศูนย์วิชาการเพื่อส่งเสริมการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้ในระดับท้องถิ่นมีงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร อยู่ 2 งาน ดังที่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 156-157) กล่าวถึง

1. งานบริหารหลักสูตร มีกิจกรรมสำคัญ คือศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร การเตรียมบุคลากรภายในโรงเรียน การจัดครูเข้าสอนการจัดตารางสอน การจัดแผนการเรียน การจัดบริการวัสดุหรือหลักสูตรและสื่อการเรียน การสอน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น อาคารสถานที่ งบประมาณ การบริการห้องสมุด เป็นต้น การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน

2. งานสอน เป็นการนำหลักสูตรที่วางแผนไว้ไปสู่การสอน ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอนที่จะให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร มีกิจกรรมที่สำคัญ คือการทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บท และปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรการพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดสอนซ่อมเสริม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้นั้น ประกอบด้วยงานหลักที่เกี่ยวข้องอยู่ 2 งาน ได้แก่

1. การบริหารและบริการหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยงานย่อย ๆ คือ การเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัดงบประมาณ การจัดอาคารสถานที่ การจัดบริการวัสดุหลักสูตร การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร และการประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2. การสอน ซึ่งประกอบด้วยการจัดทำแผนการสอน วิธีสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

9.2 การประเมินผลการใช้หลักสูตร

การประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะใช้ตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด การที่โรงเรียนจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้นั้นจะต้องมีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีการประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึง การประเมินผลการใช้หลักสูตรไว้ดังนี้

“การวิเคราะห์ขบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้” ซึ่งมองว่า ผู้วิเคราะห์หลักสูตรต้องใช้การสำรวจ และสังเกตประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้เกิดขึ้นที่โรงเรียน การวิเคราะห์เพื่อประเมินในประเด็นนี้จึงรวมถึงการวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติการทั้งหมดของโรงเรียนเข้าไว้ด้วย (all school program) เครื่องมือที่ใช้จะออกมาในรูปของเกณฑ์การประเมินผลโรงเรียน (school evolution criteria) ดังที่ สุมิตร คุณานุกร (2523: 135) ใช้คำว่า การวิเคราะห์

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่า การวิเคราะห์การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึง การวิเคราะห์เพื่อประเมินผลการปฏิบัติการทั้งหมดของโรงเรียนซึ่งจะช่วยในการนำหลักสูตรไปใช้บรรลุผลสำเร็จ เช่น การเตรียมความพร้อมของโรงเรียน การจัดบริการห้องสมุดโรงเรียน โรงฝึกงาน ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน การจัดการเรียนการสอนในหมวดต่างๆ การจัดกิจกรรมนักเรียน

การประเมินผลการใช้หลักสูตรเป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดี ในสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และสามารถนำหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล วิธีการประเมินอาจจะใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้คือครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง เป็นต้นดังที่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 189) กล่าวไว้

การประเมินผลการใช้หลักสูตรว่าเป็นการประเมินในขั้นปฏิบัติการ (implementation) การประเมินผลประเภทนี้เริ่มขึ้นหลังจากที่นำหลักสูตรหรือโครงการที่จัดทำขึ้นไปใช้ในสภาพที่เป็นจริงจุดมุ่งหมายของการประเมินประเภทนี้ก็เพื่อส่งข้อมูลป้อนกลับ (feedback) มาให้ผู้ปฏิบัติงานซึ่งจำแนกจุดมุ่งหมายได้ 3 ประการ ดังที่ ช่าง บัวศรี (2532: 325) ได้กล่าวถึง

1. เพื่อตรวจสอบหรือหาข้อมูลบกพร่อง
2. ให้ข้อมูลต่างๆเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงาน
3. เพื่อประโยชน์ในการเก็บหลักฐานในการปฏิบัติงาน

9.2.1 ในการประเมินผลการใช้หลักสูตรนั้น มีประเด็นที่เกี่ยวข้อง 3 ประเด็น คือ

1. วิธีการประเมินผล

ผู้ใช้หลักสูตรสามารถที่จะทราบผลของการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลมาปรับปรุงการใช้หลักสูตรให้มีคุณภาพได้ โดยวิธีการประเมินผลการใช้หลักสูตร ซึ่งผู้ประเมินอาจใช้วิธีดังนี้

การสังเกต

การประชุม

การสอบถาม

การทดสอบ

ข้อมูลจากการจัดบันทึกด้วยวิธีอื่น

เนื้อหาและขอบข่ายของการใช้หลักสูตรที่ควรประเมินประกอบด้วย

1. โครงสร้างหลักสูตร

2. การใช้หลักสูตร

3. องค์ประกอบที่สนับสนุน

ซึ่งการประเมินการใช้หลักสูตรนี้เป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการประเมินผลในการเลือกเนื้อหาสาระของวิชา ว่าดำเนินได้เหมาะสมเพียงใดตลอดจนการบริหารหลักสูตรเพื่อให้การใช้หลักสูตรนี้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สามารถนำไปใช้ได้ดีในสถานการณ์จริงเพียงใดและการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงใด

2. ช่วงระยะเวลาในการประเมินผล

ระยะเวลาในการประเมินผลการใช้หลักสูตร สรุปว่าสามารถทำได้ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร ระยะระหว่างการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ และระยะหลังการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 219) ได้กล่าวถึง

3. การนำผลการประเมินไปใช้

ผลที่ได้จากการประเมิน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้ (สมิทร คุณานุกร, 2518: 138)

1. ช่วยให้ความมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการสอนกระจ่างขึ้น

2. ช่วยส่งเสริมการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะมี

ลักษณะเป็นผลสะท้อนไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรและการสอน

3. ช่วยส่งเสริมการเรียนของนักเรียน

4. เป็นข้อมูลในการแนะแนวของครู

5. ช่วยในการสื่อสารระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน

9.3 การบริหารและบริการหลักสูตร

Vandyke L.A. (1964: 164) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตร คือ การดำเนินงานด้านกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งนโยบายและวิธีการดำเนินงานจะต้องประกอบด้วยเป้าหมายที่สำคัญ มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการบริหารหลักสูตรนั้นก็มีกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

9.3.1 การเตรียมบุคลากร

การเตรียมบุคลากรเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะถ้าหากบุคลากรมีความเข้าใจหลักสูตรอย่างชัดเจนก็จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลสำเร็จ เพราะกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้เป็นหัวใจของการพัฒนาหลักสูตร (วิชย ดิสสระ, 2535:124) การใช้หลักสูตรจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของครู การเตรียมครูผู้สอนจะต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับความสามารถความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์

การเตรียมครูหรือผู้สอนไว้ดังนี้ ครูหรือผู้สอนนับได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะเป็นผู้นำเอาหลักสูตรไปใช้ในห้องเรียนกับผู้เรียนจริง ๆ ดังนั้น ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ผู้ที่รับผิดชอบจะต้องเตรียมครูให้พร้อม ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตรดังนี้ ธำรง บัวศรี (2532: 237) กล่าวถึง

การเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตรใหม่อาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การประชุมชี้แจง การอบรม การประชุมสัมมนา การเผยแพร่ทางเอกสารและสื่อมวลชนชนิดต่าง ๆ ดังที่ สัจจ อุทรานันท์ (2532: 136) กล่าวไว้

9.3.2 ผู้บริหารควรพิจารณาดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าฝ่าย และหัวหน้างานศึกษาหลักสูตร หรือดำเนินการให้มีการศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรที่กรมวิชาการจัดทำอย่างน้อย 27 รายการอย่างละเอียด เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดความรู้ ความคิด และตอบปัญหาข้อข้องใจแก่ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชนได้อย่างแจ่มแจ้ง

2. แต่งตั้งกรรมการวิชาการ เพื่อศึกษาปรัชญาการศึกษา นโยบายการจัดการศึกษา หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร วางแผนกำหนดแนวปฏิบัติการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ความถนัดและความสนใจ และความสามารถของนักเรียน

4. จัดให้มีการสัมมนาครูอาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องหลักสูตร และจัดประชุมปฏิบัติการทำแผนการสอนที่มุ่งเน้นการสอนทักษะกระบวนการและการทำงานเป็นกลุ่ม

5. สำรวจ วุฒิ ความรู้ ความสามารถพิเศษของครูอาจารย์ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับกำหนดรายวิชาที่จะเปิดสอน โดยเฉพาะวิชาเลือกเสรีและกิจกรรม

6. ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรฝึกอบรมดูงานศึกษาคู่

7. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูอาจารย์ทุกคนเข้าใจงานแนะแนวให้คำปรึกษาหารือ นักเรียนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

8. ดำเนินการใด ๆ ให้ครูอาจารย์มีโอกาสร่วมกันวางแผน ปฏิบัติงาน และประเมินผลเกี่ยวกับวิธีสอนการจัดทำ จัดหา และพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดเตรียมบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งโดยทั้งผู้บริหาร โรงเรียน ครูหัวหน้าวิชาการระดับประถมและผู้สอนควรร่วมกันวางแผนการจัดเตรียมดังกล่าว โดยการสำรวจข้อมูลด้านความพร้อม วุฒิการศึกษา ความสามารถพิเศษ ควรจะพิจารณาจาก วุฒิความรู้ ความสามารถ ความสนใจทักษะและประสบการณ์ของครูผู้สอนเพื่อจัดแบ่งรายวิชา จำนวนคาบเวลาที่สอนให้เหมาะสมเพราะความพร้อมด้านบุคลากรของโรงเรียนมีความสำคัญอย่างมากในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนควรจะต้องมีครูเพื่อทำการสอนอย่างเพียงพอและสอดคล้องกับจำนวนนักเรียน

9.3.3 การจัดครูผู้เข้าสอน

การจัดครูเข้าสอนควรคำนึงถึงประสบการณ์การเรียนรู้ โยคีจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นหลัก พยายามจัดครูที่จะจัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ครบถ้วนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเป็นสำคัญ

การจำแนกวิธีการจัดครูเข้าสอนในชั้นประถมศึกษาโดยทั่วไป (สุลี พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2525: 48) ได้จำแนกไว้ดังนี้ คือ

1. จัดแบบครูสอนประจำชั้น (self-contained classroom) คือ ครูคนหนึ่งจะได้อบรมหมายให้สอนทุกวิชาในชั้นที่รับผิดชอบ การสอนแบบนี้ครูจะอยู่กับนักเรียนในชั้นที่รับผิดชอบทั้งวัน ได้รู้จักนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างดีง่ายแก่การพัฒนาพฤติกรรม ซึ่งการสอนแบบ

นี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือครูสามารถสอนให้เด็กเห็นความสัมพันธ์กันในระหว่างวิชาและงานแก่การจัดกิจกรรม เพราะอาจยืดหยุ่นได้ จะใช้เวลาหลายคาบติดต่อกันออกไปศึกษานอกสถานที่ได้ ข้อเสียคือครูต้องเตรียมตัวมากเพราะสอนหลายวิชา ครูไม่สามารถมีความรู้ดีในทุกวิชาได้และนักเรียนไม่ค่อยมีประสบการณ์กับครูอื่น ๆ จำอยู่กับครูคนเดียว

2. จัดแบบครูสอนประจำวิชา (departmentalization) คือการจัดครูผู้สอนประจำวิชาเป็นการจัดสายงานทางวิชาการของโรงเรียนโดยแบ่งหมวดวิชาตามลักษณะวิชาของหลักสูตร ครูประจำวิชาจะสอนเฉพาะวิชาที่ตนถนัด หรือสาขาวิชาที่เรียนมา ครูประจำวิชาจะเป็นครูประจำชั้นด้วยก็ได้ แต่จะสอนเฉพาะวิชาที่ตนรับผิดชอบในชั้นหรือระดับชั้นหรือต่างระดับก็ได้วิธีจัดแบบนี้แก้ปัญหาเด็กได้พบครูคนเดียว และต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้สึกในสาขาวิชา

9.3.4 การจัดตารางสอน

ความหมายของการจัดตารางสอน คือ การกำหนดวิชาและเวลาที่จะใช้เรียน โดยมีรายละเอียดประจำวันตลอดสัปดาห์ ดังที่ สันต์ ธรรมบำรุง (2527: 137) ได้ให้ความหมายไว้

หลักของการจัดตารางสอนจะต้องคำนึง การเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ในการใช้เวลาเท่า ๆ กัน ระดับของความยากง่าย ของการเรียนรู้ก็ย่อมแตกต่างกัน นอกจากนี้ช่วงการเรียนรู้จะต้องเป็นไป เพื่อส่งเสริม พัฒนาผู้เรียนให้ เหมาะสมกับวัย และความสามารถของผู้เรียนรวมถึงอัตราเวลาเรียนในแต่ละภาคเรียน ตลอดจนชั่วโมงสอนของครู สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องจัดทำให้เกิดการสมดุลและเหมาะสม เช่น การใช้อาคารสถานที่ ห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง จะต้องมีคนใช้ตลอดเวลา จึงถือว่าการใช้อาคารสถานที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

9.3.5 การจัดงบประมาณ

การจัดงบประมาณ คือ การจัดสรรงบประมาณในรูปของการวางแผนการเงินการควบคุมการเงิน ซึ่งงบประมาณการเงินของโรงเรียนนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังที่ วิทยา คู่วิรัตน์ (2530 : 86) กล่าวไว้ดังนี้

1. เงินงบประมาณ คือ เงินที่รัฐบาลจัดสรรให้เพื่อใช้ในกิจกรรมดำเนินงานของโรงเรียนโดยเฉพาะ เช่น เงินเดือน ค่าจ้างประจำ ค่าพัสดุ ค่าครุภัณฑ์ ค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้าง ค่าใช้สอย ค่าตอบแทน เป็นต้น เงินงบประมาณมักไม่ค่อยมีปัญหา เพราะมีขั้นตอนในการปฏิบัติไม่สลับซับซ้อน และนอกจากนั้นระเบียบการใช้จ่ายรัดกุมดี ง่ายต่อการควบคุม

2. เงินนอกงบประมาณ ได้แก่ เงินประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 เงินบำรุงการศึกษา/เงินบำรุงลูกเสือ – เนตรนารี
- 2.2 เงินค่าภาคปฏิบัติ
- 2.3 เงินรายรับอื่น ๆ

9.3.6 การจัดอาคารสถานที่

อาคารสถานที่เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดการเรียนการสอนทั้งการสอนทั้งภาคทฤษฎีและการปฏิบัติเพื่อฝึกทักษะการทำงาน และให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการสร้างลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ถูกต้อง การจัดสถานที่ที่ใช้สอนจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนที่จะต้องร่วมกันจัดและปรับปรุงสถานที่ให้สนองและสอดคล้องตามหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสัมผัสกับสถานที่ที่คล้ายคลึงกับการปฏิบัติงานจริง รวมทั้งมีขนาดเหมาะสมกับจำนวน ผู้เรียน โดยควรจัดประสบการณ์ สภาพความพร้อม ความปลอดภัยที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ในการจัดเตรียมสถานที่และบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งจะมีสภาพและบรรยากาศที่แตกต่างกันไปตามธรรมชาติของแต่ละวิชา

9.3.7 การจัดบริการวัสดุหลักสูตร

วัสดุหลักสูตรเป็นสิ่งที่ผู้มีหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตรได้จัดทำ หรือจัดหาเพื่อช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรใช้ได้มีประสิทธิภาพ

วัสดุหลักสูตรมีความสำคัญมากไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้สอนผู้บริหาร ศึกษาวิเคราะห์ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรเข้าใจหลักสูตรดีขึ้นเท่านั้นแต่ยังช่วยในด้านอื่น ๆ ด้วยหลายด้าน เป็นต้นว่า ช่วยในการสอน ช่วยในการประเมินผล ช่วยในการบริหารงานหลักสูตร และช่วยในการนิเทศการศึกษาประโยชน์ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือช่วยให้การปฏิบัติงานของทุกฝ่ายดำเนินไปอย่างราบรื่น เพราะมีความเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ตรงกัน

วัสดุหลักสูตรมีหลายประเภทได้แก่ สิ่งพิมพ์ เช่น คู่มือหลักสูตร คำแนะนำในการสอนคู่มือประเมินผลการเรียนรู้ วัสดุหลักสูตร นอกจากนี้อาจเป็นในรูปของแผ่นภาพ แผนภูมิ แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกเสียงและภาพ สไลด์และภาพยนตร์ สิ่งสำคัญก็คือ ไม่ว่าจะอยู่ในประเภทใด วัสดุหลักสูตรนั้นๆ จะต้องมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันก็คือ ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการใช้หลักสูตรดีขึ้น

9.3.8 การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร

การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรถือว่ามีความสำคัญมากเพราะจะทำให้ทราบถึงสภาพของการดำเนินงานการใช้หลักสูตรว่ามีปัญหาใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

Adams and Dickey (1966: 78) กล่าวถึงความมุ่งหมายของการนิเทศไว้ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูค้นหาและรู้วิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูรู้จักจำแนกและวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง โดยช่วยให้ครูรู้ถึงปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และค้นหาวิธีการที่จะแก้ปัญหานั้น
3. เพื่อช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคงในอาชีพ

4. เพื่อช่วยให้ครูคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการและสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

5. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียนและให้การสนับสนุนโรงเรียน

6. ช่วยให้ครูเข้าใจถึงปรัชญาและความต้องการของการศึกษา

ซึ่งการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และประเมินผลการใช้หลักสูตรจะช่วยให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหารอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรดำเนินไปด้วยดีและประสบความสำเร็จ ด้วยความมุ่งหวังว่า การนิเทศติดตามจะช่วยกระตุ้น ผลักดัน ให้การใช้หลักสูตรในระดับปฏิบัติการเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา และผู้ปฏิบัติงานมีขวัญกำลังใจที่จะพัฒนาการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆหลายประการ เช่น

- การประชุมอบรมชี้แจงการใช้หลักสูตร
- การประชุมวางแผนการสอน
- การสังเกตการสอน
- การเยี่ยมห้องเรียนขณะทำการสอน
- การจัดสัมมนาการใช้หลักสูตร ระหว่างกลุ่มโรงเรียน

9.3.9 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรว่า การใช้หลักสูตรใหม่จะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการประชาสัมพันธ์หลักสูตรส่วนหนึ่งด้วย การเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และการยอมรับหลักสูตรใหม่นั้นจะต้องการกระทำการประชาสัมพันธ์ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบทุกระยะ สื่อที่ใช้ในการแนะนำหลักสูตรมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับกลุ่มเป้าหมายของการใช้หลักสูตร เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารแผ่นพิมพ์ สิ่งเหล่านี้สามารถใช้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร โดยทั่วไป ส่วนคณะครูนั้นควรจะได้มีการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการและผู้ปกครองนั้นควรจะได้มีการประชุมชี้แจงดังที่ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535: 195) ได้กล่าวถึง

การประชาสัมพันธ์หลักสูตรว่า การประชาสัมพันธ์หลักสูตรนับเป็นกระบวนการที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการบริหารหลักสูตร ซึ่งจะขาดเสียไม่ได้ เพราะการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นวิธีการสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ทุกๆ ฝ่ายจะได้ทราบว่าหลักสูตรที่ใช้ควรปรับปรุงจุดไหนบ้าง มีจุดเน้นอย่างไรและมีวิธีปฏิบัติในการใช้หลักสูตรอย่างไร (กรมวิชาการ, 2535: 82) ได้กล่าวถึง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างไรที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการ เพื่อทำความเข้าใจให้ผู้เกี่ยวข้องทราบเกี่ยวกับหลักสูตรที่นำมาจัดการเรียนและประชาสัมพันธ์หลักสูตรมีส่วนสำคัญต่อการจัดหลักสูตรในโรงเรียนว่าจะประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดด้วย จึงเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกัน ซึ่งในระดับโรงเรียนนั้น การประชาสัมพันธ์หลักสูตรเป็นการสะท้อนถึงการพัฒนาโรงเรียนและยังสร้างความศรัทธาความเชื่อถือของผู้ปกครองต่อโรงเรียน ซึ่งส่งผลต่อการสนับสนุนปัจจัยต่างๆของผู้ปกครองที่ให้การสนับสนุนทางโรงเรียน

9.4 กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีสอน

การสอนเป็นการนำหลักสูตรที่วางแผนไว้ไปสู่การสอนซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอนที่จะทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรดังที่ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539:162) กล่าวไว้

9.4.1 การจัดทำแผนการสอน

การจัดทำแผนการสอนมีประโยชน์ต่อครูในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามขั้นตอนและมีประสิทธิภาพ ซึ่ง โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 139) มีความคิดเห็นว่าการวางแผนการสอนเป็นการเตรียมการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งล่วงหน้า โดยวิเคราะห์หลักสูตรและเอกสารหลักสูตรต่างๆแล้วนำมาสร้างเป็นการสอนและแผนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

การจัดทำแผนการสอนที่ดีต้องอาศัยข้อมูลต่างๆ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา ความคิดรวบยอด จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียน สื่อการสอน และการประเมินผล ดังนั้นครูควรรหาความรู้เกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอนที่ดี ซึ่ง บำรุงกลัดเจริญ และฉวีวรรณ กินาวงศ์ (อ้างใน สุนีสา กาญจนนิยม, 2539: 127) กล่าวถึงการปฏิบัติในการจัดทำแผนการสอน ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตร โดยเริ่มจากหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของหลักสูตรและรายละเอียดของหลักสูตรในกลุ่มวิชา โดยทำความเข้าใจในสิ่งที่จะต้องสอนเพื่อจะได้พบขอบข่ายของกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ที่ครูจะต้องจัดให้นักเรียน

2. ศึกษาเอกสารหลักสูตรอื่นๆ เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสือเรียนแบบฝึกหัด ตลอดจนสื่อการเรียนการสอน เพราะเอกสารเหล่านี้มีความสมบูรณ์กว่าตัวหลักสูตร ครูจะต้องศึกษาเอกสารเหล่านี้ให้เข้าใจ เพื่อที่จะวางแผนการเรียนการสอน ได้ถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. ศึกษาวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียน ตลอดจนการใช้แบบฟอร์มต่างๆ ตามหลักสูตร ทำความเข้าใจอย่างละเอียด เพื่อสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

สำหรับแนวทางการวางแผนการสอน อาจทำได้ 2 แนว (สุพิน บุญชูวงศ์, 2535:64) คือ การวางแผนระยะยาวและการวางแผนระยะสั้น

1. การวางแผนระยะยาว หมายถึง การวางแผนการสอนที่ยึดหน่วยการสอนซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระค่อนข้างกว้าง ต้องใช้เวลาสอนเป็นสัปดาห์หรือเป็นเดือน เป็นภาคเรียนและ เป็นปี โดยทำเป็นโครงการสอนหรือเรียกว่า กำหนดการสอน

2. การวางแผนระยะสั้น หมายถึง การวางแผนการสอนของบทเรียนแต่ละเรื่องให้ เป็นไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ซึ่งอาจเรียกว่าบันทึกการสอนหรือแผนการสอนก็ได้

9.4.2 วิธีการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะ หลักสูตรจะบรรลุผลเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งทั้งผู้สอน และผู้เรียนจะต้องดำเนินการร่วมกัน

9.4.2.1 วิธีสอน

วิธีสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมให้แก่ นักเรียน เพื่อให้นักเรียน เกิดการพัฒนาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา โดยมีครูเป็นผู้จัดกิจกรรมที่ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ง่ายและน่าสนใจให้กับนักเรียน ซึ่งได้ฝึกความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้วิธีเรียน และวิธีทำงานให้แก่ นักเรียนซึ่งได้แบ่งวิธีสอนเป็น 3 แบบดังที่ สุรางค์ สากร (2537: 149) กล่าวว่า

1. วิธีสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง (teacher centered method) เป็นวิธีสอนที่ครูมี บทบาทแต่เพียงผู้เดียว เริ่มตั้งแต่จุดมุ่งหมายในการเรียน วางแผนการสอน จัดหาวัสดุและสื่อการเรียน ตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ โดยนักเรียนมีส่วนร่วมน้อยมากวิธีสอนแบบนี้ ได้แก่ การสอน แบบบรรยาย (lecture methode) การสาธิต (demonstration methode) เป็นต้น

2. วิธีสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (student centered methode) เป็นวิธีสอน ที่นักเรียนมีบทบาทมากขึ้น โดยมีโอกาสตั้งจุดมุ่งหมาย มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลือก กิจกรรม และ วัสดุสื่อการเรียนเอง ส่วนครูลดบทบาท โดยหน้าที่เป็นเพียงผู้ให้คำแนะนำช่วยเหลือ (facilitater) วิธีสอนแบบนี้ได้แก่การปฏิบัติการทดลอง การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

3. วิธีสอนที่ยึดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (instructional models of cooperative learning) เป็นวิธีสอนที่นับว่าเป็นเรื่องใหม่ในวงการสอน เน้นการทำงานที่ใช้บทบาทของสมาชิก กลุ่ม และมีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยเน้นการปฏิบัติการแก้ปัญหา

มากกว่าการสอนเนื้อหา วิธีสอนแบบนี้ ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม (group dynamics) การแสดงบทบาทสมมติ (role playing) เป็นต้น

วิธีสอน คือขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ความวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะของวิธีนั้น(ทิสนา เขมมณี, 2551: 325)

การสอนแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม การสร้างแผนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 3 ด้าน คือ การสอนความรู้ การสอนเจตคติ และการสอนทักษะ มีการทำโครงการเพิ่มในแต่ละกลุ่มแล้วนำเสนอ

การสอนแบบปกติการสอนแบบการบรรยาย การอธิบายเนื้อหาสาระในสิ่งที่ต้องการสอนในเรื่องนั้นๆ

9.4.2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 อย่าง คือ เทคนิควิธีสอน การใช้สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลการเรียนดังที่ ภิญญา สาร (2523: 137) กล่าวถึง

สิ่งที่ครูผู้สอนควรจะต้องเตรียมก่อนการจัดการเรียนการสอน ดังที่ มานิต จิตเกษม (2527: 129) ได้เสนอแนะ

1. ศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงเจตนารมณ์ จุดหมาย หลักการ โครงสร้าง ตลอดจนรายละเอียดในรายวิชาที่จะสอน
2. ศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือครู หนังสือเรียน แผนการสอนสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ดียิ่งขึ้น
3. ศึกษากฎ ระเบียบ และวิธีการจัดและประเมินผลการเรียน ตลอดจนจัดเตรียมแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่จะต้องใช้จนสามารถปฏิบัติได้
4. จัดทำกำหนดการสอน ตารางสอน เป็นการวางแผนการสอนระยะเวลาตลอดปี การศึกษา และกำหนดเนื้อหาของรายวิชา ตามระยะเวลาที่หลักสูตรและแผนการสอนกำหนด
5. จัดทำบันทึกการสอนย่อย เพื่อให้สอนแต่ละครั้งเป็นการวางแผนการสอนระยะสั้นเป็นรายวันและรายคาบ

การจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จจะต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักการ จุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตรดังที่ สงบ ลักษณะ (2536: 97) กล่าวถึง

ในส่วนของการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง กรมวิชาการ (2535: 82) ได้กำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของครู ดังต่อไปนี้

1. จัดให้ครูได้ศึกษาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เพื่อเตรียมการสอนและจัดการเรียนการสอนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
2. สนับสนุนให้ครูใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ลักษณะเนื้อหาวิชา ตลอดจนพัฒนาการของเด็ก
3. จัดโรงเรียนให้มีบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนการสอน และสร้างเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน
4. ส่งเสริมให้มีการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอน โดยพยายามให้มีการใช้วัสดุท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด
6. กระตุ้นให้ครูเอาใจใส่ต่อการสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ และดูแลให้มีการปรับปรุงการสอนของครูให้เป็นไปตามแนวทางที่หลักสูตรกำหนด เพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร
7. สนับสนุนให้ครูนำเทคนิควิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้พัฒนาการเรียนการสอน
8. จัดให้มีการประชุมครูเพื่อวางแผนร่วมกันในการแก้ปัญหาและปรับปรุงการเรียนการสอน
9. ส่งเสริมให้ครูได้รับความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชั้นเรียน
10. พยายามลดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อให้ครูได้มีเวลาทำการสอนได้เต็มที่

ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรยึดหยุ่นตามสภาพและเหตุการณ์ความสนใจของผู้เรียน ครูผู้สอนควรพิจารณาเลือกใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ หลาย ๆ วิธีผสมผสานกัน เช่น ใช้วิธีการบรรยายสอดแทรกไปพร้อมกับวิธีการฝึกปฏิบัติ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและเนื้อหาวิชา สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีครูควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงโอกาสที่จะได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเพื่อส่งเสริมและเตรียมผู้เรียนออกไปสู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงของความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในอนาคต

9.4.3 การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนของครู การนำหลักสูตรไปสู่การสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างชัดเจนและบังเกิดผล

นั้น สื่อการสอนมีส่วนอย่างมากในการกระตุ้น ส่งเสริม และสนับสนุนความสนใจของผู้เรียนต่อเนื้อหาต่าง ๆ ในการพัฒนาสื่อและการใช้สื่อการสอนนั้น ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นดังนี้สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนว่า คือ วัสดุอุปกรณ์และกิจกรรมที่ครูและนักเรียนใช้ร่วมกับการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ และเป็นสิ่งจะเอื้อต่อการศึกษาล่าเรียนของนักเรียน คือ ช่วยให้ความรู้ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 144) กล่าวถึง

สื่อการเรียนการสอนนั้นมีมากมายหลายชนิดผู้สอนต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการใช้และสภาพการณ์นั้นซึ่ง จำเนียร ศิลปะวานิช (2538: 172) ได้เสนอแนะหลักในการเลือกสื่อการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. เลือกให้เหมาะสมกับระดับชั้นและวุฒิภาวะ ความสนใจ และความสามารถ
2. เลือกสื่อการสอนที่จะช่วยให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์
3. เลือกสื่อการสอนที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน
4. เลือกสื่อการสอนที่มีเนื้อหาถูกต้องแน่นอนและเป็นจริง
5. เลือกสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะสอน
6. เลือกสื่อการสอนที่จะให้ประสบการณ์ในการเรียนตามที่ต้องการ
7. เลือกสื่อการสอนที่จะทำให้ นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น
8. เลือกสื่อการสอนที่ช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีแก่นักเรียน
9. เลือกสื่อการสอนที่ช่วยเพิ่มทักษะให้แก่ผู้เรียน
10. เลือกสื่อการสอนที่มีคุณค่าทางวิชาการและใช้ประกอบการสอนได้เป็น

เวลานาน

11. เลือกสื่อการสอนที่มีความยาวพอเหมาะ
12. เลือกสื่อการสอนที่ไม่ทำให้เสียเวลาในการใช้นานเกินไป
13. เลือกสื่อการสอนให้เหมาะสมกับเวลาและสถานที่
14. เลือกสื่อการสอนให้พอควร ไม่ใช่อย่างหนึ่งมากเกินไปหรือใช้โดยตลอดคร

มีช่องว่างให้นักเรียนได้ติดตาม ได้คิดหรือเกิดจินตนาการบ้าง

9.4.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

การวัดผล หมายถึงขบวนการใด ๆ ที่จะ ได้มาซึ่งจำนวนหนึ่ง อันมีความหมายแทนขนาด สมรรถภาพ ที่นักเรียนผู้นั้นมีอยู่ในตัวตนถ้าใช้แบบทดสอบเป็นเครื่องกระตุ้นก็คือเอาจำนวนผลงานที่นักเรียนแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบออกมาเป็นเครื่องบ่งชี้บอกว่าเขามีสมรรถภาพในเรื่องนั้น ๆ ปานใดดังที่ ชาวาล แพร์ตันกุล (2518: 162) กล่าวว่า

การประเมินผล หมายถึง การนำเอาข้อมูลหรือผลต่างที่ได้จากการวัดประเมินค่า หรือตีความอีกชั้นหนึ่ง

สักการะ อารมณฺ์เขิน (2539: 139) ได้จำแนกวิธีการวัดและประเมินผล ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การวัดวิธีการ กระบวนการ และแนวปฏิบัติ
2. การวัดหรือประเมินผลงานขั้นสุดท้าย
3. การวัดเจตคติหรือคุณภาพทางจิตใจของผู้เรียนที่มีต่อการทำงาน เช่น ความอดทน ความวิริยะอุตสาหะ ความเพียรพยายาม ระเบียบในการทำงาน เป็นต้น

ในการวัดและประเมินผลระดับประถมศึกษาจะต้องปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดและประเมินผลการศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)และใช้ในการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น พ.ศ.2544 ในปัจจุบัน

9.4.5 สำหรับการวัดและประเมินผล จะขอเสนอเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

9.4.5.1 วิธีการวัดและประเมินผล

วิธีการวัดและการประเมินผล อาจใช้วิธีดังนี้

1. การสังเกต
2. การสัมภาษณ์
3. การสอบถาม
4. การทดสอบ
5. ข้อมูลจากการจดบันทึกด้วยวิธีอื่น

9.4.5.2 ช่วงระยะเวลาของการประเมิน

การประเมินผลการเรียนแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. การประเมินผลการเรียน (placement evaluation) การประเมินส่วนนี้มุ่งหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่า ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานตลอดจนความพร้อมด้านอื่น ๆ อยู่ในสภาพที่จะสามารถเริ่มบทเรียนใหม่ได้หรือไม่

2. การประเมินผลระหว่างเรียน (formative evaluation) การประเมินส่วนนี้มุ่งหาข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่า ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนมากน้อยเพียงใด มีปัญหาในการเรียนการสอนอย่างไรบ้าง

3. การประเมินสรุปผลการเรียน (summative evaluation) เป็นการประเมินเพื่อตัดสินความสามารถของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีความรู้ระดับใด ควรสอบผ่านหรือไม่ผ่านตามระเบียบการประเมินผลการเรียน หมวดที่ 2 มีข้อกำหนดที่สอดคล้องกับแนวการประเมินผลการเรียนดังนี้

1. ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องประเมินผลก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและ ทักษะเบื้องต้นของนักเรียน
2. ระหว่างภาคเรียนให้ผู้สอนประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นไว้ในสมุดประจำชั้น เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนและเพื่อประเมินผลการผ่านจุดประสงค์
3. เมื่อถึงปลายภาคเรียน หลังจากจบกระบวนการเรียนการสอนทุกกิจกรรมแล้ว ให้มีการประเมินผลการเรียนปลายภาค โดยให้เลือกประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญ ให้ครอบคลุม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

10.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จากโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 308 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูวิชาการรวมทั้งสิ้น 616 คน และศึกษานิเทศก์จังหวัดๆละ 1 คนศึกษานิเทศก์อำเภอ / กิ่งอำเภอๆละ 1 คนรวม 24 คน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ใช้วิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่และค่าร้อยละ ดังที่ อังกุลสมคะเนย์ (2535: 49) ได้ทำการวิจัย ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น และนำมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านให้มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร
2. ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชิญมาส่วนใหญ่ จะเป็นฝีมือหรือช่างทางเทคนิคชาวบ้าน
3. สภาพการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีดังนี้
 - 3.1 เรื่องคติ ความคิด ความเชื่อ ที่นำมาใช้มาก คือ เรื่องความเชื่อแบบพิธีพุทธในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
 - 3.2 เรื่อง ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ที่นำมาใช้มาก คือ เรื่องวัฒนธรรมต่างๆ ของท้องถิ่น ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3.3 เรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น ที่นำมาใช้มาก คือ เรื่องการจักสานไม้ไผ่ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

3.4 เรื่องเทคโนโลยี ที่นำมาใช้มาก คือ เรื่องการปลูกพืชแบบเกษตรธรรมชาติในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง ดังที่ รัตนะ บัวสนธิ (2535: 223) ได้ทำการวิจัยผลการวิจัยพบว่า

1. ภายในชุมชนที่ศึกษา มีสิ่งที่แสดงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การอนุรักษ์และสร้างป่าไม้ของชุมชน ตลอดจนการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ (การใช้สมุนไพร) ที่เป็นกระบวนการคิดและการกระทำโดยเจ้าอาวาสวัดในชุมชน แต่โรงเรียนกับชุมชนไม่เคยมีการวางแผนร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

2. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ผู้ร่วมสนทนาสามารถช่วยกันกำหนดเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดผลและประเมินผล

3. นโยบายการควบคุมวิชาการจากหน่วยงานบังคับบัญชาและจากส่วนกลาง เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ

4. ความไม่เชี่ยวชาญและไม่ใส่ใจงานวิชาการอย่างเพียงพอของผู้บริหารโรงเรียน มีแนวโน้มทำให้การใช้หลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จ

5. ความเอาใจใส่ทางวิชาการของครูที่แตกต่างกันทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลสำเร็จแตกต่างกัน

การวิจัยเรื่อง ผลของกิจกรรมเทคโนโลยีพื้นฐานที่มีต่อการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความตระหนักต่อเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองบัวบานวิทยา จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 60 คน แบ่งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมเทคโนโลยีพื้นฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และแบบวัดความตระหนักต่อเทคโนโลยี การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วมแบบทางเดียว และพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมเทคโนโลยีพื้นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ด้านการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และความตระหนักต่อเทคโนโลยีสูงกว่านักเรียนที่

ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างเชื่อถือได้ ด้วยความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ดังที่ จริยา พรพงศ์พล (2536: 53) ได้ทำการวิจัยไว้

จากรายงานการวิจัยของ กรมวิชาการ(2539: 153) เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้ดำเนินการดังนี้

1.1 แนะนำให้ครูผู้สอน ศึกษาหาความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.2 สนับสนุนการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ

1.3 เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาร่วมวางแผนกับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การวิจัยเรื่อง การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : กรณีศึกษาโรงเรียนจอมราช อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. บุคคลส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรเน้นการปลูกพืชไร่ คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ ปัญหาสำคัญของชุมชนคือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจคนในชุมชนส่วนใหญ่มีความต้องการให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการเกษตร ชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการเกษตร

2. โรงเรียนจอมราชมีการจัดการศึกษาคั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเคยจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแต่ปัจจุบันไม่มีการจัดแล้ว ผู้บริหารมีลักษณะเป็นผู้นำบุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กันดี บุคลากรในโรงเรียนทุกคนต้องการให้มีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การพัฒนาด้านการเกษตรให้ดีขึ้นกว่าเดิมและการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับการเกษตร

3. โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. แนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอนเป็นไปในลักษณะที่โรงเรียนควรจะประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทราบ และทำความเข้าใจโดยการเชิญมาประชุมกันที่โรงเรียนหรือให้มีผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สุลีมาศ บุญศรี (2534: 3) ได้ทำการวิจัยไว้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้ามัดหมี่ โรงเรียนบ้านโคกแสมสาร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนและชุมชนมีศักยภาพและความต้องการที่จะทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทอผ้ามัดหมี่ โดยชุมชนมีความพร้อมและยินดีให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่
2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งประเมินจากการใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก
3. ทักษะที่พึงประสงค์ของนักเรียนได้แก่ ทักษะการนำเสนอผลงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแสวงหาความรู้ พบว่ามีการพัฒนาเพิ่มขึ้นทุกทักษะ
4. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนซึ่งได้แก่ความรับผิดชอบและความกล้าแสดงออก มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นทั้งสองคุณลักษณะ
5. เจตคติต่ออาชีพการทอผ้ามัดหมี่ของนักเรียนก่อนการเรียนและหลังการเรียนมีค่าเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ โดยมีแนวโน้มว่าหลังเรียนของนักเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน
6. นักเรียนและชุมชนรู้สึกชอบที่มีการจัดการเรียนการสอนเรื่องการทอผ้ามัดหมี่ดังที่อุดม ปานสวด (2546: 3) ได้ทำการวิจัยไว้

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดนนทบุรี (สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์, 2546: 4) ผลการวิจัยพบว่า

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านคติ ความคิด ความเชื่อ มาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่นำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

ปัญหาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พบว่าบุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาประชุมทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ และบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่อง การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับครูวิทยาศาสตร์ประถมศึกษา (อมรา เขียวรักษา, 2548: 4) ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ(E1/E2) เท่ากับ 81/76.03 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 75/75
2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม
 - 2.1 ครูมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม
 - 2.2 ครูมีเจตคติต่อการประเมินผลตามสภาพจริงอยู่ในเกณฑ์ดี
 - 2.3 ครูสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้พัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนได้อยู่ในเกณฑ์ดี
 - 2.4 ครูมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมอยู่ในระดับมาก

10.2 งานวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

เมื่อปี พ.ศ. 2522 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย เริ่มดำเนินโครงการวิจัยและประเมินผลประสิทธิภาพของการประถมศึกษา เพื่อหาองค์ความรู้และกำหนดประสิทธิภาพของการประถมศึกษา ทั้งนี้ โดยทำการวิจัยเกี่ยวกับการประถมศึกษาหลายด้าน ได้แก่ โอกาสเข้าศึกษา กลไกการจัดการประถมศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน กรณีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน งานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านวิชาการ (cognitive achievement) ซึ่งพิจารณาจากคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่ใช่วิชาการ (non-cognitive achievement) พิจารณาจากคะแนนแบบทดสอบลักษณะนิสัย การใช้เวลาว่าง การหาความรู้ด้วยตนเอง และอื่นๆ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั่วประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการเป็นร้อยละ 50.05 ผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ใช่ทางวิชาการเป็นร้อยละ 71.76 นอกจากนั้นยังพบว่า นักเรียนที่เรียนอยู่ในเขตอำเภอเมือง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2 ประเภทสูงกว่านักเรียนที่เรียนอยู่ในเขตอำเภออื่นๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526)

ต่อมาปี 2532 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก็ได้ทำการวิจัยและประเมินผลประสิทธิภาพของการประถมศึกษา โดยทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เขตการศึกษา 10 ผลการวิจัยพบว่าค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ของนักเรียนในวิชาเลขคณิตและวิชาภาษาไทยมีค่า 51% และ 52% ตามลำดับ ครั้นถึงปี 2534 หน่วยงานเดียวกันนี้จัดทำโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษา รายงานสรุปผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ทั่วประเทศ ผลการวิจัยก็พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในวิชาภาษาไทยและเลขคณิตมีค่าเฉลี่ยร้อยละ 52 เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532, 2534)

10.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนและการยอมรับของครูที่มีต่อหลักสูตร

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการสอนของครู ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (กระชาย คงแสง, 2529: 111 – 121) ได้ทำการวิจัย ผลการวิจัยสรุปว่า พฤติกรรมการสอนของครูยังไม่สอดคล้องกับหลักสูตร กล่าวคือ ครูประถมศึกษาร้อยละ 64 ทำการสอนแบบ“ยึดตัวครูเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งผลงานวิจัยนี้สนับสนุนงานวิจัยของ(วัลภา ถนอมวงษ์, 2528: 5)ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดตราด และได้ผลสรุปการสอนของครูในกลุ่มวิชาดังกล่าวว่า ครูขาดความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประสบการณ์ชีวิตก็ได้บ่งรายละเอียดในการจัดกิจกรรมไว้ ครั้นกลับไปพิจารณาผลงานวิจัยในระยะแรกๆ เกี่ยวกับการสอนของครูตามหลักสูตรปีพุทธศักราช 2521 อันได้แก่งานวิจัยของ(สันทิต อินทริกานนท์, 2523: 3) พบว่า ครูประถมศึกษาที่สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ขาดความรู้ความเข้าใจด้านความคิดรวบยอด หลักการ จุดประสงค์การเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกลุ่มวิชาดังกล่าว อันเป็นเช่นเดียวกับงานวิจัยของสมจินตนา วงศ์แสวง ที่พบว่าครูประถมศึกษา มีปัญหาในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เพราะไม่มีความเข้าใจ ความคิดรวบยอด หลักการที่กำหนดไว้ไม่ชัดเจนไม่เหมาะสมกับท้องถิ่น อย่างไรก็ตามสรุปเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษาที่เด่นชัดคงจะเป็นไปตามผลการสังเคราะห์งานวิจัยของ(กรมวิชาการ, 2532: 276–277) ที่อภิปรายไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนส่วนมากยังเน้นเนื้อหา มากกว่ากระบวนการและครูเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะครูผู้สอนระดับประถมศึกษาเกือบทุกคนต้องทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น และต้องสอนหมดทุกวิชา แม้ในวิชาที่ไม่ถนัด จึงทำให้ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามที่หลักสูตรต้องการได้ นอกจากนี้ การประเมินคุณภาพของการประถมศึกษา ที่อาศัยการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นหลักอาจเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนกล่าวคือ ครูยังสอนโดยมุ่งเน้นเนื้อหาการท่องจำเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการยอมรับของครูประถมศึกษาที่มีต่อหลักสูตรนั้น (วันทนีย์ ชูศิลป์, 2525: 27–29) ทำการศึกษาทัศนคติของครูในจังหวัดพิษณุโลก

และจังหวัดสุโขทัย ก็พบว่าครูประถมศึกษาทั้งสองจังหวัดมีทัศนคติค่อนข้างดีต่อหลักสูตรแทบทุกด้าน ยกเว้นด้านเตรียมการสอน ด้านประเมินผลการเรียนที่ครูมีทัศนคติอยู่ในเกณฑ์ปานกลางและค่อนข้างต่ำ ซึ่งผลการสังเคราะห์งานวิจัยของ (กรมวิชาการ, 2525: 244) ก็สนับสนุนว่าครูมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตร

10.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร

ในปีแรกที่มีการใช้หลักสูตร (สุกัลยา นาคะพงษ์, 2521: 28–29) ทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่รับรู้เรื่องการปรับปรุงหลักสูตร จากการพูดคุยกับเพื่อนครูและจากการประชุมเป็นบางครั้ง ซึ่งก็ทำให้ผู้บริหารมีความเข้าใจหลักสูตรไม่แน่ชัดหรือไม่ค่อยเข้าใจนัก ต่อมาในปี 2524 (วีระ แก้วแหวน, 2524: 101) ทำการศึกษาพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาหลังการใช้หลักสูตรประถมศึกษา 2521 ในเขตการศึกษา 6 ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรประถมศึกษาน้อย ซึ่งข้อสรุปของการวิจัยนี้ก็ได้รับการสนับสนุนภายหลังจากงานวิจัยของ (วิจัย คงพ่วง, 2530: 199) ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับและการบริหารหลักสูตรรวมทั้งไม่ศึกษาเอกสารหลักสูตร เช่นกัน แต่อย่างไรก็ดี มีผลงานวิจัยที่ให้ข้อสรุปขัดแย้งกันอยู่บ้าง เช่น งานวิจัยของ (อรุณพร สร้อยสน , 2530: 3) ซึ่งทำการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่การนิเทศ การศึกษาภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ทั้งนี้ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนได้ปฏิบัติบทบาทหน้าที่การนิเทศ การศึกษาภายในโรงเรียน ด้านหลักสูตรและการสอน รวมทั้งด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

10.5 งานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อหลักสูตร

ศึกษาความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง เกี่ยวกับปัญหาด้านการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี (ปกติ ใจกว้าง, 2526: 6) พบว่าผู้ปกครองไม่เข้าใจวิธีการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา บ้านและโรงเรียนไม่ค่อยร่วมมือกันในการแก้ปัญหาของนักเรียน มีการติดต่อประสานงานกันน้อย หลังจากนั้นต่อมา (ปริญญา รอดแก้ว, 2529: 3) ก็ทำการศึกษาของของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งก็พบว่าปัญหาการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ ความยากจน ความไม่ทั่วถึงและไม่จริงจังของการส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพแก่ชุมชน ชุมชนยังมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ไม่เข้าใจหลักสูตร

ความเข้าใจที่มีอยู่ไม่ตรงกับทางโรงเรียน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกันกับงานวิจัยของ (วิเชียร อ่อนประเสริฐ, 2529: 4) ที่ทำการวิจัยในปีเดียวกัน กล่าวคือ วิเชียร อ่อนประเสริฐ ทำการศึกษา ปัญหาการบริหารงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสงขลา และผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เกิดจากชุมชน คือ ความยากจนของประชาชน ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนได้น้อย ประชาชนไม่ค่อยเข้าใจ เป้าหมายและไม่เห็นความสำคัญของการประถมศึกษาเท่าที่ควร คณะกรรมการการศึกษาประจำ โรงเรียนและผู้นำชุมชนมีน้อยและในท้ายที่สุด (กรมวิชาการ, 2532: 260–262) ก็ทำการสังเคราะห์ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับของผู้ปกครองที่มีต่อหลักสูตรไว้ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

ความคิดเห็นของคณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนและครูเกี่ยวกับบทบาทของ คณะกรรมการการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาด้านให้คำปรึกษาและการแนะนำแก่โรงเรียนใน การกำหนดแนวทางในการพัฒนาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่นแต่ความเป็นจริงของการปฏิบัตินั้นปรากฏว่าคณะกรรมการการศึกษา ประจำโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำ

ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ สำคัญ ได้แก่ ความยากจนของชุมชนและผู้ปกครอง ชุมชนมองไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ไม่เข้าใจหลักสูตรใหม่ๆ และความเข้าใจที่มีอยู่ไม่ตรงกับทางโรงเรียน นอกจากนั้นในแง่ของตัวครู แล้วก็ยังพบอีกว่า ครูยังมีปัญหาด้านค่าครองชีพและมักไม่อาศัยอยู่ในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

จากเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งได้เปลี่ยนเป็น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 เท่าที่ผู้วิจัยนำเสนอผ่าน มา ทำให้เป็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอน โดยสรุปได้ว่าโรงเรียนประถมศึกษา จัดการ เรียนการสอนตามหลักสูตรมุ่งสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรเป็นสำคัญ พฤติกรรมการสอนของครูจึงเน้นหนักไปในทางถ่ายทอดเนื้อหาให้นักเรียน มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นด้วยนโยบายการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานบังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไป ที่เป็นตัวกำหนด ผู้บริหารโรงเรียนยังไม่เข้าใจหลักสูตรดีพอ และชุมชนผู้ปกครองก็ไม่มีส่วน ร่วมในการพัฒนาการเรียนการสอนกับทางโรงเรียนแต่อย่างใด ซึ่งข้อสรุปดังกล่าวนี้ยืนยันได้จาก การสรุปของ (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่, 2531: 19–20) ที่ว่าหลักการจัดหลักสูตรให้ยืดหยุ่นสนอง ความต้องการของผู้เรียนตลอดจนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น งานวิจัยเกี่ยวกับประถมศึกษาพบว่าไม่มีการดำเนินงาน ประเด็นดังกล่าวนี้ทำให้สามารถแน่ใจได้ว่าการจัดการเรียนการสอนใน ระดับประถมศึกษาที่ผ่านมาทอดทิ้งองค์ความรู้ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ เป็นเพราะข้อจำกัดของชุมชนของผู้ปกครอง ประการหนึ่งกับภาระหน้าที่ประจำของครู และ

ผู้บริหาร โรงเรียนที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายจากหน่วยงานบังคับบัญชา อีกประการหนึ่งและอีกสาเหตุหนึ่งก็อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในฐานะเศรษฐกิจ ที่อยู่อาศัยของครูและผู้บริหารด้วยเช่นกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น จะต้องมีการพัฒนาที่เป็นระบบ คือต้องมีการสำรวจความต้องการและข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบและการร่างหลักสูตรรายวิชา การทดลองใช้ การหาประสิทธิภาพและการประเมินผลการใช้หลักสูตร หลักสำคัญอยู่ที่การจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี มีกระบวนการวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างจริงจังทั้งขณะและหลังการทดลองใช้เพื่อทำการแก้ไขและปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ ศิลปะและวัฒนธรรมรวมถึงสภาพของภูมิปัญญาชาวบ้านที่ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำความเข้าใจกับท้องถิ่นและทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของชุมชนเพื่อใช้ในการกำหนดทิศทางการร่างหลักสูตรท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่างๆเพื่อที่จะนำไปสู่ข้อมูลที่เป็นหลักฐานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการร่างหลักสูตรเพื่อการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรสำหรับสถานศึกษา

การนำภูมิปัญญาชาวบ้านที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม มาทำการพัฒนาได้แก่

กลุ่มที่ 1 คติความคิดความเชื่อ

กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 4 เทคโนโลยีชาวบ้าน

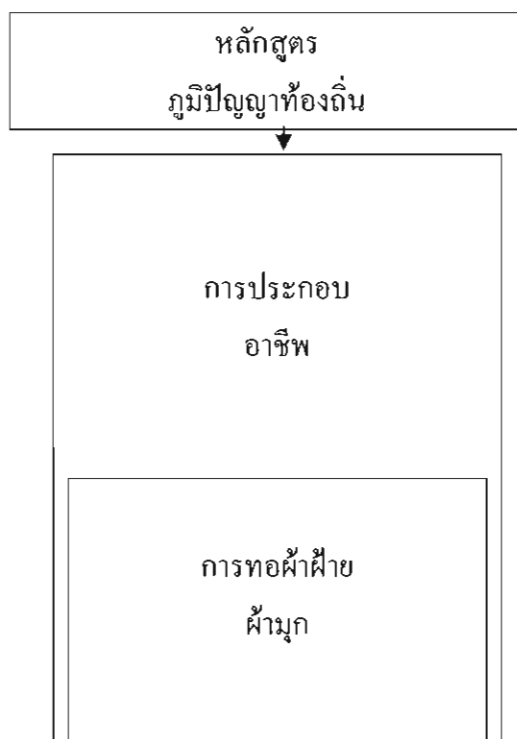
เป็นการนำข้อมูลการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมาสร้างเป็นหลักสูตรสถานศึกษาตามความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

การประเมินผลหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการวางแผนในการประเมินเพื่อทำการเก็บข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองและนำผลการทดลองมาปรับปรุงแก้ไขจนเป็นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำไปใช้สร้างเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อใช้กับสถานศึกษาจริง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 1-3 และจากผู้รู้ในเชิงทฤษฎีผู้ปฏิบัติจริง ทำให้ผู้วิจัย ได้แนวคิดในการวิจัยครั้งนี้สามารถ สรุปและเขียนเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังแผนภาพ 7

ภาพ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 8 กรอบการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย

ความต้องการหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียน ชุมชนบ้านดิว บุคลากร ผู้ปกครอง นักเรียน นักเรียน และครู-อาจารย์ในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพของท้องถิ่น มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “การทอผ้าฝ้าย” (ฝ้ายมุก) มากที่สุด เพราะเป็นภูมิปัญญา ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษและเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับชุมชนเพื่อเป็นการรักษาและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านดิวให้คงอยู่ตลอดไปและโรงเรียนให้การสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องการเรียนการสอน ตลอดจนมีปราชญ์ชาวบ้านที่คอยดูแลและถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนของนักเรียนในกลุ่มควบคุม
2. นักเรียนในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าคะแนนหลังเรียนของนักเรียนในกลุ่มควบคุมที่เรียนรายวิชา “ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับงานอาชีพ” เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)
3. วิธีการสอนแบบร่วมมือที่ใช้สอนกับนักเรียนในกลุ่มทดลองมีประสิทธิภาพดีกว่าวิธีการสอนแบบปกติที่ใช้สอนกับนักเรียนในกลุ่มควบคุม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยคือ

1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.2 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.3 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

2. พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตร โดยการประเมินจากผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” โดยทำการประเมินการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ผลการปฏิบัติงานจากเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตามสภาพจริง

4. เพื่อเปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของคะแนนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ตอนนี้เป็นารจัดเตรียมเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา เป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างหลักสูตรเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และการตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร เป็นการทดลองใช้หลักสูตรสถานศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์แล้วทำการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจากการทดลองใช้ เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาที่พร้อมจะนำไปใช้กับนักเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ต่อไป

ขั้นตอนที่ 1 วิจัยทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาและประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีแนวทางในการศึกษา 8 ขั้นตอนดังนี้

1. วิธีดำเนินการ

วิธีการดำเนินการศึกษาได้การกำหนดชุมชนท้องถิ่น (หรือที่เรียกว่า “สนามวิจัย”) ที่จะไปดำเนินการศึกษา ค้นหาซึ่งในการกำหนดเลือกชุมชนท้องถิ่นนี้ จะต้องมีการพิจารณาในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้ทำการศึกษา ค้นหาเกิดขึ้น และควรคำนึงถึงความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ สำหรับการเข้าไปอยู่ในชุมชน (กรณีผู้ศึกษาค้นหาเป็นบุคคลภายนอกชุมชน) เช่น การคมนาคมติดต่อการหาที่พัก การติดต่อสื่อสารกับกลุ่มคนภายในชุมชนเป็นต้น ทั้งนี้ควรมีการสำรวจศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนท้องถิ่น ดังนี้

1.1 เลือกสถานที่สำหรับทำการวิจัยจากการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยกระทำด้วยวิธีการเข้าไปศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยตนเองในสนามและเตรียมอุปกรณ์ เช่น กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก หนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย หนังสือติดต่อขอความร่วมมือทางราชการ และหนังสือขออนุญาตให้ดำเนินการวิจัยโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2

1.2 การเข้าสถานที่ทำการวิจัยผู้วิจัยนำหนังสือทางราชการมอบให้ผู้อำนวยการโรงเรียนพร้อมทั้งชี้แจงบอกวัตถุประสงค์ของการวิจัยการเข้าอยู่ร่วมในชุมชน

เนื่องจากผู้ทำการศึกษาเป็นบุคคลภายนอกชุมชน ยังไม่มีความคุ้นเคยกับคนในชุมชน นั้นๆ การเข้าไปอยู่ร่วมในชุมชนควรที่จะต้องทำการแนะนำตนเองกับผู้นำที่เป็นทางการของชุมชน นั้นๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน โดยอาจจะใช้หนังสือรับรองประกอบการแนะนำตนเอง ควรมีการ ติดต่อสถานที่พักไว้ก่อนล่วงหน้า สถานที่พักที่เหมาะสมสำหรับการเข้าพักในระยะแรกๆ ภายใน ชุมชน ได้แก่ บ้านพักครู วัด บ้านพักเจ้าหน้าที่ (สถานีอนามัย, บ้านพักเกษตรตำบล, บ้านพัก ผู้ใหญ่บ้าน, บ้านกำนัน) ผู้ทำการศึกษาควรสร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้าน หรือกลุ่มต่างๆ ภายใต ชุมชนก่อนที่จะเริ่มดำเนินการศึกษา ค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน

1.3 การสร้างความสัมพันธ์ ผู้วิจัยสร้างความคุ้นเคยและความไว้วางใจระหว่าง ผู้วิจัยกับบุคลากรในโรงเรียน

1.4 เวลาที่ใช้สำหรับรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการ จัดการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยใช้ช่วงเวลาที่มีการสอนตามปกติ

1.5 สถานที่ เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

1.6 บุคคล ที่ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูผู้สอนและ นักเรียนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ในช่วงชั้นที่ 3 ผู้รู้ในท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่นในตำบลบ้านดิว (รายละเอียดคั้งภาคผนวก จ: 491-492)

2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

2.1 ศึกษาการวิวัฒนาการของหลักสูตรในประเทศไทยเกี่ยวกับหลักสูตรสมัย สุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงรัตน โกสินทร์ สมัยปฏิรูปการศึกษาสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง สมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองและหลักสูตรสมัยปัจจุบัน

2.2 ศึกษาทฤษฎีและหลักการเรียนรู้ ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนของ Bruner ทฤษฎี เกี่ยวกับการเรียนรู้ของ Rogers ทฤษฎีพหุปัญญา (multiple intelligences theory) การนำทฤษฎีการ เรียนรู้ของ Edward L.ThomdiKe ไปใช้กับการเรียนการสอน กระบวนการเรียนรู้ของ Cronbach แนวคิดด้านการศึกษาของ Dewey แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ Smith. B.O,W.O.Stanley and J.H.Shores แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ รูปแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนการ สอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.3 ศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และวิธีการนำ หลักสูตรไปใช้

2.4 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนและการยอมรับของครูที่มีต่อหลักสูตร งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร งานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับของผู้ปกครองและชุมชนที่มีต่อหลักสูตร

3. การวางแผนเก็บรวบรวมข้อมูล

การวางแผนเพื่อรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านควรจัดเตรียมดังต่อไปนี้

3.1 การกำหนดแหล่งข้อมูลควรพิจารณาเกี่ยวกับที่มาของข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านเช่น ตัวบุคคล สถานที่ เอกสารบันทึก เป็นต้น

3.2 การกำหนดเครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีหลายลักษณะให้เลือกใช้ ควรพิจารณาตามลักษณะข้อมูลและแหล่งข้อมูลเป็นสำคัญโดยทั่วไปแล้ว เครื่องมือและวิธีการที่นิยมใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านประกอบด้วย

3.2.1 การสังเกตและแบบบันทึกการสังเกต เพราะในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้าน บางครั้งจะใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในปรากฏการณ์ ต่างๆที่เกิดขึ้น หลังจากการสังเกตได้แล้วควรต้องรีบทำการบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในแบบบันทึก ทันทีทั้งนี้เพื่อป้องกันการหลงลืม

3.2.2 การสัมภาษณ์ บางครั้ง การใช้วิธีการสัมภาษณ์อาจจะเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาชาวบ้านและจะทำให้ได้ข้อเท็จจริงที่ได้ความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้น โดยอาจใช้ได้ทั้งการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (individual interview) และการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) เป็นต้น การใช้วิธีการสัมภาษณ์จะมีความเหมาะสมก็ต่อเมื่อผู้สัมภาษณ์ได้สร้างสัมพันธภาพ กับคนกับผู้ให้สัมภาษณ์พอสมควรแล้ว นอกจากนั้นในขณะที่สัมภาษณ์อาจจะใช้เทปบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ด้วยก็ได้ แต่ต้องขออนุญาตบันทึกเทปจากผู้ให้สัมภาษณ์เสียก่อน

3.2.3 การสำรวจเอกสาร ในบางกรณีข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านได้มีการบันทึกไว้แล้วในเอกสารต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน หรือได้รับการค้นคว้า บันทึกไว้โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่อยู่นอกชุมชน ตลอดจนได้รับการเก็บรวบรวมไว้ในห้องสมุดของหน่วยงานต่างๆที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชนนั้นๆ ซึ่งถ้าเป็นกรณีเช่นนี้ ผู้ทำการศึกษาค้นหาที่ดำเนินการศึกษา ค้นหาข้อมูลด้วยการสำรวจข้อมูลจากเอกสารบันทึกตามแหล่งดังกล่าว

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เทปบันทึกการสนทนา สมุดจดบันทึก ข้อมูลที่บันทึกคำสนทนาที่ได้กำหนดประเด็นหลักดังนี้

4.1 ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

4.2 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ปัญหาการจัดการเรียนการสอน ปัญหาของครูผู้สอน ปัญหาของนักเรียน

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล (รายละเอียดคังภาคผนวก ข: 437)

5.2 ขอความร่วมมือจากหน่วยศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 เพื่อประสานงานไปยังโรงเรียนที่ประจำอยู่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์

5.3 ผู้วิจัยประสานงานกับโรงเรียนและหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 ด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่งเพื่อนัดหมายวัน เวลา ที่จะเก็บข้อมูล

5.4 ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง กับผู้บริหารครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้านด้วยตนเอง โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

5.4.1 ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานกับผู้อำนวยการ โรงเรียน เพื่อคัดเลือกกลุ่มผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้

- มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 2 ปี

- หรือมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 5 ปี

- เป็นครูชำนาญการที่ได้รับการปรับวิทยฐานะมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี โดยได้นัดหมาย และแจ้งกำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม

5.4.2 ดำเนินการสนทนากลุ่มโดยการระดมความคิดเห็นในแต่ละกลุ่มตามประเด็นที่กำหนด ได้แก่ 1) ความต้องการหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน 2) ประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มของชุมชน (ประวัติชุมชน) 3) ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน 4) ความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น 6) แนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น 7) ความคิดเห็น ต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร 8) ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 9) ประเด็นต่างๆ ไปที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้บริหารครูผู้สอนและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

เมื่อได้ข้อมูลครบทุกประเด็นแล้ว ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการซึ่งเป็นผู้ตั้งคำถามและเป็นผู้นำการสนทนาตลอดจนจบการระดมความคิดเห็น ในการระดมความคิดเห็นได้จัดให้มีการบันทึกเทปและมีการจดบันทึกควบคู่กันไป

5.4.3 ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การเก็บรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นดำเนินการเก็บข้อมูลตามลักษณะภูมิปัญญาที่แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์, 2544:16) ที่ใช้เกณฑ์สำหรับคัดเลือกองค์ความรู้ที่นำมาใช้ในหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนดังนี้

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ

กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพท้องถิ่น

กลุ่มที่ 4 เทคโนโลยีชาวบ้าน

โดยศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้สามารถเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามรายละเอียดดังนี้

5.4.3.1 ประวัติและวัฒนธรรมแบบแผนวิถีชุมชนประกอบด้วย

5.4.3.1.1 การมาตั้งถิ่นฐานชุมชน

5.4.3.1.2 การเปลี่ยนแปลงของชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ

เศรษฐกิจ

5.4.3.1.3 คติ ความคิด ความเชื่อ

5.4.3.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น คติ ความคิด ความเชื่อ /

ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพท้องถิ่น/เทคโนโลยีชาวบ้าน ประกอบด้วย

5.4.3.2.1 ความเป็นมาของ คติ ความคิด ความเชื่อ/

ขนบธรรมเนียมประเพณี / การประกอบอาชีพท้องถิ่น/เทคโนโลยีชาวบ้าน

5.4.3.2.2 ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานในเรื่อง คติ ความคิด
ความเชื่อ/ความคิดและขนบธรรมเนียมประเพณี / การประกอบอาชีพท้องถิ่น/ เทคโนโลยีชาวบ้าน

5.5 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน ของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 และ
ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนได้แก่

5.5.1 ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาต่างๆซึ่ง
ประกอบไปด้วยข้อมูลดังนี้

5.5.1.1 จำนวนเวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรม

5.5.1.2 กิจกรรมการสอนของครู

5.5.1.3 กิจกรรมการเรียนของนักเรียน

5.5.2 ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาต่างๆ

5.6 ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของครูเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตร
สถานศึกษา

ข้อมูลดังกล่าวรวบรวมด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มี
โครงสร้าง เอกสารบันทึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยมีการกำหนดประเด็นหลักสำหรับการ
สัมภาษณ์ไว้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้าน ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน
ผู้ใหญ่บ้าน และนักเรียน

6. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion)

ได้ดำเนินการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยกับผู้รู้ในท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบล
บ้านดิว ครู ผู้บริหาร เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นแนวทาง และวิธีการ
พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1 พื้นที่การศึกษา

ผู้วิจัยเลือกโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์
เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์กระทรวงศึกษาธิการ และตำบลบ้านดิวเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็น
โรงเรียนที่มีนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 หลายกลุ่มหลายห้องเรียนที่มาเลือกเรียนรายวิชา ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นกับงานอาชีพสามารถแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในการทดลองได้ ส่วนตำบล
บ้านดิวเป็นตำบลที่มีความหลากหลายในเรื่องที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของจังหวัดเพชรบูรณ์

6.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ร่วมให้ความคิดเห็นและใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) กลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย ผู้บริหาร และอาจารย์ผู้สอนดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารใช้วิธีเลือกจากผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการทุกฝ่าย จะได้ผู้บริหารร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 2 อาจารย์ผู้สอนจำนวน 6 คน โดยเลือกจากอาจารย์ผู้สอนรายวิชา ดังนี้ กลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ จำนวน 3 คน และกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มวิชาละ 3 คน และมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้

- มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 2 ปี
- หรือมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี และมีประสบการณ์สอนไม่น้อยกว่า 5 ปี
- เป็นครูชำนาญการที่ได้รับการปรับวิทยฐานะมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี

กลุ่มที่ 3 ปราชญ์ชาวบ้าน 3 คน ผู้อาวุโสและผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจงและเป็นที่ยอมรับของชุมชนจากผลงาน การนับถือในตำบลบ้านตัว อำเภอหล่มสัก

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการร่วมสนทนากลุ่มและขออนุญาตบันทึกเทปในการสนทนา
2. นำเสนอประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาตามประเด็นการสนทนากลุ่มที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ล่วงหน้า

7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งหมายถึง แบบสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดรายละเอียดของข้อคำถามไว้ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง แบ่งเป็น 3 ฉบับ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structure interview) สำหรับผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บริหาร โรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหาร

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความจำเป็นในการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นสภาพการจัดการเรียนการสอน สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การแต่งตั้ง

คณะกรรมการดำเนินงาน การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

2. แบบสัมภาษณ์ (interview) สำหรับหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน แบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน สภาพปัญหาอุปสรรคและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ การกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดสาระการเรียนรู้ การจัดทำคำอธิบายรายวิชา การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและการประเมินผล สำหรับโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบปลายเปิด (open-ended)

3. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structure interview) สำหรับปราชญ์ชาวบ้านผู้รู้ท้องถิ่นผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนในตำบลบ้านคิ้ว แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของปราชญ์ชาวบ้านผู้อาวุโสและผู้ปกครองนักเรียน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องที่สำคัญที่สุดที่เสนอมา

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่มมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลก่อนการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล การตรวจสอบด้านวิธีการ และการตรวจสอบด้านผู้รวบรวมข้อมูล เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลในแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามประเด็นที่ตั้งคำถามไว้ และจะนำข้อมูลมาเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตร

แบบสัมภาษณ์ (interview) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานโดยใช้การสนทนาหรือการเจรจาโต้ตอบอย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้วิจัยในฐานะผู้สัมภาษณ์และผู้ให้

ข้อมูลในฐานะผู้ถูกสัมภาษณ์ ภายใต้บรรยากาศของการมีปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน และลักษณะการสนทนาเป็นไปอย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้ในระหว่างทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลหลักในการวิจัย ตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักฐานการวิจัยมีโอกาสร้องขอให้ผู้วิจัยอธิบายความหมายของคำถามที่ใช้สัมภาษณ์เมื่อมีข้อสงสัยเกิดขึ้น ในขณะที่ผู้วิจัยก็สามารถซักถามรายละเอียดบางอย่างเพิ่มเติมได้เมื่อเห็นว่าข้อมูลที่ได้รับยังขาดความชัดเจน(องอาจ นัยพัฒน์, 2548:173)

แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการและให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความเหมาะสม ผู้วิจัยได้วางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนแบบเข้มงวด ข้อคำถามในการสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งมีโครงสร้างแน่นอนตายตัว ผู้วิจัยต้องการทำการสัมภาษณ์และถามคำถามในกรอบที่เตรียมมา และมีการยืดหยุ่นในการตั้งคำถามถามโดยผู้วิจัยสามารถตั้งคำถามขึ้นเองในขณะที่ทำการสัมภาษณ์โดยยึดสาระสำคัญของข้อคำถามที่จัดเตรียมไว้เป็นแนวทาง เมื่อพิจารณาเห็นว่าการตั้งคำถามดังกล่าวมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นและทำให้ได้รับข้อมูลหลักฐานที่มีความละเอียดถูกต้องและครอบคลุมครบถ้วนในประเด็นที่ต้องการ

การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured/informal interview) เป็นการสังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยจะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และทำตนเป็นสมาชิกของกลุ่มเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแนวความคิดหรือทฤษฎีที่จะใช้ในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างหลักสูตร เพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และสอดคล้อง กับสาระการเรียนรู้ตามมาตรฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ เพื่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาโดยลักษณะ การสร้างหลักสูตรแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ผู้วิจัยได้นำกระบวนการ

1.1 องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย

- หลักการและเหตุผลของหลักสูตร
- แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
- วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

- โครงสร้างของหลักสูตร

1.2 การกำหนดเนื้อหาสาระในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร

- การกำหนดหลักการและเหตุผล กำหนดจากข้อมูลที่ได้รับ โดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนา

- การกำหนดแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

- กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการวิจัย

- การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประกอบด้วยส่วนต่างๆดังนี้

1.2.1 คำอธิบายรายวิชา

1.2.2 วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

1.2.3 เนื้อหาการเรียนรู้

1.2.4 วิธีสอนและกิจกรรม

1.2.5 สื่อการเรียนการสอน

1.2.6 การวัดและประเมินผล

1.2.1 คำอธิบายรายวิชา เป็นคำอธิบายที่หลักสูตรแกนกลางได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้มาให้ดำเนินการเขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1.2.2 วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้กำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยกำหนดพฤติกรรมที่จะพัฒนาผู้เรียนและเนื้อหาโดยใช้วิธีการเขียนที่ชัดเจนสามารถวัดและประเมินได้

1.2.3 เนื้อหาการเรียนรู้กำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1.2.4 วิธีสอนและกิจกรรมในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- การเรียนที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติ

- การเรียนรู้แบบการมีสาระคิดและปฏิบัติตาม

- การเรียนรู้แบบร่วมมือและการเรียนรู้แบบปกติ

1.2.5 สื่อการเรียนการสอนกำหนดสื่อการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนคือ ตัวอย่างที่ใช้ในการปฏิบัติและเอกสารประกอบ สไลด์ รูปภาพ สำหรับฝึกกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละองค์ประกอบ

1.2.6 การวัดและประเมินผล กำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้เรียน

1.2.6.1 การประเมินผลแต่ละหน่วยการเรียนรู้ โดยพิจารณาผลการประเมินหลังการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบในแต่ละหน่วย การตอบคำถาม

1.2.6.2 การประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน โดยพิจารณาจากผลการประเมินก่อนและหลังการเรียนรู้จากหลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1.2.6.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตร เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้เรียนสามารถผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมได้และผลสัมฤทธิ์หลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร

หลังจากการเขียนโครงร่างหลักสูตร แล้วได้นำโครงร่างหลักสูตรไปประเมินเพื่อหาประสิทธิผล จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญดังนี้

จุดประสงค์ของการประเมิน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร พิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ คือ หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย เนื้อหา สื่อการเรียน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการวัดและประเมินผล

2.1 ผู้ประเมินโครงร่างหลักสูตร

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญสำหรับการประเมินและตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรจำนวน 5 คน (รายละเอียดดังภาคผนวก จ: 491) ซึ่งมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ในแต่ละกลุ่มดังนี้

2.1.1 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรและการสอน การบริหารการศึกษา การทดสอบการวัดผลและประเมินผล ในสถาบันอุดมศึกษา

2.1.2 เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบโครงร่างของหลักสูตร

ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามเนื้อหาในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร ลักษณะของเครื่องมือและวิธีการสร้างเครื่องมือ ตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตรใช้เครื่องมือเป็นแบบประเมินเพื่อ ตรวจสอบความเหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตร มีวิธีการดังนี้

- กำหนดประเด็นที่จะประเมินจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
- นำแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร

ตรวจสอบความเหมาะสม และตรวจสอบความสอดคล้องขององค์ประกอบพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามที่คุณเชี่ยวชาญเสนอแนะ

2.2.1 แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรเป็นแบบสอบถาม ชนิดมาตราส่วนประเมินค่าให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินความเหมาะสม 5 ระดับ ตั้งแต่ความเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และเหมาะสมน้อยที่สุด ผลการประเมินมีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ได้แก่ วัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 (รายละเอียดดังภาคผนวก ก:465-466)

2.2.2 แบบประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตร เป็นแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประเมินความสอดคล้อง 3 ระดับคือ สอดคล้อง ไม่แน่ใจ และไม่สอดคล้อง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูงตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 (รายละเอียดดังภาคผนวก จ: 491)

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการและประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองและขอคำแนะนำเพิ่มเติมหลังจากทำการตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรแล้ว

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

2.4.1 การพิจารณาความเหมาะสมโดยใช้การประเมินค่า 5 ระดับ (rating Scale) ตามมาตราวัดทัศนคติของลิเกทสเกล (likert scale) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540: 185-188)

2.4.2 การพิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรโดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence)

(กาญจนา วัฒนา, 2545: 188) คำนวณได้จากสูตร

$$\text{สูตรการคำนวณ IOC} = \frac{\sum R}{n}$$

IOC คือ ค่าดัชนีความสอดคล้อง

$\sum R$ คือ ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

n คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนนำมาแปลงเป็นคะแนนได้ดังนี้

สอดคล้อง (+1) หมายถึง เห็นว่าข้อคำถามสอดคล้องกับประเด็นที่ต้องการถาม

ไม่แน่ใจ (0) หมายถึง ไม่สามารถสรุปได้ว่าข้อคำถามสอดคล้อง

หรือไม่กับประเด็นที่ต้องการถาม

ไม่สอดคล้อง (-1) หมายถึง เห็นว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับประเด็นคำถามที่
ต้องการถาม

นำคะแนนการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแทนในสูตร เพื่อคำนวณหาดัชนีความ
สอดคล้อง ถ้าได้คะแนนมากกว่า หรือเท่ากับ 0.50 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ไม่ต้องทำการปรับปรุง

3. การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินโครงร่างหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็น
หลักเกณฑ์ในการปรับปรุงหลักสูตร โดยใช้ ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมความสอดคล้องของ
โครงร่างหลักสูตรเมื่อเทียบกับเกณฑ์และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยกำหนดการพิจารณาดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร เมื่อเปรียบเทียบกับ
เกณฑ์ถ้าค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความเหมาะสมมาก

3.2 ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องในองค์ประกอบของหลักสูตร ถ้าพบว่าดัชนี
ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ไม่ต้องปรับปรุง

3.3 ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญนอกเหนือจากข้อคำถามแล้ว เมื่อผู้เชี่ยวชาญ
ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปมีความเห็นสอดคล้องกันผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาเพิ่มเติมในหลักสูตร

**ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้และการตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตร เป็นการทดลอง
ใช้หลักสูตรสถานศึกษากับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์
แล้วทำการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร**

การวิจัยตามวัตถุประสงค์ การใช้หลักสูตร โดยการประเมินผลการเรียนรู้ เรื่อง “การ
ทอผ้าฝ้าย” โดยมีขั้นตอนในการประเมิน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการทดลองใช้หลักสูตร

เพื่อประเมินว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมกับผู้เรียนมากน้อยเพียงใด การประเมิน
ปัญหาอุปสรรคและประสิทธิผลของหลักสูตรในการใช้หลักสูตรและปัจจัยต่างๆที่สนับสนุนในการ
ใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. แบบแผนการทดลอง

แบบแผนการทดลองเป็นการศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนทั้งสองกลุ่มวัดก่อน-หลัง
การทดลอง(nonequivalent two groups pretest - posttest design) (องอาจ นัยพัฒน์, 2548: 280)
ดังตาราง 1

ตาราง 1 แบบศึกษาสองกลุ่มวัดก่อน – หลังการทดลอง

กลุ่ม	ทดสอบก่อน	ให้สิ่งทดลอง	ทดสอบหลัง
E	→ O ₁₁	→ X ₁	→ O ₁₂
C	→ O ₂₁	→ X ₂	→ O ₂₂

E	หมายถึง กลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับสิ่งทดลอง
C	หมายถึง กลุ่มควบคุม เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับสิ่งทดลอง
O ₁₁ O ₂₁	หมายถึง การทดสอบความรู้ก่อนให้สิ่งทดลองทั้งสองกลุ่ม
O ₁₂ O ₂₂	หมายถึง การทดสอบความรู้ภายหลังให้สิ่งทดลองทั้งสองกลุ่ม
X ₁	หมายถึง วิธีสอนแบบร่วมมือที่ใช้ทำการสอนกับกลุ่มทดลอง
X ₂	หมายถึง วิธีสอนแบบปกติที่ใช้ทำการสอนกับกลุ่มควบคุม

วิธีการทดลอง

1. เลือกกลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำนวน 2 ห้องจากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายเพื่อกำหนดว่าห้องใดเป็นกลุ่มทดลองและห้องใดเป็นกลุ่มควบคุม
 2. ทำการทดสอบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนให้สิ่งทดลอง
 3. ทำการทดลองโดยการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มทดลอง ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับสิ่งทดลองหรือทำการสอนแบบปกติ
 4. หลังจากการทดลองแล้วทำการทดสอบทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยเครื่องมือวัดที่เทียบเคียงกันได้
 5. เปรียบเทียบผลการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังนี้
 - 5.1 หาผลต่างระหว่างก่อนเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
 - 5.2 หาผลต่างระหว่างหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
 - 5.3 หาผลต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มทดลอง
 - 5.4 หาผลต่างระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนของกลุ่มควบคุม
- จากการทดสอบระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน โดยใช้สถิติ t-test Independent
6. วิเคราะห์ข้อมูล (descriptive statistics) โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ของคะแนนการทดสอบตามแบบทดสอบทั้งก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทดลอง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในช่วงชั้นที่ 3 ที่ได้เลือกเรียนวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอาชีพในเวลาปกติจำนวน 2 ห้องเรียนๆละ 30 คน

4. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองหลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ประกอบด้วย

4.1 หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย

หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ที่ผ่านการประเมิน โครงร่างจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ประกอบด้วยหลักการและเหตุผลของหลักสูตร แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และ โครงสร้างของหลักสูตรที่ประกอบด้วย คำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ วิธีสอนและกิจกรรม สื่อการเรียนการสอนการวัด และประเมินผล

4.2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบสอบถามและแบบทดสอบสำหรับนักเรียนในโรงเรียน หล่มสักวิทยาคม ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต2 จังหวัดเพชรบูรณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมที่มาร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน สภาพปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความสนใจในเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแบบประเมินการผ่านตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำไป สอบถาม นักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจในเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นของนักเรียน โดยใช้การประเมินค่า 5 ระดับ (rating scale) ตามมาตราวัดทัศนคติของลิเคิทสเกล (likert scale) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540: 185-188) โดยมีรายละเอียดการให้คะแนนและความหมายดังนี้

การกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาแบบสอบถามของนักเรียนดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนนเป็น	5
มาก	ให้คะแนนเป็น	4
ปานกลาง	ให้คะแนนเป็น	3
น้อย	ให้คะแนนเป็น	2
น้อยที่สุด	ให้คะแนนเป็น	1

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยน้ำหนักของคะแนนความเหมาะสมแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

มากที่สุด	ช่วงคะแนน	4.50-5.00
มาก	ช่วงคะแนน	3.50-4.49
ปานกลาง	ช่วงคะแนน	2.50-3.49
น้อย	ช่วงคะแนน	1.50-2.49
น้อยที่สุด	ช่วงคะแนน	1.00-1.49

นำแบบสอบถามไปหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน (รายนามผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวจก ผศ.จ. 491-492) ตรวจสอบว่า แบบสอบถามนี้ครอบคลุมประเด็นที่ต้องการรู้หรือไม่ เมื่อนำไปใช้แล้วสามารถได้ข้อมูลตามที่ต้องการหรือไม่

2. การทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) ผู้วิจัย ได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มนักเรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำนวน 30 คนที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแล้วคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 แสดงว่าแบบทดสอบนั้นมีความเชื่อมั่นสูงเป็นเพราะนักเรียนมีความรู้พื้นฐานเดิมในท้องถิ่นของแต่ละคนใกล้เคียงกัน

3. การหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) ใช้วิธีการหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (coefficient alpha) โดยใช้สูตร (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538: 175)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

โดยที่ α = ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

n = จำนวนข้อสอบ

s_i^2 = ความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

s_t^2 = ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

$$s^2 = \frac{\sum (x - \bar{x})^2}{N-1}$$

x = คะแนนแต่ละตัว

\bar{X} = คะแนนเฉลี่ย

N = จำนวนนักเรียนทั้งหมด

ตอนที่ 3 แบบประเมินความรู้ ความสนใจ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ของนักเรียนหลังเรียนทั้งสองกลุ่มใช้การประเมินค่า 5 ระดับ (rating scale) ตามมาตราวัดทัศนคติของลิเคิทสเกล (likert scale) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2540:185-188) และแบบประเมินเพื่อเปรียบเทียบค่าของคะแนนจากเพิ่มสะสมผลงาน จากการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้เกณฑ์ประเมินคุณภาพที่กำหนด (รายละเอียดดังภาคผนวก ค: 442)

ตอนที่ 4 แบบทดสอบวัดความรู้ เจตคติ ทักษะของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน จากรายวิชา การงานอาชีพ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

5.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

5.2 จัดทำตารางโครงสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหา ด้านพื้นภูมิ วิธีการ ขั้นตอน และกิจกรรมในการดำเนินการ

5.3 นำเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและขอบเขตของการวิจัยให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อขอคำแนะนำหรือปรับปรุงแก้ไข

5.4 สร้างเครื่องมือฉบับร่างและนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ พิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไข

5.5 นำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสมบูรณ์ ความตรงของเนื้อหา และภาษาที่ใช้

5.6 นำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

5.7 จัดทำเครื่องมือฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้

วิธีการสร้างข้อสอบเพื่อวัดการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย

1. หลักการเขียนข้อสอบทั่วไป

คุณสมบัติที่สำคัญสองประการของข้อสอบและการทดสอบใดๆคือ ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (validity) และความเชื่อมั่น (reliability) การที่ข้อสอบแต่ละข้อหรือแบบทดสอบแต่ละแบบจะมีค่าความเที่ยงตรงและค่าความเชื่อมั่นมากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับ

- 1.1 ภาษาที่ใช้ในข้อสอบจะต้องชัดเจน อ่านเข้าใจง่ายและไม่กำกวม
- 1.2 ไม่บอกช่องทางในการตอบที่ถูกต้องแก่นักเรียน
- 1.3 มีระบบการให้คะแนนอย่างยุติธรรมและถูกต้อง
- 1.4 เป็นข้อสอบที่สร้างตามเนื้อหา

2. วิธีวิเคราะห์ข้อสอบ

การวิเคราะห์ข้อสอบคำนึงตามลำดับขั้น ดังนี้

- 2.1 จัดเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย
- 2.2 เลือกกระดาษคำตอบที่ได้คะแนนสูงหรือประมาณหนึ่งในสามของจำนวนนักเรียนที่เข้าสอบทั้งหมด และเลือกพวกที่ได้คะแนนต่ำไว้อีกกลุ่มละเท่าๆกัน
- 2.3 สำหรับข้อสอบแต่ละข้อจัดทำตารางแสดงจำนวนนักเรียนในกลุ่มบนและกลุ่มล่างที่ตอบในตัวเลือกต่างๆ
- 2.4 คำนวณค่าความยากง่ายของข้อสอบแต่ละข้อ (เปอร์เซ็นต์ของนักเรียนที่ตอบถูก)
- 2.5 คำนวณค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบแต่ละข้อ (ความแตกต่างระหว่างกลุ่มบนและกลุ่มล่างที่ตอบถูก)
- 2.6 ประเมินประสิทธิภาพของตัวลวง (distracters) ในแต่ละข้อ โดยประสิทธิภาพของตัวลวงควรมีค่าอำนาจจำแนกดีดลบ โดยที่นักเรียนในกลุ่มต่ำเลือกมากกว่านักเรียนในกลุ่มสูง

3. การคำนวณค่าความยากของข้อสอบ (item difficulty)

ค่าความยากของข้อสอบ คือ เปอร์เซ็นต์ของนักเรียนที่ตอบถูก ซึ่งคำนวณได้จากสูตร (อนันต์ ศรีโสภา, 2525: 207)

$$P = \frac{R}{T}$$

ถ้า p = ความยากของข้อสอบ

R = จำนวนนักเรียนที่ตอบถูก

T = จำนวนนักเรียนที่นำมาวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์เป็นรายข้อเพื่อหาระดับของค่าความยากง่าย (P) และทำการเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 เป็นข้อสอบที่นำไปใช้ได้ถ้า P มีค่าต่ำกว่า 0.20 ถือว่าข้อสอบข้อนั้นยากเกินไป ควรตัดข้อสอบข้อนั้นทิ้ง และถ้าค่า P มีค่ามากกว่า 0.80 ถือว่าข้อสอบง่ายเกินไป ควรตัดข้อสอบข้อนั้นทิ้ง (ถ้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2524: 181)

4. การคำนวณค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบ (item discriminating power)

ถ้านักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มบนมีมากกว่านักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มล่าง จะได้ค่าอำนาจการจำแนกเป็นบวก ซึ่งหมายความว่า ข้อสอบข้อนี้สามารถจำแนกความสามารถออกไปในทิศทางเดียวกับคะแนนรวมของข้อสอบทั้งฉบับ เนื่องจากสมมติให้คะแนนรวมของแบบทดสอบเป็นผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการ ดังนั้น จึงต้องการให้ข้อสอบแต่ละข้อมีค่าอำนาจการจำแนกเป็นบวก

ค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบ หมายถึง ระดับในการจำแนกที่มีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนสูงและต่ำ การคำนวณค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบ โดยการเอาจำนวนนักเรียนในกลุ่มล่างไปลบออกจากนักเรียนในกลุ่มบนที่ตอบถูก แล้วหารด้วยครึ่งหนึ่งของจำนวนนักเรียนที่นำมาวิเคราะห์ซึ่งคำนวณในสูตรได้ดังนี้ (อนันต์ ศรี โสกา, 2525: 208)

$$D = \frac{R_u - R_l}{T/2}$$

เมื่อ D = ค่าอำนาจการจำแนกของข้อสอบ

R_u = จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มบน

R_l = จำนวนนักเรียนที่ตอบถูกในกลุ่มล่าง

T = จำนวนนักเรียนที่นำมาวิเคราะห์

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการทดสอบมาวิเคราะห์เป็นรายข้อเพื่อหาระดับของค่าอำนาจจำแนก (D) และทำการเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกที่มีค่าตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป เป็นข้อสอบที่นำไปใช้ได้ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2524: 183)

รายละเอียดของแบบทดสอบสามารถสอบถามรายละเอียดได้ที่ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ นางชารีนี พรหมแสง เบอร์โทรติดต่อ: 089-436-752-5

5. เกณฑ์ในการประเมินที่ใช้ในการทดสอบค่าเฉลี่ยด้านความรู้

โดยใช้เกณฑ์ในการประเมินที่ใช้ในการทดสอบค่าเฉลี่ยด้านความรู้การทอผ้าฝ้าย สำหรับตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้ทดสอบเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนซึ่งเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่มที่เป็นอิสระจากกันโดยใช้สถิติ t-test แบบเป็นอิสระกัน (Independent t-test) ดังตาราง 11

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการทดลอง

ข้อมูลที่เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นในขณะดำเนินกระบวนการใช้หลักสูตรที่ประกอบด้วย

6.1 ลักษณะการสอนของผู้สอน

6.1.1 วิธีการและเทคนิคที่ใช้สอน

6.1.2 ความตั้งใจในการสอน

6.1.3 ทักษะที่มีต่อการสอน

6.2 ปัญหาการเรียนการสอน

6.3 ลักษณะการเรียนของผู้เรียน

6.3.1 ความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

6.3.2 ทักษะที่มีต่อการเรียนการสอน

6.4 ความรู้ความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่

รวบรวมจากข้อมูล

6.4.1 การเล่าประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้รับการถ่ายทอด

6.4.2 การบอกเล่า อธิบาย การปฏิบัติ ความหมายและประโยชน์เกี่ยวกับ

เนื้อหาที่ได้รับจากการถ่ายทอด

6.5 การตระหนัก การยอมรับ การมองเห็นคุณค่าเกี่ยวกับเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พิจารณารวบรวมจากท้องถิ่น

6.5.1 พฤติกรรมที่แสดงถึงการอนุรักษ์สิ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

6.5.2 พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในชีวิตประจำวัน

6.7 การดำเนินการทดลอง

6.7.1 วิธีดำเนินการทดลอง

6.7.1.1 ประชุมร่วมกับผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการและครูผู้สอนเพื่อเตรียมการทดลองใช้หลักสูตร

6.7.1.2 จัดเตรียมเอกสารประกอบหลักสูตร วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอน

6.7.1.3 นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามที่กำหนดในภาคเรียนที่ 1 และ 2/2551

6.7.1.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระยะในขณะดำเนินการใช้หลักสูตรและทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับผู้สอนตามระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

6.7.1.5 ทำการวัดผลและประเมินผล ก่อนเรียนและหลังเรียน

6.8 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการทดลอง

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

6.8.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างข้อสรุปแล้วเขียนบรรยาย

6.8.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักเรียนไปประเมินเกี่ยวกับความสนใจในเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.8.3 ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย เพิ่มสะสมผลงานและการประเมินตามสภาพจริงของนักเรียนในเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นประเมินโดยครูและปราชญ์ชาวบ้านที่ทำการสอนตามเกณฑ์ ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

6.8.4 วิเคราะห์ความแตกต่างผลสัมฤทธิ์ของแบบทดสอบด้านความรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยใช้สถิติการพรรณนาเช่น ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ทางสถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (statistical package for the social science: SPSS V.16)

6.8.5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการทดลองและหลังการทดลองของแต่ละกลุ่มและระหว่างกลุ่ม โดยการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติ t-test Independent

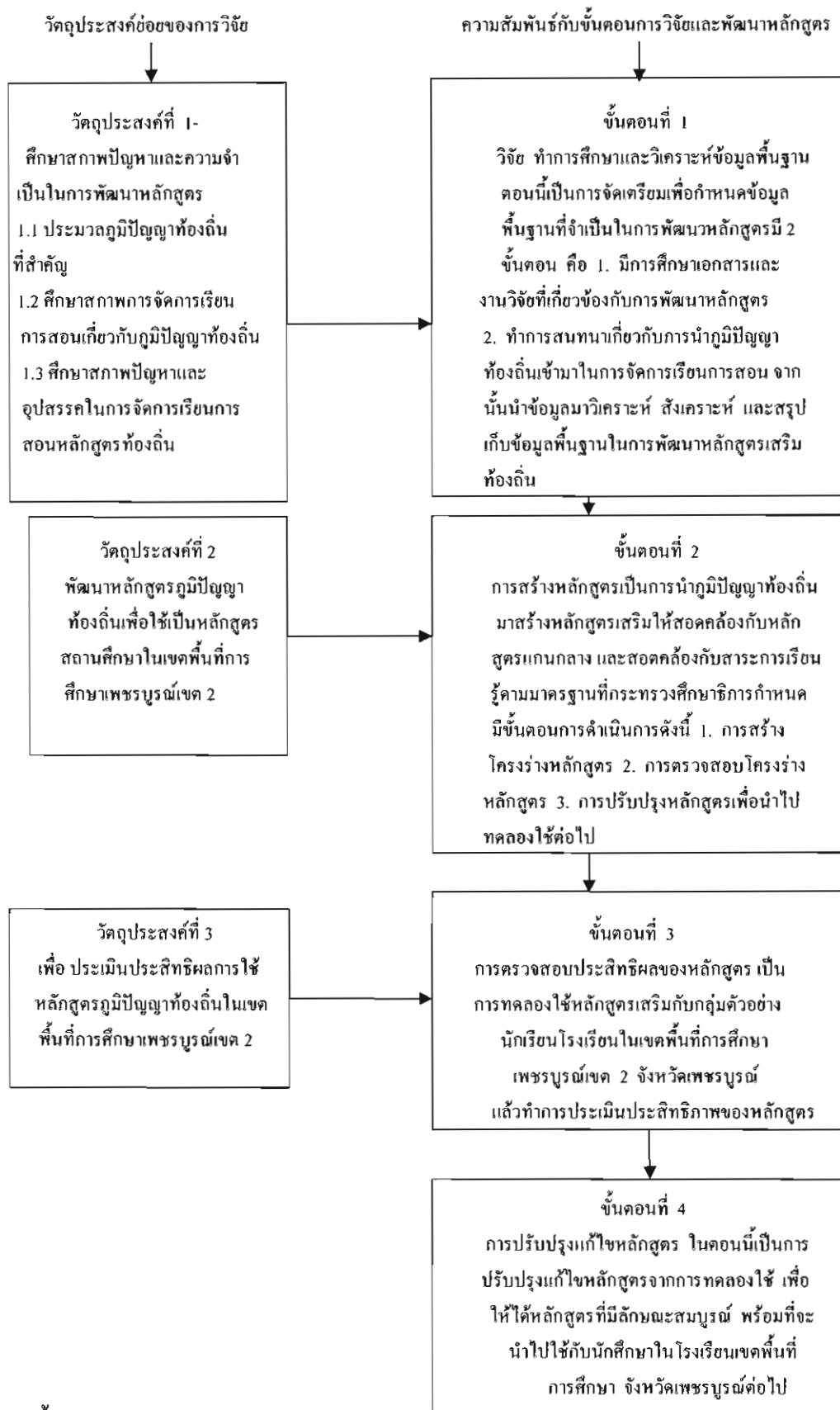
7. การประเมินผลหลักสูตรที่ใช้ในการทดลอง

พิจารณาผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม คะแนนของกลุ่มควบคุมจะต้องน้อยกว่าคะแนนของกลุ่มทดลองหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญ จึงจะถือว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพจริง ผู้เรียนสามารถผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมได้ และผลสัมฤทธิ์หลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตร โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

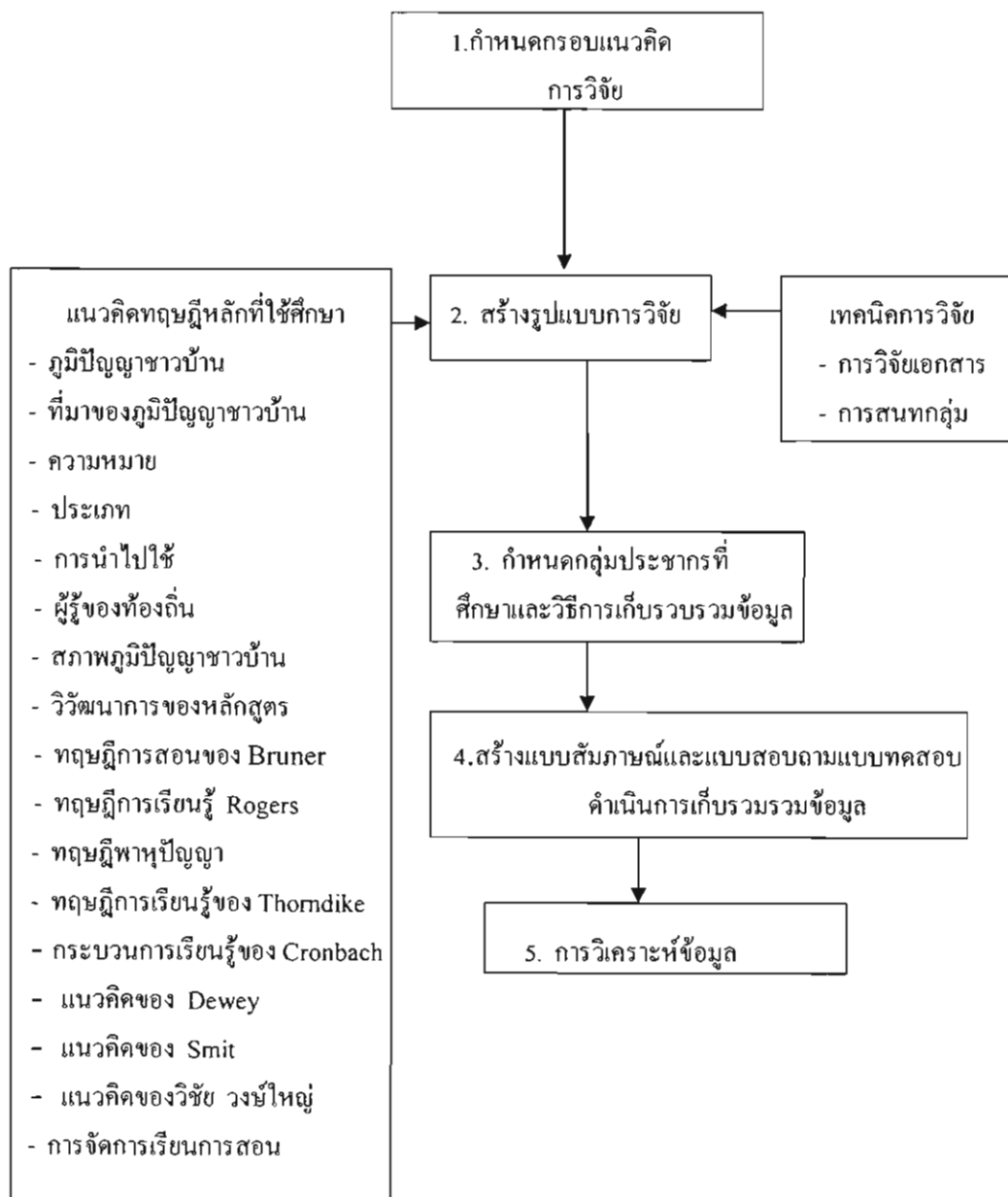
ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจากการทดลองใช้ เพื่อให้ได้ หลักสูตรสถานศึกษาที่ พร้อมจะนำไปใช้กับนักเรียนในเขตพื้นที่ การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร ทั้งในด้านโครงสร้างหลักสูตร และรายละเอียดที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตร เพื่อให้มีความถูกต้องและเหมาะสม สามารถนำไปใช้ดำเนินการเรียนการสอนต่อไปโดยพิจารณาจาก

1. ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร
2. ข้อคิดเห็นของผู้บริหารครูผู้สอนและปราชญ์ชาวบ้าน

ภาพ 9 ขั้นตอนการวิจัย

ภาพ 10 กระบวนการศึกษาวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยคือ

1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.2 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.3 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

2. พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตร โดยการประเมินจากผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” โดยทำการประเมินการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ผลการปฏิบัติงานจากแฟ้มสะสมผลงาน การประเมินตามสภาพจริง

4. เพื่อเปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็น หลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น
ในการพัฒนาหลักสูตร โดยแยกประเด็นการศึกษาและวิเคราะห์ได้ ดังนี้

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรแนวคิดการพัฒนา
หลักสูตรแบบครบวงจรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ ซึ่งประกอบไปด้วย ระบบร่างหลักสูตร ระบบการใช้
หลักสูตร และระบบการประเมินผลหลักสูตร(วิชัย วงษ์ใหญ่, 2535: 30) กระบวนการทั้งหมดของ
พัฒนาหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญอีกสองขั้นตอนคือการนำหลักสูตร ไปใช้และ
การประเมินผลหลักสูตรต่อจาก การจัดทำหลักสูตรต้นแบบ การจัดทำหลักสูตรแม่บท และการนำ
หลักสูตร ไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร (ธำรง บัวศรี, 2531: 151) กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ 1. การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 3. การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น 4. การ
กำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรม 5. การกำหนดแนวทางวัดผล และประเมินผลของหลักสูตร
6. การนำหลักสูตรไปใช้ 7. การประเมินผลการใช้หลักสูตรการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ
ที่ต้องศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 1. ข้อมูลด้านประชากร สุขภาพอนามัย 2. ข้อมูลด้าน
การประกอบอาชีพ ฐานะ และรายได้ 3. ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย 4. ข้อมูลด้านบริการสาธารณสุขปโภค
5. ข้อมูลด้านบริการสาธารณสุข 6. ข้อมูลด้านขนบธรรมเนียมประเพณี 7. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา
ของท้องถิ่น(ธำรง บัวศรี, 2532: 154) ข้อมูลที่ต้องศึกษาและนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
ซึ่งประกอบด้วย 1. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มของการพัฒนาคือข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ในด้าน
เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา ประชากร สิ่งแวดล้อม และการสื่อสาร/คมนาคม
2. ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน 3. ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่มีผลกระทบต่อจัดการศึกษา
เช่น ปรัชญา การศึกษา แผนพัฒนาการศึกษา แผนการศึกษา นโยบายของรัฐบาล หลักสูตร
นโยบายระดับกระทรวง หรือกรมต้นสังกัด ปรัชญาของโรงเรียน แผนพัฒนาจังหวัด รวมทั้ง
ขนบธรรมเนียมประเพณีและสภาพแวดล้อมทางกายภาพของท้องถิ่น 4. ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของ
โรงเรียน(สงัด อุทรานันท์, 2532: 116)

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องประกอบไปด้วยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรสถานศึกษา วิธีการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อศึกษาว่าท้องถิ่นมีภูมิปัญญาในกลุ่มใดบ้างที่ควรค่าต่อการเรียนรู้มีความจำเป็นที่ต้องศึกษาแล้วจึงกำหนดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้

สภาพทั่วไปของตำบลบ้านดัว

1. ที่ตั้งของตำบลบ้านดัว

ตำบลบ้านดัวตั้งอยู่ในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ระยะห่างจากอำเภอหล่มสักประมาณ 8 กิโลเมตร ห่างจาก จังหวัดเพชรบูรณ์ 52 กิโลเมตร ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลห้วยไร่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศใต้ ติดกับ ตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ ทิศตะวันออก ติดกับ เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลบ้านหวาย และ ตำบลบ้านโสก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ดังภาพ 11

ภาพ 11 ที่ตั้งของตำบลบ้านดัว

2. ประวัติตำบลบ้านดัว

หมู่บ้านดัวในอดีตชื่อหมู่บ้านเดิมไม่ปรากฏแน่ชัด ทราบแต่เพียงว่าเป็นหมู่บ้านที่มีไม้เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านนิยมนำไม้ไผ่มาเหลาเป็นแผ่นบางๆเพื่อใช้ในการจักสาน ไม้ไผ่ที่เหลาเป็นแผ่นบางๆนั้นภาษาท้องถิ่นเรียกว่า ดัว จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านนี้และเป็นตำบลที่มีผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจ คือ ยาสูบมี 12 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปากห้วย บ้านกกเคื่อ บ้านดัว บ้านดัว บ้านห้วยนาเถา บ้านนุ่งผักหม บ้านทุ่งนาทอน บ้านท่า บ้านห้วยโปรง บ้านหนองผือ บ้านป่าแกเครือ และบ้านไร่นาเจริญ ตำบลบ้านดัวมีพื้นที่ 78,663 ไร่ หรือประมาณ 125.4 ตาราง

กิโลเมตร มีภูมิประเทศ 3 ลักษณะคือที่ราบลุ่ม ที่ราบเชิงเขา ดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนและบางที่เป็นดินจืด เนื่องจากในฤดูฝนน้ำไหลหลาก จำนวนประชากรในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดู่ 7,936 คน และจำนวนหลังคาเรือน 1,736 หลังคาเรือน

3. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของตำบล

สภาพเศรษฐกิจมีฐานะปานกลาง อาชีพหลักคือการทำนา ทำไร่ ทำสวน อาชีพเสริมคือ การค้าขาย รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับการทำนา ต่อมากลุ่มชาวบ้านได้ร่วมมือกันจัดตั้งกลุ่มทอผ้าฝ้าย(ผ้าบุก)ขึ้นซึ่งชาวบ้านมีความถนัดอยู่แล้วมารวมตัวกัน โดยมี นางผ่าน ลือกิจ เป็นหัวหน้ากลุ่ม จึงทำให้ชุมชนเกิดรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง ดังนั้นจะกล่าวโดยภาพรวมของ ตำบลบ้านดู่ ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มีฐานะอยู่ในระดับดี ส่วนด้านการคมนาคม ตำบลบ้านดู่มีถนนลาดยางเข้าไปในหมู่บ้าน มีรถประจำทางหมู่บ้านวิ่งผ่านประจำเท่านั้น

4. ลักษณะทางวัฒนธรรม

ลักษณะของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ไม่ค่อยมีเครือญาติ หนุ่มสาวส่วนใหญ่จะแต่งงานกันในหมู่บ้านแล้วก็ไปทำงานกันที่อื่น ทั้งให้คนแก่และเด็กอยู่เฝ้าบ้านจะกลับมากี่ในฤดูทำนา แต่ก็ยังมีกลุ่มชนบางส่วนที่อพยพมาจากถิ่นอื่นมาตั้งถิ่นฐานที่นี่ ด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา คนส่วนใหญ่เป็นคนไทยและมีบางส่วนเป็นคนไทยอีสานที่ย้ายมาจากจังหวัดเลย(ภาษาถิ่นว่า ลาว) แต่จะออกเสียงเหนือๆ ส่วนศาสนานั้นตำบลบ้านดู่ส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธในตำบลบ้านดู่มีวัดที่เคารพสักการบูชาคือวัดศรีภูมิเป็นวัดที่มีคนศรัทธามากที่สุด แลมีวัดที่สำคัญได้แก่ วัดหนองฮ้อ วัดห้วยโป่ง วัดห้วยนาเรา และวัดศรีธัมมาชาวบ้านมีความศรัทธาที่จะช่วยดูแลและบำรุงรักษาพุทธศาสนาเป็นอย่างดี ด้านวัฒนธรรมและประเพณี วัฒนธรรมส่วนหนึ่งได้นำมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น บุญบั้งไฟ บุญพระเวส บุญข้าวจี บุญเข้าพรรษา ส่วนด้านประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ การบวงสรวงศาลเจ้าพ่อมเหศักดิ์เป็นศาลเจ้าที่ทุกคนเคารพนับถือเป็นอย่างมาก การทำบุญเบิกบานและที่ปฏิบัติเหมือนส่วนกลาง เช่น วันสงกรานต์ วันเข้า-ออกพรรษา ศิลปะพื้นบ้านได้แก่ การฟ้อนรำเสื้อแขนลาน

5. ทรัพยากรท้องถิ่น

ทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนที่มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนได้แก่ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ทรัพยากรบุคคล ตำบลบ้านดู่มีทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของชุมชนคือ นายบรรจบ ศรีทนานนท์ เป็นกำนันของตำบล และนางผ่าน ลือกิจ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถนำชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ โดยการพัฒนาการทอผ้าฝ้าย

เป็นผลิตภัณฑ์ สินค้า OTOP คือ ONE TAMBON ONE PRODUCT หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์”และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ตลอดจนสามารถจัดส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่ตัวจังหวัดและจังหวัดข้างเคียง

5.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น มีแหล่งการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการทอผ้าประจำตำบลซึ่งนักเรียน บุคคลทั่วไปและส่วนราชการสามารถเข้ามาขอคำแนะนำได้ตลอดซึ่งมีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้คำปรึกษาและเป็นวิทยากรแถมยังมีกลุ่มทอผ้าข้างเคียงในตำบลคอยให้การสนับสนุนในการให้ความรู้แก่ชุมชน

5.3 ทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลบ้านดู่มีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนเช่น พื้นที่ปลูกฝ้าย 50ไร่ ทุ่งนา พืชผักผลไม้ที่หลากหลายจำนวนมากสามารถนำมาใช้เกี่ยวกับการทอผ้า เช่น ดิ้นเพกา ดิ้นขนุน ดิ้นมะพร้าว เป็นต้น ซึ่งสามารถนำนักเรียน หน่วยราชการ บุคคลทั่วไปออกไปศึกษาหาความรู้จากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ได้โดยตรงทำให้เกิดการเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

6. ภาวะผู้นำในชุมชน

ผู้นำในชุมชนบ้านดู่อย่างเป็นทางการในปัจจุบัน คือ กำนันบรรจบ ศรีทนานนท์ นายพงษ์พร น้อยหมวย ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านดู่และนายประเวศ สามณฑา ผู้ใหญ่บ้านตำบลบ้านดู่ได้นำชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้จนเป็นที่ยอมรับของชุมชน

ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการได้แก่ นางผ่าน ลือกิจ หัวหน้ากลุ่มการทอผ้าฝ้าย ซึ่งเป็นผู้ที่ชุมชน ครูใน โรงเรียนใกล้เคียงให้ความเคารพนับถือว่าเป็นผู้นำและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

7. ปัญหาของตำบลบ้านดู่

คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมคือ การทำนา ปัญหาของชุมชนก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับสภาพดิน ฟ้า อากาศ สภาพดินถูกทำลายหน้าดินโดยการเผาป่าทำให้ดินสูญเสียอาหาร เมื่อฝนตกลงมาเป็นจำนวนมากๆทำให้เกิดน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน สภาพอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้ได้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ ส่วนปัญหาต่อมาก็คือ การบุกรุกทำลายป่า ตัดไม้รวมถึงไม้ไผ่ในหมู่บ้านด้วย ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสูญเสียไปมาก และปัญหาที่พบมากที่สุดก็คือ ปัญหาด้านแรงงาน คนหนุ่มสาวเข้าเมืองทำงานทำให้แรงงานที่เหลือคือคนแก่และเด็ก ทำไร่ ทำนาและเฝ้าบ้าน จึงเกิดการขาดแคลนแรงงานหนุ่มสาวอย่างมาก

สภาพทั่วไปโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

1. ที่ตั้งของโรงเรียน

โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ที่ตั้ง เลขที่ 15 ถนน เทศบาล 1 ตำบลวัดป่า อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ E-mail lomsakschool@hotmail.com สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต 2 กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่ 33 ไร่ 57 ตารางวา เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 62 ห้องเรียน ทิศเหนือจดซอยนิคม ทิศใต้จดซอย เทศบาล 1 ทิศตะวันออกจดถนนพิทักษ์ ทิศตะวันตกจดถนนวชิ สี่ประจําโรงเรียน สี่ฟ้า น้ำเงิน สี่ ฟ้า หมายถึง ความบริสุทธิ์ สดชื่น แจ่มใส สูงส่ง และเจริญ รุ่งเรือง สี่น้ำเงิน หมายถึงความสามัคคี กลมเกลียว หนักแน่นและมั่นคง

ปรัชญาและคำขวัญของโรงเรียน : สงมสุข สามัคคี วุฒิสาธิกา หมายถึง ความพร้อม เปรียบของหมู่คณะ ก่อให้เกิดความเจริญ

คำขวัญ คือ เรียนเด่น เล่นดี มีวินัย ใจเบิกบาน

อักษรย่อประจำโรงเรียน คือ ลส.ว. (L.S.W)

2. ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาประเภทสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ก่อตั้งเมื่อ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2444 เปิดสอนครั้งแรกในระดับประถมศึกษา โดยอาศัยศาลาวัดศรีมงคล ด. วัดป่า อ.วัดป่า จังหวัดหล่มสัก เป็นสถานที่เรียนใช้ชื่อโรงเรียนว่าโรงเรียนประจำจังหวัดหล่มสัก หล่มวิทยาการ มีนายบุญทัน ไม่มีนามสกุล เป็นผู้บริหารคนแรก

พ.ศ. 2453 นักเรียนมีจำนวนมากขึ้นทางการจึงรื้อบ้านพักผู้พิพากษาศาลจังหวัดหล่ม สักไปก่อสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติมในที่ธรณีสงฆ์ พระเลิศแห่งหล่ม ผู้ว่าราชการเมืองหล่มสักได้ ร่วมกับข้าราชการและเสมียนพนักงานในเมืองหล่มสักได้ บริจาคทรัพย์จัดการก่อสร้าง โรงเรียนขึ้น หลังหนึ่งเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล

พ.ศ.2457 พระพินิจนรคดี ผู้ว่าราชการเมืองหล่มสัก (พระยาวชิรยศยารัก) ได้เป็นผู้จัดการก่อสร้างอาคารเรียนต่อจากพระเลิศแห่งหล่มจนแล้วเสร็จและได้เปิดสอนระดับมัธยม 1 พระพินิจนรคดี ผู้ว่าราชการเมืองหล่มสักได้ ได้ขอประทานนามโรงเรียนนี้เพื่อเป็นที่เฉลิมพระ เกียรติยศ แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เลขานุการ กรมราชเลขานุการ ทรงกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้วทรง โปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามโรงเรียนนี้ว่า "ศักดิ์วิทยาการ" เมื่อ ปีพุทธศักราช 2459

ปีพ.ศ. 2465 เปลี่ยนชื่อโรงเรียนเป็น โรงเรียนประจำจังหวัดหล่มสัก "ศักดิ์วิทยาการ" ปีการศึกษา 2545 3 กันยายน 2545 ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนแกนนำการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดีเด่น ระดับจังหวัดต่อมาในเดือนตุลาคม 2547 นายชำนาญ นาอุดม ย้ายมารับตำแหน่ง ผอ.โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จนถึงกลางปี 2551

ปีการศึกษา 2551 เดือน สิงหาคม มีนายไพรัช ประจันเขต เป็นผู้อำนวยการ มีครูอาจารย์ 121 คน นักเรียน 2,916 คน จำนวนห้องเรียน 62 ห้องเรียน ลูกจ้างประจำ 12 คน ลูกจ้างชั่วคราว 6 คน จนถึงปัจจุบัน

3. การบริหารจัดการภายในโรงเรียน แบ่งเป็น 4 กลุ่มงาน คือ

3.1 กลุ่มงานบริหารวิชาการ เป็นงานดูแลเกี่ยวกับหลักสูตร การวางแผน การวัดและประเมินผล การนิเทศภายใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และหลักสูตรท้องถิ่น มีนางสาวพิกุลทอง โม่สา ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นหัวหน้ารับผิดชอบ

3.2 กลุ่มงานบริหารทั่วไป รับผิดชอบงานอาคารและสถานที่ดูแลสถานที่ของโรงเรียนในด้านการจัด การใช้ การบำรุงรักษา การควบคุมดูแลอาคารและภูมิทัศน์ทั้งหมด โดยมีนายกิติ ไสยอด เป็นหัวหน้ารับผิดชอบ

3.3 กลุ่มงานบริหารงบประมาณ การเงินและพัสดุ เป็นงานเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานทะเบียนและรายงาน งานประชาสัมพันธ์ งานการเงินต่างๆ เช่นการจัดซื้อจัดจ้าง ค่ารักษาพยาบาล ค่าเล่าเรียนบุตร มีนายประมาธ อุดมอ่าง เป็นหัวหน้ารับผิดชอบ

3.4 กลุ่มงานบริหารงานบุคคล เป็นงานดูแลเกี่ยวกับเรื่องของนักเรียนทั้งหมดเช่น การรับสมัครนักเรียน ส่วนงานบุคคลเป็นงานเกี่ยวกับการจัดบุคคล งานทะเบียนประวัติ กฎระเบียบวินัย การประเมินผลการปฏิบัติงานและการพัฒนาบุคลากรมี นายพงษ์ศักดิ์ กมลเสถียร เป็นหัวหน้ารับผิดชอบ

4. ภาวะผู้นำภายในโรงเรียน

โรงเรียนหล่มสักวิทยาคมเป็นโรงเรียนยอดนิยม ดังนั้นทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนมีภาวะผู้นำสูง ดังจะเห็นได้จากโรงเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินของ สม.ศ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา) ในด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน และด้านนักเรียนอยู่ในระดับดี

5. การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับกลุ่มบริหารงานวิชาการ วิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน ครูผู้สอนจะสอนตรงตามวุฒิการศึกษา โดยแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยยึดตามระเบียบของกระทรวงศึกษา เช่นเดียวกับโรงเรียนมัธยมอื่น ๆ

6. การร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

บุคลากรในโรงเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี

7. การจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

โรงเรียนเป็นโรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลงประเภทที่ 1 ดังนั้นโรงเรียนจำเป็นต้องจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทุกปีการศึกษาซึ่งการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน โดยกลุ่มบริหารงานวิชาการจะเชิญวิทยากรมาอบรมให้ความรู้กับครู มีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ การจัดทำหลักสูตรครูผู้สอนจะทำและพัฒนาหลักสูตร หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้รวบรวมเป็นหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ และเป็นหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่กำลังทำการพัฒนา

8. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนให้ความร่วมมือกับชุมชนและช่วยเหลืองานด้านวิชาการ ด้านอุปกรณ์และสถานที่ เข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทำกิจกรรมร่วมกับวัดในพิธีต่างๆ ของชุมชน ด้านหลักสูตรของโรงเรียนได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร โดยโรงเรียนจะไม่แปลกแยกจากชุมชน

9. ความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

โรงเรียนและชุมชนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านครูผู้สอน นักเรียน ประชาชนชาวบ้าน อาคารสถานที่ ดังได้กล่าวไว้ว่า โรงเรียนเห็นความสำคัญจึงจัดห้องปฏิบัติการเรียนการสอนให้ 1 ห้องเรียน ที่อาคาร 7 เป็นอาคารปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม ครุณานักเรียนไปศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติจริงร่วมกับกลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านดิว ด้านงบประมาณได้จัดทำเป็นโครงการเพื่อขอรับงบประมาณจากโรงเรียน โดยเขียนโครงการเพื่อขอรับงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 50,000 บาท เพื่อไปใช้ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร

การประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาสร้างหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา

การประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขั้นตอนดังนี้

กำหนดเลือกประเด็นหรือขอบข่ายสาระของภูมิปัญญา

การเริ่มศึกษาหรือค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น ผู้ทำการศึกษาควรได้มีการกำหนดขอบข่ายสาระหรือประเด็นที่จะทำการค้นหาและศึกษาให้ชัดเจน เช่น การทำมาหากิน การสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรม ความเชื่อ คำสอน และพิธีกรรม เป็นต้น

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จัดเป็นกลุ่ม

ผู้วิจัยอธิบายเรื่องการจัดกลุ่มของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่ามี 4 กลุ่มและในตำบลบ้านดัวได้จัดไว้ว่าในแต่ละกลุ่มมีอะไรบ้างแล้วทำการสนทนากลุ่มต่อไป ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ด้านคติ ความคิด ความเชื่อ ได้แก่ การสวดมนต์ ไหว้พระ ความดีความชั่ว

กลุ่มที่ 2 ด้านศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ หมอลำ การฟ้อนรำเสื่อเขบลาน รำศรีเทพ

กลุ่มที่ 3 ด้านการประกอบอาชีพท้องถิ่น ได้แก่ การทอผ้าฝ้าย การทำร่วม การทำกลดพระ การทำผ้าห่มหมอน การจัดสาน การทำเครื่องปั้นดินเผา

กลุ่มที่ 4 ด้านเทคโนโลยีชาวบ้าน ได้แก่ การตีเหล็กน้ำพี้ การทำเครื่องมือจับสัตว์น้ำ การทำเครื่องมือดักปลา การทำครกกระเดื่อง

จากการกำหนดประเด็นของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะทำการศึกษาในข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม เพื่อหาลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นความต้องการของชุมชน และความต้องการของโรงเรียนในการนำมากำหนดเป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

วิธีการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นและรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยการสนทนากลุ่ม ที่หอประชุม โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2551 โดยมีผู้บริหาร ครูผู้สอน หัวหน้ากลุ่มสาระ หน่วยงานอาชีพและเทคโนโลยี ประชาชนชาวบ้าน นักเรียนและผู้ปกครองในชุมชนตำบลบ้านดัว จำนวน 23 คนเข้าร่วมในการสนทนากลุ่มในเรื่อง เกี่ยวกับ การประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาสร้างหลักสูตรของสถานศึกษา สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน

ตามประเด็นของการสนทนากลุ่มและในแต่ละกลุ่ม โดยสรุปสาระสำคัญในภาพรวมและเรียบเรียงลำดับที่สำคัญได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ของผู้บริหารและผู้ช่วย พบว่า ผู้บริหารเป็นเพศชายส่วนมาก มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโททุกคน ได้รับการอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเป็นประจำได้แนะนำครูให้เข้าร่วมประชุมในเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร โดยเป็นการปรึกษาหารือถึงสภาพความจำเป็นในการกำหนดวิสัยทัศน์ ผู้บริหารและครูร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งทางโรงเรียนเองก็ยังไม่มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นต้องให้คำนึงถึงศักยภาพของโรงเรียนเป็นหลัก กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้คำนึงถึงท้องถิ่นเป็นหลัก โรงเรียนมีความพร้อมที่จะสนับสนุนในทุกด้าน ซึ่งไม่มีปัญหาในการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นกับโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน ในลักษณะของการพึ่งพาอาศัย ซึ่งทางโรงเรียนเองก็จะสามารถจัดทำหลักสูตรให้เกิดความสอดคล้องกับทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นการปลูกจิตสำนึกให้กับนักเรียนและชุมชนท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดขึ้นและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ อีกทั้งยังเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับชุมชน และเป็นการรักษาอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านควี้ให้คงอยู่ตลอดไป

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน พบว่า เป็นเพศหญิงส่วนมาก มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ยกเว้นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโท มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอหล่มสักจังหวัดเพชรบูรณ์ทั้งหมด เป็นทั้งครูผู้สอนและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ตามโอกาสการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน มีประสบการณ์ในการสอนไม่ต่ำกว่า 20 ปี โดยทำการสอนในระดับช่วงชั้นที่ 3 ได้รับการอบรมในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรปีละครั้ง ส่วนเรื่องการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรนั้นได้รับทราบตามนโยบายเท่านั้น สภาพความจำเป็นกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรให้คำนึงถึงท้องถิ่นเป็นหลัก การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษานั้นทางโรงเรียนจะต้องนำเนื้อหาที่จะทำการสอนในเรื่องนั้นๆ มากำหนดสาระการเรียนรู้และกำหนดในองค์ประกอบของหลักสูตรทั้งหมดทุกด้าน รวมถึงการนำปราชญ์ชาวบ้านมา

ช่วยทำการสอนในโรงเรียนด้วย ซึ่งไม่มีปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส ผู้ปกครองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้อาวุโส ผู้ปกครองนักเรียน พบว่า เป็นผู้รู้ในตำบลบ้านตัวทั้งหมด ท้องถิ่นยอมรับอำเภอ และจังหวัดยอมรับมีความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายมีความเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดีมาก เห็นสมควรให้จัดทำหลักสูตรทุกเรื่องที่เสนอมา ได้แก่ 1. ตะลอมพอก 2. กลดชุคดงค์ 3. รำโจ่ง 4. รำเสื่อแถบลาน 5. การทอผ้าฝ้าย 6. การทำดอกไม้จากเกล็ดปลา 7. การทอผ้าที่กระตุก 8. การทำผ้าห่มผ้าสำลี 9. การตีมีด โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน ได้แก่ นางผ่าน ลือกิจ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้า นายสกลิด แก้วขาว เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องรำเสื่อแถบลาน นายเส็งยม ใจตรงดี เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่ชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องงานช่าง (รายชื่อปราชญ์ชาวบ้านดังกล่าวผนวก จ: 491-492)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 30 คน เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึก และความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน

การสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 30 คน เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน พบว่า นักเรียนมีความยินดีที่จะได้เรียนเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยสอนและสามารถออกไปเรียนในชุมชนของตนเองได้เพราะมีประโยชน์มากและอยากให้ทางโรงเรียนจัดการเรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสำคัญ (รายละเอียดดังกล่าวผนวก ค: 442)

สรุป

จากการสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์ผลการสนทนากลุ่มจากแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการประมวลผลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ โดยผู้เข้าร่วมในการสนทนาได้เสนอเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านการประกอบอาชีพและได้เสนอเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญจำนวน 9 เรื่อง ดังนี้ 1. ตะลอมพอก 2. กลตลุงคัง 3. รำโจ้ง 4. รำเสื้อแขนลาน 5. การทอผ้าฝ้าย 6. การทำดอกไม้จากเกล็ดปลา 7. การทอผ้าที่กระดุก 8. การทำผ้าห่มผ้าสำลี 9. การตีมีด

ผลจากสนทนากลุ่มสรุปได้ว่าความต้องการหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชนนั้น ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนหล่มสัก วิทยาคม และคนในชุมชนบ้านคิ้วต่างมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ต้องการให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มที่ 3 ด้านการประกอบอาชีพ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ “การทอผ้าฝ้าย” (ผ้ามุก) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.26 ประกอบกับท้องถิ่นมีปราชญ์ชาวบ้านชื่อ นางผ่าน ลือกิจ อายุ 68 ปี บ้านเลขที่ 159 หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทอผ้า มีความรู้เรื่องการทอผ้าพื้นเมือง ได้แก่ ผ้ามุก ผ้าจิด ผ้ามัดหมี่ ผ้าตีนจก ผ้าฝ้ายต่างๆ และผ้าราชวัตร มีความชำนาญในเรื่องของการทอผ้า โดยนางผ่าน ลือกิจ ได้รับการยอมรับว่าเป็นปราชญ์ในเรื่องของการทอผ้า ได้รับเลือกเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดเพชรบูรณ์ เลือกลงการทอผ้า เพราะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับชุมชนเพื่อเป็นการรักษา อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนบ้านคิ้วให้คงอยู่ตลอดไป อีกทั้งโรงเรียนให้การสนับสนุน ส่งเสริมในเรื่องการเรียนการสอน ตลอดจนมีปราชญ์ชาวบ้านที่คอยดูแลและถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนและชุมชน ส่วนการทอผ้าฝ้ายนั้น มีขั้นตอนในการจัดทำผ้ามุกดังนี้ คือ การคิดฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย การดันเครื่องด้ายขึ้น การดินด้ายเครื่อง การต่อเครื่องเข้ากับฟืม เพื่อเตรียมทอเป็นผืน การทอผ้าเป็นผืน ลักษณะของผ้ามุก 2 เครื่อง คือเป็นลวดลายนูน สัมผัสได้ด้วยมือ

สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียนและชุมชน ผลสรุปจากแบบสัมภาษณ์ ของผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียนและชุมชน พบว่า มีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านครูผู้สอน นักเรียน ปราชญ์ชาวบ้าน อาคารสถานที่โรงเรียนเห็นความสำคัญจึงจัดห้องปฏิบัติการเรียนการสอนให้ 1

ห้องเรียน ที่อาคาร 7 เป็นอาคารปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม ด้านครูผู้สอนเป็นครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในท้องถิ่นและมีความรู้ด้านการทอผ้าฝ้าย โดยครูนำนักเรียนไปศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติจริงร่วมกับกลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านดิว ด้านงบประมาณได้จัดทำเป็นโครงการเพื่อขอของบประมาณจากโรงเรียน ด้านการจัดทำหลักสูตรในการสอนสถานศึกษาได้มีการมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการดำเนินการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แต่ยังไม่ได้มีการดำเนินการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรเนื่องจากทางโรงเรียนยังขาดความรู้ในเชิงลึก ส่วนการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) นั้นทางโรงเรียนมีความยินดีเป็นอย่างมากเพราะเป็นการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสูตรแรกของโรงเรียน และเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นหลักสูตรแรกของจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา

จากการการสัมภาษณ์ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียนและชุมชน พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาสรุปได้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน

- 1.1 การจัดหลักสูตรทางโรงเรียนจัดทำกันเอง เพราะมีการปรับเปลี่ยนทุกปี
- 1.2 งบประมาณเมื่อรวมเขตพื้นที่การศึกษาเข้าด้วยกันทางโรงเรียนได้งบประมาณ

น้อย

- 1.3 สื่อ และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนทางโรงเรียนมีสื่อไม่เพียงพอ

2. ปัญหาด้านครูผู้สอน

- 2.1 ครูมีอายุมากไม่ยอมรับเรื่องการอบรม เกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่
- 2.2 ปริมาณครูไม่เพียงพอและทำให้ครูที่มีอยู่มีภาระงานสอนมาก โดยเฉพาะครู

ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับรายวิชาพื้นฐานอาชีพ

- 2.3 ครูลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ

3. ปัญหาด้านนักเรียน

3.1 ทางโรงเรียนไม่สามารถคัดเลือกเด็กนักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียนได้ตามความต้องการ

3.2 นักเรียนขาดความรับผิดชอบในตัวเองทำให้ไม่สนใจเรียนในชั้นเรียน

3.3 นักเรียนขาดพื้นฐานในการคิดสร้างสรรค์ และไม่สามารถปฏิบัติงานได้ด้วยตนเองทั้งนี้ไม่ได้รับการฝึกฝนหรือขาดการชี้แนะจากครอบครัวและสังคม

4. ปัญหาด้านกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ทางโรงเรียนมีการกำหนดวัตถุประสงค์ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ วัตถุประสงค์บางส่วนไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เนื่องจากทรัพยากรในท้องถิ่นไม่เอื้อต่อเนื้อหาที่กำหนดไว้

5. ปัญหาด้านการกำหนดวิธีการสอนและกิจกรรม

ทางโรงเรียนมีการกำหนดวิธีการสอนที่หลากหลายแต่ได้เขียนในแผนการสอนจริงเพียง 1-2 วิธีการสอนเท่านั้น โดยครูผู้สอนยังเน้นการสอนแบบบรรยายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการสอนที่ยึดตัวครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางทำให้บรรยากาศในการเรียนไม่เป็นที่สนใจของผู้เรียน ไม่มีความท้าทายต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นครูผู้สอนต้องจัดการเรียนการสอน วิธีสอนที่เหมาะสม เช่น กระบวนการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม สอนโดยวิธีการเน้นการปฏิบัติจริง และตามความสนใจของผู้เรียน

6. ปัญหาด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล

โรงเรียนได้กำหนดตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการในกลุ่มงานอาชีพ คะแนนระหว่างเรียน 80 คะแนน ปลายภาค 20 คะแนน ในกลุ่มวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ คะแนนระหว่างภาค 70 คะแนน ปลายภาค 30 คะแนน เกณฑ์ที่กำหนดนี้เป็นเกณฑ์ที่ดีแต่ครูผู้สอนไม่สามารถปฏิบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดนั้นได้ เนื่องจากนักเรียนมีความรับผิดชอบในตัวเองน้อยทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่ดีขึ้น

7. ปัญหาที่คาดว่าจะมี

7.1 ปัญหาการบริหารจัดการเรื่องการมอบหมายงานของผู้บริหาร

7.2 ปัญหาเรื่องของครู

เนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตร

ผู้วิจัย ได้ศึกษารายละเอียดถึงวิธีการ ขั้นตอนในการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)ที่ตำบลบ้านดัว นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาวิเคราะห์ และนำไปปรึกษาหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการครูผู้สอน หลังจากนั้นได้นำเนื้อหาเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อจัดทำหลักสูตร ชื่อวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ เรื่องการทอผ้าฝ้าย ดังนี้

ขอบข่ายเนื้อหา / สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

1. การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัตความเป็นมาของผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)
2. การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การดัดฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย
3. การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
4. การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย
5. การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การด้นเครื่องด้ายขึ้น การด้นด้ายเครือ
6. การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ การต่อเครือเข้ากับฟืม การทอผ้าเป็นผืน
7. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

แนวทางของโรงเรียนในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านบริการนักเรียน รวมทั้งการสร้างใจอันดีกับคนในชุมชน มีการให้ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวของโรงเรียนตลอดเวลา

2. การเปิดโอกาสให้ผู้รู้ในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน คนในชุมชนเห็นว่า โรงเรียนมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนการสอน โดยตรง ส่วนคนในชุมชนก็คอยให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่หากโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือ ดังที่คนในชุมชนกล่าว

3. สถานศึกษาให้ความสำคัญโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมทำ หรือมีส่วนร่วมกันช่วยประสานงานให้กับชุมชนตลอดจนให้ความไว้วางใจในศักยภาพของชุมชน

ความคิดเห็น ต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นสิ่งที่ดี โรงเรียน โดยเฉพาะชุมชน นักเรียนและครู มีความรักและเป็นห่วงการทอดผ้าแบบดั้งเดิมของบ้านควี้ จะสูญหายไป จึงได้มีแนวคิดในเรื่องนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนและพัฒนาหลักสูตรนี้ขึ้นมา เพื่อรวมปัญญาทั้งหมดของการทอดผ้าบ้านควี้ ในทุกภาคส่วน และที่สำคัญสุดก็คือประชาชนชาวบ้านมีความยินดีที่จะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่

ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม กับความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้ ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ต้องมุ่งให้ผู้เรียน มีนิสัยรักงาน เห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่ การดำรงชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้ และเป็นพื้นฐาน ในการประกอบอาชีพ อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 2 พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การปรับปรุงแก้ไขโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. การสร้างโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ หลักการ โครงสร้าง องค์ประกอบของหลักสูตร วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การประเมินผล การตรวจสอบและการปรับแก้ของงานมาเสนอคณะกรรมการของสถานศึกษาเพื่อพิจารณาเลือกเนื้อหา ในเรื่องของการทอดผ้าฝ้าย(ผ้าผูก) มาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา โดยใช้รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535: 30) ผลการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย

- 1.1 องค์ประกอบของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1.1 หลักการและเหตุผลของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1.2 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1.3 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.1.4 กิจกรรมการเรียนการสอน
 - 1.1.5 สื่อประกอบการเรียนการสอน
 - 1.1.6 การวัดและประเมินผล
 - 1.1.7 โครงสร้างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2 การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ประกอบด้วย
 - 1.2.1 คำอธิบายรายวิชา
 - 1.2.2 วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้
 - 1.2.3 เนื้อหาการเรียนรู้
 - 1.2.4 แผนการสอนและกิจกรรมกลุ่มทดลอง
 - 1.2.5 สื่อการเรียนการสอน
 - 1.2.6 แผนการสอนและกิจกรรมกลุ่มควบคุม
 - 1.2.7 สื่อการเรียนการสอน
 - 1.2.8 การวัดและประเมินผล

1.1 องค์ประกอบของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1.1 หลักการและเหตุผล

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น : รายวิชา การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและเป็นวิทยากรในการจัดการเรียนรู้เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและเพื่อการส่งเสริมฟื้นฟู อนุรักษ์ สืบสาน ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

1.1.2 แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร

แม้การศึกษาของประเทศจะขยายตัวมาน้อยเพียงใดก็ตาม เรายังพบว่า การเรียนรู้ของเด็กยังไม่เกิดการพัฒนาเท่าที่ควร การเรียนรู้จากหลักสูตรมากเกินไป ก็เป็นสาเหตุทำให้เด็กขาดความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะในส่วนที่จะนำมาแก้ไข

ปัญหาของตนเองได้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2543: 34) ถึงเวลาแล้ว ที่กระทรวงศึกษาธิการและนักการศึกษาทั้งหลาย ที่จะต้องคำนึงถึงการจัดการศึกษาให้แก่ท้องถิ่น ให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเพิ่มเติมการเรียนรู้ ในเรื่องของท้องถิ่นของตนเองด้วยการเรียนจากหลักสูตรท้องถิ่น (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2543: 63 - 67)

1.1.3 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรคือ

1.1.3.1 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง โดยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

1.1.3.2 เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันและสามารถประกอบอาชีพได้ในอนาคต

1.1.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ทำการสอนได้แบ่งวิธีการสอนออกเป็น 2 วิธี คือ การสอนแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม การสร้างแผนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 3 ด้าน คือ การสอนความรู้ การสอนเจตคติ และการสอนทักษะ มีการทำโครงการเพิ่มในแต่ละกลุ่มแล้วนำเสนอ การสอนแบบปกติ การสอนแบบการบรรยาย การอธิบายเนื้อหาสาระในสิ่งที่ต้องการสอนในเรื่องนั้นๆ

1.1.5 สื่อประกอบการเรียนการสอน

สื่อประกอบการเรียนการสอน(ได้แก่ แบบจำลองและอุปกรณ์จริง)วิธีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1.1.5.1 รูปภาพประกอบพร้อมคำอธิบายเกี่ยวกับผ้าฝ้าย

1.1.5.2 รูปภาพประกอบพร้อมคำอธิบายวิธีการตั้งแต่ การเตรียมดิน การเพาะปลูกไปจนถึงวิธีการเก็บรักษาผ้าฝ้าย

1.1.5.3 รูปภาพประกอบพร้อมคำอธิบายอุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้าย

1.1.5.4 อุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้ายจริงในหมู่บ้าน

1.1.6 การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลได้แก่ การวัดผลก่อนเรียน ขณะเรียนและหลังการเรียน

1.1.6.1 ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องประเมินผลก่อนเรียนเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและ ทักษะเบื้องต้นของนักเรียน

1.1.6.2 ระหว่างภาคเรียนให้ผู้สอนประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นไว้ในสมุดประจำชั้น เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนและเพื่อประเมินผลการผ่านจุดประสงค์

1.1.6.3 เมื่อถึงปลายภาคเรียน หลังจากจบกระบวนการเรียนการสอนทุกกิจกรรมแล้ว ให้มีการประเมินผลการเรียนปลายภาค โดยให้เลือกประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญ ให้ครอบคลุม

1.1.7 โครงสร้างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าฝ้าย (ฝ้ายมุก)

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัตฝ้าย	จำนวน 10 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การคิดฝ้าย	จำนวน 10 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	การข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ	จำนวน 12 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย	จำนวน 20 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ	จำนวน 20 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7	การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	จำนวน 2 ชั่วโมง
รวม		76 ชั่วโมง/ปีการศึกษา

1.2 การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.2.1 คำอธิบายรายวิชา

การจัดทำคำอธิบายรายวิชาของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย(ฝ้ายมุก) โดยให้คณะกรรมการและผู้เชี่ยวชาญพิจารณา มีรายละเอียดดังนี้

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก) โดยมีคำอธิบายรายวิชาดังนี้ การปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย การทำเส้นด้ายจากฝ้าย ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การใช้และกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย กระบวนการเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย ออกแบบและทอผ้าฝ้าย การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

1.2.2 วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

การนำผลการวิเคราะห์ สภาพปัญหาและความจำเป็น มากำหนดเป็น วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ดังนี้

1.2.2.1 เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย

1.2.2.2 เพื่อให้ นักเรียนรู้จักและปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย

1.2.2.3 เพื่อให้ นักเรียนเห็นความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

1.2.2.4 เพื่อให้ นักเรียนจัดเตรียมอุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย

1.2.2.5 เพื่อให้ นักเรียนจัดเตรียมด้ายทอผ้าฝ้ายได้

1.2.2.6 เพื่อให้ นักเรียนปฏิบัติการทอผ้าฝ้าย

1.2.2.7 เพื่อให้ นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย

1.2.3 เนื้อหาการเรียนรู้

การกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

1.2.3.1 มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย

1.2.3.2 ปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย

1.2.3.3 วิเคราะห์ ความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

1.2.3.4 วิเคราะห์การใช้และการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ ก่อนการทอผ้าฝ้าย

1.2.3.5 วิเคราะห์การใช้และการปฏิบัติกระบวนการเตรียมด้ายก่อน การทอผ้าฝ้าย

1.2.3.6 ออกแบบและทอผ้าฝ้าย

1.2.3.7 ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย

1.2.4 แผนการสอนและกิจกรรมที่ใช้ในการสอนสำหรับกลุ่มที่เรียนแบบร่วมมือ (รายละเอียดดังภาคผนวก ก: 306) คู่มือในกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการจัดกระบวนการสอนและจัดกิจกรรมต่างๆตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ปลายทางโดยมีรายละเอียดดังนี้

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1

อธิบายวิธีการคัดเลือก การเตรียมดิน การปลูกฝ้าย ประวัติฝ้าย และการดูแลบำรุงรักษาต้นฝ้าย พร้อมทั้งให้นักเรียนอ่านบททวนและสรุปวิธีการต่างๆเพื่อนำเสนอ

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2

อธิบายวิธีการทำฝ้ายให้สะอาด วิธีการทียบฝ้าย การคิดฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย การทำฝ้ายก่อนปั่น และวิธีการนำด้ายออกจากหลา พร้อมวิธีการสาธิตจากปราชญ์ชาวบ้านและครู พร้อมกันให้นักเรียนปฏิบัติตามขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3

อธิบายถึงความสำคัญของการย้อมสีเส้นด้ายจากธรรมชาติและประโยชน์ของการย้อมสีเส้นด้ายจากธรรมชาติโดยการย้อมสีจาก ต้นมะพร้าว จากลูกหมาก จากเปลือกเพกา จากต้นประดู่ และย้อมสีจากต้นขนุน โดยให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ ขั้นพื้นฐานในการเรียนรู้

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4

อธิบายถึงวิธีการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้าย และวิธีการทดลองใช้อุปกรณ์ต่างๆในการทอผ้าโดยมีปราชญ์ชาวบ้านและครู เป็นผู้สาธิตพร้อมทั้งให้นักเรียนทดลองใช้อุปกรณ์ต่างๆ

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5

อธิบายถึงวิธีการจัดเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การดันเครื่องด้ายขึ้น การคืนด้ายเครื่อง โดยครูและปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สาธิตและให้นักเรียนทำการทดลองปฏิบัติตาม

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 6

ปราชญ์ชาวบ้านและครูทำการสาธิตและปฏิบัติวิธีการทอผ้าฝ้ายหลังจากการเตรียมอุปกรณ์เรียบร้อยแล้วให้นักเรียนดู หลังจากนั้นนักเรียนทดลองปฏิบัติตามวิธีการสาธิต

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 7

อธิบายวิธีการดูแลรักษาและเก็บผ้าฝ้ายได้ โดยครูและปราชญ์ชาวบ้าน พร้อมวิธีการสาธิตและให้นักเรียนปฏิบัติตามตัวอย่างขั้นพื้นฐาน

ผลสรุป กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน

กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การนำเสนอ รายงานกลุ่ม การสาธิต รายงานบุคคล และการปฏิบัติ

1.2.5 สื่อการเรียนการสอน

วิธีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้มีดังนี้

1.2.5.1 รูปภาพประกอบพร้อมคำอธิบายเกี่ยวกับผ้า

1.2.5.2 รูปภาพประกอบพร้อมคำอธิบายวิธีการตั้งแต่การเตรียมดิน การเพาะปลูกไปจนถึงวิธีการเก็บรักษาผ้า

1.2.5.3 รูปภาพประกอบพร้อมคำอธิบายอุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้าย

1.2.5.4 อุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้ายจริงในหมู่บ้าน

ผลสรุปสื่อการเรียนการสอน

สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนประกอบด้วย รูปภาพ อุปกรณ์จริง ใบความรู้ ใบงาน แบบข้อคำถาม แบบทดสอบ แบบประเมินความพึงพอใจ

1.2.6 แผนการสอนและกิจกรรมที่ใช้ในการสอนสำหรับกลุ่ม ควบคุม (รายละเอียดดังภาคผนวก ก: 309) คู่มือกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยวิธีการจัดกระบวนการสอนและจัดกิจกรรมต่างๆตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ปลายทางโดยมีรายละเอียดดังนี้

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1

บรรยายวิธีการคัดเลือก การเตรียมดิน การปลูกฝ้าย ประวัตินิย และ การดูแลบำรุงรักษาต้นฝ้าย พร้อมทั้งให้นักเรียนจดบันทึกและอ่านบททวน

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2

บรรยายวิธีการทำฝ้ายให้สะอาด วิธีการทอผ้า การติดฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย การทำฝ้ายก่อนปั่น และวิธีการนำด้ายออกจากหลา ให้นักเรียนจดบันทึกและไปค้นคว้าที่ห้องสมุด

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 3

บรรยายถึงความสำคัญของการย้อมสีเส้นด้ายจากธรรมชาติและประโยชน์ของการย้อมสีเส้นด้ายจากธรรมชาติโดยการย้อมสีจาก ต้นมะพร้าว จากลูกหมาก จากเปลือกเพกา จากต้นประคู้ และย้อมสีจากต้นขนุน และจดบันทึก ตามข้อสงสัย

วิธีการสอนกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4

บรรยายถึงวิธีการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้าย และวิธีการทดลองใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในการทอผ้า ให้ดูรูปภาพประกอบและทำการค้นคว้าที่ห้องสมุด

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5

อธิบายถึงวิธีการจัดเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การค้นเครื่องด้ายขึ้น การคืนด้ายเครื่องให้คุณภาพประกอบ

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 6

ครูทำการอธิบายวิธีการทอผ้าฝ้ายหลังจากทำการอธิบายวิธีการเตรียมอุปกรณ์เรียบร้อยแล้วให้นักเรียนดู จดบันทึก หลังจากนั้นนักเรียนทำการอธิบายตามวิธีการที่ครูอธิบายไปแล้วจากสมุดจดบันทึก

วิธีการสอนและกิจกรรมในหน่วยการเรียนรู้ที่ 7

อธิบายวิธีการดูแลรักษาและเก็บผ้าฝ้ายได้ จดบันทึก พร้อมทั้งให้นักเรียนอธิบายวิธีการดูแลรักษาและเก็บผ้าฝ้าย

ผลสรุป กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน

กิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย และให้นักเรียนทำการอธิบายสรุป

1.2.7 สื่อการเรียนการสอน

การจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้มีดังนี้

1.2.7.1 รูปภาพเกี่ยวกับฝ้าย

1.2.7.2 รูปภาพวิธีการตั้งแต่การเตรียมดิน การเพาะปลูกไปจนถึงวิธีการเก็บรักษาฝ้าย

1.2.7.3 รูปภาพอุปกรณ์ในการทอผ้าฝ้าย

ผลสรุปสื่อการเรียนการสอน

สื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนประกอบด้วย รูปภาพ ใบความรู้ ใบงาน แบบข้อคำถาม แบบทดสอบ แบบประเมินความพึงพอใจ

1.2.8 การวัดและประเมินผล

กำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงพฤติกรรมของผู้เรียน

1.2.8.1 การประเมินผลก่อนเรียน

1.2.8.1.1 วัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้ายในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

- 1.2.8.1.2 วัดความสนใจเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้ายในแต่ละหน่วย
การเรียนรู้
- 1.2.8.1.3 ประเมินผลการเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดความรู้
ก่อนเรียน
- 1.2.8.2 การประเมินผลระหว่างเรียน
- 1.2.8.2.1 วัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้าย ในแต่ละ
หน่วยการเรียนรู้
- 1.2.8.2.2 การสังเกตพฤติกรรม ของนักเรียนในแต่ละหน่วย
การเรียนรู้
- 1.2.8.2.3 ประเมินผลการปฏิบัติภาคทฤษฎีเบื้องต้น โดยใช้
แบบสังเกตจากใบความรู้ใบงาน แฟ้มสะสมผลงานและการประเมินตามสภาพจริง
- 1.2.8.3 การประเมินผลหลังเรียน
- 1.2.8.3.1 วัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้าย
- 1.2.8.3.2 ประเมินผลของนักเรียน โดยพิจารณาผลการ
ประเมินผลการเรียนรู้จากหลักสูตร โดยประเมินจากแฟ้มสะสมผลงานและการประเมินตามสภาพ
จริง
- 1.2.8.3.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยใช้แบบทดสอบ
วัดผลทางการเรียนที่ผู้เรียนสามารถผ่านจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมได้จากเกณฑ์การผ่านตาม
วัตถุประสงค์ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
- สรุปผลการสร้างโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย
1. องค์ประกอบของหลักสูตร มีเนื้อหา ดังนี้ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการเรียนการสอน (แบ่งออกเป็น 2 วิธี คือ วิธีการสอนแบบร่วมมือและ
วิธีการสอนแบบปกติ) สื่อประกอบการเรียนการสอน (ได้แก่ แบบจำลองและอุปกรณ์จริง) การวัด
และประเมินผล ได้แก่ การวัดผลและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังการเรียน
โครงสร้างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้
 2. การกำหนดโครงร่างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย คำอธิบาย
รายวิชา วัตถุประสงค์ เนื้อหา แผนการสอนและกิจกรรม สื่อการเรียนการสอน การวัดและ
ประเมินผล

2. การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อประเมินความเหมาะสม และสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยได้จัดทำโครงร่างหลักสูตร การทอผ้าฝ้าย เสร็จเรียบร้อยแล้วได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 5 คน ผลการประเมินโครงร่างหลักสูตรการทอผ้าฝ้าย มีดังนี้

2.1 การประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร

การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) พบว่า องค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตร การทอผ้าฝ้าย มีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด ได้แก่ วัตถุประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.45 ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีความเหมาะสมในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะจุดประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรตามแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 14) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่จะบอกถึงความเหมาะสมของหลักสูตรตามสภาพปัญหา และความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรรายละเอียดดัง ตาราง 2 (รายละเอียดดังกล่าว ผวนวก ค: 465)

ตาราง 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)

องค์ประกอบของหลักสูตร	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. หลักการของหลักสูตร	4.40	0.55	มาก
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
3. โครงสร้างของหลักสูตร	4.53	0.89	มากที่สุด
4. จุดประสงค์แต่ละหน่วย	4.20	0.84	มาก
5. เนื้อหาของหลักสูตร	4.40	0.55	มาก
6. กิจกรรมการเรียนการสอน	4.20	1.10	มาก
7. สื่อการเรียนการสอน	4.20	1.10	มาก
8. การวัดผลประเมินผล	4.20	0.84	มาก
9. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	4.20	1.10	มาก
เฉลี่ยรวม	4.34	0.82	มาก

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่าการประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตรกับองค์ประกอบของหลักสูตร ในทุกหัวข้อนั้นมีความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากมีสภาพการที่นำไปใช้ได้

2.2 การประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

การทอผ้าฝ้ายโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ผลการพิจารณา พบว่า โครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันทุกประเด็น โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ในระดับสูง ตั้งแต่ 0.80 ถึง 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ รายละเอียดดังตาราง 3 (รายละเอียดดังภาคผนวก ค: 466)

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาโครงร่างหลักสูตรการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

รายการประเมิน	ค่าดัชนีความสอดคล้อง	ความหมาย.
1. โครงสร้างกับหลักการของหลักสูตร	0.80	สอดคล้อง
2. หลักการกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
3. จุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของหลักสูตร	0.80	สอดคล้อง
4. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับเนื้อหาของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
5. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับกิจกรรมการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
6. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับสื่อการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
7. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับการวัดผลประเมินผล	0.80	สอดคล้อง
8. เนื้อหาของหลักสูตรกับกิจกรรมการเรียนการสอน	0.80	สอดคล้อง
9. กิจกรรมการเรียนการสอนกับสื่อการเรียนการสอน	1.00	สอดคล้อง
10. สื่อการเรียนการสอนกับการวัดผลประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
11. กิจกรรมการเรียนการสอนกับการวัดผลประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
ผลรวม	0.92	สอดคล้อง

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า การประเมินความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) นั้น โครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันในทุกประเด็นสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

สรุปผลการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรการทอผ้าฝ้ายก่อนนำไปทดลองใช้ ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ระหว่างองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตร การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) มีดังนี้ คือ

1. ผลการประเมินความเหมาะสม มีความเหมาะสมระหว่างองค์ประกอบ ของหลักสูตรกับความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ กล่าวคือ ถ้าดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้วนักเรียนสามารถปฏิบัติและมีความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการประเมินความสอดคล้องภายในโครงร่างหลักสูตร การทอผ้าฝ้ายในแต่ละองค์ประกอบที่ได้พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกัน โดยภาพรวม ดังนี้

2.1 มีความสอดคล้องกันระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาของหลักสูตร

2.2 มีความสอดคล้องกันระหว่างเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนกับสื่อ

2.3 มีความสอดคล้องกันระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับการวัดผลประเมินผล

การประเมินผล โครงร่าง หลักสูตรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้ข้อมูลจากการจัดกลุ่มสนทนาและจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามหลักของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งอาจจะไม่ครอบคลุมและไม่เหมาะสม จึงจำเป็นต้องมีการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องขององค์ประกอบของ โครงร่างหลักสูตร โดยอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และใช้เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบประเมิน พบว่า คำตอบไปในทิศทางเดียวกัน คือ องค์ประกอบของหลักสูตร มีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับมากที่สุด

3. การปรับปรุงแก้ไขโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

ในการปรับปรุงแก้ไข โครงร่างหลักสูตร ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฉบับ โครงร่างมา ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลัก ผลการปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรสามารถนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้ ส่วนข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่สามารถนำมาปรับปรุง แก้ไข มีสาระสำคัญดังนี้

3.1 ให้ใช้หลักสูตรการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) ไปก่อนเพราะเป็นการสร้างหลักสูตรแรก ของโรงเรียน

3.2 ถ้าจะสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องอื่นๆ ครั้นต่อไป ควรขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ครูผู้สอนและสถานที่ เพื่อที่จะใช้ในการเรียนการสอน เรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปการปรับปรุงแก้ไข โครงร่างหลักสูตร ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาหลักสูตร ในเรื่องของการเขียนเนื้อหา ภาษาที่ใช้ การเรียบเรียงความสำคัญตามวัตถุประสงค์ และการเขียนวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ชัดเจน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เมื่อทำการปรับปรุงแก้ไข โครงร่างหลักสูตรที่แก้ไขแล้วสามารถนำหลักสูตรที่แก้ไขเรียนรื้อแล้วไปใช้กับสถานศึกษาได้จริง

สรุป

ในการพัฒนาหลักสูตรผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากความคิดเห็นข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและจากการสนทนากลุ่ม มาสรุปสาระสำคัญเพื่อใช้ในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) โดยสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตร การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) ประกอบด้วย ปัญหาความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ เมื่อสร้างโครงร่างหลักสูตรแล้วได้นำโครงร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปให้ ผู้เชี่ยวชาญในด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและการสอนจำนวน 10 คน ทำการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตร พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตร มีความเหมาะสมและสอดคล้อง ระดับมาก จึงนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข โดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตรเป็นสำคัญ และนำเอาหลักสูตรฉบับร่างไปทดลองใช้ตามกระบวนการวิจัยที่กำหนด (รายละเอียดดังกล่าว ผดุง ก: 465-466)

ตอนที่ 3 ประสิทธิภาพของหลักสูตร “การทอผ้า” ในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

1. การประเมินด้านพุทธิพิสัยโดยทำการเปรียบเทียบคะแนนด้านความรู้โดยวิธีวิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย)

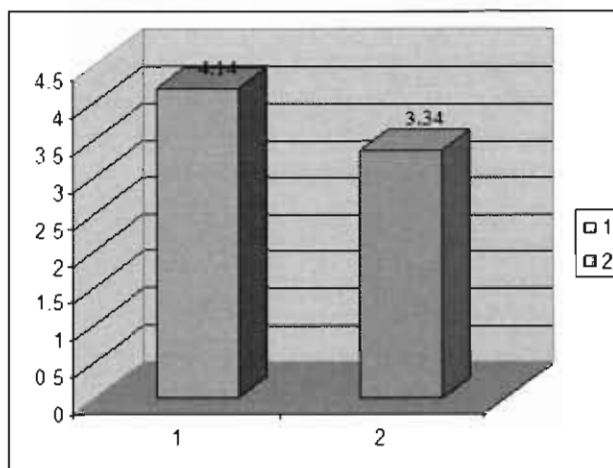
ผลการประเมินเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบร่วมมือกับการสอนแบบปกติ ด้านพุทธิพิสัย ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า กลุ่มการสอนแบบ

ร่วมมือ มีค่าเฉลี่ย 4.41 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.34 กลุ่มการสอนแบบปกติ มีค่าเฉลี่ย 3.34 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.17 เป็นเพราะการใช้วิธีสอนแบบร่วมมือโดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม มีค่าคะแนนสูงกว่าการสอนแบบปกติที่ใช้การบรรยายและรูปภาพประกอบด้งรายละเอียดในตาราง 4 (รายละเอียดคั่งภาคผนวก ก: 467)

ตาราง 4 ผลการประเมินด้านพุทธิพิสัยกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับวิธีการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)

รายการ	กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ		กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้ามุกบ้านตัว	3.40	0.50	3.77	0.94
2. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย	3.27	0.45	4.03	0.81
3. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย	3.40	0.50	4.10	0.76
4. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน	3.37	0.56	4.00	0.83
5. นักเรียนเห็นความสำคัญของผ้ามุกบ้านตัว	3.47	0.57	3.97	0.67
6. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการทอผ้ามุกบ้านตัว	3.27	0.45	4.13	0.57
7. นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผ้ามุกกับผ้าฝ้าย	3.33	0.55	4.07	0.64
8. นักเรียนนำขั้นตอนการทอผ้ามุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย	3.30	0.60	4.40	0.67
9. นักเรียนนำผ้ามุกบ้านตัวไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่	3.33	0.48	4.40	0.67
10. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.23	0.43	4.37	0.56
เฉลี่ยรวม	3.34	0.17	4.14	0.34

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านพุทธิพิสัยสูงกว่า กลุ่มวิธีสอนแบบปกติ

1. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
2. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ภาพ 12 การเปรียบเทียบค่าของคะแนนด้านพุทธิพิสัย ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มวิธีสอนแบบปกติ

2. การประเมินการผ่านตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในแต่ละหน่วย

ผลการประเมินผ่านวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละหน่วยของหลักสูตร การทอผ้าฝ้าย พบว่า นักเรียนสามารถผ่านตามวัตถุประสงค์ทุกหน่วยโดยผลการประเมินในแต่ละหน่วยคิดเป็นร้อยละ 80 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการประเมินจากการผ่านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย (10)	S.D.	ร้อยละ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง	8.13	0.35	81.33
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การทำเส้นด้ายไทยโบราณ	8.27	0.45	82.67
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ	8.30	0.47	83.00

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย (10)	S.D.	ร้อยละ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย	8.40	0.50	84.00
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย	8.57	0.57	85.67
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ	8.63	0.56	86.33
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	8.77	0.63	87.67
เฉลี่ยรวม	8.44	0.20	84.38

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่าการประเมินผลของหน่วยการเรียนรู้ทุกหน่วยผ่านเกณฑ์การประเมินทุกวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

3. การประเมินความสนใจของนักเรียน

การประเมินความสนใจของนักเรียนที่ได้ใช้แบบสอบถามความสนใจแบ่งเป็น 5 ระดับ พบว่า ความสนใจของนักเรียนที่สนใจมากที่สุดได้แก่ เป็นกิจกรรมที่ทำหาความสามารถ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 4.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56 ซึ่งผลการประเมินผ่านในระดับมากทุกข้อ มีคะแนนเฉลี่ยรวม 4.15 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.25 เป็นเพราะเมื่อนักเรียนได้เรียนแล้วมีความสนใจในเรื่องของการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) ในระดับมาก ดังรายละเอียดในตาราง 6 (รายละเอียดคังภาคผนวก ก: 464)

ตาราง 6 ผลการประเมินแบบสอบถามเกี่ยวกับความสนใจของนักเรียนในเรื่องการทอผ้าฝ้าย
(ผ้ามุก)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความสนใจ
1. เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ	4.03	0.76	มาก
2. เป็นกิจกรรมที่ภาคภูมิใจ	4.37	0.72	มาก
3. เป็นกิจกรรมที่ทำหายความสามารถ	4.40	0.56	มากที่สุด
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนวิธีทอผ้าได้หลายวิธี	4.07	0.78	มาก
5. เป็นกิจกรรมที่เรียนแล้วมีความสุข	4.00	0.79	มาก
6. เป็นกิจกรรมที่สร้างความรู้	4.10	0.71	มาก
7. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน	4.43	0.77	มาก
8. เป็นกิจกรรมที่เพิ่มพูนความรู้	3.73	0.83	มาก
9. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ความเข้าใจง่าย	4.33	0.66	มาก
10. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วอยากทำอีก	4.30	0.79	มาก
11. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ประโยชน์ให้กับครอบครัว	3.97	0.81	มาก
12. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้	4.10	0.76	มาก
13. เป็นกิจกรรมที่ต้องทำเป็นระบบ	4.03	0.72	มาก
14. เป็นกิจกรรมที่ต้องถ่ายทอดถึงคนรุ่นหลังต่อไป	4.37	0.56	มาก
15. เป็นกิจกรรมที่ต้องพัฒนาต่อเนื่อง	4.00	0.69	มาก
เฉลี่ยรวม	4.15	0.25	มาก

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนรายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) นั้นนักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจในระดับมากในทุกกิจกรรม

4. ผลการประเมินด้านจิตพิสัยของกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย)

ผลการประเมินเพื่อเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบร่วมมือกับการสอนแบบปกติด้านจิตพิสัย ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ย 4.04 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.37 กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติมีค่าเฉลี่ย 3.64 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบร่วมมือโดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม ดีกว่าการสอนแบบปกติที่ใช้การบรรยายและคุณภาพประกอบดังตาราง 7 (รายละเอียดดังภาคผนวก ก: 471)

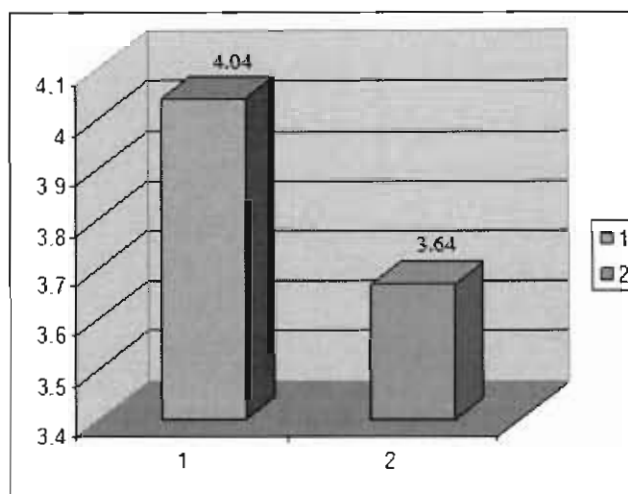
ตาราง 7 ผลการประเมินด้านจิตพิสัย กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ(อภิปรายกลุ่มย่อย)กับวิธีการสอนแบบปกติ(การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)

รายการ	กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ		กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. นักเรียนเห็นประโยชน์ของการนำวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อการศึกษาเรียนรู้	3.50	0.68	3.80	0.89
2. นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนของครู	3.50	0.51	4.17	0.79
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนและผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา	3.73	0.74	4.10	0.84
4. นักเรียนพอใจกับกิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.50	0.57	3.93	0.83
5. นักเรียนมีความสนใจที่จะติดตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังแต่ละหน่วยการเรียนรู้	3.60	0.67	3.90	0.80
6. นักเรียนสนใจกิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข	3.63	0.61	4.03	0.72

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการ	กลุ่มวิธีการ สอนแบบ ปกติ		กลุ่มวิธีการ สอนแบบ ร่วมมือ	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
	7. นักเรียนพอใจในการดูแลและเอาใจใส่ของครูกับนักเรียนทุกคน	3.70	0.65	3.97
8. นักเรียนได้สร้างผลงานที่เกิดจากจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น	4.10	0.76	4.57	0.63
9. นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ๆ และได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น	3.70	0.70	4.07	0.87
10. การเรียนวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและนักเรียนเกิดความพึงพอใจ	3.43	0.77	4.07	0.95
เฉลี่ยรวม	3.64	0.23	4.04	0.37

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ย คะแนนด้านจิตพิสัย สูงกว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

1. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
2. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ภาพ 13 การเปรียบเทียบค่าของคะแนนด้านจิตพิสัยของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

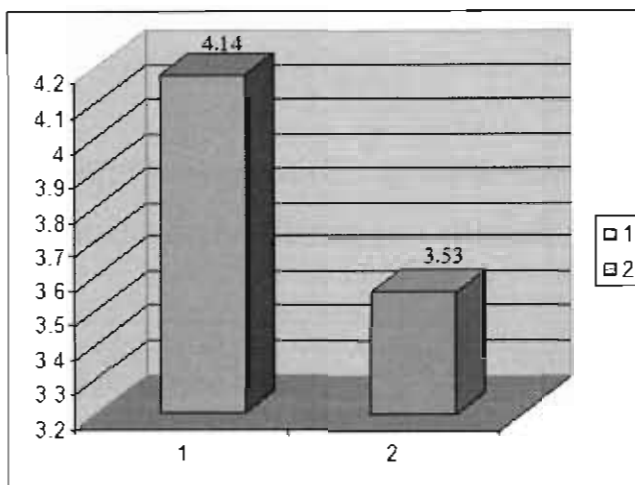
5. ผลการประเมินด้านทักษะพิสัย กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับวิธีการสอนแบบปกติ (การบรรยาย)

ผลการประเมินเพื่อเปรียบเทียบวิธีการสอนแบบร่วมมือกับการสอนแบบปกติด้านทักษะพิสัย ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ย 4.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.32 กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติมีค่าเฉลี่ย 3.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.20 แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบร่วมมือโดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงาน และทำโครงการเพิ่มเติม ดีกว่าการสอนแบบปกติที่ใช้การบรรยายและคุณภาพประกอบและปฏิบัติงาน ตาราง 8 (รายละเอียดดังภาคผนวก ค : 472)

ตาราง 8 ผลการประเมินด้านทักษะพิสัย กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ(อภิปรายกลุ่มย่อย) กับวิธีการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้าถุง)

องค์ประกอบของหลักสูตร	กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ		กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
	1. นักเรียนมีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้	3.47	0.68	3.93
2. นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้	3.33	0.61	4.10	0.84
3. นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้	3.50	0.57	4.13	0.82
4. นักเรียนปฏิบัติการคิดฝ้ายได้	3.53	0.57	3.97	0.81
5. นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้	3.60	0.62	4.03	0.72
6. นักเรียนย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ดันมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุนได้	3.60	0.56	4.17	0.59
7. นักเรียนปฏิบัติการกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย	3.63	0.56	4.00	0.69
8. นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้	3.63	0.61	4.37	0.72
9. นักเรียนปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้	3.50	0.51	4.70	
10. นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้	3.50	0.63	4.03	0.47
เฉลี่ยรวม	3.53	0.20	4.14	0.32

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะพิสัยสูงกว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

1. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
2. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ภาพ 14 การเปรียบเทียบค่าของคะแนนด้านทักษะพิสัยของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

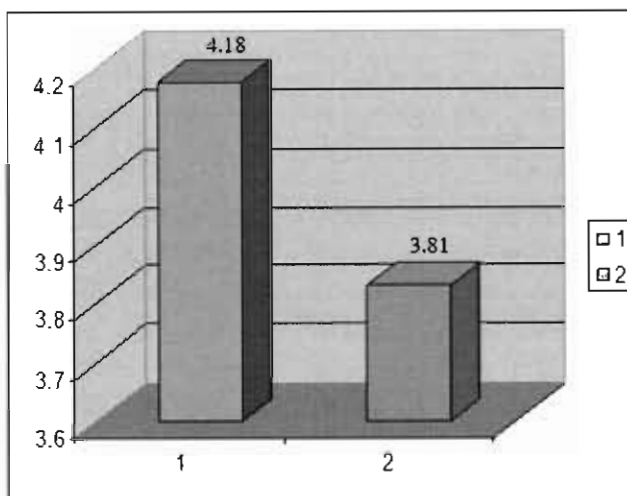
6. ผลการประเมินกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ กับวิธีการสอนแบบปกติ ของคะแนนจากแฟ้มสะสมผลงาน (ใบงานใบความรู้)

ผลการประเมินเปรียบเทียบค่าของคะแนน จากแฟ้มสะสมผลงานของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ย 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.24 กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติมีค่าเฉลี่ย 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.20 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมืออธิบายในใบงานมีความเข้าใจมากกว่ากลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ดังตาราง 9 (รายละเอียดดังภาคผนวก ค: 480)

ตาราง 9 ผลการประเมินกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ กับวิธีการสอนแบบปกติ ของคะแนน จากเพิ่มสะสมผลงาน เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ฝ้ายมุก) จากใบงานใบความรู้

เนื้อหาในเพิ่มสะสมผลงาน(ใบงาน)	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้	3.73	0.64	4.03	0.76
2. นักเรียนเขียนรายงานวิธีปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้	3.77	0.73	4.07	0.78
3. นักเรียนเขียนรายงานวิธีปฏิบัติการหีบฝ้ายได้	3.97	0.76	4.00	0.79
4. นักเรียนเขียนรายงานวิธีปฏิบัติการคัดฝ้ายได้	4.03	0.67	4.40	0.56
5. นักเรียนเขียนรายงานวิธีปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้	3.67	0.66	4.10	0.71
6. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นดินขมุนได้	3.80	0.71	4.37	0.72
7. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้ายได้	3.77	0.68	4.43	0.77
8. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้	3.80	0.71	3.73	0.83
9. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้	3.87	0.73	4.33	
10. นักเรียนเขียนรายงานวิธีปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้	3.70	0.70	4.30	0.66
เฉลี่ยรวม	3.81	0.20	4.18	0.24

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่าการเปรียบเทียบ ค่าของคะแนน จากเพิ่มสะสมผลงานของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

1. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
2. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ภาพ 15 การเปรียบเทียบค่าของคะแนนจากเพิ่มสะสมผลงาน ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

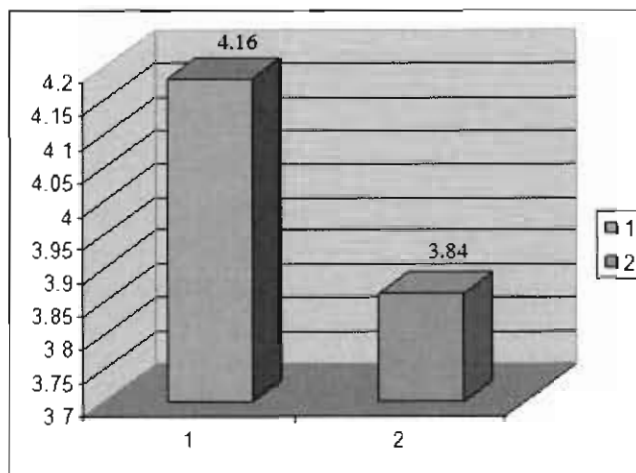
7. ผลการประเมินตามสภาพจริงจากการนำเสนอผลงานขณะปฏิบัติงานของกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติและกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ

ผลการประเมินตามสภาพจริงจากการนำเสนอผลงานของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ย 4.16 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติมีค่าเฉลี่ย 3.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.23 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือสามารถนำเสนอผลงานขณะปฏิบัติงานได้ มีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ดังตาราง 10 (รายละเอียดดังภาคผนวก ค: 476)

ตาราง 10 ผลการประเมินตามสภาพจริงเรื่อง การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)ของกลุ่มวิธีการสอนแบบ
ร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ในการนำเสนอผลงาน

การนำเสนอผลงาน(ขณะปฏิบัติงาน)	กลุ่มวิธีการ สอนแบบ ปกติ		กลุ่มวิธีการ สอนแบบ ร่วมมือ	
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
1. นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้	3.70	0.65	4.03	0.76
2. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้	3.87	0.82	4.07	0.78
3. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้	3.93	0.64	4.00	0.64
4. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการคิดฝ้ายได้	3.73	0.69	4.30	0.60
5. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็น เส้นด้ายได้	3.77	0.68	4.10	0.71
6. นักเรียนนำเสนอวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ดัน มะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุนได้	3.77	0.57	4.37	0.72
7. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ ก่อนการทอผ้าฝ้าย	3.80	0.66	4.40	0.77
8. นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้	4.00	0.69	3.73	0.74
9. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้	3.87	0.63	4.33	0.66
10. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้	4.00	0.69	4.30	0.79
เฉลี่ยรวม	3.84	0.23	4.16	0.23

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่าการเปรียบเทียบ ค่าของคะแนน จากการประเมินตามสภาพจริง ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนในกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

1. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
2. แสดงค่าของคะแนนเฉลี่ยกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ภาพ 16 การเปรียบเทียบค่าของคะแนนจากการประเมินตามสภาพจริง ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

สรุป ผลการประเมินเปรียบเทียบกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ(อภิปรายกลุ่มย่อย) กับวิธีการสอนแบบปกติ(การบรรยาย) เรื่อง การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) ของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ เกี่ยวกับการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย พบว่า ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือโดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม ดีกว่ากลุ่มวิธีการสอนแบบปกติที่ใช้การบรรยาย การอภิปรายการดูภาพประกอบและการปฏิบัติงาน ส่วนผลการประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน และการประเมินตามสภาพจริง พบว่า กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือสามารถอธิบายและนำเสนอผลงานได้ดีกว่ากลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ตอนที่ 4 เปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของ
คะแนนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

1. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของ
นักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ

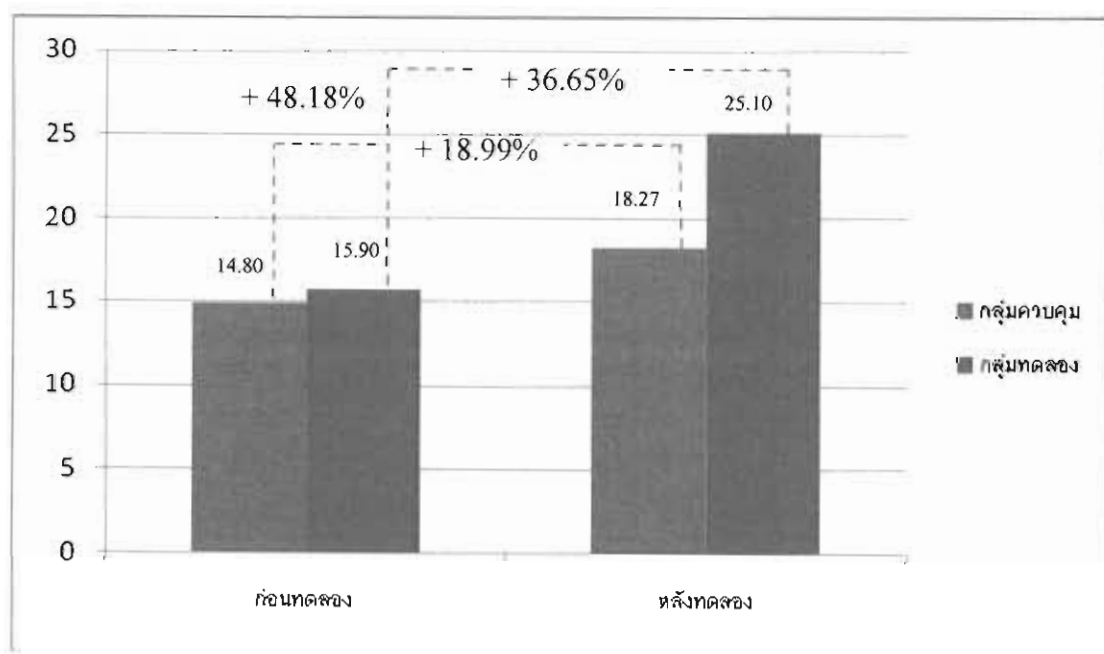
การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบ
ร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ก่อนและหลังการเรียนพบว่า ก่อนการเรียนนักเรียนกลุ่ม
วิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย ไม่แตกต่าง
กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ย 15.90 และกลุ่ม
วิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ย 14.80 ส่วนหลังการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับ .05 โดยพบว่า หลังการเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มวิธีการ
สอนแบบปกติ คือ กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีคะแนนเฉลี่ย 25.10 และกลุ่มวิธีการสอนแบบ
ปกติมีคะแนนเฉลี่ย 18.27 ดังตาราง 11

ตาราง 11 การเปรียบเทียบการรับรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ
และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ก่อนและหลังการทดลอง

ช่วงเวลา	กลุ่ม ตัวอย่าง	คะแนนเฉลี่ย \bar{x}	ค่าเบี่ยงเบน		t-test	p-value
			มาตรฐาน	SD		
ก่อนการ ทดลอง	กลุ่มทดลอง	15.90	3.23		1.51	.630
	กลุ่มควบคุม	14.80	2.16			
หลังการ ทดลอง	กลุ่มทดลอง	25.10	1.20		14.16*	.000
	กลุ่มควบคุม	18.27	2.35			

หมายเหตุ * $p < 0.05$

จากตาราง 11 การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ก่อนและหลังการเรียนพบว่า ก่อนการเรียนนักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ย 15.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.23 และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีค่าเฉลี่ย 14.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.16 มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนภายหลังการเรียนนักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีค่าเฉลี่ย 25.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย แตกต่างจากคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีค่าเฉลี่ย 18.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.35 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย หลังการเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.65 ส่วนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย หลังการเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.99 โดยเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย หลังการเรียนเพิ่มขึ้นจากกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ร้อยละ 48.18 ดังภาพ 17

ภาพ 17 ผลการเปรียบเทียบด้านพุทธิพิสัย ระหว่างกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ กับกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

2. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ

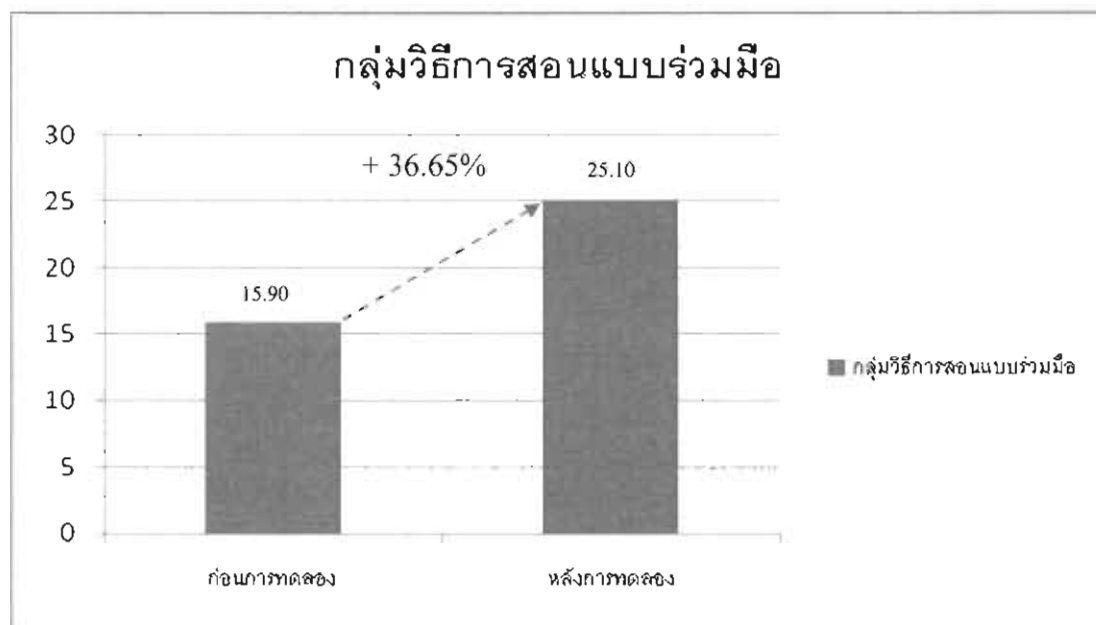
การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ ก่อนและหลังการทดลองพบว่า ก่อนการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย 15.90 ส่วนหลังการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย มีคะแนนเฉลี่ย 25.10 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า หลังการเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง ดังตาราง 12

ตาราง 12 การเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ ก่อนและหลังการทดลอง

ช่วงเวลา	กลุ่มตัวอย่าง	คะแนนเฉลี่ย \bar{x}	ค่าเบี่ยงเบน		t-test	p-value
			มาตรฐาน	SD		
ก่อนการทดลอง	วิธีการสอนแบบร่วมมือ	15.90	3.23	18.35*	.000	
หลังการทดลอง		25.10	1.20			

หมายเหตุ * $p < 0.05$

จากตาราง 12 การเปรียบเทียบกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ ก่อนและหลังการทดลองพบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย 15.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.23 ส่วนภายหลังการทดลองนักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย 25.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย หลังการทดลองเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.65 ดังภาพ 18

ภาพ 18 ผลการเปรียบเทียบด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ

3. การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

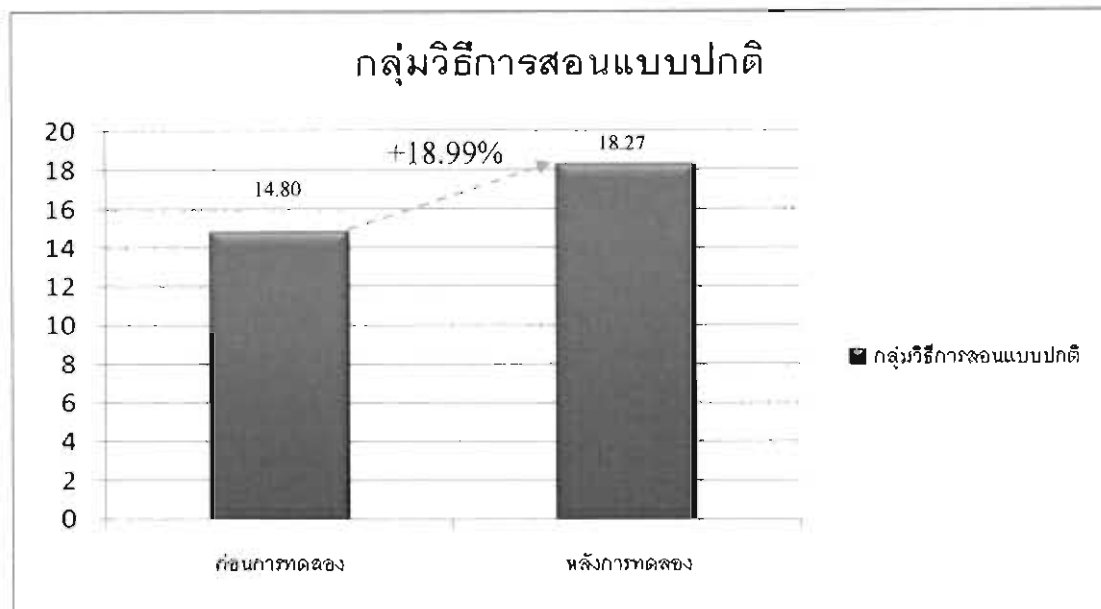
การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ก่อนและหลังการทดลองพบว่า ก่อนการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย มีคะแนนเฉลี่ย 14.80 ส่วนหลังการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย มีคะแนนเฉลี่ย 18.27 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า หลังการเรียน กลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง ดังตาราง 13

ตาราง 13 การเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ก่อน และหลังการทดลอง

ช่วงเวลา	กลุ่ม ตัวอย่าง	คะแนนเฉลี่ย \bar{x}	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน SD	t-test	p-value
ก่อนการ ทดลอง	วิธีการสอน	14.80	2.16		
หลังการ ทดลอง	แบบปกติ	18.27	1.20	7.10*	.000

หมายเหตุ * $p < 0.05$

จากตาราง 13 การเปรียบเทียบกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ก่อนและหลังการทดลอง พบว่า ก่อนการทดลองนักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติมีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย 14.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.16 ส่วนภายหลังการทดลองนักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย 18.27 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยหลังสูงกว่าก่อนการทดลองกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย หลังการทดลองเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.99 ดังภาพ 19

ภาพ 19 ผลการเปรียบเทียบด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ

ตอนที่ 5 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร “การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)” เพื่อให้ได้หลักสูตรสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 จังหวัดเพชรบูรณ์

จากการทดลองใช้หลักสูตร การทอผ้าฝ้าย และทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรการทอผ้าฝ้ายแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลมาปรับปรุงหลักสูตร ดังต่อไปนี้

1. ปรับเนื้อหาทุกหน่วยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและให้เหมาะสมกับผู้เรียน
2. ในเรื่องของเวลาและกิจกรรมให้ใช้เหมือนเดิมไปก่อน เนื่องจากมีเวลาเรียนในสัปดาห์ละ 2 คาบ เท่านั้น
3. ปรับสาระการเรียนรู้รายปีให้สอดคล้องกับ โครงสร้างของเนื้อหา
4. ปรับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้สอดคล้องกับโครงสร้างเนื้อหาและผู้เรียน
5. ปรับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับ โครงสร้างเนื้อหา
6. โครงการสอนรายสัปดาห์ ปรับเนื้อหาให้กระชับขึ้น
7. เลือกรูปแบบการสอนโดยใช้กลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือจะได้ผลดีกว่าวิธีการสอนแบบปกติ

8. การฝึกปฏิบัติควรปฏิบัติเพียงขั้นพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเพราะมีเวลาในการปฏิบัติน้อยเพราะเสียเวลาในการเดินทางและมีนักเรียนเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองเป็นของท้องถิ่น อาจทำให้วัสดุ อุปกรณ์ ชำรุดเสียหายได้

สรุป หลังการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นตามข้อเสนอแนะข้างต้นแล้วพบว่า เนื้อหา เวลาและการจัดกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ผู้วิจัยจึงได้จัดทำเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ (รายละเอียดดังภาคผนวก ก : 277) ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้หลักสูตร การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) ให้กับนักเรียนต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีวัตถุประสงค์ย่อยคือ

1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.2 ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1.3 ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

2. พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรโดยการประเมินจากผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” โดยทำการประเมินผลการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ผลการปฏิบัติงานจากเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตามสภาพจริง

4. เพื่อเปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ของคะแนนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ปกครอง และนักเรียนเกี่ยวกับสภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาสรุปได้ ดังนี้

1. สภาพปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

สภาพปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการศึกษาพบว่า การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนเป็นไปตามกระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยโรงเรียนจะต้องพัฒนาหลักสูตรตนเองให้มีความสอดคล้องกับการจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เป็นหลักสูตรแม่บท แต่การพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่ควรจะเป็น เนื่องจากทรัพยากรในท้องถิ่นไม่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของหลักสูตรแม่บท

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น โรงเรียนให้ความสนใจต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และมีความพร้อมพอสมควรทั้งด้านครูผู้สอน ด้านนักเรียน และอาคารสถานที่ แต่ทั้งนี้ทางโรงเรียนไม่มีระบบข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดงบประมาณในการนำปราชญ์ชาวบ้านในท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ปราชญ์ชาวบ้านเองก็ไม่ค่อยมีเวลา ครูผู้สอนยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และที่สำคัญโรงเรียนขาดสื่อ อุปกรณ์ที่ทันสมัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งอุปกรณ์ที่มีก็จะเป็นของท้องถิ่นเอง จากสภาพปัญหาดังกล่าวสรุปสภาพปัญหาหลักของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

1.1 การจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนมีทรัพยากรไม่เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บท

1.2 โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร

1.3 ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.4 โรงเรียนขาดสื่อ อุปกรณ์ที่ทันสมัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนจำเป็นต้องจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาทุกปีการศึกษา ซึ่งการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน หลักสูตรที่สร้างขึ้นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมชุมชนที่ใช้หลักสูตรนั้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดทำ ส่งเสริม และพัฒนาสื่อ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความเหมาะสมกับวัยเรียน ความน่าสนใจ เพื่อให้ครูผู้สอนนำไปใช้เป็นสื่อ ส่งเสริมความรู้เรื่องท้องถิ่นแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อีกทั้งโรงเรียนชุมชนท้องถิ่น และนักเรียนเองก็มีความต้องการให้มีหลักสูตรเพื่อให้โรงเรียนและชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไว้แก่เยาวชนรุ่นหลัง ประกอบกับโรงเรียนเป็น โรงเรียนขนาดใหญ่ประจำอำเภอหล่มสัก และเป็นโรงเรียนนำร่องในการพัฒนาหลักสูตร ดังนั้นจำเป็นต้องจัดทำและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และเป็นความต้องการของโรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น และนักเรียน

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน ประชาชนชาวบ้าน ผู้ปกครอง และนักเรียนเกี่ยวกับการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษา สภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาตามวัตถุประสงค์ย่อยสรุปได้ ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. วิธีดำเนินการ
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร
3. การสนทนากลุ่ม
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน
5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมและสำคัญของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 ได้ถูกนำมาเสนอทั้งหมดจำนวน 9 เรื่อง ได้แก่

1. ตะลอมพอก
2. กลดรดงคัง
3. รำโจ่ง
4. รำเสือเขบลาน
5. การทอผ้าฝ้าย
6. การทำดอกไม้จากเกสรปลาลา
7. การทอผ้าที่กระตุก
8. การทำผ้าห่มผ้าคำดี
9. การตีมีด

โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องที่มีความเหมาะสม เป็นความต้องการของชุมชน และโรงเรียน และสำคัญที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการประกอบอาชีพ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” (ผ้ามุก) ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในชุมชนท้องถิ่น โดยมีนางผ่าน ลือกิจ เป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีความชำนาญในเรื่องของการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) ที่ชุมชนท้องถิ่นและอำเภอหล่มสักให้การยอมรับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1.2 สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของสถานศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านครูผู้สอน นักเรียน ประชาชนชาวบ้าน อาคารสถานที่โรงเรียน เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา จึงมีการจัดห้องปฏิบัติการเรียนการสอนให้ 1 ห้องเรียน ที่อาคาร 7 เป็นอาคารปฏิบัติการกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

ด้านครูผู้สอนเป็นครูที่มีภูมิปัญญาอยู่ในท้องถิ่น และมีความรู้ด้านการทอผ้าฝ้าย โดยครูนำนักเรียนไปศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติจริงร่วมกับกลุ่มทอผ้าฝ้ายบ้านคิ้ว ได้จัดทำเป็นโครงการเพื่อของบประมาณจากโรงเรียน ได้มีการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแต่ยังไม่ได้มีการดำเนินการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรใหม่เนื่องจากทางโรงเรียนยังขาดความรู้ในเชิงลึก ส่วนการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) นั้นทางโรงเรียนมีความยินดีเป็นอย่างมากเพราะเป็นการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสูตรแรกของโรงเรียน และเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นหลักสูตรแรกของจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน พบว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรสถานศึกษา สรุปได้ 7 ด้าน ดังนี้

ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน เรื่องการจัดหลักสูตรทางโรงเรียนจัดทำกันเอง เพราะมีการปรับเปลี่ยนทุกปี งบประมาณเมื่อรวมเขตพื้นที่การศึกษาเข้าด้วยกันทางโรงเรียนได้งบประมาณน้อย และสื่อ และวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนทางโรงเรียนมีน้อยไม่เพียงพอ

ด้านครูผู้สอน ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในด้านครูผู้สอน เรื่อง ครูมีอายุมากไม่ยอมรับเรื่องการอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีภาระงานสอนมาก และครูลาออกก่อนเกษียณอายุราชการ

ด้านนักเรียน ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค เรื่อง ทางโรงเรียนไม่สามารถคัดเลือกเด็กนักเรียนเข้ามาเรียนในโรงเรียนได้ตามความต้องการ และนักเรียนไม่สนใจการเรียน

ด้านกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค เรื่อง กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรผู้บริหาร ทางโรงเรียนมีการกำหนดวัตถุประสงค์ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ วัตถุประสงค์บางส่วนไม่สามารถปฏิบัติได้ตามที่ได้ตั้งไว้

ด้านการกำหนดวิธีการสอนและกิจกรรม ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค เรื่อง การกำหนดวิธีการสอนและกิจกรรม ทางโรงเรียนมีการกำหนดวิธีการสอนที่หลากหลายแต่ได้เขียนในแผนการสอนจริงเพียง 1-2 วิธีการสอนเท่านั้น

ด้านการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค เรื่อง การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล โรงเรียนได้กำหนดตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ แต่เกณฑ์ที่กำหนดนี้ไม่สามารถทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น เนื่องจากนักเรียนขาดความรับผิดชอบ ความสนใจในการเรียน ประกอบกับครูไม่มีความเข้าใจในวิธีการวัดผลประเมินผลตามหลักเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาธิการ

ปัญหาที่คาดว่าจะมี ผู้บริหาร และหัวหน้าสาระกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางโรงเรียน ให้ความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค เรื่อง ปัญหาการบริหารจัดการเรื่องการมอบหมายงานของผู้บริหาร เนื่องจากผู้บริหารไม่ค่อยได้เข้าร่วมประชุมกันบ่อยครั้ง ประกอบกับไม่มีการตรวจงานตามเอกสารที่เสนอ หรือเอกสารเวียน ทำให้ผู้บริหารไม่มีข้อมูลจึงไม่สามารถมอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถและความต้องการของสถานศึกษาได้อยากเต็มอัตรากำลัง และปัญหาเรื่องของครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนมีอายุมากใกล้เกษียณ ประกอบกับครูมักยึดหลักวิธีการสอนแบบเดิมใช้โดยครูผู้สอนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ซึ่งนักเรียนไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในการเรียนมากเท่าที่ควรจะเป็น อีกทั้งการยอมรับและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ของครูผู้สอนอยู่ในระดับที่ต่ำ ไม่ยอมรับการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนมากเท่าที่ควรจะเป็น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีขั้นตอนในการพัฒนาตามแนวคิดของ วิชัย วงษ์ใหญ่ ประกอบด้วย การสร้างโครงร่างหลักสูตร การตรวจสอบโครงร่างหลักสูตร และการปรับปรุงหลักสูตร โดย ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัย จากวัตถุประสงค์ที่ 1 มากำหนดเนื้อหาและหน่วยการเรียนรู้ ในหลักสูตร สรุปได้ ดังนี้

2.1 การสร้างโครงร่างหลักสูตร ประกอบด้วย

2.1.1 องค์ประกอบของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง โดยมีเนื้อหาดังนี้

- 1) หลักการและเหตุผลของหลักสูตร
- 2) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
- 3) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- 4) กิจกรรมการเรียนการสอนมีสอง รูปแบบคือ การสอนแบบร่วมมือและการสอนแบบปกติ
- 5) สื่อประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ภาพจำลองและวัสดุอุปกรณ์จริง
- 6) การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ การวัดผลและประเมินผลก่อนเรียน การวัดผลและประเมินผลระหว่างเรียนและการวัดผลประเมินผลหลังเรียน
- 7) โครงสร้างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การดัดฝ้าย การเจ็นฝ้าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การคืนเครือด้ายขึ้น การคืนด้ายเครือหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

2.1.2 การกำหนดโครงร่างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย

คำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน (ที่ใช้สำหรับกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ และกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ) สื่อการเรียนการสอนการวัดผล และประเมินผล คู่มือในการเรียนการสอน

2.2 การตรวจสอบโครงสร้างหลักสูตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ผ้ามุก) ผู้วิจัยนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย) ให้ผู้เชี่ยวชาญ ในด้านการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 10 คน ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร พบว่า โครงร่างของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ระหว่าง 4.20 – 4.80 แสดงว่า โครงร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึง มากที่สุดในทุกประเด็น ส่วนโครงร่าง หลักสูตรมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 – 1.00 แสดงว่า โครงร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันในทุกประเด็น

2.3 ผลการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรก่อนนำไปใช้

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงการเขียนเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และปรับปรุงคำภาษาถิ่นให้เป็นภาษาทางการ เขียนจุดประสงค์ หน่วยการเรียนรู้ให้ชัดเจน เรียบเรียงข้อวัตถุประสงค์ให้เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล เขียนให้ชัดเจนแยกเป็นข้อ ๆ สามารถนำไปใช้ได้สถานศึกษา

2.4 ผลการปรับปรุงหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตร ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ข้อคิดเห็นของครูและผู้บริหารรวมทั้งปราชญ์ชาวบ้าน ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงหลักสูตร ดังต่อไปนี้

2.4.1 ปรับเนื้อหาบางส่วน ของหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้

2.4.2 ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและโครงสร้างของหลักสูตร

2.4.3 ปรับเวลาในการเรียนทฤษฎีให้น้อยลงและเพื่อเวลาในการปฏิบัติให้มากขึ้น

2.4.4 ปรับหลักการและเหตุผลของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย) ให้ชัดเจน

2.4.5 ปรับโครงสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมโดยเรียงลำดับความยากง่ายมาก่อน และหลัง

หลังจากการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย) ตามข้อเสนอแนะข้างต้นแล้ว พบว่าเป็นหลักสูตรที่ดีมากเหมาะสำหรับที่จะเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก) ฉบับสมบูรณ์ที่จะสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนของสถานศึกษาต่อไป

สรุป การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นรายวิชา แต่ไม่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาที่เป็นรายวิชาพื้นฐาน โดยทำการศึกษา ทั้งหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำไว้แล้วและควรเป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษา

โดยด้านการทดลองกับนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือและใช้วิธีการสอนแบบปกติทำการประเมินประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียนในด้าน พุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ประเมินจากเพิ่มสะสมผลงานและทำการประเมินตามสภาพจริงพอสรุปได้ดังนี้

3.1 ผลการประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.1.1 ผลการประเมินด้านพุทธิพิสัย โดยทำการเปรียบเทียบคะแนนด้านความรู้ โดยวิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) โดยการใช้แบบประเมิน พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนสูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ ด้านพุทธิพิสัย

3.1.2 ผลการประเมินการผ่านตามวัตถุประสงค์ พบว่า นักเรียนสามารถผ่านตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ฝ้ายมุก) ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป

3.1.3 ผลการประเมินความสนใจของนักเรียนโดยการหาค่าคะแนนเฉลี่ย โดยการใช้แบบประเมิน พบว่า นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นในระดับมาก

3.1.4 ผลการประเมินด้านจิตพิสัยของกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านจิตพิสัย สูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

3.1.5 ผลการประเมินด้านทักษะพิสัยของกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนด้านทักษะพิสัย สูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

3.1.6 ผลการประเมินจากเพิ่มสะสมผลงาน ของกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนจากเพิ่มสะสมผลงาน สูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

3.1.7 ผลการประเมินตามสภาพจริง จากการนำเสนอผลงานขณะปฏิบัติงาน ของกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (อภิปรายกลุ่มย่อย) กับการสอนแบบปกติ (การบรรยาย) พบว่ากลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนน สูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบการวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของคะแนน ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

การวัดผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ของคะแนนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มเมื่อทำการเปรียบเทียบค่าของคะแนนของกลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติปรากฏผลดังนี้

4.1 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ พบว่า ก่อนการเรียน นักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือและกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย ไม่แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนภายหลังจากการเรียนนักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย มีค่าคะแนนแตกต่างจากคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ พบว่า หลังการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือ มีคะแนนเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย สูงกว่าก่อนการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าคะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.3 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ พบว่า หลังการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีคะแนน

เฉลี่ยด้านพุทธิพิสัย มีคะแนนเฉลี่ย สูงกว่าก่อนการเรียนนักเรียนกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ มีค่าคะแนนเฉลี่ย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก) สามารถนำไปใช้กับสถานศึกษาได้ และเป็นหลักสูตรที่มีประสิทธิผลเพราะหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นได้มีกระบวนการพัฒนาเป็นไปตามระบบของการพัฒนาหลักสูตรมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรทุกขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นความต้องการของท้องถิ่นที่ต้องการให้ทำการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้ายฝ้ายมุกอย่างแท้จริง โดยมีการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรในด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ประเมินจากเพิ่มสะสมผลงาน และการประเมินจามสภาพจริง ได้ทำการทดสอบวัดความรู้ด้านพุทธิพิสัยทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ฝ้ายมุก) เป็นหลักสูตรที่คิดสามารถนำไปใช้ในสถานศึกษาได้

ประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญของการวิจัย

1. คู่มือประกอบการสอนครั้งนี้ส่วนมากใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Edward L.Thomdike (1874-1949: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ไปใช้กับการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535: 30) และใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทำให้ผู้เรียนเกิดปัญญาจักตนเองเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องสนุกสนานในการเรียนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสรภาพ สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข
2. สภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถนำไปใช้กับสถานศึกษาได้ 2 แนวทาง คือ
 - 2.1 โรงเรียนเป็นผู้นำเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดการศึกษาให้นักเรียนได้เรียนรู้ โดยเนื้อหาสาระจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 - 2.2 โรงเรียนเชิญเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้นด้วย
3. การจัดการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 2 แผนการเรียนรู้โดยมีแผนการสอนที่ 1 เป็นแผนการสอนแบบร่วมมือ และแผนการสอนที่ 2 เป็นแผนการสอนแบบปกติ ซึ่งมีครูเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่จัดไว้
4. การจำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นในการศึกษา เป็นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพ เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ฝ้ายมุก) ที่ได้รับการสืบทอดและพัฒนาตามกาลเวลาของท้องถิ่น

เป็นอาชีพที่เพิ่มรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น และท้องถิ่น โดยการศึกษา นำปรัชญาการศึกษา นิรันดรนิยม (Perennialism) และปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (Progressivism) มาใช้ในการอธิบาย เพื่อให้แก่นักเรียนรู้จักตนเอง และท้องถิ่น พัฒนาสติปัญญา และเหตุผล มุ่งเน้นการสอนให้ผู้เรียนจดจำ ให้เหตุผลและตั้งใจกระทำสิ่งต่างๆ โดยครูผู้สอนใช้การบรรยาย ซักถามเป็นหลักรวมทั้งเป็นผู้ควบคุมดูแลให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัยรวมถึงการศึกษาต้องพัฒนาผู้เรียนทุกด้านไม่เฉพาะด้านสติปัญญา เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรที่เป็นอย่างมาก

5. ข้อค้นพบในการประเมินความต้องการหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญ และต้องทำก่อนการพัฒนาหลักสูตรทุกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จะได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ผู้วิจัยจึงเลือกแนวทางในการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับความคิดความเข้าใจในหัวข้อที่ตั้งไว้จากการดำเนินการสนทนากลุ่ม

6. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น สามารถทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ด้านพุทธิพิสัย ด้านความรู้ ความสนใจและเจตคติมากขึ้น โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือที่ใช้วิธีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม การสร้างแผนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านทักษะ มีการทำโครงการเพิ่มในแต่ละกลุ่มแล้ว นำเสนอ

7. หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก) ครั้งนี้มีประสิทธิผลมาก ดูจากผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ การประเมินความสนใจของนักเรียน การประเมินการผ่านตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ผลการเปรียบเทียบวิธีการสอน การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือมีประสิทธิผลสูงกว่านักเรียนในกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ ส่วนความคาดหวังของชุมชนกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ของหลักสูตรได้สอดคล้องและได้รับการยอมรับทั้งสถานศึกษาและชุมชน โดยเฉพาะวัสดุอุปกรณ์และแหล่งวัตถุดิบต่างๆ นั้น เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน โดยไม่ต้องจัดหาจากแหล่งอื่น หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก) ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหลายที่จะทำการพัฒนาอีกต่อไป

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการทอผ้าฝ้าย (ฝ้ายมุก) ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 มีความแตกต่างกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ต่างๆของประเทศ เพราะในแต่ละพื้นที่ของประเทศที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยมีขั้นตอนในการทอผ้าและลวดลายต่างๆที่เป็นภูมิปัญญาของตนเองซึ่งไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ และที่สำคัญก็คือลักษณะทางธรรมชาติ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการทอผ้าล้วนแต่เป็นของในท้องถิ่นนั้น สาเหตุเหล่านี้คือความแตกต่างของภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหลาย

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 ได้สรุปสาระสำคัญของ การศึกษาและนำเสนอให้เห็นความเชื่อมโยงของผลการวิจัยประกอบมีประเด็นสำคัญทางแนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายเพื่อให้ผลการศึกษา มีความชัดเจนและมีความสมบูรณ์

โดยประเด็นการอภิปรายมี 3 ประเด็น คือ 1) สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนา หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา 2) การพัฒนาหลักสูตรภูมิ ปัญญาท้องถิ่นที่ใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษา 3) ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรจาก ผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” (ผ้ามุก) มีรายละเอียดการอภิปรายผลในแต่ละประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้เป็นหลักสูตร ท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา

การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัด

“หลักสูตรจะกำหนดลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นไปได้ในรูปแบบใด หลักสูตรจะกำหนดแนวทางความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

หลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะมีการศึกษาเป็นเครื่องมือใน การพัฒนากำลังคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัยมีประสิทธิภาพ ทนต่อ เหตุการณ์ และการเปลี่ยนแปลง ย่อมได้กำลังคนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด” (สันต์ ธรรมบำรุง, 2525: 23)

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งจะให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่น เกิดความรัก ความภูมิใจใน ท้องถิ่นของตนเองนั้น นอกจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ ตรงเกี่ยวกับชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นแล้วจะต้องนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ใน ท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใช้ในการจัดการเรียนการ สอนด้วย เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม และ สิ่งแวดล้อมที่แท้จริงจนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับ ปรับปรุงที่แท้จริง จนสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง

ที่กำหนดไว้ว่า “การศึกษาเพื่อชีวิตที่ท่าประโยชน์ต่อสังคม” โดยเฉพาะสังคมท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว หลักสูตรได้กำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่น

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัยคือ

1. สภาพปัญหาของโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียนไม่สอดคล้องกับหลักสูตรแม่บทด้านนโยบาย เนื่องจากโรงเรียนไม่มีทรัพยากรที่เพียงพอในท้องถิ่นในการจัดทำหลักสูตรขาดงบประมาณในการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอนขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอน และขาดสื่อ อุปกรณ์ที่ทันสมัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของนโยบายรัฐ

อย่างไรก็ตามการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการจัดการศึกษา ยังดำเนินการไม่แพร่หลาย และการจัดการเรียนการสอนยังไม่สนองตอบความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น เท่าที่ควรจะเป็น ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ไม่ตรงกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมที่แท้จริงท้องถิ่นตนเอง เนื่องจากบุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ครูไม่สามารถนำมาใช้ได้บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น กัทรวดี อุดมมณฑล (2545: 4)

ทั้งนี้ สน วัฒนสิน (2544: 3) ศึกษาพบว่า ปราชญ์ท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมจัดทำหลักสูตรและวางแผนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน ขาดความชำนาญในวิธีการสอน ไม่มีเวลาว่างมาสอนในโรงเรียน นักเรียนไม่ซาบซึ้งในความงามและคุณค่างานศิลปะพื้นบ้าน นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ตั้งใจเรียน เพราะถูกบังคับให้เรียนมากกว่าเลือกเสรี ประกอบกับการศึกษาของ อังกุล สมคะเนย์ (2535: 39) ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติพิศ สิริสูตร (2537: 114) พบว่าโรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับด้านงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและการนิเทศติดตามผล ตลอดจนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภูมิปัญญาชาวบ้าน และการพัฒนาหลักสูตร

2. ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษา โรงเรียนจำเป็นต้องจัดทำและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และให้เป็นความต้องการของโรงเรียน ชุมชนท้องถิ่น และนักเรียนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรแกนกลางยังมีข้อบกพร่องบางประการ เช่น ความไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน ชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ และค่านิยม ทำให้ผู้เรียนไม่สนใจที่จะศึกษาเพราะเป็นเรื่องไกลตัว จึงทำให้ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และชุมชน ซึ่งเป็นความมุ่งหมายในการปฏิรูปการศึกษา มีสาระสำคัญระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545:12-16) ในมาตรา 27 ที่มีสาระสำคัญ สรุปได้ว่า

...ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจน เพื่อการศึกษาต่อ

ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันดีอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ...

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้กำหนดในมาตรา 23 ว่า การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

...ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึง ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลป วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทย
อย่างถูกต้อง

ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

...

ทั้งนี้ มาตรา 28 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ มีสาระสำคัญระบุไว้ว่า

...หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายต้องมีความหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดทำ
ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้
เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพ สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ
ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ
ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม...

มาตรา 29 ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ มีสาระสำคัญระบุไว้ว่า

...ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา
สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม
มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และ
วิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความ
ต้องการ รวมทั้งวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การ
พัฒนาระหว่างชุมชน...

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แสดง
ให้เห็นว่าสถานศึกษา และบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทในเรื่องของหลักสูตรมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ
การจัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและต้องปรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ รวมทั้ง
การประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนั้น ครูอาจารย์ในสถานศึกษา
จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การจัดการศึกษา
สามารถดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 107-108) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาหรือหน่วยงาน และบุคคลในท้องถิ่น จัดให้แก่ผู้เรียนตามสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น

ทั้งนี้ คำว่าท้องถิ่น มีความหมายใน 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง ท้องถิ่น หมายถึง ชุมชนที่สถานศึกษาหรือหน่วยงานนั้นตั้งอยู่อาจเป็นชุมชน ในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด หรือภาคภูมิศาสตร์ และทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นอยู่หรือกำลังเกิดขึ้นในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ที่ตั้ง สภาพภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

ประการที่สอง ท้องถิ่นหมายถึง สถานศึกษาหรือหน่วยงาน องค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในชุมชนนั้นๆ โดยชุมชนทุกระดับสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากความหมายข้างต้น บุญมี เฌรยอด (ม.ป.ป.: 49) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า การพัฒนาหลักสูตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศได้ คือ การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นที่สำคัญคือ ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และอาชีพของแต่ละท้องถิ่น การให้การศึกษที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ช่วยให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นช่วยแก้ไขปัญหาสำคัญของประเทศได้เพราะหลักสูตรจากส่วนกลางไม่ได้ยืดหยุ่นตามสภาพ เป็นการสอนในสิ่งที่ไกลตัว มีโอกาสที่จะศึกษาสิ่งรอบตัวน้อยมาก ไม่เกิดความภาคภูมิใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

ทั้งนี้ โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 109-110) ได้ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ถึงแม้จะมีหลักสูตรแกนกลางแล้ว แต่ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพราะ

1. หลักสูตรแกนกลางกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมไว้อย่างกว้าง เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดสาระความรู้จากสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้

3. ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาชาวบ้านของไทยมีอยู่เป็นจำนวนมาก หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอนได้

นอกจากนี้ วิชัย ประสิทธิ์วิฑูมิเวชช์ (2542: 135) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญ เพราะหลักสูตรแกนกลางหรือ

หลักสูตรแม่บทที่พัฒนาในระดับชาติ มีการกำหนดองค์ประกอบต่างๆของหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมในลักษณะกว้าง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน เนื้อหาสาระ และประสบการณ์บางอย่าง ไม่สามารถประมวลรายละเอียดตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น บางเนื้อหาสาระไม่อาจสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

ทั้งนี้ กรมวิชาการ (2542: 26) ได้สรุปถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า การที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

1. การใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ ย่อมไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงที่เป็นอยู่
2. ทำให้ละเลยต่อมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งอันพึงอนุรักษ์ของท้องถิ่นทำให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีค่าของท้องถิ่น
3. ไม่เป็นการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการผลิต อาชีพ บางท้องถิ่นอาจมีปัญหาแตกต่างกันออกไป เช่น โรคภัยไข้เจ็บ แทนที่การศึกษาจะช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวกลับจะส่งเสริมให้คนไต่บันไดเพื่อการศึกษาต่อที่สูงขึ้น

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความสำคัญและจำเป็นที่ต้องมีการดำเนินการ เพราะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เป็นการนำการพัฒนาสู่ชุมชนที่สนองตอบต่อความต้องการและสภาพของชุมชนและผู้เรียน ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจ ในการพัฒนาตนเอง และสามารถนำเอาภูมิปัญญาองค์ความรู้ และทรัพยากรของท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด

1.1 ประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญเพื่อนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร สำหรับสถานศึกษา

เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการศึกษาและประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมีหลายวิธีการและหลายรูปแบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือถูกต้องเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัย ได้นำข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปประเด็นคำถามในการสอบถามผู้บริหาร ครูผู้สอน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ประชาชนชาวบ้าน นักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 124) ได้กล่าวว่า การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การกำหนดจุดประสงค์ ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น การกำหนดเนื้อหา การกำหนดกิจกรรม การกำหนดเวลาเรียน การกำหนด

เกณฑ์วัดผลและประเมินผล การจัดทำเอกสารหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร การเสนออนุมัติใช้หลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ภาระการประเมินผลหลักสูตร

จากการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่จะนำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 ที่เป็นการต้องการของชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ รัตนะ บัวสนธิ์ (2536: 223) กล่าวว่า วิชาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนสามารถพัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และจากการสนทนากลุ่มสมาชิก ผู้ร่วมสนทนาสามารถช่วยกันกำหนดเนื้อหาที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และวิธีการวัดผลและประเมินผล โดยชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและโรงเรียนต้องการให้โรงเรียนจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพในเรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” (ผ้ามุก) มากที่สุดเป็นอันดับแรก ส่วนภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องอื่นๆ ที่เสนอมานั้นทางท้องถิ่นได้เสนอขอให้ทางโรงเรียนจัดทำหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชุมชนเห็นว่ามีค่าสำคัญทุกหลักสูตรถึงแม้จะไม่มีกระบวนการเรียนการสอนก็ยินดี เพื่อที่จะเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งหลายไว้ในโรงเรียนและไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อังกุล สมคะเนย์ (2535: 49) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการประกอบอาชีพของท้องถิ่น และนำมาใช้ในการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านให้มามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาหลักสูตร

1.2 สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา

ผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดให้มีการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น แต่ยังมีได้มีการดำเนินการสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากทางโรงเรียนยังขาดความรู้ในเชิงลึก ส่วนการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) ถือได้ว่าทางโรงเรียนมีความเห็นชอบ และยินดีเป็นอย่างมาก ในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) เพราะเป็นการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นหลักสูตรแรกของโรงเรียน และเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นหลักสูตรแรกของจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย

ส่วนเรื่องการจัดการเรียนการสอนทางโรงเรียนมีความพร้อมทุกด้าน และทางโรงเรียนได้มอบให้ทางกลุ่มงานวิชาการ โดยมีรองผู้อำนวยการกลุ่มงานวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบในด้านวิชาการ ซึ่งทางกลุ่มงานวิชาการของโรงเรียนได้สนับสนุนในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

เป็นอย่างดีโดยจัดห้องเรียนติดเครื่องปรับอากาศให้นักเรียน 1 ห้อง สำหรับการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับอาชีพ โดยมีคาบเรียนในวันจันทร์และวันพฤหัสบดี เวลา 13.00 - 14.50 น. (คาบที่ 6-7) โดยใช้อาคาร 7 ซึ่งเป็นอาคารเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี เป็นห้องเรียนภาคทฤษฎี มีสภาพเพียงพอต่อจำนวนนักเรียน มีสื่อและอุปกรณ์การเรียนพร้อม ส่วนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ทางโรงเรียนต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์ในชุมชนบ้านดัว โดยครูผู้สอนและนักเรียนต้องเดินทางไปยังหมู่บ้านดัวที่มีอุปกรณ์การทอผ้าทุกชนิด พร้อมสำหรับการเรียนการสอนวิธีปฏิบัติ และมีปราชญ์ชาวบ้านคอยให้ความรู้และแนะนำวิธีการในการปฏิบัติ การทอผ้าเป็นอย่างดี โดยให้ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน คอยดูแลในการให้ความรู้แก่นักเรียน และบุคลากร รวมทั้งครูผู้สอนทุกคนซึ่งผลการศึกษามีลักษณะคล้ายกับการศึกษาของกรมวิชาการ (2539) ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูนำความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียน การสอน โดยดำเนินการดังนี้ 1) แนะนำให้ครูผู้สอน ศึกษาหาความรู้จากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วนำมาใช้ ในการจัดการเรียนการสอน 2) สนับสนุนการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ 3) เชิญวิทยากร ในท้องถิ่น มาร่วมวางแผนกับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับ นิคม ชมพูหลวง (2542: 31)

1.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 22 ได้ระบุไว้ว่า การจัดการ ศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ฉะนั้น ในการจัดการศึกษาคควรระลึกเสมอว่า คนทุกคนเป็นผู้ที่มีสติปัญญาพร้อมที่จะเรียนรู้ถ้าครู จัดเตรียมกิจกรรมให้และพัฒนาได้อย่างอิสระ ให้โอกาสแก่ผู้เรียน ได้ศึกษาได้ค้นพบความรู้ด้วย ตนเอง มีส่วนร่วมในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายที่ดีและที่ตนสนใจ ผู้จัดการศึกษาจึงควรคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การวางแผนออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ และที่สำคัญที่สุดคือเกิดประ โยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2543: 187)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูป การศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เอาชีวิตจริงของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เรียนรู้เพื่อให้เกิดปัญญา ให้รู้จัก ตนเอง รู้จักโลก เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง สนุกสนานในการเรียนรู้ สามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีอิสรภาพ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของความเป็น

มนุษย์ สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข เน้นกระบวนการคิด ปฏิบัติได้จริงสอดคล้องกับความถนัด เอาความจริงเป็นตัวตั้ง เอาวิชาเป็นตัวประกอบ (สุนน อมรวิวัฒน์, 2541: 31)

จากผลการวิจัยคุณลักษณะที่นำเสนอการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ซึ่งอภิปรายสภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา ของสถานศึกษา ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางไม่มีความยืดหยุ่นไม่สนองความต้องการของผู้เรียนตลอดจนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไม่ประสบผลสำเร็จ อันเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น (กรมวิชาการ, 2539ข: 132) ได้เสนอหลักการจัดไว้ดังนี้คือ นักเรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูล สร้างความเข้าใจ คิดวิเคราะห์ ตีความ แปลความ สร้างความหมาย สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปข้อความรู้ นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้ด้วยกัน แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นักเรียนมีบทบาท หรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงานหรือความรู้ที่สรุปได้ นักเรียนนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

ในขณะที่งบประมาณในการจัดการเรียนการสอนทางโรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอต่อการบริหารการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากมีการรวมเขตพื้นที่การศึกษาเข้าด้วยกัน งบประมาณส่วนใหญ่ในการบริหารจัดการเรียนการสอนได้มาจากเงินรายหัวของนักเรียน เนื่องมาจากการจัดสรรงบประมาณ ในรูปแบบของการวางแผนการเงินการควบคุมการเงิน ซึ่งงบประมาณของโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เงินงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ สมศักดิ์ ศรีมาโนชน์ (อ้างใน วิทยา กูว์รัตน์, 2530: 86)

2. บทบาทของครูเป็นผู้รับผิดชอบกระบวนการทางการศึกษา จัดการเรียนรู้ จัดการพัฒนาความคิดเห็นของนักเรียนครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ครูไม่แสดงอำนาจเหนือนักเรียน แต่เป็นผู้แนะนำ กระตุ้นและเป็นตัวเร่งให้นักเรียนสร้างความเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อเนื้อด้วยตัวเอง Dewey (1967: 46) ครูผู้สอนถือได้ว่าเป็นบุคลากรที่จำเป็นสำหรับการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะถ้าหากบุคลากรมีความเข้าใจหลักสูตรอย่างชัดเจนก็จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบผลสำเร็จ เพราะกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้เป็นหัวใจของการพัฒนาหลักสูตร (วิชัย ดิสสระ , 2535: 124) การใช้หลักสูตรจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของครู การเตรียมครูผู้สอนจะต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับความสามารถความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และประสบการณ์

3. หลักการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียน ครูสามารถจัดเตรียม ประสบการณ์เพื่อช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความพร้อมได้ โดยไม่ต้องรอให้นักเรียนพร้อมเองตาม ธรรมชาติ ถ้าการนำเสนอตรงกับเงื่อนไขการรับรู้ของนักเรียน และใช้วิธีการที่เหมาะสมและในการ เรียนรู้ นั่นก็จะเกิดกระบวนการ 3 อย่างพร้อม ๆ กัน Bruner (1960: 42) การได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ ๆ ข้อมูลเหล่านั้นจะได้มาจากสิ่งที่ตนรู้มาก่อนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ลักษณะของการเรียนรู้ เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการของการจัดการกับความรู้ เพื่อให้เหมาะสมกับความรู้ใหม่ การประเมินผล เป็นการตรวจสอบดูว่า วิธีที่จัดการข้อมูลนั้นเหมาะสมกับความรู้หรือไม่ และการ สอนไม่เน้นนักเรียนให้เรียนเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมสำหรับการเรียนรู้ คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างนักเรียนแต่ละคน การงู้อืด สติปัญญา ความสนใจ การถ่ายโยง การ เรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ Dewey จึงได้เสนอทฤษฎีซึ่งได้รับการ ยอมรับโดยทั่วไป คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการสอนนักเรียนไม่ใช่สอนเนื้อหา

แนวคิดด้านการศึกษาของ Dewey ได้เน้นการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ เน้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ครูเป็นเพียงผู้กระตุ้น ส่งเสริม แนะนำให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้จากการปฏิบัติและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้

4. การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทาง โรงเรียน ได้กำหนดของวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรตามนโยบายของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติแต่บางส่วนเรื่องของการปฏิบัติไม่สามารถ ปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเพราะสภาพของท้องถิ่น และสถานศึกษาไม่แน่นอนในเรื่องของ การแบ่งกลุ่มงานของนักเรียนไม่สามารถคิดเป็น ทำเป็น และนำเสนอผลงานไม่ได้ แต่บางกลุ่มที่ นักเรียน เรียนดีสามารถนำเสนอผลงานได้คิดได้ ทำได้ วิเคราะห์ได้ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ได้ทุกกลุ่ม

5. การกำหนดวิธีการสอนและกิจกรรมโรงเรียนได้ให้ครูดำเนินการกำหนดวิธีการสอน และกิจกรรมในแผนการเรียนการสอนของครูให้มีแผนการสอนที่หลากหลายวิธี ได้แก่ การสอนแบบ แบ่งกลุ่มงานกันทำ การสอนแบบร่วมมือ การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง การสอนแบบสภาพจริง การ สอนแบบสถานการณ์จำลอง แต่วิธีการเขียนในแผนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ครูจะเป็นผู้ กำหนดใช้วิธีสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงโดยเขียนวิธีการสอนในแผนการสอนจริงเพียง 1-2 วิธีเท่านั้น เป็นเพราะวิธีการสอนที่ไม่แตกต่างกันไม่สามารถนำมาใช้ในการสอนกับนักเรียนในทุกชั้น เรียนและทุกกลุ่มของนักเรียนได้ กล่าวคือ นักเรียนที่เรียนเก่งสามารถแบ่งกลุ่มในการนำเสนอผลงาน ได้ในห้องเรียนต้นๆ ส่วนห้องเรียนท้ายๆ นักเรียนไม่สามารถนำเสนอผลงานและสรุปผลงานได้

6. การกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลของหลักสูตร ทางโรงเรียนได้ใช้เกณฑ์การวัดและประเมินผลตามการกำหนดของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการวัดผล เป็นกระบวนการในการตรวจสอบคุณลักษณะของตัวบุคคลจากการศึกษาว่า มีปริมาณ และคุณภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ เชิดศักดิ์ โฉวาสินธุ์ (อ้างใน อารีย์ วชิรวราการ, 2542: 7)

ทั้งนี้ตัวนักเรียนเองมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ซึ่งในทางเป็นจริงแล้ว ตัวนักเรียนเองที่มีความรับผิดชอบน้อย สำหรับคุณครูผู้สอนก็ใช้วิธีการสอนแบบเดิมทำให้ตัวนักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียนเท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งวิธีการประเมินผล เป็นกระบวนการต่อจากการวัดผลการศึกษา โดยนำผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่วางไว้ แล้วสรุป โดยการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และคุณธรรม การประเมินผลที่ดีประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ เชิดศักดิ์ โฉวาสินธุ์ (อ้างใน อารีย์ วชิรวราการ, 2542: 9-10) 1) การวัดผล หมายถึง วิธีการในการหาคุณภาพอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยใช้เครื่องมือวัดที่ดีมีคุณภาพ การวัดผลเป็นการตรวจสอบคุณภาพ คุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของผู้เรียนว่า มีความเจริญงอกงาม มีความรู้และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด 2) มาตรฐาน หมายถึง เป้าหมายหรือเกณฑ์ในการพิจารณาสิ่งที่ประเมินชัดเจน มาตรฐานในการประเมินผลการศึกษา คือจุดมุ่งหมายของการศึกษาซึ่งกำหนดไว้ 3) การตัดสินใจ หมายถึง การนำผลที่ได้จากการวัด ไปเปรียบเทียบกับมาตรฐาน เพื่อสรุปอย่างมีเหตุผลและคุณธรรมว่า ผู้เรียนมีคุณภาพอย่างไร

7. ปัญหาที่คาดว่าจะมีพร้อมแนวทางแก้ไข ปัญหาด้านการบริหารจัดการเรื่องของการมอบหมายงาน เนื่องจากมีงานในการบริหารหลายด้าน ผู้บริหารไม่ติดตามผลงานต่างๆ ของสถานศึกษาจึงทำให้ระบบการบริหารงานล่าช้าไม่ทันเหตุการณ์ แนวทางแก้ไขทางผู้บริหารโรงเรียนต้องมอบหมายงานให้ตามสายงาน

ส่วนเรื่องปัญหาของครูผู้สอน เนื่องมาจากครูผู้สอนมีอายุมาก และเป็นครูที่มีความคิดแบบเดิม จึงไม่ค่อยยอมรับวิธีการสอน เทคนิคการสอนแบบใหม่ โดยที่ครูใช้วิธีการสอนแบบยึดครูผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และไม่ยอมทำความเข้าใจกับวิธีการสร้างหลักสูตรรวมถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน แนวทางแก้ไขให้ครูเข้าฝึกอบรมในส่วนของวิธีการสอน และวิธีการในการพัฒนาหลักสูตรของรายวิชาที่ครูทำการสอนอยู่

ประเด็นที่ 2 พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรสถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

ผลการพัฒนาโครงร่างหลักสูตรและการประเมินโครงร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย) ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ วิชัย วงษ์ใหญ่ และสังัด อุทรานันท์ (2538: 316) มีขั้นตอนการพัฒนาหลายขั้นตอน และต้องใช้เวลามาก โดยเฉพาะขั้นตอนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการหาเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ กรมวิชาการ (2540: 103) และสังัด อุทรานันท์ (2532: 254) เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรทั่วไปต้องกระทำอย่างมีขั้นตอนมีกระบวนการที่ถูกต้องตามลำดับถึงจะส่งผลให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยยึดหลักการพัฒนาหลักสูตร โดยกำหนดหน่วยการเรียนรู้ เนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ตามสภาพปัญหาอุปสรรคและความจำเป็นของท้องถิ่นจึงทำให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะในจังหวัดเพชรบูรณ์ และเมื่อผ่านการประเมินความเหมาะสมความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญแล้วพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดกล่าวคือ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดและมีองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องกันทุกประเด็นเนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ ดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของนักพัฒนาหลักสูตร เช่น สังัด อุทรานันท์ (2532: 30) ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539: 25) Taba (1962: 12) Smith Stanley and Shover (1976: 102) และ ชำรง บัวศรี (2542: 152) ผลจากการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อได้นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม แล้วพบว่า ผลการทดสอบก่อนและหลังทำการทดสอบ ทั้ง 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีผลทางการเรียนที่แตกต่างกัน ที่ทำการทดสอบด้วยการหาค่าเฉลี่ย ทุกหน่วยการเรียนรู้และรายวิชา แต่เมื่อนำผลค่าความต่างของคะแนนเฉลี่ยทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมาเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ t-test พบว่า ค่าผลต่างของคะแนนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน ซึ่งวิธีการสอนแบบร่วมมือที่ใช้สอนกับกลุ่มทดลองมีประสิทธิภาพดีกว่าวิธีการสอนแบบปกติที่ใช้สอนกับกลุ่มควบคุม โดยใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมาใช้ในการสอนทั้งสองกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความจำเป็นที่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามขั้นตอนจึงจะทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงและสามารถนำไปใช้กับสถานศึกษาที่มีลักษณะภูมิปัญญาที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้

ประเด็นที่ 3. ประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรจากผลการเรียนรู้ เรื่อง “การทอผ้าฝ้าย” (ผ้ามุก) โดยทำการประเมินการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย ผลการปฏิบัติงานจากเพิ่มสะสมผลงาน การประเมินตามสภาพจริง

การประเมินด้านพุทธิพิสัย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาให้มีสติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษานับความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งความสามารถด้านความรู้ หรือด้านสติปัญญานั้นได้กำหนดเป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กรมวิชาการ (2544 อ้างใน สันตณี คุณชยางกูร, 2549: 21)

ข้อค้นพบจากการวิจัย นักเรียนที่ได้รับวิธีการสอนแบบร่วมมือ(โดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม)จะมีค่าเฉลี่ยด้านพุทธิพิสัยที่สูงกว่านักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ (ที่ใช้การบรรยาย การอภิปราย การคุณภาพประกอบ) เพราะนักเรียนในแต่ละกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นนักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนตามกระบวนการสอนของครูที่แตกต่างกัน จึงทำให้คะแนนพุทธิพิสัยในการเรียนตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) ที่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ การผ่านวัตถุประสงค์ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ด้วยการประเมินความรู้ ความเข้าใจ ตามใบงาน พบว่า ผลการประเมินสามารถผ่านตามจุดประสงค์ทุกหน่วย ร้อยละ 80 เนื่องมาจากเนื้อหาที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเป็นเนื้อหาในท้องถิ่นและได้นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาจึงเป็นที่น่าสนใจของนักเรียนเพราะเป็นหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรแรกที่โรงเรียนได้มีการนำมาพัฒนา (กรมวิชาการ, 2540: 33) หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากความต้องการของตัวแทนครู และชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญของปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น ความพึงพอใจ ความในใจของนักเรียนและครู ความสนใจกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ศึกษาและทำความเข้าใจกับกระบวนการเรียนรู้ในระหว่างเรียนมีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายมีการถาม เพื่อทำความเข้าใจและสามารถแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกับ John Dewey (1967: 46) ที่กล่าวว่า การศึกษาจะต้องส่งเสริมการสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่มีต่อสังคมและส่วนตน

ประเด็นของหน่วยการเรียนรู้ เป็นเนื้อหาสาระที่พัฒนาขึ้นจากสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่นที่ผ่านวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลดังที่ สจัด อุทรานันท์ (2538: 314-316) ที่กล่าวว่า การเลือกเนื้อหาหรือจัดสร้างกระบวนวิชาใหม่ต้องให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น โดแบ่งเนื้อหาให้เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ตามความยากง่ายของลักษณะวิชาที่เรียนที่สอดคล้องกับ สุรพร บำรุง (2544: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ที่วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มพื้นฐานการทำงานอาชีพ และธัญวิษณุ ไตรรัตน์ (2544: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ที่พัฒนาหลักสูตรโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถ บ่งบอกให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้ในการเรียนการสอนนี้ มีเนื้อหาเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน ความรู้ความสามารถที่ได้จากการเรียนรู้ ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาเพิ่มพูนความรู้และทักษะให้มีประสบการณ์มากขึ้นเพื่อที่จะนำความรู้ความสามารถที่ได้พัฒนาแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

นอกจากนั้นกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความหลากหลาย เช่น การบรรยาย การระดมสมอง การอภิปรายเดี่ยว และกลุ่ม การนำเสนอ และใบงาน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติมีการนำวิธีการปฏิบัติมาถ่ายทอดความรู้และตั้งคำถามกันเองในแต่ละกลุ่ม เพื่อค้นหาความถนัดและความสนใจของตนเองสอดคล้องกับ นิคม ชมภูหลวง (2545: 100) กล่าวว่า ท้องถิ่นจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องสภาพและความต้องการอย่างแท้จริง โดยขึ้นอยู่กับกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญนอกจากนี้ สื่อประกอบการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ (Saylor and Alexander, 1974: 7 ; Sowell: 16 ; อ้างใน สจัด อุทรานันท์, 2532: 31) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีขั้นตอนและกระบวนการตามหลักการที่หลากหลาย กว้างขวางครอบคลุมงานหลายมิติ เป็นผลดีที่จะช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

การประเมินด้านจิตพิสัย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ การให้การศึกษานอกจากการมุ่งเน้น ให้ผู้เรียนเกิดความรู้ภาคทฤษฎีและความสามารถในการปฏิบัติแล้ว ควรต้องมุ่งเน้น ให้ผู้ได้รับการพัฒนาอบรมจิตใจด้วย เพื่อให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร กรมวิชาการ (2544 อ้างใน ศันสนีย์ คุณชยางกูร, 2549: 29)

ข้อค้นพบจากการวิจัย นักเรียนที่ได้รับวิธีการสอนแบบร่วมมือ(โดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม)จะมีค่าเฉลี่ยด้านจิตพิสัยที่สูงกว่านักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ (ที่ใช้การบรรยาย การอภิปราย การดูภาพประกอบ) เพราะนักเรียนในแต่ละกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นนักเรียนจึงเกิดความสนใจในการเรียนรู้และอยากเรียนรู้เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ผ่านูก)

ที่เป็นของท้องถิ่นของตนเอง ที่แตกต่างกัน จึงทำให้คะแนนจิตพิสัยในความสนใจในการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันทำให้นักเรียนมีจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างแตกต่างกัน

การประเมินด้านทักษะพิสัย ตามหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เน้นให้มีการส่งเสริมผู้เรียน ได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้เรียนมีความสำคัญสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ มีการฝึกทักษะและกระบวนการการเรียนรู้ต่างๆ ในสาระการเรียนรู้ต่างๆ ที่มุ่งให้ผู้เรียน ได้ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ ตลอดจนมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี จุดเน้นนี้จึงมีผลให้การผลการเรียนด้านปฏิบัติ เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในทุกสาขาการเรียนรู้ ดังนั้นครูควรทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ กรมวิชาการ (2544 อ้างใน ศันตณี คุณชยางกูร, 2549: 38)

ข้อค้นพบจากการวิจัย นักเรียนที่ได้รับวิธีการสอนแบบร่วมมือ(โดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม)จะมีค่าเฉลี่ยด้านทักษะพิสัยที่สูงกว่านักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ(ที่ใช้การบรรยาย การอภิปราย การคุณภาพประกอบ) เพราะนักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนที่ได้รับ การปฏิบัติจริงมีการแบ่งกลุ่มงานกันปฏิบัติ ประกอบกับนักเรียนได้ปฏิบัติจากอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า จึงทำให้นักเรียนอยากทอผ้าด้วยตนเอง ดังนั้นนักเรียนจึงทักษะเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)ที่เป็นของท้องถิ่นของตนเอง ที่แตกต่างกัน จึงทำให้คะแนนทักษะพิสัยในการปฏิบัติตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน สุวิทย์ มูลคำ(2544: 76) กล่าวว่า iva การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นการประเมินความสำเร็จของนักเรียนจากผลงานที่เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุด หรืองานที่แสดงความก้าวหน้าที่นักเรียนสะสม เพื่อเป็นการพัฒนานักเรียน ซึ่งการประเมินเชิงบวก และค้นหาสิ่งที่จะต้องให้ความร่วมมือ นอกจากนี้แฟ้มสะสมงานนักเรียนยังเป็นศูนย์รวมที่แสดงออกถึงศักยภาพ ความก้าวหน้า และกระบวนการ รวมทั้งความรู้สึกถึงความสำเร็จและความภาคภูมิใจ ของนักเรียนที่มีต่อเพื่อนนักเรียน ครู ผู้ปกครองตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นแฟ้มสะสมงานจะเป็นสื่อไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อค้นพบจากการวิจัย นักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (โดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม) กับกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ (ที่ใช้การบรรยาย การอภิปราย การคุณภาพประกอบ) กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแฟ้มสะสมผลงาน สูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ เพราะวิธีการสอนแบบร่วมมือนั้นมีขั้นตอนและวิธีการเรียบเรียงในการจัดเก็บข้อมูลและการจัดภาพประกอบในแฟ้มสะสมผลงานเป็นระบบเรียงตามลำดับขั้นในการ

จัดเก็บจึงทำให้ค่าของคะแนนของนักเรียนที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ

การประเมินตามสภาพจริง สุวิทย์ มูลคำ (2544: 25) กล่าวไว้ว่า การประเมินตามสภาพจริงเป็นการประเมินการกระทำการแสดงออกในหลายๆ ด้านของนักเรียน ตามสภาพจริงทั้งในและนอกห้องเรียนหรือสถานที่อื่นๆ นอกโรงเรียนมีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ สามารถกระทำได้ตลอดเวลาทุกสถานการณ์ มีการใช้ข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายในการประเมิน เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การรายงานตนเองของนักเรียน บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องและการประเมินโดยใช้เพิ่มสะสมผลงาน เป็นต้น

ข้อค้นพบจากการวิจัย จากการนำเสนอผลงานขณะปฏิบัติงาน นักเรียนกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ (โดยมีการแบ่งกลุ่มกันทำงานและทำโครงการเพิ่มเติม) กับกลุ่มที่ใช้การสอนแบบปกติ (ที่ใช้การบรรยาย การอภิปราย การดูภาพประกอบ) พบว่า กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือมีค่าเฉลี่ยของคะแนน สูงกว่า กลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ เป็น เพราะนักเรียนที่ใช้วิธีสอนแบบร่วมมือได้ทำการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังและปฏิบัติทุกขั้นตอนในการทอผ้าจึงทำให้ค่าของคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่ใช้วิธีสอนแบบปกติ ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า หลักการทดลอง การเรียนรู้ในเรื่อง ของ การทอผ้าฝ้าย ที่พัฒนาขึ้นนักเรียนสามารถพัฒนาความรู้ความเข้าใจได้ และเมื่อนักเรียนนำความรู้ที่ ได้จากการเรียนไปทดลองปฏิบัติหรือไปฝึกฝนเพิ่มเติมก็สามารถดำเนินการได้และยังสามารถแนะนำ ความรู้ที่ได้ไปอธิบายวิธีการต่างๆให้บุคคลทั้งนอกและในชุมชนที่สนใจ ฟัง และปฏิบัติตามได้ ดังนั้นในการนำหลักสูตรท้องถิ่น ไปใช้ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในกระบวนการเรียนการสอนทั้งใน และนอก โรงเรียนหรือในท้องถิ่นอื่นที่มีลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คล้ายกัน ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ สำหรับสถานศึกษาและท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตลอดจน นำไปเรียบเรียงเป็นผลการวิจัยหรือเอกสารประกอบการสอนโดยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรออกระเบียบในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญา ท้องถิ่นและหลักสูตรท้องถิ่นเสนอผ่านคณะรัฐมนตรี เพื่อให้บรรลุเป็นหลักสูตรที่สถานศึกษาทุก สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักสูตรท้องถิ่น อย่างน้อย 1 หลักสูตร
2. จังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลควรเข้ามาจัดการในเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นหรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองเพื่อที่จะอนุรักษ์และจัดการดูแลรักษาไว้ให้เป็นมรดกของจังหวัดเองและ ทำการเผยแพร่สู่สังคมตลอดจนจัดการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ท้องถิ่นและภูมิปัญญา ท้องถิ่นของจังหวัด
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ต้องมีการประชุมชี้แจงให้ผู้บริหารสถานศึกษาทุกแห่ง ทราบในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นและหลักสูตรท้องถิ่น ตามนโยบายของ กระทรวงศึกษา คอยติดตาม ให้คำแนะนำและวิธีการแก้ปัญหาต่างในการพัฒนาหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับ สถานศึกษา
4. สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญา ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ทำการพัฒนาอย่าง ต่อเนื่องตลอดไปอย่างน้อยควรพัฒนาหลักสูตร 1 หลักสูตรในทุกสาระการเรียนรู้และคอยดูแล ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรเป็นระยะๆ โรงเรียนควรสนับสนุนให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการ พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างจริงจัง

5. สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือเข้ามาทำการพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจังและต่อเนื่องในหลายๆกิจกรรม เพื่อให้ชุมชนนักเรียนได้เห็นความสำคัญของกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนเพื่อที่จะได้เป็นที่ยอมรับของท้องถิ่นหรือท้องถิ่นให้ความไว้วางใจในการจัดกิจกรรมทั้งหลายเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

6. ทางสถานศึกษาควรมีนโยบายในเรื่องของการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญทั้งหลายที่จะนำมาบันทึกไว้เป็นรูปเล่มเพื่อที่จะเก็บไว้เป็นหลักฐานทางวิชาการและสามารถนำข้อมูลที่บ้านทึกลงมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับท้องถิ่นนำไปใช้ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ท้องถิ่นของตนเอง

7. ผู้บริหารควรจัดการอบรมให้ความรู้กับบุคลากรทางการศึกษาและครูในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ครูเกิดความรู้ ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองและเรื่องราวต่างๆที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรได้รวมถึงวิธีและกระบวนการในการพัฒนา วิธีการที่จะทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

8. ผู้บริหารควรมีการจัดการประชุมกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรทั้งสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจให้เป็นแนวทางเดียวกัน มีความคิดเห็นตรงกันในการที่จะทำให้เกิดกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

9. ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองหรือของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ เพื่อที่จะทำการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน บุคคลทั่วไปหรือสถานศึกษาอื่นๆ ที่มาขอความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรหรือข้อคิดเห็นต่างๆที่ใช้ในการจัดทำหลักสูตร

10. ครูต้องเน้นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักเรียน เพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก ห่วงเห่นในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะเป็นหนทางที่จะทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน ไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่นของตน

11. การจัดการเรียนการสอน ทุกฝ่ายควรช่วยกันดำเนินงานร่วมกันในทุกกระบวนการ มิใช่ปล่อยให้สาระการเรียนรูใดทำการพัฒนาหลักสูตรในสาระการเรียนรู้นั้น แล้วก็ปล่อยให้ครูที่ทำสาระการเรียนรู้นั้นดำเนินการเอง โดยไม่เข้ามาช่วยเหลือ ทั้งที่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นผลประโยชน์ของโรงเรียน

12. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการนิเทศและติดตามผลในการพัฒนาหลักสูตร รับผิดชอบต่อสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสถานศึกษา ควรอำนวยความสะดวกให้แก่สถานศึกษาในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นทันทีทั้งก่อนและหลังการพัฒนาหลักสูตรทั้งปวง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ต้องทำความเข้าใจและศึกษาความต้องการ ความจำเป็น ของโรงเรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น ว่ามีความต้องการ และความจำเป็นที่จะให้สถานศึกษาทำการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องใดบ้าง และเห็นควรที่จะพัฒนาหรือสร้างหลักสูตรเรื่องใดก่อนหรือหลัง เพื่อจัดทำเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปพัฒนาหลักสูตร โดยใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยจัดทำไว้แล้ว เมื่อมีผลความต้องการหรือความจำเป็นอย่างไร แล้วก็สามารถนำผลที่ได้มาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามวัตถุประสงค์และเนื้อหาได้

2. ควรศึกษาเอกสารประกอบการสอนหรือคู่มือในการเรียนการสอน และกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเป็นแผนการเรียนรู้ย่อยๆ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อย่างละเอียด เพื่อที่จะให้ผู้ที่น่าหลักสูตรไปใช้ได้เกิดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมให้แก่ นักเรียน

3. ต้องทำการวางแผนก่อนการพัฒนาหลักสูตร ไม่ว่าจะเป็นหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสิ่งที่ต้องศึกษาคือ 1) จะทำการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ตรวจสอบข้อมูลและสถานที่ที่มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ 3) ทำการกำหนดเขตพื้นที่และประชากร 4) วางแผนในการพัฒนาหลักสูตร โดย กำหนด วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน คู่มือการสอน การวัดผล และประเมินผล

4. วิธีและเทคนิคในการสอน กิจกรรมและวิธีการเรียนการสอนต่างๆที่ใช้ในการเรียนการสอนนั้น น่าจะเป็นปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาทำการสอนทั้งหมด ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุดแก่นักเรียน ส่วนถ้าเป็นการทดลองหรือการวิจัยควรให้ครูที่มีประสบการณ์ในการทอผ้าหรือครูที่ได้รับการฝึกอบรมเรื่องการทอผ้าเข้ามาทำการสอน วัดผลและประเมินผลกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ถ้าเป็นประชาชนที่อยากมีความรู้เรื่องการทอผ้าควรให้ปราชญ์ชาวบ้านทำการสอนโดยตรง

5. ปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามาทำการช่วยสอน ทางสถานศึกษาควรประสานงานในเรื่องสถานที่ในการจัดการเรียนการสอน งบประมาณ การดูแลและบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการเรียนการสอนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

6. การปฏิบัติการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานศึกษาที่ต้องใช้ระยะเวลา งบประมาณในการดำเนินงานสูงมาก ควรคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้หลักสูตร ระยะเวลาในการปฏิบัติ ช่วงเวลาของปราชญ์ชาวบ้านที่เข้ามาทำการช่วยสอน กลุ่มเป้าหมายในการใช้หลักสูตร สิ่ง

ต่างๆเหล่านี้จะส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร ฉะนั้นการที่จะนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ต้องให้ความสำคัญในการวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรอย่างรอบคอบ เพื่อที่จะสามารถจัดการดำเนินงานการใช้เวลา สถานที่ งบประมาณอย่างคุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับกลุ่มประชากรที่เข้ามาทำการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร เพราะท้องถิ่นทั้งหลายใช้ชีวิตอยู่กับการเกษตรมาตลอด หากมีการพัฒนาหลักสูตรด้านการเกษตร ท้องถิ่นก็จะได้รับผลดีจากการพัฒนาหลักสูตรรวมทั้งสถานศึกษาก็ได้รับผลดีเช่นกัน ท้องถิ่นยังสามารถนำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วนำมาใช้กับท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ติดต่อชุมชนและท้องถิ่นยังสามารถอนุรักษ์ภูมิปัญญาทั้งหลายให้อยู่คู่กับท้องถิ่นของตนเองตลอดไป

2. ควรศึกษาปัจจัย อุปสรรคต่างๆในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตร เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นก่อนการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาทำการพัฒนาและสร้างหลักสูตรหรือทำการวิจัย เพื่อที่จะได้ลดปัญหาต่างๆในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

บรรณานุกรม

กรมการฝึกหัดครู. 2535. บทบาทการฝึกหัดครูไทยกับการรับใช้มวลชนในรอบ 100 ปี อันดับที่ 3
สหวิทยาลัยพุทธชินราช. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นติ้ง.

กรมวิชาการ. 2525. แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2532. การสอนความคิดสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2536. สรุปรายงานการประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับการวิจัยการศึกษาครั้งที่ 5 เรื่อง
การนำผลการวิจัยไปใช้ในการวิจัยการศึกษา. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2539ก. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาและ
มัธยมศึกษา. รายงานการวิจัย กองวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2539ข. สรุปผลการสัมมนา เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์.
กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2540. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2540. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน.
ศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

_____. 2544. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 . พิมพ์ครั้งที่ 2
กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

_____. 2545. “วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะและภูมิปัญญาจังหวัด
สงขลา,” ใน หนังสือเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ :
กรมศิลปากร.

กรมการศาสนา. 2540. โครงการเผยแพร่ความรู้เรื่องรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง. กรุงเทพฯ:
ครูสภาลาดพร้าว.

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2543. คู่มือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียน
การสอนการศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

กษมา วรวรรณ ณ อยุธยา. 2539. แนวคิดจากการอภิปรายของผู้ทรงคุณวุฒิในการสรุป
ผลการประชุมสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์ .
กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.

- กระจาย คงแสง. 2529. **ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของครูตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. 2507. **อ้างอิงใน** ช่าง บัวศรี. 2542. **ทฤษฎีหลักสูตร.** กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- _____. 2539. **ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร.** กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- _____. 2545. **ชุดฝึกอบรมการจัดหลักสูตรสถานศึกษา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- _____. 2551. **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กาญจนา วัฒายุ. 2545. **การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ชนพรการพิมพ์.
- กิตติพิศ ศิริสุตร. 2537. **การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี.** กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริยา พรพงศ์พล. 2536. **ผลของกิจกรรมเทคโนโลยีพื้นบ้าน ที่มีต่อการใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และความตระหนักต่อเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหนองบัวบาน วิทยา จังหวัดชัยภูมิ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จำเนียร ศิลปวานิช. 2538. **หลักและวิธีการสอน.** นนทบุรี: เจริญรุ่งเรืองการพิมพ์.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539. **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ: อลีน เพรส.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2529. “บริบทของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ต่อระบบการศึกษา” **การศึกษานแห่งชาติ.** 21(1)2 (ตุลาคม-พฤศจิกายน): 61-76.
- เจือจันทร์ จงสถิตอยู่. 2521. “ถึงเวลาทบทวนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2550 หรือยัง” **การศึกษานแห่งชาติ.** 22(3) (กุมภาพันธ์-มีนาคม): 14-252.
- ฉวีวรรณ แจ่มหมวก. 2545. **กระบวนการคิดสู่ความสำเร็จจากประสบการณ์จริงของครู ภูมิปัญญาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- ฉวีวรรณ กิनावงศ์. 2533. **การศึกษาเด็ก.** กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- ชวลิต ชูกำแหง. 2550. การประเมินผลการเรียนรู้. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- ชวาล แพร์ตันกุล. 2518. เทคนิคการวัดผล: หลักสูตรและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2543. “การปฏิรูปการเรียนรู้: การพัฒนาคนเพื่อสังคมที่สมานฉันท์และ
เอื้ออาทรต่อกัน” ใน ร่วมคิดร่วมเขียนปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพฯ:
บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- ทศนา เขมมณี. 2545. ศาสตร์การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- _____. 2551. ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ สุภมณี. (ม.ป.ป.). หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตร
และการสอน. วิทยาลัยครูธนบุรี.
- ชัชชัย ชัยจิราฉายากุล. 2529. การพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ:
อักษรบัณฑิต.
- ธำรง บัวศรี. 2532. ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา. กรุงเทพฯ: เอราวันการพิมพ์.
- นิคม ชมพูหลง. 2545. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.
มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2538. วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
สวริยาสาสน์.
- บุญมี เฌรยอด. (ม.ป.ป.) หลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกติ ใจกว้าง. 2526. ความคิดเห็นของครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาด้านการศึกษาของนักเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี. กรุงเทพฯ :
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปฐม นิคมานนท์. 2538. การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษา. กรุงเทพฯ :
ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา.
- ปริญญา รอดแก้ว. 2529. การศึกษางานของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดนครศรีธรรมราช ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สงขลา. ปริญญา
นิพนธ์ปริญญาโท. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

- ประเวศ วะสี. 2536. การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน เสรี พงศ์พิศ (บรรณาธิการ).
ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1, หน้า 17-33.
 กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พนม พงษ์ไพบูลย์. 2537. การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลและสังคม. **สารพัฒนาหลักสูตร 117**.
 กรุงเทพฯ: (เมษายน – มิถุนายน): 3-6.
- พรชัย ภาพันธ์. 2546. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา.
วารสารวิชาการ. 6,2 (กุมภาพันธ์): 6-11.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2538. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 4.
 กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันธณี วิหกโต. 2545. การวิจัยติดตามและประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ตามแนว
 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนาร่อง. **วารสารวิชาการ. กรุงเทพฯ: 5,2**
 (ธันวาคม): 12-19.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** 2542. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาแห่งชาติ.
- ภิญโญ สาธร. 2523. การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศ.การพิมพ์.
 _____ . 2526. หลักการบริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- มณฑิชา ชนะสิทธิ์. 2539. การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ
 โรงเรียนประถมศึกษาในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น สังกัด
 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี จุฬาวัดฒนกุล. 2543. นโยบายการผลิตและพัฒนาครู. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูป
 วิชาชีพครู.
- มานิต จิตเกษม. 2527. การเรียนการสอน รวมบทความสร้างเสริมสมรรถภาพการสอนระดับ
 ประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์วิทยาลัยครู,
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- เยาวพา เดชะคุปต์. 2544. การพัฒนาหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. เอกสาร ใน การ
 อบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็ก ณ หอประชุมใหญ่
 ระหว่างวันที่ 25-27 ตุลาคม 2544, สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา.

- รัชนีวัลย์ จุลบาท. 2539. การศึกษาการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ของสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธ์. 2535. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- _____. 2537. แนวทางการค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2524. หลักการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทวีกิจการพิมพ์.
- วราภรณ์ สุภาลัย. 2535. หลักสูตรและหลักการสอน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วันทนี ชูศิลป์. 2525. ทศนคติของครูในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัยที่มีต่อหลักสูตรชั้นประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. พิษณุโลก: คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูพิษณุโลกสงคราม.
- วัลลภา ถนอมวงศ์. 2528. ผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ชั้นพื้นฐานในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- วิจิตร ไชยศิลป์. 2546. การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ตามหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา คูวิวัฒน์. 2530. การศึกษาปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารโรงเรียนคาทอลิก อัครสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย ดิสสระ. 2535. การพัฒนาหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2535. การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิจิต นันทสุวรรณ. 2528. ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานพัฒนา. สังคมพัฒนา. ฉบับที่ 8 เอกสารการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง สุพรรณบุรีประวัติศาสตร์ศิลปะและวัฒนธรรม สุพรรณบุรี.
- วิชา ทรวงแสง. 2534. “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ”วารสารวิชาการ. 3 (มีนาคม): 73-79.

- วินัย กงพ่วง. 2530. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกาปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษา กับ ผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา
2529. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- วิรัตน์ บัวขาว. 2535. การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นจัดอย่างไร. วารสารพัฒนา
หลักสูตร 110. (เมษายน-พฤษภาคม): 65-67.
- วิวัฒน์ชัย อัดถากร. 2531. “นิกส์: หนทางไปสู่ ไทหรือทาส”. ทางเลือกพัฒนา. 6(2)
(พฤษภาคม-สิงหาคม): 1-18.
- วิเชียร อ่อนประเสริฐ. การศึกษาปัญหาการบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ
ชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษา จังหวัด
สงขลา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. สงขลา: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- วินัส ม่านมุงศิลป์. 2542. สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ มาตรา 79 (4). กรุงเทพฯ: รัฐสภา.
- วีรณัฐ ปิณฑวัฒน์. 2543. อนาคตหลักสูตรท้องถิ่นจะไปทางไหน ?. สานปฏิรูป (27 มิถุนายน
2543): หน้า 16.
- วีระ แก้วแหวน. 2524. พฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาหลังการใช้หลักสูตร
ประถมศึกษา 2521 ในเขตการศึกษา 6. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วุฒิชัย มูลศิลป์. 2529. การปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ศันสนีย์ คุณชยางกูร. 2549. การวัดผลและประเมินผลตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. เชียงใหม่: คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สุลีมาศ บุญศรี. 2534. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : กรณีศึกษา โรงเรียน
จอมราช อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สงบ ลักษณะ. 2536. การวิจัยเชิงพัฒนาระดับโรงเรียน. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- สัจด์ อุทรานันท์. 2532. พื้นฐานหลักการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สมหมาย สว่างวัฒนารักษ์. 2546. การศึกษาการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาควิชาบริหารการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สวัสดิ์ จงกล. 2528. เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ. หน่วยที่ 1 และ 2 ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัทประชาชน จำกัด.
- สมพงษ์ จิตระดับ. 2527. กิจกรรมการเรียนการสอน. ประชากรศึกษา. 35 (ตุลาคม): 20-21.
- ศักดิ์กระ อารมณฺ์เขิน. 2536. การจัดหลักสูตรรายวิชาคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สัจญญา สัจญญาวิวัฒน์. 2532. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์. อ้างถึงใน กิตติพิศ ศิริสูตร. 2537. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตาม หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนร่วม พัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันต์ ชรรณบำรุง. 2527. หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- สันศักดิ์ อินทริกานนท์. 2523. ศึกษาปัญหาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ใน ระดับ ประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สามารถ จันทร์สุรย์. 2533. ภูมิปัญญาชาวบ้านรากฐานในการพัฒนาบ้านเมือง วัฒนธรรมไทย. ปีที่ 29 ; กุมภาพันธ์-พฤษภาคม.
- _____. 2534. “ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร,” ใน การสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิ ปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. 2536. ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา. สาขาวิชา บัณฑิต. 2514. แนวคิดบางประการทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิปปนนท์ เกตุทัต. 2536. ความรู้-สู่ออนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2540. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุนิสา กาญจนนิคม. 2539. การจัดหลักสูตรคอมพิวเตอร์พื้นฐานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพิชญา ธีระกุล, กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ และวิจิตร (ธีระกุล) วรุฒบางกูร. 2524. การนิเทศ การศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิทย์วิทยากร.
- สุพิน บุญชูวงศ์. 2535. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์.

- สุมน อมรวิวัฒน์. 2520. ปัญหาการศึกษาไทยปัจจุบันและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2532. เอกสารประกอบการสอนวิชา 413, 783 สัมมนาการประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตร คุณานุกร. 2523. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สุรางค์ สากร. 2537. พฤติกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- สุดี พรหม สาขาณ.สกลนคร. 2525. หลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุวิทย์ มูลคำ. 2544. เพิ่มสะสมงาน PORTFOLIO. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : บริษัท ดวงกลมสมัย จำกัด.
- เสน่ห์ จามริก. 2526. การเมืองกับการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร.
- _____. 2532. แนวทางพัฒนาการศึกษาไทย : บทวิเคราะห์เบื้องต้น. การศึกษาแห่งชาติ. 24(1) (ตุลาคม-พฤศจิกายน): 20-32.
- เสรี พงศ์พิศ. 2529. กิ่งสู่รากเหง้า. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ.
- _____. 2534. “การพัฒนาหมู่บ้านกรณีศึกษา: พ่อใหญ่ฝ่าย สร้อยสระกลาง กับความหวังใหม่ของบ้านสระคูณ,” ใน การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534. คู่มือการปฏิบัติงานหัวหน้าฝ่ายพัฒนางานบุคคล. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
- _____. 2537. คู่มือประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. 2541. การประกันคุณภาพการศึกษา เล่มที่ 1 แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพฯ : ครูสภาลาดพร้าว.
- _____. (ม.ป.ท.). ศูนย์วิชาการและปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. ม.ป.ท.
- สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์. 2544. หน่วยศึกษานิเทศก์. แนวโน้มการดำเนินงานโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) จังหวัดเพชรบูรณ์ ในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544). เพชรบูรณ์ : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเพชรบูรณ์

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2535. แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535.
กรุงเทพฯ: ฟีนี พับบลิชซิ่ง.
- _____. 2540. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544). กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- _____. 2542. สำนักนายกรัฐมนตรี. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.
กรุงเทพฯ: พรึทหวานกราฟฟิค.
- _____. 2545. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549). กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547. สรุปรายงานผลการสำรวจสภาพการ
ดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ช่วงปี พ.ศ. 2545 – 2546.
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- องอาจ นัยพัฒน์. 2548. วิทยุวิทยการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อนันต์ ศรีโสภณ. 2525. การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนา.
- อมรา เขียวรักษา. 2548. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เรื่องการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพ
จริง โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับครูวิทยาศาสตร์ประถมศึกษา. กรุงเทพฯ:
วิทยานิพนธ์ปริญญาเอก, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรุณพร สร้อยสน. 2530. การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูเกี่ยวกับบทบาท
หน้าที่ของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม.มหาสารคาม: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อังกูล สมคะเนย์. 2535. สภาพปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรใน
โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. 2540. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเคียนส โตร์.

- อารีย์ วชิรวารการ .2542. การวัดและการประเมินผลการเรียน. โครงการตำราวิชาการราชภัฏเฉลิมพระเกียรติเนื่องวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 6 รอบ. ธนบุรี: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- อุดม ปานฮวด.2546. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้ามัดหมี่. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษณีย์ โพธิ์สุข. 2543. แผนกที่ผู้การพัฒนาอัจฉริยภาพเด็ก. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี- ฤกษ์ดีวงศ์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2531. สามทศวรรษของการพัฒนาการศึกษาไทย ความสำเร็จ- ความล้มเหลว- และภารกิจหอคิลปะวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. 2532. “การสืบทอดและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมสมัยใหม่” ใน สู่โฉมหน้าใหม่ของวัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริตติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- Adams, Harold P. and Dickey, Frank G. 1966. **Basic Principles of Supervision**. New Delhi: Eurasia Publishing House.
- Beauchamp, George A. 1984. **Curriculum Theory**. 4th ed. Boston: Peacock Publisher.
- Ben-Peretz, Miriam. 1992. “Curriculum Development, ” **Encyclopedia of Educational Research**. 6th ed. 1: 256-260. Akin. Marrin. C. (ed).New York: Macmillan. Publishing Company.
- Bevis, E.O. 1982. **Curriculum Building in Nursing: A Process**. 3rd ed. Lovis: C.V. Mosby.
- Bloom, Benjamin S. 1956. ed. **Taxonomy of Education Objective, Handbook I: Cognitive Domain**. New York: David McKay.
- Bruner, Jerome S. 1960. **The Process of Education**. New York: Vintage Books.
- Casey, Anne. 1991. “Using a Nursing Model in Curriculum Planning,” in **Curriculum Planning in Nursing Education**. Stella Pendleton and Alan Myles (eds). London: Edward Arnold.
- Daling Hammond and Ancess. 1996. Authentic assessment and school development performance-based assessment. **Performance-based student assessment challenges and possibilities Ninety-fifty yearbook of the national society for the study of education**. p: 53-83. J.B. Boron, D.P. Wolf (eds.) Chicago: The University of Chicago.
- Dewey, J. 1976. **The world and the individual**. The Middle Works of John Dewey. Edited by Jo Ann Boydston. Volume I. Carbondale & Edwardsville: Southern Illinois University, P: 241-256.

- Diekelmann, N. 1988. "Curriculum Revolution: A Theoretical and Philosophical. Mandate for Change," In **Curriculum Revolution: Mandate for Change**. New York: National League for Nursing.
- Edward L. Thorndike. 1874–1949. "The Man and His Career, A Psychology for Educators, Education as Specific Habit Formation" [Online]. Available <http://education.stateuniversity.com/pages/2509/Thorndike-Edward-L-1874-1949.html> (October, 22 2008).
- Gardner, Howard. 1983. **Art mind & brain**. New York: Basic Book.
- Good, Carter V. 1973. **Dictionary of Education**. Third edition. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Kneller. 1964. อ้างอิงใน วรวิทย์ วสันทรากร. 2544. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาการศึกษา.
- Lashley and Wittstedt . 1993. "Writing Across the Curriculum," **Journal of Nursing Education**. 32(9): 422-424.
- Neisser, U. 1967. **Cognitive Psychology**. New York: Appleton-Century-Crofts.
- Oliva, Peter F. 1992. **Developing the Curriculum**. 3rd ed. United State: Haper Collins.
- Pascarella, E. and Terrenzini, P. 1991. **How College. Affects Studens**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pendelton, S. and Myles, A. 1991. **Curriculum Planning in Nursing Education**. London : Edward Arnold.
- Saylor, Galen J. 1981. **Curriculum Planning for Better Teacher and Learner**. 4th ed. New York : Holt Rinehart and Winston.
- Saylor, J. Galen and Alexander M. William 1974. **Planning Curriculum for Schools**. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Smith, Bannie O., William O. Stanley and J. Harlan Shores. 1957. **Fundamentals of Curriculum Development**. New York: Henry, Holt.
- Stumpf (1994) and Dewey (1963) อ้างอิงใน ทิศนา ขัมมณี. 2545. ศาสตร์การสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Taba, Hilda. 1974. **Curriculum Development: Theory and Practice**. 4th/ed. New York: Harcourt, Braee And World Nic.

Tyler, Ralph W. 1974. **Basic Principles of Curriculum and Instruction**. Chicago: University
Of Chicago Press.

Vandyke L.A. 1964. **The High School Curriculum**. New York: The Rowald Press Company

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หลักสูตรและคู่มือประกอบการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่น : สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

รายวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ

การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

คำนำ

หลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา การทอผ้าฝ้าย ฉบับนี้ทำการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาบริหารศาสตร์(การศึกษาเพื่อบริหารทรัพยากรมนุษย์) วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญมาจัดทำเป็นหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนของสถานศึกษา โดยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง เกิดความรัก ความหวงแหน ในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน สืบสานและอนุรักษ์เป็นมรดกของท้องถิ่นตลอดไป

บุญช่วย สุทธิรักษ์

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	276
สารบัญ	277
หลักการและเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตร	279
แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	280
วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	280
โครงสร้างของหลักสูตร	280
หลักสูตรคำอธิบายรายวิชา	283
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัติฝ้าย(ฝ้ายมุก)	301
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	303
การวัดผลประเมินผล	307
ภาพประกอบการปลูกฝ้าย	311
ใบความรู้ ใบงาน	313
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การทำเส้นด้ายไทยโบราณ	328
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	329
การวัดผลประเมินผล	341
ภาพประกอบการทำเส้นด้าย	343
ใบความรู้ ใบงาน	345
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การย้อมสีด้ายจากธรรมชาติ	355
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	356
การวัดผลประเมินผล	363
ภาพประกอบการย้อมสีจากธรรมชาติ	367
ใบความรู้ ใบงาน	368
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 อุปกรณ์การทอฝ้ายจากธรรมชาติ	382
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	383
การวัดผลประเมินผล	386
ภาพประกอบใบความรู้ ใบงาน	390

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเตรียมตัวก่อนการทอผ้าฝ้าย	399
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	400
การวัดผลประเมินผล	405
ภาพประกอบใบความรู้ ใบงาน	409
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ	415
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	416
การวัดผลประเมินผล	419
ภาพประกอบใบความรู้ ใบงาน	423
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การเก็บรักษาผ้าฝ้ายที่ถูกต้องวิธี	426
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	427
การวัดผลประเมินผล	429
ภาพประกอบการดูแลรักษาผ้าฝ้าย	434
ใบความรู้ใบงาน	435

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

หลักการและเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็น โครงร่างกำหนดกรอบแนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อที่ดำเนินชีวิตรวมทั้งเป็นแนวทางในการให้การศึกษา ให้วิชาความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การปลูกฝังเจตคติและค่านิยม การสร้างความเจริญเติบโต ความสมบูรณ์ของร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนด ฉะนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายจำเป็นต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรให้ชัดเจนถูกต้อง เพื่อสามารถนำความรู้เรื่องเหล่านี้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรถือเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษา เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้ การจัดการศึกษาที่ดีควรมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพชีวิตและสังคมของผู้เรียน หลักสูตรจึงจำเป็นต้องปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความเหมาะสม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมอยู่เสมอ การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภท เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นการวางแผนการประเมินผลให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียนว่า บรรลุตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรจริงหรือไม่ เพื่อผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบจะได้รู้และคิดเพื่อแก้ไขปรับปรุงต่อไป ดังนั้นหลักสูตรที่ดีและเหมาะสมจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองของประเทศ

หลักการนำหลักสูตร ไปใช้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยบุคคลหลายฝ่ายที่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องได้ร่วมมือในการวางแผน การกำหนดขั้นตอนที่ชัดเจน มีการมอบหมายหน้าที่ในการดำเนินงานและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปใช้ปรับปรุง พัฒนาได้อย่างทันที่ทันทั่วเพื่อส่งผลให้การใช้หลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีปัญหาเกิดขึ้นน้อยที่สุด ซึ่งจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

แม้การศึกษาของประเทศจะขยายตัวมากขึ้นเพียงใดก็ตาม เรายังพบว่า การเรียนรู้ของเด็กยังไม่เกิดการพัฒนาเท่าที่ควร การเรียนรู้จากหลักสูตรมากเกินไป ก็เป็นสาเหตุทำให้เด็กขาดความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง โดยเฉพาะในส่วนที่จะนำมาแก้ไขปัญหาคงตนเองได้ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2543) ถึงเวลาแล้วที่กระทรวงศึกษาธิการและนักการศึกษาทั้งหลายที่จะต้องคำนึงถึงการจัดการศึกษาให้แก่ท้องถิ่น ให้คนในท้องถิ่นได้มีโอกาสเติมเต็มการเรียนรู้ในเรื่องของท้องถิ่นของตนเองด้วยการเรียนจากหลักสูตรท้องถิ่น(กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2543: 63-67)

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรคือ

1. เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง โดยพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
2. เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันและสามารถประกอบอาชีพได้ในอนาคต

โครงสร้างของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นแบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1. การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัตฝ้าย	จำนวน 10 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2. การทำเส้นด้ายไทยโบราณ	จำนวน 10 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3. การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ	จำนวน 12 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4. การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย	จำนวน 2 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5. การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย	จำนวน 20 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6. การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ	จำนวน 20 ชั่วโมง
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	จำนวน 2 ชั่วโมง

หลักสูตรคำอธิบายรายวิชา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ

หลักสูตรท้องถิ่น : สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม
สาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี
โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2551

กำหนดขอบข่าย

เนื้อหา / สารการเรียนรู้เพิ่มเติม

ชื่อรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก)

ขอบข่ายเนื้อหา / สารการเรียนรู้เพิ่มเติม

1. การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัตฝ้าย(ฝ้ายมุก)
2. การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การดัดฝ้าย การเจียนฝ้ายให้เป็นเส้นใย
3. การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
4. การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย
5. การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การด้นเครื่องด้ายขึ้น การด้นด้ายเครือ การต่อเครือเข้ากับฟืมเพื่อเตรียมทอเป็นผืน
6. การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ
7. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

การกำหนด
สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)
1. มีความรู้และทักษะในอาชีพสุจริตที่สนใจ และทำงานอย่างมีคุณภาพ	1. มีความรู้และทักษะในงานอาชีพสุจริต ที่สนใจและทำงานอย่างมีคุณภาพ
3. รู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ประกอบอาชีพ สุจริต	2. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ประกอบอาชีพ สุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)	สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)
1. เข้าใจความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และระดับของเทคโนโลยี	3. ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และระดับของเทคโนโลยี
2. เข้าใจกระบวนการเทคโนโลยีในการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการเพื่อการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น	4. กระบวนการเทคโนโลยีในการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการเพื่อการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น
3. เข้าใจออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์หรือวิธีการทดสอบ ปรับปรุง แก้ไข ประเมินผล และเสนอ แนวคิดกระบวนการและผลงาน คุ่มค่า ถูกวิธี และปลอดภัย ยอมรับความคิดเห็นและผลงานของผู้อื่น	5. การออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์หรือวิธีการทดสอบ ปรับปรุง แก้ไข ประเมินผล และเสนอ แนวคิดกระบวนการและผลงาน คุ่มค่า ถูกวิธี และปลอดภัย ยอมรับความคิดเห็นและผลงานของผู้อื่น
	เพิ่มเติม 6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ

กำหนด
สาระการเรียนรู้รายปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)	สาระการเรียนรู้รายปี ชั้น ม. 3
มาตรฐาน ง 2.1 1. มีความรู้และทักษะในอาชีพสุจริตที่สนใจ และทำงานอย่างมีคุณภาพ	1. มีความรู้และทักษะในงานอาชีพสุจริตที่ สนใจและทำงานอย่างมีคุณภาพ
3. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ประกอบอาชีพ สุจริต	2. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ประกอบอาชีพ สุจริต
มาตรฐาน ง 3.1 1. ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และ ระดับของเทคโนโลยี	3. ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และ ระดับของเทคโนโลยี
2. กระบวนการเทคโนโลยีในการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการเพื่อการแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการในการดำรงชีวิตที่ดี ขึ้น	4. กระบวนการเทคโนโลยีในการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการเพื่อการแก้ปัญหา หรือสนองความต้องการในการดำรงชีวิตที่ดี ขึ้น
3. การออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์หรือ วิธีการทดสอบ ปรับปรุง แก้ไข ประเมินผล และเสนอ แนวคิดกระบวนการและผลงาน คุ้มค่า ถูกวิธี และปลอดภัย ขอมรับความ คิดเห็นและผลงานของผู้อื่น	5. การออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์หรือ วิธีการทดสอบ ปรับปรุง แก้ไข ประเมินผล และเสนอ แนวคิดกระบวนการและผลงาน คุ้มค่า ถูกวิธี และปลอดภัย ขอมรับความ คิดเห็นและผลงานของผู้อื่น

สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)	สาระการเรียนรู้รายปี ชั้น ม. 3
<p style="text-align: center;">เพิ่มเติม</p> <p>6. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก</p>	<p>6. การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัติน้าฝ้าย(ฝ้ายมุก)</p> <p>7. การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การดัดฝ้ายการเส้นฝ้ายให้เป็นเส้นใย</p> <p>8. การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ</p> <p>9. การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย</p> <p>10. การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้ายการค้นเครื่องด้ายขึ้น การคืนด้านเครือ การต่อเครือเข้ากับฟืมเพื่อเตรียมทอเป็นผืน</p> <p>11. การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ</p> <p>12. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย</p>

กำหนด
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)	สาระการเรียนรู้รายปี (ม. 1 – 3)	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
		ชั้น ม. 3
มาตรฐาน ง 2.1 1. มีความรู้และทักษะใน อาชีพสุจริตที่สนใจและ ทำงานอย่างมีคุณภาพ	1.การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ความรู้เกี่ยวกับประวัติฝ้ายฝ้าย (ฝ้ายมุก) การปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บ ฝ้าย	1. มีความรู้เกี่ยวกับการปลูก ฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย
3. รู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ประกอบอาชีพสุจริต	2. การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การทำเส้นด้ายจากฝ้าย การคัด ฝ้าย การเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย	2. รู้จักและปฏิบัติการทำ เส้นด้ายจากฝ้าย เบื้องต้น
มาตรฐาน ง 3.1 1. เข้าใจ ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์ และ ระดับของเทคโนโลยี	3. การย้อมสีเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบใน ท้องถิ่น	3. วิเคราะห์ ความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการ ย้อมสีเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบใน ท้องถิ่นเบื้องต้น

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น (ม. 1 – 3)	สาระการเรียนรู้รายปี (ม. 1 – 3)	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ชั้น ม. 3
2. เข้าใจกระบวนการเทคโนโลยีในการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการเพื่อการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น	4. การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย	4. วิเคราะห์การใช้และปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนทอผ้าฝ้ายเบื้องต้น
	5. การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การคันเครื่องด้ายยืน การคืนด้ายเครือ การต่อเครือเข้ากับพืมเพื่อเตรียมทอเป็นผืน	5. วิเคราะห์และปฏิบัติกระบวนการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายเบื้องต้น
3. ออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์หรือวิธีการทดสอบปรับปรุง แก้ไข ประเมินผลและเสนอ แนวคิดกระบวนการและผลงานคุณภาพวิธี และปลอดภัย ยอมรับความคิดเห็นและผลงานของผู้อื่น	6. การทอผ้าฝ้ายที่น่าสนใจ	6. ปฏิบัติการทอผ้าฝ้ายเบื้องต้น
	7. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	7. ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายเบื้องต้น

หลักสูตรคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

ชื่อรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการงานอาชีพ(การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี จำนวน 2 หน่วยกิต

.....

การปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย การทำเส้นด้ายจากฝ้าย ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และการข้อมสืเส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น การใช้และกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย กระบวนการเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย ออกแบบและทอผ้าฝ้าย การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

รายวิชานี้ มีผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี สาระการเรียนรู้รายปี มีผลการเรียนรู้ที่คาดหวังดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับประวัติผ้าฝ้าย(ฝ้ายมุก) การปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย
2. รู้จักและปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย การทอผ้าฝ้าย การเจียรฝ้ายให้เป็นเส้นใย
3. วิเคราะห์ ความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการข้อมสืเส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น
4. วิเคราะห์การใช้และปฏิบัติการกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนทอ ผ้าฝ้าย
5. วิเคราะห์และปฏิบัติการกระบวนการเตรียมด้ายก่อนทอ ผ้าฝ้าย การคืนเครื่องด้ายขึ้น การคืนด้ายเครื่อง การต่อเครื่องเข้ากับฟืมเพื่อเตรียมทอเป็นผืน
6. ปฏิบัติการทอผ้าฝ้าย
7. ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่าง
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังราย ปี กับ สาระการเรียนรู้ราย ปี
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
รายวิชา : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก)
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2551
จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี จำนวน 2 หน่วยกิต

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี (ม. 3)	สาระการเรียนรู้รายปี (ม. 3)
1. มีความรู้เกี่ยวกับประวัติผ้าฝ้าย(ฝ้ายมุก) การปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย	1. การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ความรู้เกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย
2. รู้จักและปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย	2. การทำเส้นด้ายไทยโบราณ การทำ เส้นด้ายจากฝ้าย การดัดฝ้าย การเงินฝ้ายให้ เป็นเส้นใย
3. วิเคราะห์ ความหมาย ความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น	3. การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้ วัตถุดิบในท้องถิ่น
4. วิเคราะห์ การใช้และปฏิบัติ กระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนทอ ผ้า ฝ้าย	4. การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย
5. วิเคราะห์กระบวนการเตรียมด้ายก่อน ทอ ผ้าฝ้าย	5. การเตรียมด้ายก่อนการทอผ้าฝ้าย การดัด เครือด้ายขึ้น การดัดด้ายเครือ การต่อเครือ เข้ากับฟืมเพื่อเตรียมทอเป็นผืน
6. ออกแบบและทอผ้าฝ้าย	6. การทอผ้าฝ้ายที่น่าสนใจ
7. ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย	7. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

การกำหนด
 สาระการเรียนรู้รายปี สาระการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม
 จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และจุดประสงค์นำทาง ที่สอดคล้องกับ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ผ้ามุก)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2551

จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี จำนวน 2 หน่วยกิต

หน่วย การ เรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังราย ปี	สาระการเรียนรู้รายปีและ สาระการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และ จุดประสงค์นำทาง	การวัดผลประเมินผล
1	การปลูกฝ้ายให้ได้ ผลผลิตสูง ประวัติน้า ฝ้าย(ผ้ามุก)	1. มีความรู้เกี่ยวกับการ ปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บ ฝ้าย	1. ความรู้เกี่ยวกับการปลูก ฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย 1. การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย 2. การเตรียมดิน 3. การปลูกฝ้าย 4. การดูแลรักษาต้นฝ้าย 5. การเก็บฝ้าย	1. เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การ เก็บฝ้าย 1. อธิบายการคัดเลือกพันธุ์ฝ้ายได้ 2. สรุปการเตรียมดินปลูกฝ้ายได้ 3. อธิบายวิธีการปลูกฝ้ายได้ 4. สรุปการดูแลรักษาต้นฝ้ายได้ 5. อธิบายวิธีการเก็บฝ้ายได้	1. ทดสอบก่อนและหลัง เรียน หน่วยการเรียนรู้ : “การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิต สูง” และตรวจผลการทดสอบ 2. สังเกตพฤติกรรม รายบุคคล 3. ตรวจใบงาน

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการ เรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี	สาระการเรียนรู้รายปี และ สาระการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และ จุดประสงค์นำทาง	การวัดผลประเมินผล
2	การทำ เส้นด้ายไทย โบราณ	2. รู้จักและปฏิบัติการทำ เส้นด้ายจากฝ้าย	2. การทำเส้นด้ายจากฝ้าย 1. การทำฝ้ายให้สะอาด 2. การหีบฝ้าย 3. การคิดฝ้าย 4. การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็น เส้นด้าย 5. การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย หรือการเข็นฝ้าย 6. การนำเส้นด้ายออกจาก หลา	2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักและปฏิบัติการ ทำเส้นด้ายจากฝ้าย 1. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายให้ สะอาดได้เบื้องต้น 2. อธิบายและปฏิบัติการคิดฝ้ายได้ 3. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายก่อน ปั่นเป็นเส้นด้ายเบื้องต้น 4. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายก่อน ปั่นเป็นเส้นด้ายเบื้องต้น 5. อธิบายและปฏิบัติการปั่นฝ้ายเป็น เส้นด้ายได้เบื้องต้น 6. อธิบายและปฏิบัติการนำเส้นด้าย ออกจากหลาได้เบื้องต้น	1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “การทำ เส้นด้ายไทยโบราณ” และตรวจผลการทดสอบ 2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล 3. สังเกตพฤติกรรมนักเรียน รายกลุ่ม 4. ตรวจใบงาน 5. ตรวจผลงาน

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังราย ปี	สาระการเรียนรู้รายปี และ สาระการเรียนรู้ย่อย เพิ่มเติม	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และ จุดประสงค์นำทาง	การวัดผลประเมินผล
3	การข้อมสืเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติ	3. วิเคราะห์ ความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการ ข้อมสืเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบ ในห้องถัก	3. การข้อมสืเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติโดยใช้วัตถุดิบ ในห้องถัก 1. ความสำคัญของการ ข้อมสืเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติ 2. ประโยชน์ของการข้อม สืเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ 3. การข้อมจากต้น มะพร้าว 4. การข้อมจากลูกหมาก 5. การข้อมจากเปลือก เพกา 6. การข้อมจากต้นประดู่ 7. การข้อมจากแก่นต้น ขนุน	3. เพื่อให้นักเรียนเห็น ความสำคัญ ประโยชน์ และปฏิบัติการข้อมสื เส้นด้ายจากสีธรรมชาติ โดยใช้วัตถุดิบในห้องถัก 1. วิเคราะห์ความสำคัญ ของการข้อมสืเส้นด้ายจาก สีธรรมชาติได้ 2. จำแนกประโยชน์ของ การข้อม สืเส้นด้าย จากสีธรรมชาติได้ 3. ปฏิบัติการข้อมจากต้น มะพร้าวได้ 4. ปฏิบัติการข้อมจาก ลูกหมากได้ 5. ปฏิบัติการข้อมจาก เปลือกเพกาได้	1. ทดสอบก่อนและ หลังเรียน หน่วยการ เรียน : และตรวจผล การทดสอบ 2. สังเกตพฤติกรรม รายบุคคล 3. สังเกตพฤติกรรม นักเรียนรายกลุ่ม 4. ตรวจใบงาน 5. ตรวจผลงาน

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังราย ปี	สาระการเรียนรู้รายปี และ สาระการเรียนรู้ย่อย เพิ่มเติม	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และ จุดประสงค์นำทาง	การวัดผลประเมินผล
4	การเตรียมอุปกรณ์ก่อนการ ทอผ้าฝ้าย	4. วิเคราะห์การใช้และ ปฏิบัติกระบวนการเตรียม อุปกรณ์ก่อนทอผ้าฝ้าย	4. อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย จากภูมิปัญญาชาวบ้าน 1. อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย 2. การใช้อุปกรณ์การทอ ผ้าฝ้าย	4. เพื่อให้นักเรียน จัดเตรียมอุปกรณ์การทอผ้า ฝ้าย 1. อธิบายอุปกรณ์การทอ ผ้าฝ้ายได้ 2. ทดลองใช้อุปกรณ์การ ทอผ้าฝ้ายได้	1. ทดสอบก่อนและ หลังเรียน หน่วยการ เรียน : “อุปกรณ์การ ทอผ้าฝ้ายจากภูมิ ปัญญาชาวบ้าน” และ ตรวจผลการทดสอบ
5	การเตรียมด้ายก่อนทอผ้า ฝ้าย	5. วิเคราะห์การใช้และ ปฏิบัติกระบวนการเตรียม อุปกรณ์ก่อนทอผ้าฝ้าย	5. การเตรียมด้ายทอผ้าฝ้าย 1. การคันฝ้ายหรือการดึง ด้ายเป็นเส้นยืน การคัน หรือด้ายยืน การคืนด้าย หรือ 2. การนำฝ้ายมาต่อกับพืม 3. การเตรียมเส้นด้ายเข้า หลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า	5. เพื่อให้นักเรียนจัดเตรียม ด้ายทอผ้าฝ้ายได้ 1. อธิบายการคันฝ้ายหรือ การดึงด้ายเป็นเส้นยืนได้ 2. ปฏิบัติการคันฝ้ายหรือ การดึงด้ายเป็นเส้นยืนได้ 3. อธิบายการนำฝ้ายมาต่อ กับพืมได้ 4. ปฏิบัติการนำฝ้ายมาต่อ กับพืมได้	1. ทดสอบก่อนและ หลังเรียน หน่วยการ เรียน : “การเตรียม ด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย” และตรวจผลการ ทดสอบ 2. สังเกตพฤติกรรม รายบุคคล 3. สังเกตพฤติกรรม นักเรียนรายกลุ่ม 4. ตรวจสอบงาน 5. ตรวจผลงาน

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี	สาระการเรียนรู้รายปี และ สาระการเรียนรู้ย่อย เพิ่มเติม	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และ จุดประสงค์นำทาง	การวัดผล ประเมินผล
6	การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ	6. ออกแบบและทอผ้า ฝ้าย	6. การทอผ้าฝ้าย 1. วิธีการทอผ้าฝ้าย 2. การทอผ้าฝ้าย	6. เพื่อให้นักเรียน ปฏิบัติการทอผ้าฝ้าย 1. ปฏิบัติการทอผ้าฝ้าย ได้ 2. สรุปรวิธีการทอผ้าฝ้าย ได้	1. ทดสอบก่อนและ หลังเรียน หน่วยการ เรียน : “การทอผ้า ฝ้ายที่น่าภูมิใจ” และตรวจผลการ ทดสอบ 2. สังเกตพฤติกรรม รายบุคคล 3. สังเกตพฤติกรรม นักเรียนรายกลุ่ม 4. ตรวจใบงาน 5. ตรวจผลงาน

หน่วย การเรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปี	สาระการเรียนรู้รายปี และ สาระการเรียนรู้ย่อย เพิ่มเติม	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และ จุดประสงค์นำทาง	การวัดผล ประเมินผล
7	การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	7. ปฏิบัติการดูแลรักษา ผ้าฝ้าย	7. เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูก วิธี 1. วิธีการดูแลรักษาผ้า ฝ้าย 2. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	7. เพื่อให้ให้นักเรียน ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้า ฝ้าย 1. อธิบายวิธีการดูแล รักษาผ้าฝ้ายได้ 2. ปฏิบัติการดูแลรักษา ผ้าฝ้ายได้	1. ทดสอบก่อนและ หลังเรียน หน่วยการ เรียน : “เก็บรักษา ผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี”และ ตรวจผลการทดสอบ 2. ตรวจสอบงาน และผลงาน

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
ที่สัมพันธ์กับ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
รายวิชา : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก)
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2551
จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี จำนวน 2 หน่วยกิต

หน่วย การ เรียนรู้ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	จำนวนเวลา (ชั่วโมง)	คะแนน	
			20	80
1	การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง 1. ประวัติผ้าฝ้าย(ฝ้ายมุก) การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย 2. การเตรียมดิน 3. การปลูกฝ้าย 4. การดูแลรักษาต้นฝ้าย 5. การเก็บฝ้าย	(10) 2 2 2 2 2	1 1 1 1 1	- - - - -
2	การทำเส้นด้ายไทยโบราณ 1. การทำฝ้ายให้สะอาด 2. การหีบฝ้าย 3. การดีดฝ้าย การเข็นฝ้าย 4. การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย 5. การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย 6. การนำเส้นด้ายออกจากหลา	(10) 1 2 2 2 2 1	1 - - - - -	- 1 1 1 1 1
3	การย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ 1. ความสำคัญของการย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติ 2. ประโยชน์ของการย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติ 3. การย้อมจากต้นมะพร้าว 4. การย้อมจากลูกหมาก 5. การย้อมจากเปลือกเพกา	(12) 1 1 2 2 2	1 1 - - -	- - 2 2 2

หน่วย การ เรียนรู้ ที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	จำนวนเวลา (ชั่วโมง)	คะแนน	
			20	80
	6. การซ่อมจากเปลือกประคู้	2	-	2
	7. การซ่อมจากแก่นคันทน	2	-	2
4	อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน	(2)		
	1. อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย	1	2	-
	2. การใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย	1	-	5
5	การเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย	(20)		
	1. การกั้นฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนการ คันเครื่องด้ายยืน การคืนด้ายเครื่อง	8	2	10
		8	2	10
	2. การนำฝ้ายมาต่อกับพืมหรือการต่อเครื่อง			
	3. การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็น ผืนผ้า	4	2	10
6	การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ	(20)		
	1. วิธีการทอผ้าฝ้าย	4	2	-
	2. การทอผ้าฝ้าย	16	-	25
7	เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี	(2)		
	1. วิธีการดูแลรักษาผ้าฝ้าย	1	2	-
	2. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย	1	-	5

การกำหนดโครงการสอนรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี
รายวิชา : ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย ฝ้ายมุก)
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1-2 ปีการศึกษา 2551
จำนวน 80 ชั่วโมง/ปี จำนวน 2 หน่วยกิต

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และจุดประสงค์ นำทาง	เนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	แผนการ จัดการ เรียนรู้ ที่
1 - 5	1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การ ดูแล การเก็บฝ้าย 1. อธิบายการคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย ได้ 2. สรุปการเตรียมดินปลูกฝ้าย ได้ 3. อธิบายวิธีการปลูกฝ้ายได้ 4. สรุปการดูแลรักษาต้นฝ้ายได้ 5. อธิบายวิธีการเก็บฝ้ายได้	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 การปลูกฝ้ายให้ได้ ผลผลิตสูง 1. ประวัติฝ้าย(ฝ้าย มุก) การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย 2. การเตรียมดิน 3. การปลูกฝ้าย 4. การดูแลรักษาต้น ฝ้าย 5. การเก็บฝ้าย	(10) 2 2 2 2	1
6 - 10	2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักและ ปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย 1. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้าย ให้สะอาดได้ 2. อธิบายและปฏิบัติการคิดฝ้าย 3. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้าย ก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย 4. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้าย ก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2. การทำเส้นด้ายไทย โบราณ 1. การทำฝ้ายให้ สะอาด 2. การหีบฝ้าย 3. การคิดฝ้าย การ เงินฝ้ายให้เป็นเส้น ไทย	(10) 1 2 2	2

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และจุดประสงค์ นำทาง	เนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	แผนการ จัดการ เรียนรู้ ที่
	5. อธิบายและปฏิบัติการปั่นฝ้าย เป็นเส้นด้ายได้ 6. อธิบายและปฏิบัติการนำ เส้นด้ายออกจากหลาได้	4. การทำฝ้ายก่อน ปั่นเป็นเส้นด้าย 5. การปั่นฝ้ายเป็น เส้นด้าย 6. การนำเส้นด้าย ออกจากหลา	2 2	
11 - 16	3. เพื่อให้นักเรียนเห็น ความสำคัญความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการย้อมสี เส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้ วัตถุดิบในท้องถิ่น 1. วิเคราะห์ความสำคัญของการ ย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติได้ 2. จำแนกประโยชน์ของการ ย้อมสีเส้นด้ายจากสี ธรรมชาติได้ 3. ปฏิบัติการย้อมจากต้น มะพร้าวได้ 4. ปฏิบัติการย้อมจากลูกหมาก ได้ 5. ปฏิบัติการย้อมจากเปลือก เพกาได้ 6. ปฏิบัติการย้อมจาก เปลือกประคู้ได้	หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติ 1. ความสำคัญของ การย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติ 2. ประโยชน์ของ การย้อมสีเส้นด้าย จากสีธรรมชาติ 3. การย้อมจากต้น มะพร้าว 4. การย้อมจาก ลูกหมาก 5. การย้อมจาก เปลือกเพกา 6. การย้อมจากต้น ประคู้ 7. การย้อมจากแก่น ต้นขนุน	(12) 1 1 2 2 2 2	3

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และจุดประสงค์ นำทาง	เนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	แผนการ จัดการ เรียนรู้ ที่
	7. ปฏิบัติการซ่อมจากแก่นต้น ขนุนได้			
17	4. เพื่อให้นักเรียนจัดเตรียม อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย 1. อธิบายอุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย ได้ 2. ทอลองใช้อุปกรณ์การทอผ้า ฝ้ายได้	หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 การเตรียมอุปกรณ์ ก่อนการทอผ้าฝ้าย 1. อุปกรณ์การทอผ้า ฝ้าย 2. การใช้อุปกรณ์ การทอผ้าฝ้าย	(2) 1 1	4
18 - 27	5. เพื่อให้นักเรียนจัดเตรียมด้าน ทอผ้าฝ้ายได้ 1. อธิบายการคันฝ้ายหรือการดึง ด้ายเป็นเส้นยืนได้ 2. ปฏิบัติการคันฝ้ายหรือการดึง ด้ายเป็นเส้นยืนได้ 3. อธิบายการนำฝ้ายมาต่อกับ พืมได้ 4. ปฏิบัติการนำฝ้ายมาต่อกับ พืมได้ 5. อธิบายการเตรียมเส้นด้ายเข้า หลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า 6. ปฏิบัติการเตรียมเส้นด้ายเข้า หลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าได้	หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 การเตรียมด้ายก่อน ทอผ้าฝ้าย 1. การคันฝ้ายหรือ การดึงด้ายเป็นเส้น ยืน การคันเครื่องด้าย ยืน การดินด้ายเครือ 2. การนำฝ้ายมาต่อ กับพืมหรือการต่อ เครือเข้ากับพืม 3. การเตรียม เส้นด้ายเข้าหลอด เพื่อทอเป็นผืนผ้า	(20) 8 8 4	5
28 - 37	6. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติการทอ ผ้าฝ้าย 1. สรุปรวิธการทอผ้าฝ้ายได้	หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การทอผ้าฝ้ายที่นำ ภูมิใจ	(20) 4	6

สัปดาห์ ที่	จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง) และจุดประสงค์ นำทาง	เนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้	จำนวน เวลา (ชั่วโมง)	แผนการ จัดการ เรียนรู้ ที่
	2. ปฏิบัติการทอผ้าฝ้ายได้	1. วิธีการทอผ้าฝ้าย 2. การทอผ้าฝ้าย	16	
38	7. เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติการ ดูแลรักษาผ้าฝ้าย 1. อธิบายวิธีการดูแลรักษาผ้า ฝ้ายได้ 2. ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย ได้	หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 การดูแลรักษาผ้าฝ้าย 1. วิธีการดูแลรักษา ผ้าฝ้าย 2. การดูแลรักษาผ้า ฝ้าย	(2) 1 1	7

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง ประวัตฝ้าย(ฝ้ายมุก)

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 10 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญาจินตนาการและ
ความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง”

สาระสำคัญ

ฝ้ายเป็นพืชล้มลุกที่มีขนาดลำต้นไม่ใหญ่นัก ความสูงประมาณ 1-2 เมตร ลำต้นมีลักษณะ
กลม ผิวเรียบ ลักษณะใบเป็นใบเดี่ยว จัดเรียงแบบสลับ ปลายใบแหลม ส่วนขอบของใบมีลักษณะ
หยัก เป็นพืชที่ปลูกได้ดีบนดินแทบทุกชนิด แต่ชอบดินร่วนปนทราย เพราะดูดซึมน้ำ
ได้ดี การเลือกดินปลูกจึงไม่ค่อยพิถีพิถันมากนัก

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย

2. จุดประสงค์นำทาง

1. อธิบายการคัดเลือกพันธุ์ฝ้ายได้ (2)
2. สรุปการเตรียมดินปลูกฝ้ายได้ (2)
3. อธิบายวิธีการปลูกฝ้ายได้ (2)
4. สรุปการดูแลรักษาต้นฝ้ายได้ (2)

5. อธิบายวิธีการเก็บฝ้ายได้ (2)

เนื้อหา หรือ สารการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย
2. การเตรียมดิน
3. การปลูกฝ้าย
4. การดูแลรักษาต้นฝ้าย
5. การเก็บฝ้าย

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียนประจำวิชา

จุดประสงค์นำทางที่ 1 อธิบายการคัดเลือกพันธุ์ฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ “การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง”

และ ตรวจสอบการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพเกี่ยวกับฝ้าย
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพเกี่ยวกับฝ้าย

ตั้งคำถามต่อไปนี้

- 2.1 ดินที่เหมาะสมกับการปลูกฝ้าย
- 2.2 มีวิธีการเตรียมเมล็ดพันธุ์ฝ้ายอย่างไร

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปแนวคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1 และ 2.2 ว่า ควรตอบเชิงเหตุผลอย่างไร

4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย

5. นักเรียนทำใบงานที่ 1.1 เรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชน

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย

ขั้นสรุป

7. ครุณำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย มีหลักการคัดเลือกอย่างไร พร้อมยกตัวอย่างประกอบเพิ่มเติม

จุดประสงค์นำทางที่ 2 สรุปการเตรียมดินปลูกฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูก
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพการเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูก ดังคำถามต่อไปนี้
 - 2.1 ดินแบบใดที่เหมาะสมกับการปลูกฝ้าย
 - 2.2 ขั้นตอนการเตรียมดินสำหรับการปลูกฝ้ายมีอะไรบ้าง

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปแนวคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1 และ 2.2 ว่า ควรตอบเชิงเหตุผลอย่างไร
 4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย
 5. นักเรียนทำใบงานที่ 1.2 เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชน
- ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ**
6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย

ขั้นสรุป

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย มีหลักการเตรียมดินอย่างไร

จุดประสงค์นำทางที่ 3 อธิบายวิธีการปลูกฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 3 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนคู่วิทัศน์การสอนแสดงตัวอย่าง การปลูกฝ้าย
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากคู่วิทัศน์การสอนแสดงตัวอย่าง การปลูกฝ้าย ดังคำถามต่อไปนี้
 - 2.1 นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรกับการปลูกฝ้าย

ชั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปแนวคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1 ว่า ควรตอบเชิงเหตุผลอย่างไร
4. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 1.3 เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย
5. นักเรียนทำใบงานที่ 1.3 เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชน

ชั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 1.3 เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย

ชั้นสรุป

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย มีวิธีการปลูกอย่างไร จึงจะได้ผลผลิตสูง

จุดประสงค์นำทางที่ 4 สรุปการดูแลรักษาต้นฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 4 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ชั้นสังเกต

1. นักเรียนคู่วิเคราะห์การดูแลรักษาต้นฝ้าย
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากคู่วิเคราะห์การดูแลรักษาต้นฝ้าย ดังคำถามต่อไปนี้
 - 2.1 เมื่อปลูกฝ้ายแล้วนักเรียนมีวิธีการดูแลรักษาต้นฝ้ายอย่างไรบ้าง

ชั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปแนวคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1 ว่า ควรตอบเชิงเหตุผลอย่างไร
4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 1.4 เรื่อง การดูแลรักษาต้นฝ้าย
5. นักเรียนทำใบงานที่ 1.4 เรื่อง การดูแลรักษาต้นฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชน

ชั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 1.4 เรื่อง การดูแลรักษาต้นฝ้าย

ชั้นสรุป

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การดูแลรักษาต้นฝ้าย
8. นักเรียนทำแบบฝึกหัดเสริมท้ายบทเรียน เรื่อง การดูแลรักษาต้นฝ้าย เป็นการบ้าน

จุดประสงค์นำทางที่ 5 อธิบายวิธีการเก็บฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 5 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนอาสาสมัคร 1–2 คน ออกมาอธิบายวิธีการปลูกฝ้ายหน้าชั้นเรียน

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปวิธีการปลูกฝ้ายจากการอธิบายหน้าชั้นเรียนของนักเรียนอาสาสมัคร
4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 1.5 เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย

ขั้นลงมือปฏิบัติ

5. นักเรียนทำใบงานที่ 1.5 เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือห้องสมุดประชาชน

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 1.5 เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย

ขั้นสรุป

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย
8. นักเรียนทำแบบฝึกหัดเสริมท้ายบทเรียน เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย เป็นการบ้าน
9. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วให้นักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-5 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก อ่านทบทวนและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้

1. รูปภาพเกี่ยวกับฝ้าย
2. รูปภาพการเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูก
3. วีดิทัศน์การสอนแสดงตัวอย่าง การปลูกฝ้าย
4. วีดิทัศน์การดูแลรักษาดันฝ้าย
5. ใบความรู้ที่ 1.1 เรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย
5. ใบความรู้ที่ 1.2 เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย
5. ใบความรู้ที่ 1.3 เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย
5. ใบความรู้ที่ 1.4 เรื่อง การดูแลรักษาดันฝ้าย
5. ใบความรู้ที่ 1.5 เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย

แหล่งเรียนรู้และเอกสารค้นคว้า

1. ห้องสืบค้นข้อมูล โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
2. กรมวิชาการเกษตร ศูนย์วิจัยพืชไร่นาดาคี, 2525
3. ห้องสมุดประชาชนอำเภอหล่มสัก
4. สำนักงานเกษตรอำเภอหล่มสัก
5. สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ๑ เล่ม 3

การวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง”

และตรวจผลการทดสอบ

2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. ตรวจใบงาน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง การปลูกฝ้าย การดูแล การเก็บฝ้าย
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. ใบงานที่ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การปลูกฝ้ายให้ได้ผลผลิตสูง”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ปัญหา หรือ อุปสรรคที่พบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข หรือ ข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

ผู้บันทึก

()

ครูผู้สอนประจำวิชา

...../...../.....

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

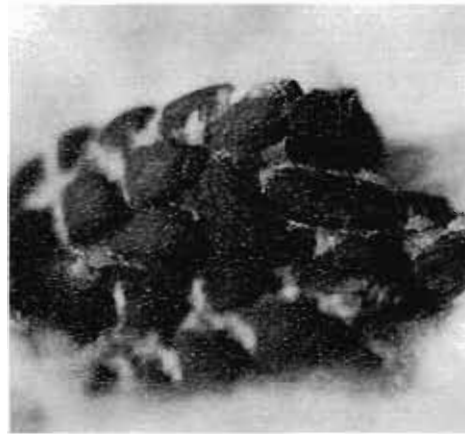
ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

รูปภาพเกี่ยวกับฝ้ายและรูปภาพการเตรียมดินสำหรับการเพาะปลูก

ใบความรู้ที่ 1.1

เรื่อง ประวัติฝ้าย(ฝ้ายมุก) การคัดเลือกพันธุ์ฝ้าย

ประวัติฝ้ายมุกประจำตำบลบ้านดัว

ฝ้ายมุกตำบลบ้านดัว ได้รับคัดเลือกให้เป็นฝ้ายทอประจำจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้นำผลิตภัณฑ์เข้าร่วมคัดสรรสุดยอด 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ได้ระดับ 5 ดาว ในปี 2544 ประกวดระดับประเทศได้ 4 ดาว และได้รับรางวัลรองชนะเลิศที่ 1 ในการประกวดแฟชั่นผ้าไทยในงานวันสตรีสากล ปี 2546

ต้นตำหรับของฝ้ายมุก เป็นฝ้ายที่ทำด้วยภูมิปัญญาของชาวบ้าน ฝ้ายมุกมีตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย ทำกันอยู่ทุกครัวเรือน พอทำกันมากๆ ก็ไม่มีตลาดนี้คือปัญหาแล้วได้หยุดทำกันไป แต่มีผู้ที่อนุรักษ์ฝ้ายไว้ในตำบล ส่วนอุปกรณ์การทอมีเหลืออยู่น้อยมาก ปัจจุบันรัฐบาลให้มี 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ก็ๆ ได้เสนอให้อาฝ้ายมุกเป็นหนึ่งในผลิตภัณฑ์ตำบลบ้านดัว ฝ้ายมุกมีความหมายสำหรับเจ้าพ่อมหศักดิ์ พอถึงประเพณีบุญบั้งไฟที่วัด ก็จะมีนางรำนุ่งฝ้ายมุก เสื้อดำ สวมแว่นดำดำ ใส่เล็บยาวๆ รำออกหน้า ขบวนเจ้าพ่อ เขาเรียกว่า “เสื้อเขบลาน” ถ้าไม่มีเสื้อเขบลานรำออกหน้าเจ้าพ่อเจ้าก็จะไม่เข้าทรง เพราะท่านถือเอาเสื้อเขบลานเป็นดอกไม้ของท่าน บุญบั้งไฟก็จะไม่ได้แห่ ฝนฟ้าก็จะไม่ตกต้อง ตามฤดูกาล ตำบลบ้านดัวจึงได้อนุรักษ์ไว้มาจนบัดนี้

การคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ฝ้าย

ฝ้ายเป็นพืชที่ประกอบไปด้วยเมล็ดมีลักษณะรวมกันเป็นกลุ่มมีสีดำ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.3 เซนติเมตร ฝ้ายแต่ละดอกจะมีเมล็ดอยู่ประมาณ 4 - 5 เมล็ด เมื่อแก่เต็มที่ผลฝ้าย จะแตกออกเป็นแฉกสามารถมองเห็นใยฝ้ายสีขาวสดใสอยู่ข้างใน ซึ่งจะห่อหุ้มเอาเมล็ดฝ้ายไว้ข้างใน ใยฝ้ายเมื่อแก่เต็มที่แล้วจะถูกเก็บไปผลิตเป็นเส้นใย ส่วนเมล็ดจะนำไปใช้ในการปลูกเพื่อขยายพันธุ์ต่อไป ดังนั้นการคัดเลือกเมล็ดฝ้ายจึงมีความสำคัญ ควรเลือกเมล็ดแก่ที่มีความสมบูรณ์ที่สุด ก่อนนำฝ้ายไปปลูกควรแช่เมล็ดฝ้ายไว้ประมาณ 2 ชั่วโมง เพราะเมล็ดฝ้ายมีเปลือกหนาที่แข็ง การแช่น้ำ จะทำให้เปลือกของเมล็ดกะเทาะ และหลุดออกง่าย และเพื่อให้เมล็ดงอกได้เร็ว ป้องกันการไม่ให้เกิดการเน่าเสียของ เมล็ดพันธุ์ ก่อนถึงเวลาปลูกจะต้องเตรียมเมล็ดพันธุ์ไว้ก่อน เมล็ดพันธุ์จะต้องเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดี ไม่มีพันธุ์อื่นปะปน และเป็นเมล็ดใหม่ไม่ค้างปี เมล็ดฝ้าย 1 กิโลกรัม จะมีจำนวน 8,000 - 10,000 เมล็ด (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ๓ เล่ม 3) ฉะนั้น ไร่หนึ่งใช้เมล็ดพันธุ์ประมาณ 2 กิโลกรัม แต่ควรมีเผื่อไว้ปลูกซ่อมบ้าง หากจะคลุกยาป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรู ก็ให้คลุกไว้ก่อนถึงเวลาปลูก ปกติเมล็ดฝ้ายที่ได้จากฝ้ายแก่ และเก็บรักษาดีจะมีความงอกไม่ต่ำกว่าร้อยละ 85 ในเวลา 1 ปี (กรมวิชาการเกษตร ศูนย์วิจัยพืชไร่นาคส. 2525: 1) พันธุ์ศาสตร์ของฝ้าย

ใบความรู้ที่ 1.2

เรื่อง การเตรียมดินปลูกฝ้าย

การเตรียมดินปลูกฝ้าย

ควรเลือกที่ดินที่เหมาะสม ฝ้ายเป็นพืชดอน ไม่ต้องการน้ำขังแฉะราก ฉะนั้น พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การปลูกฝ้ายจะต้องเป็นที่ระบายน้ำได้ดี แม้ว่าฝนจะตกหนักติดต่อกันหลายวัน น้ำก็จะต้องระบายออกได้ ที่ดินในสภาพที่วุ้น จึงต้องเป็นดินที่มีดินล่างระบายน้ำได้ดี เมื่อฝนตกลงมาก็ซึมลงไปอย่างรวดเร็ว หรือไม่ที่ดินนั้นจะต้องเป็นที่ลาดเนิน ซึ่งเมื่อฝนตกหนัก น้ำก็สามารถระบายออกได้โดยธรรมชาติ ถ้าที่ดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำไม่ดีก็ต้องยกร่องก่อนปลูก(สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฯ เล่ม 3) การที่ต้องเน้นหนักในเรื่องนี้ เพราะในประเทศไทยนั้น ระยะเวลาปลูกฝ้ายอยู่ในระหว่างเดือนกรกฎาคม ไปจนถึงธันวาคม เรื่องคุณภาพของดินไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก เพราะปกติแล้วฝ้ายขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นดินร่วน ดินเหนียว หรือดินทราย ขอแต่ให้มีอินทรีย์วัตถุปนอยู่บ้าง และมีธาตุอาหารพืชอยู่พอควร ในที่ดินไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ฝ้ายก็จะให้ผลผลิตเป็นที่พอใจ ถ้าปลูกฝ้ายในที่ดินอุดมสมบูรณ์มาก จะทำให้ต้นฝ้ายใหญ่โตเกินไป ทำให้เข้าไปปฏิบัติรักษา เช่น การพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดแมลง และการเก็บเกี่ยวลำบากมาก ผู้ดินที่มีความสมบูรณ์ปานกลางไม่ได้ ซึ่งอาจพูดได้ว่า ที่ดินที่ปลูกพืชอื่น เช่น ข้าวโพด ไม่ได้ผล แต่กลับเหมาะสำหรับการปลูกฝ้ายมาก การเตรียมดินปลูกฝ้าย ได้แก่ การไถพรวน ทำให้ดินร่วนซุย ซึ่งทำเช่นเดียวกับการปลูกพืชไร่อื่น ๆ จะไถ 2 หรือ 3 ครั้ง ก็แล้วแต่สภาพพื้นที่ดิน ขอให้ดินนั้นร่วนซุยเป็นใช้ได้ การเตรียมดินควรเริ่มทำก่อนถึงกำหนดปลูกประมาณ 1 เดือน โดยไถตะ มาหญ้าในครั้งแรก ทิ้งไว้ให้หญ้าตายก่อน ถึงวันปลูกจึงไถแปรและพรวนอีกครั้งก็จะใช้ปลูกฝ้ายได้ ถ้าหากปลูกไร่ใหญ่ต้องใช้เครื่องจักรกล เช่น เครื่องปลูก การพ่นสารเคมีป้องกันและกำจัดแมลงด้วยเครื่องขนาดใหญ่ จะต้องพยายามปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอ เพื่อให้เครื่องจักรกลทำงานได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ

ใบความรู้ที่ 1.3

เรื่อง วิธีการปลูกฝ้าย

วิธีการปลูกฝ้าย

การปลูกฝ้ายควรจะปลูกเป็นแถว ใช้ระยะปลูกระหว่างแถวห่างกันประมาณ 100-125 เซนติเมตร ระหว่างหลุมห่างกัน 50 เซนติเมตร (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนฯ เล่ม 3) ทั้งนี้ เพื่อสะดวกแก่การปฏิบัติดูแลรักษา ตลอดจนการเก็บเกี่ยว การปลูกจะปลูกเป็นหลุม ๆ โดยใช้จอบขุดดิน ๆ ตามระยะที่กำหนดไว้ แล้วหยอดเมล็ดฝ้ายลงไป 6-7 เมล็ด / หลุม เอาดินกลบบาง ๆ เพียง $1-1\frac{1}{2}$ นิ้ว ก็ได้ หรือจะใช้ไถเปิดร่องก่อน แล้วโรยเมล็ดฝ้ายลงไปห่าง ๆ แล้ว จึงกลบดินก็ได้ ระวังอย่าขุดหลุมลึกหรือกลบดินหนา ดันฝ้ายจะงอกขึ้นไม่ได้ ถ้าดินมีความชื้นพอ หรือหลังจากปลูกมีฝนตกเพียง 3-4 วัน ดันฝ้ายอ่อนก็จะงอกโผล่ขึ้นมา และเมื่อฝ้ายมีอายุได้ประมาณ 20 วัน ต้องถอนให้ได้ตามระยะ ถ้าปลูกเป็นหลุมให้เหลือไว้ 1-2 ดัน อย่าทิ้งไว้มากกว่านี้ ผลผลิตจะต่ำลง การปลูกฝ้ายถ้าปลูกเป็นไร่ใหญ่อาจจะใช้เครื่องปลูก ซึ่งจะปลูกได้รวดเร็วและมีระยะดีมาก

การปลูกฝ้ายเป็นแถว ทำให้ดูแลรักษาสะดวก

ใบความรู้ที่ 1.4

เรื่อง การดูแลรักษาต้นฝ้าย

การปฏิบัติดูแลรักษา

การปฏิบัติทั่ว ๆ ไป ทำเช่นเดียวกับพืชไร่อื่น ๆ คือ ต้องคายนหญา พรวนดิน กลีกรส่วนมาก คายนหญาด้วยจอบอยู่แล้ว ฉะนั้น เมื่อคายนหญาที่จะเป็นการพรวนดินไปในตัว ในขณะที่คายนหญา ควรจะถากเอาหญาและเศษดินมากลบโคนต้นฝ้ายไปตามแถวฝ้ายทุกครั้ง ปกตินั้นควรคายนหญาฝ้าย ครั้งที่ ๑ หลังจากปลูกประมาณ ๓ สัปดาห์ และคายนหญาครั้งที่ ๒ เมื่อฝ้ายมีอายุ ๔๐ - ๔๕ วัน ในที่ที่มีหญาไม่มากนัก คาย ๒ ครั้ง ก็พอ เพราะพอฝ้ายอายุได้ ๕๐- ๖๐ วัน ต้นฝ้ายจะโต ใบฝ้ายในแถวจะชิดกัน ทำให้แสงแดดส่องลงไม่ถึงดินหญาที่จะขึ้นได้ลำบาก การคายนหญา ถ้ากลีกรมีเครื่องพรวน สำหรับคายนหญาที่ยังดี จะทำให้การทำงานได้รวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ในระหว่างหลุมก็จำเป็นต้องใช้แรงงานคนช่วยบ้าง สำหรับที่ที่มีหญาหนาแน่นจะต้องคายนหญา ถึง ๓ ครั้ง (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ๓ เล่ม 3) การกำจัดวัชพืชนี้เป็นงานหนักมาก ฉะนั้น ในไร่ขนาดใหญ่ จึงต้องใช้ยาเคมีเข้าช่วยปราบ อาจเป็นยาชนิดฉีดพ่นก่อนเมล็ดหญางอก คือ พอปลูกฝ้ายเสร็จ ก็ฉีดพ่นเลย ยาที่ใช้นี้มีหลายชนิด เช่น ยาแลสโซ (lasso) และ ยาไคยูรอน (diuron) ซึ่งเป็นยากำจัดเมล็ด

โรคใบหงิก

โรคนี้เริ่มปรากฏขึ้นที่ไร่ฝ้ายเขตอำเภอศรีสำโรง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ แต่ไม่มีบันทึกเป็นหลักฐานจนปี พ.ศ. ๒๕๐๕ จึงได้มีการค้นคว้าวิจัยหาสาเหตุ และการแพร่เชื้อของโรคขึ้น ได้ทราบแน่นอนว่า โรคนี้เกิดจากเชื้อไวรัส แต่ยังไม่ทราบวิธีการแพร่เชื้อว่าเกิดจากอะไร เพราะโรคนี้ไม่เป็นโรคที่ติดมากับเมล็ดพันธุ์ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๑๓ จึงค้นพบว่า เพลี้ยอ่อนเป็นพาหะของโรคนี้ และได้พบว่า นอกจากฝ้ายแล้วยังมีวัชพืชหลายชนิดที่เป็นพืชอาศัยของโรคนี้ ซึ่งได้แก่ ต้นน้ำนมราชสีห์ (*Euphorbia hirta*) หญาขั้ตมอน (*Sida acuta*) หญาพันงู (*Achyroathus aspera*) และถั่วเหลือง (*Glycine max*)

อาการของโรค โรคใบหงิกจะเกิดขึ้นได้กับต้นฝ้ายทุกระยะ คือ อาจเริ่มเป็นตั้งแต่ฝ้ายอายุไม่ถึงเดือน ไปถึงฝ้ายโตจนมีสมอแล้วก็ได้ ลักษณะของฝ้ายที่เป็นโรคนี้อาจสังเกตได้ง่ายมากคือ ใบฝ้ายที่ยังอ่อนอยู่แผ่น ใบจะเริ่มหงิกไม่เรียบร้อย แล้วริมใบจะม้วนงอลง ใบฝ้ายจะหนาและกรอบ ปล้องของกิ่งจะสั้นเข้า เมื่อเกิดเป็นโรคใบอ่อน ทุกกิ่งจะมีอาการเป็นโรคพร้อมๆ กัน ต้นฝ้ายจะแคระแกร็นไม่เจริญเติบโต ถ้าเป็นกับฝ้ายอายุยังน้อยต้นฝ้ายจะอ่อนแอเอนราบลงไปกับพื้น ทำให้ฝ้ายไม่มีดอก ไม่มีสมอ ถ้าเป็นกับฝ้ายต้นโตจะทำให้ไม่เจริญเติบโต สมอที่เกิดก่อนการเป็นโรคก็พอมียาง ลักษณะการเป็นโรคจะเกิดกับส่วนเหนือที่เป็นโรคขึ้นไปเท่านั้น ฉะนั้น ถ้าโรคเกิดกับฝ้ายที่โตแล้ว ใบและปล้องของส่วนล่างจากที่เป็นโรคจะคงมีลักษณะปกติ

ดังได้กล่าวแล้วว่า โรคใบหงิกจะระบาดได้โดยอาศัยเพลี้ยอ่อนเป็นตัวนำพาเชื้อโรคไปยังต้นฝ้าย ฉะนั้น โรคใบหงิกจะระบาดมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับมีจำนวนเชื้อโรคในท้องถิ่นนั้นหรือไม่ และมีเพลี้ยอ่อน เข้ารบกวนต้นฝ้ายมากน้อยเพียงใด ในเขตปลูกฝ้ายเก่า เช่น จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดเลย มักจะมีเชื้อโรคอาศัยอยู่กับวัชพืชแล้ว เมื่อเพลี้ยอ่อนไปเกาะดูดกินน้ำเลี้ยงวัชพืชที่เป็นโรคใบหงิกเหล่านี้ แล้วบินไปเกาะกินต้นฝ้าย ก็จะนำเชื้อโรคไปสู่ต้นฝ้ายต่อไป การระบาดของโรคใบหงิก มักจะเกิดขึ้นเฉพาะในบางปีที่ฝนแล้ง ในระยะเดือนกรกฎาคมถึงต้นเดือนสิงหาคม ซึ่งสภาพฝนแล้งนี้ก็คือ สภาพที่เหมาะสมสำหรับการระบาดของเพลี้ยอ่อนนั่นเอง

การป้องกันและกำจัด โรคใบหงิกเมื่อเกิดเป็นกับต้นฝ้ายแล้วไม่มีทางรักษาให้หายได้ ฉะนั้น วิธีที่ดีที่สุดก็คือ การป้องกันไม่ให้เกิดโรค วิธีป้องกันโรคใบหงิก ควรปฏิบัติดังนี้

๑. **ป้องกันไม่ให้เพลี้ยอ่อนมารบกวนต้นฝ้าย** ด้วยการใช้ยาป้องกันและกำจัด ซึ่งมีอยู่หลายชนิด ยาที่ให้ผลดีควรจะเป็นยาประเภทดูดซึม เช่น โอมิโทเอต (Omethoate) ฉีดพ่นต้นฝ้ายอ่อนเมื่ออายุ ๑๐-๑๕ วัน หรือเมื่อปรากฏมีเพลี้ยอ่อนเข้ารบกวน นอกจากการใช้ยาฉีดพ่นต้นฝ้ายแล้ว จะใช้ยาประเภทดูดซึมคลุกกับเมล็ดพันธุ์ฝ้ายก่อนปลูก เช่น ยาฟรุมีนเอแอล ๕๐% ยาไดซิสตอน และยาเทมิกก็ได้ นอกจากนี้ยาดูดซึมที่ใช้คลุกเมล็ดแล้ว ยังมียาดูดซึมบางชนิดที่ผลิตเป็นเม็ดใช้หยอดลงไปพร้อมกับเมล็ดพันธุ์ก่อนปลูกฝ้ายก็ได้

๒. **ใช้พันธุ์ฝ้ายที่ทนทานต่อโรคใบหงิก** วิธีนี้เป็นวิธีที่ดีที่สุด ซึ่งในขณะนี้ได้แนะนำฝ้ายพันธุ์ศรีตำโรง ๒ และศรีตำโรง ๓ ซึ่งทนทานต่อโรคใบหงิกได้ดีพอสมควร

๓. **ทำลายพืชอาศัย (host plant)** รวมทั้งต้นดอกฝ้ายเก่าให้หมดก่อนถึงฤดูปลูกฝ้าย หรือขณะเตรียมดินปลูกฝ้ายเพื่อตัดต้นดอกการขยายพันธุ์ของเชื้อโรคและเพลี้ยอ่อน

โรคสมอเน่า

โรคที่ทำให้เกิดสมอฝ้ายเน่านี้ สาเหตุเกิดจากเชื้อโรคหลายชนิด ชนิดที่ทำความเสียหายให้แก่ฝ้ายได้มาก คือ โรคแบคทีเรียลไบลต์ (bacterial blight) นอกจากนั้น ก็เป็นโรคสมอเน่าที่เกิดจากเชื้อราอีกหลายชนิด

ก. โรคแบคทีเรียลไบลต์

เกิดจากเชื้อแบคทีเรียที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า แซนโทโมนาส มัลวาซีรัม สมิท (*Xanthomonas malvacearum* Smigh) เชื้อโรคนี้อาจติดไปกับเมล็ดพันธุ์ และเจริญลุกลามได้ เมื่อมีความชื้นในอากาศสูงและมีแสงแดดน้อย

อาการของโรคเกิดขึ้นตามส่วนต่างๆ ของต้นฝ้ายหลายแห่งด้วยกัน คือ

๑. เกิดขึ้นที่ใบ เรียกว่า แองกูลาตีฟ สปอต (Angular leaf spot) ส่วนมากมักจะเกิดขึ้นที่เส้นใบ ทำให้เส้นใบและแผ่นใบมีรอยชำและแห้งไปในที่สุด บางทีก็เกิดเป็นจุดๆ สีน้ำตาลที่แผ่น

ใบ แล้วขยายต่อไปยังเส้นใบ ทำให้เส้นใบแห้งตายกลายเป็นสีดำ

๒. เกิดขึ้นที่ก้านใบ เริ่มแต่ฐานก้านใบไปยังตัวใบ ทำให้ก้านใบเน่าและแห้งตาย มีสีดำเรียกชื่อว่า แบลคอาร์ม (Black arm) และบางทีก็เกิดขึ้นที่ยอด ทำให้ยอดเน่าและแห้งตาย มีสีดำ เช่นเดียวกับก้านใบ บางครั้งเกิดกับลำต้นทำให้ลำต้นเน่าแห้งและตายในที่สุด

๓. เกิดขึ้นที่สมอ เริ่มแรกจะเกิดเป็นจุดกลมๆ ฉ่ำน้ำ ที่ผิวเปลือกสมอดิบ แล้วค่อยๆ ขยายตัวโตขึ้น ทำให้เป็นช่องทางของเชื้อราอื่นๆ เข้าทำลาย จึงทำให้สมอเน่าและแห้งร่วงไปทั้งสมอ

การป้องกันและกำจัด มีวิธีการคล้ายกับโรคพืชชนิดอื่น ๆ คือ

๑. ทำลายเชื้อโรคที่ติดมากับเมล็ด โดยการคลุกด้วยยาเคมี เช่น ยาแคพแทน ในอัตรา ๖.๗ กรัม/เมล็ด ๑ กิโลกรัม

๒. การใช้ฝ้ายพันธุ์ที่มีความต้านทานโรค ซึ่งขณะนี้ก็มีฝ้ายหลายพันธุ์ที่มีความต้านทานโรคนี้อยู่ โดยเฉพาะฝ้ายในสายพันธุ์รีบาต่างๆ และพันธุ์ศรีสำโรง ๓

ข. โรคสมอเน่าอื่น ๆ ซึ่งเกิดได้จากเชื้อราหลายชนิดเท่าที่ตรวจพบมี มาลัสเตลา แอเรีย บาติสตา ไลมา (*Malustela aerea*, Batista Lima) วัสคอนซีลอส (Vasconcelos) ไมโรทีคัม โรริคัม ทอด (*Myrothecoum roridum*, Tode exFr) ฟิวซาเรียม โมนิลิฟอม เชลฟ์ (*Fusarium monilifome* Shelf) ฟิวซาเรียม ซีมิ เทกทัม เบิร์ค และ เรฟ (*Fusarium semitectum* Berk & Rav) นิวโรสปอรา ซิทอฟีลา แซร์ และ คอดจ์ (*Neurospora sitophila* Shear & Dodge) เพสทาโลทีออปซิสทีอี ซอว์ สเตด (*Pestalotiopsisstheae* Sew Stey) โฟมาแลกทาเรีย ซัคโทไนนด์ (*Phoma* Sp. Westend var *Lactaria* Suttonined) บอทรีโอคิโพลเดีย ทีโอโบรมี โฟมอพิซิส มัลวา ซีรัม คายด์ (*Botryodiplodia theobromae* Pat. *Phomopsis malvacearum* Westend. Died) เชื้อราเหล่านี้จะไม่เข้าทำลายสมอฝ้ายโดยตรง แต่จะเข้าทำลายสมอฝ้ายโดยทางแผลที่เกิดขึ้น โดยมีแมลงหรือเชื้อแบคทีเรียทำลายผิวเปลือกไว้ก่อน

อาการของโรค เริ่มแรกจะเกิดเป็นจุดสีม่วงอมแดงขึ้นที่ผิวสมอซึ่งยังเขียวอยู่ อาจมีจุดเดียวหรือหลายจุด แล้วขยายตัวออกไป ทำให้สมอฝ้ายเน่าเป็นบางส่วน หรือนำทั้งสมอก็ได้ ถ้านำเป็นบางส่วนปลูกฝ้ายที่ได้จะไม่ขาวสะอาด คุณภาพเสื่อมไป โรคสมอเน่าชนิดนี้มักจะระบาดในบางท้องถิ่นที่มีความชื้นในอากาศสูงและแสงแดดส่องเข้าไม่ถึง เช่น สมอรุ่นแรกที่อยู่ส่วนล่าง ซึ่งมีใบปกคลุมหนา

การป้องกันและกำจัด ได้แก่ การป้องกันโรคแบคทีเรียลไบสค์และการป้องกันแมลงไม่ให้เข้าเจาะสมอ

โรคเน่าคอดิน

โรคเน่าคอดินส่วนใหญ่มักจะเกิดจากเชื้อราชื่อ ไรซอกโทเนีย โซลานี (*Rhizoctonia Solani*) เชื้อรานี้จะอาศัยอยู่กับซากพืชที่เป็นโรค ซึ่งตั้งอยู่ในดิน และยังสามารถทำลายพืชอื่น ๆ ได้อีกหลายชนิด เช่น ผักต่าง ๆ ยาสูบ

อาการของโรค เชื้อรานี้จะเข้าทำลายต้นพืชอ่อน หรือเมล็ดพืชที่กำลังจะงอกได้โดยตรง โดยไม่ต้องอาศัยเข้าทางแผลเลย เพียงแต่ว่ามีสภาพแวดล้อมเหมาะสม คือ อากาศเย็นและความชื้นในดินสูง เมื่อสภาพแวดล้อมพอเหมาะดังกล่าว เชื้อรานี้เจริญได้รวดเร็วมาก อาจเข้าทำลายเมล็ดฝ้ายที่ยังไม่งอก ทำให้เมล็ดเน่าเสีย หรืออาจทำลายเมล็ดที่กำลังจะงอก แต่ยังไม่โผล่พ้นดิน หรืออาจทำลายต้นฝ้ายอ่อนอายุไม่เกิน ๒ สัปดาห์ โดยเชื้อราจะทำลายต้นส่วนที่อยู่ระดับผิวดิน ทำให้ลำต้นเน่าเปื่อยแล้วต้นฝ้ายล้มลงทั้ง ๆ ที่ใบยังเขียวอยู่ ซึ่งต่อไปก็เหี่ยวแห้งตายไป

การป้องกันและกำจัด โรคเน่าคอดินเป็นโรคที่ลุกลามได้รวดเร็วมาก ฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือ การป้องกันไม่ให้เกิดโรค วิธีป้องกันที่ดีที่สุดและประหยัดที่สุด คือ การใช้น้ำยาเคมีคลุกเมล็ดก่อนปลูก ในสมัยก่อนใช้น้ำยาผสมซินสี ซึ่งเรียกว่า น้ำยาบอร์โดซ์ (Bordeaux mixture) ฉีดพ่น

แปลงกล้าก็ป้องกันได้ดี ต่อมามียาเคมีใหม่ ๆ อีกหลายชนิดที่ใช้สะดวกและได้ผลดี เช่น ใช้คลุกเมล็ดด้วยยา พีซีเอ็นบี (PCNB) หรือ ไวตาแวกซ์ (vitavax) หรือ ยาผสมไวตาแวกซ์+ทริม (vitavax + thrim) ในอัตรา ๐.๕ - ๑.๐% โดย น้ำหนัก (๑-๒ ช้อนกาแฟ/เมล็ดฝ้าย ๑ กิโลกรัม) (กรมวิชาการเกษตร ศูนย์วิจัยพืชไร่นาคส., 2525: 5 โรคของฝ้าย)

วิธีการใส่ปุ๋ย

การใส่ปุ๋ยในการเพิ่มผลิตผลฝ้ายให้ได้ผลดี จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ๆ ดังนี้

๑. พื้นที่ดินและสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินที่จะปลูกฝ้าย
๒. การเตรียมดิน
 ๑. การใช้พันธุ์และการปลูก
 ๔. ปริมาณและชนิดของปุ๋ย
 ๕. วิธีการและระยะเวลาการใส่ปุ๋ย
๖. ฤดูกาลและปริมาณน้ำฝนในช่วงระยะเวลาการเจริญเติบโต
๗. การกำจัด โรคแมลงและศัตรูพืช

พื้นที่ดินที่ใช้ปลูกฝ้ายโดยใส่ปุ๋ยนั้น ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่ลาดชันจนเกินไป ความลาดชันไม่ควรเกินร้อยละ ๕ ถ้าพื้นที่ที่มีความลาดชัน ควรปลูกให้แถวฝ้ายขวางตามแนวลาดชัน พื้นที่ต้องไม่เป็นหลุมหรือแอ่งที่น้ำขังได้ ควรมีการระบายน้ำได้ดี ชันดินไม่ตื้นจนเกินไป สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินจะพิจารณาได้จากผลการวิเคราะห์ดิน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาปริมาณการใส่ปุ๋ยให้เป็นไปอย่างถูกต้อง ถ้าสภาพความอุดมสมบูรณ์สูง คือ มีปริมาณอินทรีย์วัตถุเกินร้อยละ ๒ มีธาตุฟอสฟอรัสในดินเกิน ๕๐ ส่วนในล้านส่วนและ ธาตุโพแทสเซียมเกิน ๑๐๐ ส่วนในล้านส่วน และความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) อยู่ระหว่าง ๕ - ๘.๖ แล้ว การใส่ปุ๋ยไม่มีความจำเป็นในการเพิ่มผลิตผล การใส่ปุ๋ยจะให้ผลดีคุ้มค่าในการลงทุน ถ้าดินที่ปลูกฝ้ายมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ต่ำกว่ากำหนดดังกล่าว การเตรียมดินเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ช่วยให้ดินฝ้ายสามารถใส่ปุ๋ยในการสร้างความเจริญเติบโตและให้ผลิตผลได้อย่างเต็มที่ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การไถพรวนไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง คือ ไถบุกเบิก ๑ ครั้ง เพื่อกลับดินและตากดินเพื่อกำจัดวัชพืช และเพิ่มปริมาณอากาศในดิน เป็นการปรับสภาพทางเคมีและฟิสิกส์ของดินให้ดีขึ้น การพรวนดินเป็นการช่วยให้ดินร่วนซุยเหมาะ ในการปลูก และเป็น การกำจัดวัชพืช การเตรียมดินไม่ดี ย่อมมีวัชพืชมาก และจะแย่งธาตุปุ๋ยที่ใส่ลงในดิน ทำให้วัชพืชเจริญงอกงามอย่างรวดเร็ว ลำบากต่อการกำจัด ซึ่งจะทำให้ฝ้ายใส่ปุ๋ยในการสร้างความเจริญเติบโตได้ไม่เต็มที่ อันจะทำให้ฝ้ายได้ผลิตผลต่ำ ไม่คุ้มค่าต่อการ

สำหรับวิธีการใส่ปุ๋ยนั้น จำเป็นจะต้องใส่ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ ซึ่งจากผลการค้นคว้าทดลองพบว่า วิธีการใส่ปุ๋ยฝ้ายที่ให้ผลดีที่สุด คือ การโรยปุ๋ยจำนวนครึ่งหนึ่ง หรือ ๑๒ ส่วนของปุ๋ยไนโตรเจน ผสมกับปุ๋ยฟอสฟอรัสและโพแทสเซียมทั้งหมด (๑๒N + P₂O₅+K) ลงในร่องปลูก ซึ่งเตรียมไว้ลึกประมาณ ๕ - ๖ นิ้ว แล้วกลบปุ๋ยนั้น จึงทำการปลูกฝ้ายให้เมล็ดฝ้าย ห่างจากปุ๋ยประมาณ ๒-๓ นิ้ว ระวังอย่าให้เมล็ดสัมผัสปุ๋ยโดยตรง จะทำให้การงอกเสียไป ส่วนปุ๋ยไนโตรเจน ที่เหลืออีก ๑/๒ ส่วน ใส่เมื่อฝ้ายอายุได้ ๒๕ - ๓๐ วัน นับจากวันงอก โดยโรยปุ๋ยข้างแถวฝ้ายห่างต้นฝ้าย ประมาณ ๕ - ๖ นิ้ว แล้วพรวนดินกลบโคนฝ้ายอีกครั้งหนึ่ง การใส่ปุ๋ยโดยวิธีหว่านนั้นไม่ควรทำ เพราะนอกจากปุ๋ยจะสูญหายจากการชะล้างแล้ว ยังทำให้วัชพืชที่ขึ้นระหว่างแถวฝ้ายเจริญเติบโตโดยรวดเร็ว เป็นการเสียแรงงานในการปราบวัชพืชโดยไม่จำเป็น

ปัจจุบันปุ๋ยผสมที่ผลิตขายในท้องตลาดยังไม่มีการผลิตปุ๋ยที่ใช้กับฝ้ายโดยตรง จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยสูตรต่าง ๆ ที่มีขายในท้องตลาด โดยนำมาคำนวณปริมาณตามจำนวนธาตุอาหารที่มีในปุ๋ยผสมนั้นให้พอเหมาะ หรือมีปริมาณธาตุอาหารใกล้เคียงกับที่ฝ้ายต้องการ หรือต้องเพิ่มเติมแม่ปุ๋ยที่ขาดให้ครบตามความต้องการ และโพแทสเซียม ในอัตรา ๑๒, ๑๒ และ ๖ กิโลกรัม/ไร่ ตามลำดับนั้น อาจใช้ปุ๋ย (N-P-K) สูตร ๑๔-๑๔-๑๔ ซึ่งมีขายในท้องตลาดใส่จำนวน ๔๓ กิโลกรัม/ไร่ รวมกับแม่ปุ๋ยดับเบิลซูเปอร์ฟอสเฟต ซึ่งมีธาตุอาหารฟอสฟอรัสร้อยละ ๔๐ จำนวน ๑๕ กิโลกรัม ใส่ก่อนปลูกเมื่อฝ้ายอายุได้ ๒๕-๓๐ วัน จึงใส่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต ซึ่งมีธาตุไนโตรเจนร้อยละ ๒๐ ข้างแถวเพิ่มอีกประมาณ ๓๐ กิโลกรัม/ไร่ เมื่อใส่ครบตามจำนวนดังกล่าว ฝ้ายจะได้ปุ๋ยครบตามต้องการ หรืออาจผสมปุ๋ยโดยซื้อแม่ปุ๋ยต่าง ๆ มาผสมเอง แม่ปุ๋ยที่ใช้ ได้แก่ แอมโมเนียมซัลเฟต (๒๐%) เป็นแม่ปุ๋ยไนโตรเจน ปุ๋ยดับเบิลหรือทริฟเฟิลซูเปอร์ฟอสเฟต เป็นแม่ปุ๋ยฟอสฟอรัสซึ่งมีธาตุอาหารร้อยละ ๔๐-๔๕ และปุ๋ยโพแทสเซียมคลอไรด์ เป็นแม่ปุ๋ยโพแทสเซียม มีธาตุอาหารร้อยละ ๖๐ โดยคิดคำนวณปริมาณปุ๋ยที่จะนำมาผสมกันตามปริมาณความต้องการธาตุอาหารของฝ้าย เช่น ใส่ปุ๋ยครั้งแรกก่อนปลูกต้องการปุ๋ยไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียมในอัตรา ๖,๑๒ และ ๖ กิโลกรัม/ไร่ ตามลำดับนั้น เมื่อคำนวณแม่

๑. ใช้ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต (๒๐%) ๓๐ กิโลกรัม/ไร่
๒. ใช้ปุ๋ยดับเบิลซูเปอร์ฟอสเฟต (๔๐%) ๑๕ กิโลกรัม/ไร่
๓. ใช้ปุ๋ยโพแทสเซียมคลอไรด์ (๖๐%) ๑๐ กิโลกรัม/ไร่ ผสมกัน จะได้ธาตุอาหารตามต้องการแล้วเมื่อฝ้ายอายุได้ ๒๕-๓๐ วัน ใส่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต อีกในอัตรา ๓๐ กิโลกรัม/ไร่ ก็จะได้ปุ๋ยในอัตราไนโตรเจนทั้งสิ้น ๑๒ กิโลกรัม/ไร่ ฟอสฟอรัสอัตรา ๑๒ กิโลกรัม/ไร่ และโพแทสเซียม ๖ กิโลกรัม/ไร่ ตามต้องการ(สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฯ เล่ม 3)

ปัจจุบันการค้นคว้าทดลองในด้านปริมาณความต้องการใช้ปุ๋ยสำหรับฝ้ายพันธุ์ราบปีที่ ๑๒

นี้ พบว่าให้ผลผลิตสูงพอสมควร สำหรับการใส่ปุ๋ยในพื้นที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง ใช้ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสเฟตในอัตรา ๖ กิโลกรัม/ไร่ นับว่าเป็นการพอเพียงสำหรับการเพิ่มผลผลิตฝ้าย ส่วนดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำจนถึงปานกลางนั้น จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยไนโตรเจนและฟอสเฟตสูงขึ้นถึงอัตรา ๑๒ กิโลกรัม/ไร่ จึงจะให้ผลผลิตสูงสุด ส่วนปุ๋ยโพแทสเซียมใช้ในอัตรา ๖ กิโลกรัม/ไร่ ก็พอเพียง ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต่อการใช้ปุ๋ย คือ ฤดูกาล การใส่ปุ๋ยจะได้ผลดีเมื่อดินฟ้าอากาศอำนวย คือ ปริมาณฝนตกสม่ำเสมอพอเพียง ในช่วงการเจริญเติบโตประมาณ ๕๐ - ๑๐๐ วัน ฝ้ายจึงจะเจริญเติบโตได้ดี ให้ผลต่อการใช้ปุ๋ยสูง

ส่วนปัจจัยด้านพันธุ การปฏิบัติ การดูแลรักษา การกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช นั้น นับว่ามีความสำคัญ และต้องปฏิบัติอย่างดีและถูกต้อง จึงจะสามารถทำให้ผลการใช้ปุ๋ยได้รับผลสูงคุ้มค่าต่อการลงทุน

ใบความรู้ที่ 1.5

เรื่อง วิธีการเก็บฝ้าย

การเก็บฝ้าย

จะเก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาวคือประมาณเดือน มกราคม ฝ้ายจะสุกและแก่เต็มที่ดอกฝ้าย มีสีขาวจะเบ่งบานไปทั่วต้น เมื่อเห็นว่าฝ้ายแตกสมอ และมีปุยฝ้ายฟูเต็มที่แล้วฝ้ายที่แตกสมอจะเก็บง่ายกว่าฝ้ายที่สมอแตกไม่เต็มที่ ไม่ควรเก็บฝ้ายเมื่อยังมีน้ำค้างอยู่บนใบ เมื่อเปียกควรผึ่งหรือตากแดดให้แห้งเสียก่อน ชาวบ้านจะเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้จากต้นฝ้ายเพื่อนำมาเงินเป็นเส้นฝ้ายและนำมาทอผ้า(สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ๓ เล่ม 3)

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2**หน่วยการเรียนรู้ที่ 2**

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การทำเส้นด้ายไทยโบราณ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 10 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

รู้จักและปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

สาระสำคัญ

ฝ้ายเป็นพืชล้มลุกที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ เป็นพืชที่ให้เส้นใยใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอุตสาหกรรม เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นแหล่งกำเนิดผลผลิตทางธรรมชาติ ที่อำนวยความสะดวกและประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ ผลผลิตจากฝ้ายสามารถนำมาใช้แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ต่างได้แก่ การทอผ้า สิ่งทอ เครื่องประดับ กระเป๋า และเครื่องใช้หลายชนิด ดังนั้นจึงได้ ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ และสืบทอดความรู้แห่งภูมิปัญญาไทย และการอนุรักษ์การทอผ้าพื้นบ้านของบ้านดัว ฝ้ายทอมือ ซึ่งเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชน และนำไปสู่การประกอบอาชีพในชุมชน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)
 1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักและปฏิบัติการทำเส้นด้ายจากฝ้าย
2. จุดประสงค์นำทาง
 1. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ (1)
 2. อธิบายและปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ (2)
 3. อธิบายและปฏิบัติการคืดฝ้ายได้ (2)
 4. อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ (2)
 5. อธิบายและปฏิบัติการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายได้ (2)
 6. อธิบายและปฏิบัติการนำเส้นด้ายออกจากหลาได้ (1)

เนื้อหา หรือ สารการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. การทำฝ้ายให้สะอาด
2. การหีบหรือฝ้าย
3. การคืดฝ้าย
4. การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายหรือการเงินฝ้ายให้เป็นเส้นใย
5. การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย
6. การนำเส้นด้ายออกจากหลา

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อใช้เวลา 10 นาที

จุดประสงค์นำทางที่ 1 อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ (1)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

และตรวจผลการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำฝ้ายให้สะอาด

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพฝ้าย
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพเกี่ยวกับฝ้าย

ดังคำถามต่อไปนี้

2.1 นักเรียนมีวิธีการทำฝ้ายให้สะอาดอย่างไรบ้าง

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปแนวคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1 ควรตอบเชิงเหตุผลอย่างไร
4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด
5. นักเรียนทำใบงานที่ 2.1 เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด

ขั้นสรุป

7. ครุณำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด

มีหลักการอย่างไร พร้อมวิธีสาธิต

ขั้นปฏิบัติ

8. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 5 – 8 คน โดยให้เลือกกลุ่มกันเองและ ตั้งชื่อกลุ่ม เลือกประธาน รองประธานและเลขานุการ
9. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นความรู้ที่ได้ศึกษาจากใบความรู้และสรุปสาระสำคัญจุดบันทึกลงในสมุดตนเอง
10. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกทำความสะอาดฝ้ายด้วยตนเองและนักเรียนในกลุ่มที่ทำ ความสะอาดฝ้ายได้คล่องแคล่วช่วยแนะนำเพื่อนที่ทำ ความสะอาดฝ้ายไม่คล่องแคล่ว จนทำ ความสะอาดฝ้ายคล่องแคล่ว ลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ
11. นักเรียนทุกกลุ่มนำฝ้ายที่ทำความสะอาดแล้วส่งครูผู้สอน

จุดประสงค์นำทางที่ 2 อธิบายและปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการหีบฝ้าย
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพการหีบฝ้าย

ตั้งคำถามต่อไปนี้

2.1 ทำไมต้องหีบฝ้าย

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมกันคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1
4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 2.2 เรื่อง การหีบฝ้าย

5. นักเรียนทำใบงานที่ 2.2 เรื่อง การหีบฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การคิดฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

6. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยครูเป็นผู้จัดให้แบบคละ เก่ง กลาง อ่อน

7. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญจุดบันทึกไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ

8. สุ่มนักเรียน 2-3 คน โดยการจับสลากเลขที่ในชั้นเรียนออกมาสาธิตการหีบฝ้าย

9. ครูเชิญปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการหีบฝ้ายให้นักเรียนดู

10. นักเรียนทดลองหีบฝ้ายโดยมีครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด เมื่อมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้

ขั้นปฏิบัติ

11. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการหีบฝ้ายในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถหีบฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

12. นักเรียนทุกกลุ่มนำฝ้ายที่หีบแล้วส่งครูผู้สอน

จุดประสงค์นำทางที่ 3 อธิบายและปฏิบัติการคิดฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 3 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการคิดฝ้าย

2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพการคิดฝ้าย

ดังคำถามต่อไปนี้

2.1 อุปกรณ์การคิดฝ้ายมีอะไรบ้าง

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมกันคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1

4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 2.3 เรื่อง การคิดฝ้าย

5. นักเรียนทำใบงานที่ 2.3 เรื่อง การคิดฝ้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การคิดฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

6. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
 7. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
 8. สุ่มกลุ่มนักเรียน 2–3 กลุ่ม โดยการจับสลากออกมาสาธิตการคิดฝ้าย
 9. ครูเชิญปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการคิดฝ้ายให้นักเรียนดู
 10. นักเรียนทดลองคิดฝ้ายโดยมีครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด
- เมื่อมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้

ขั้นปฏิบัติ

11. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการคิดฝ้ายในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถคิดฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ
12. นักเรียนทุกกลุ่มนำฝ้ายที่คิดแล้วส่งครูผู้สอน

จุดประสงค์นำทางที่ 4 อธิบายและปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 4 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนอาสาสมัครออกมาเล่าเกี่ยวกับการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายให้นักเรียนในชั้นเรียนฟัง สังเกตความสนใจของนักเรียนเป็นรายบุคคล

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 2.4 เรื่อง การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย
3. นักเรียนทำใบงานที่ 2.4 เรื่อง การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การคิดฝ้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
5. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
6. ครูเชิญปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายให้นักเรียนดู

7. นักเรียนทดลองคิดฝ้ายโดยมีครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิดเมื่อมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้

ขั้นปฏิบัติ

11. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายในกลุ่มของตนเอง เมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถคิดฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

12. นักเรียนทุกกลุ่มนำผลงานส่งครูผู้สอน

จุดประสงค์นำทางที่ 5 อธิบายและปฏิบัติการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 5 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพการคิดฝ้ายดังคำถามต่อไปนี้
 - 2.1 การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายมีวิธีการอย่างไร

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมกันคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1
4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 2.5 เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย
5. นักเรียนทำใบงานที่ 2.5 เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

6. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
7. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
8. สุ่มกลุ่มนักเรียน 2 – 3 กลุ่ม โดยการจับสลากออกมาสาธิตการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย
9. ครูเชิญปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายให้นักเรียนดู
10. นักเรียนทดลองคิดฝ้ายโดยมีครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด เมื่อมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้

ขั้นปฏิบัติ

11. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถตีฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

12. นักเรียนปฏิบัติการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย เป็นการบ้าน

13. นักเรียนทุกกลุ่มนำผลงานส่งครูผู้สอน

จุดประสงค์นำทางที่ 6 อธิบายและปฏิบัติการนำเส้นด้ายออกจากหลาได้ (1)

กิจกรรมที่ 6 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการนำเส้นด้ายออกจากหลา

2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพการนำเส้นด้ายออกจากหลา

ดังคำถามต่อไปนี้

2.1 นำเส้นด้ายออกจากหลามีวิธีการอย่างไร

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมกันคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1

4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 2.6 เรื่อง นำเส้นด้ายออกจากหลา

5. นักเรียนทำใบงานที่ 2.6 เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

6. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม

7. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ

8. สุ่มกลุ่มนักเรียน 2-3 กลุ่ม โดยการจับสลากออกมาสาธิตการนำเส้นด้ายออกจากหลา

9. ครูเชิญปราชญ์ชาวบ้านสาธิตนำเส้นด้ายออกจากหลาให้นักเรียนดู

10. นักเรียนทดลองนำเส้นด้ายออกจากหลาโดยมีครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิดเมื่อมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้

ขั้นปฏิบัติ

11. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัตินำเส้นด้ายออกจากหลาในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถคิดฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

12. นักเรียนปฏิบัตินำเส้นด้ายออกจากหลา เป็นการบ้าน

13. นักเรียนทุกกลุ่มนำผลงานส่งครูผู้สอน

14. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วนักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน
กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-6 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก อ่านบททวนและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้

1. รูปภาพเกี่ยวกับการทำเส้นด้ายจากฝ้าย
2. ใบความรู้ที่ 2.1 เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด
3. ใบความรู้ที่ 2.2 เรื่อง การหีบฝ้าย
4. ใบความรู้ที่ 2.3 เรื่อง การคิดฝ้าย
5. ใบความรู้ที่ 2.4 เรื่อง การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย
6. ใบความรู้ที่ 2.5 เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย
7. ใบความรู้ที่ 2.6 เรื่อง การนำเส้นด้ายออกจากหลา

แหล่งเรียนรู้ และเอกสารค้นคว้า

1. ห้องสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน
2. ห้องสมุดโรงเรียน
3. ห้องสมุดประชาชน
4. กลุ่มทอผ้า
5. ปราชญ์ชาวบ้าน นางผ่าน ลือกิจ ตำบลบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

และตรวจผลการทดสอบ

2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. สังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ตรวจสอบงาน
5. ตรวจสอบผลงาน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง การทำเส้นด้ายไทยโบราณ
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ใบงานที่ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 2.6
5. แบบตรวจผลงาน

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

รูปภาพเกี่ยวกับการทำเส้นด้ายไทยโบราณ

2.1 วิธีการทำฝ้ายให้สะอาด

2.2 วิธีการหีบฝ้าย

2.3 วิธีการดัดฝ้าย

2.4 วิธีการเป็นหลอดเพื่อนำไปปั่น

2.5 วิธีการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายจากหลา

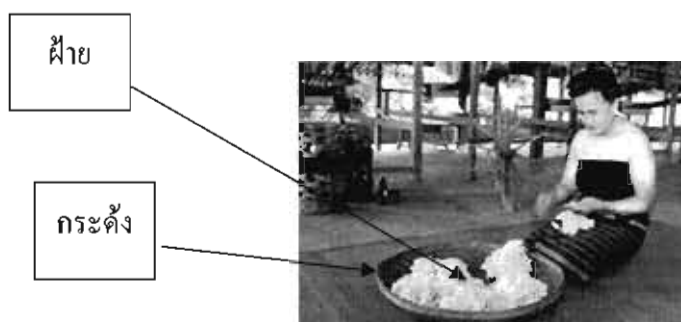

2.6 วิธีการนำเส้นด้ายออกจากหลา

ใบความรู้ที่ 2.1

เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด

การทำฝ้ายให้สะอาด

มีขั้นตอนดังนี้

1. นำปุยฝ้ายจากต้นฝ้ายมาผึ่งแดดโดยใช้กระดัง
2. ให้ปุยฝ้ายแห้งทำให้ดอกฝ้ายขยายใหญ่
3. เล็กเอาขะออกและดึงปุยฝ้ายให้ขยายออกเพื่อให้หีบง่าย

ใบงานที่ 2.1
เรื่อง การทำฝ้ายให้สะอาด

ให้นักเรียนอธิบายวิธีการทำฝ้ายให้สะอาด

.....

.....

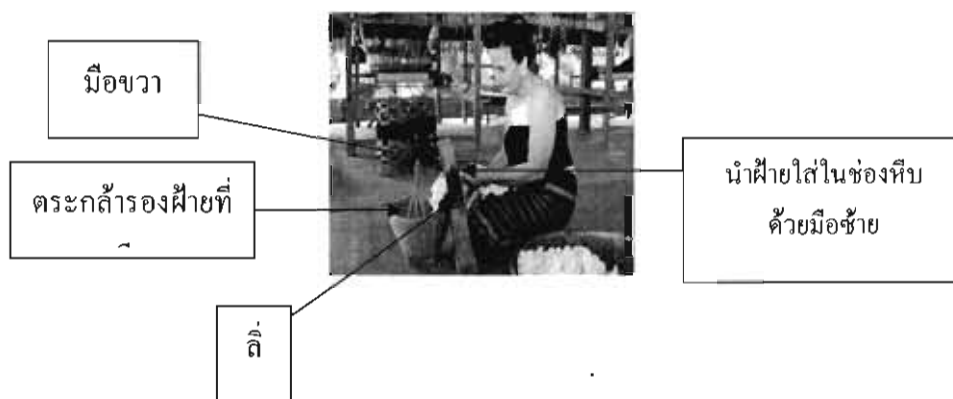
.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 2.2 เรื่อง การหีบฝ้าย

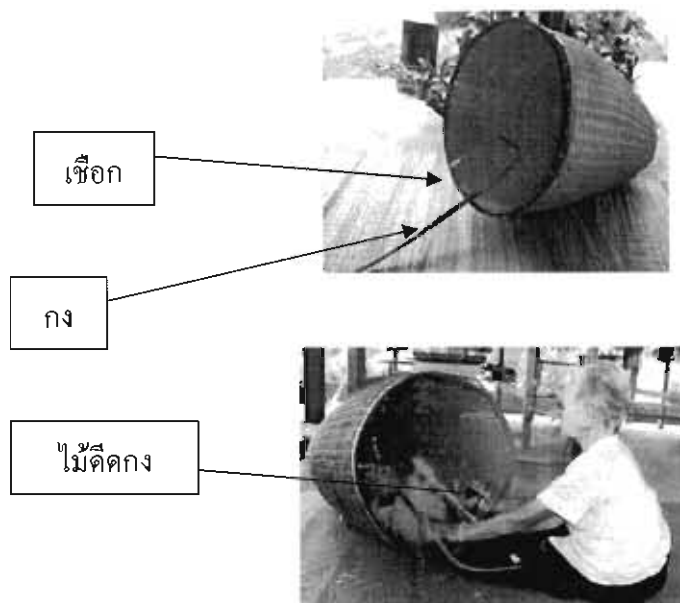
หีบหรืออ้ว

การนำปุ๋ยฝ้ายที่เลือกขยะออกแล้ว มาหีบเอาเมล็ดออกโดยใช้หีบหรืออ้ว มีขั้นตอนดังนี้

1. นำฝ้ายที่เลือกขยะออกแล้ว ไปผึ่งแดดเพื่อให้หีบง่าย
2. เตรียมอุปกรณ์
 - หีบ
 - กระจกถ่วงฝ้ายที่หีบ
 - จี๋ฝ้าง หรือ สบู่
 - ไม้ดอกลิ้ม
3. นำฝ้ายใส่ในช่องหีบด้วยมือซ้าย มือขวาหมุนค้ำมหีบ
4. เมื่อหีบหมุนล้าวกให้นำ จี๋ฝ้างหรือสบู่ ใส่ที่แกนหีบ จะทำให้หมุนได้สะดวก
5. ขณะหีบฝ้ายเมื่อหีบแน่นไปสามารถให้ไม่แน่นได้โดยใช้ไม้ดอกลิ้มออกได้

ใบความรู้ที่ 2.3 เรื่อง การตีฝ้าย

การนำฝ้ายที่ได้ มาตีด้วยกงฝ้าย เพื่อให้ฝ้ายละเอียดกลายเป็นเนื้อเดียวกัน

มีขั้นตอนการทำดังนี้

1. ฝ้ายที่หีบเรียบร้อยแล้ว
2. เตรียมอุปกรณ์
 - กงตีฝ้าย
 - ไม้ตีดก
3. นำกงตรงที่เป็นเชือกไปไว้ที่ฝ้าย
4. ใช้ไม้ตีดกตีที่เชือกหลาย ๆ ขณะตีให้ยกกงขึ้นลงที่ฝ้าย ทำเช่นนั้นจนฝ้ายเป็นเนื้อเดียวกัน

ใบความรู้ที่ 2.4

เรื่อง การทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้าย

ใช้มือล่อฝ้ายเป็นแท่ง

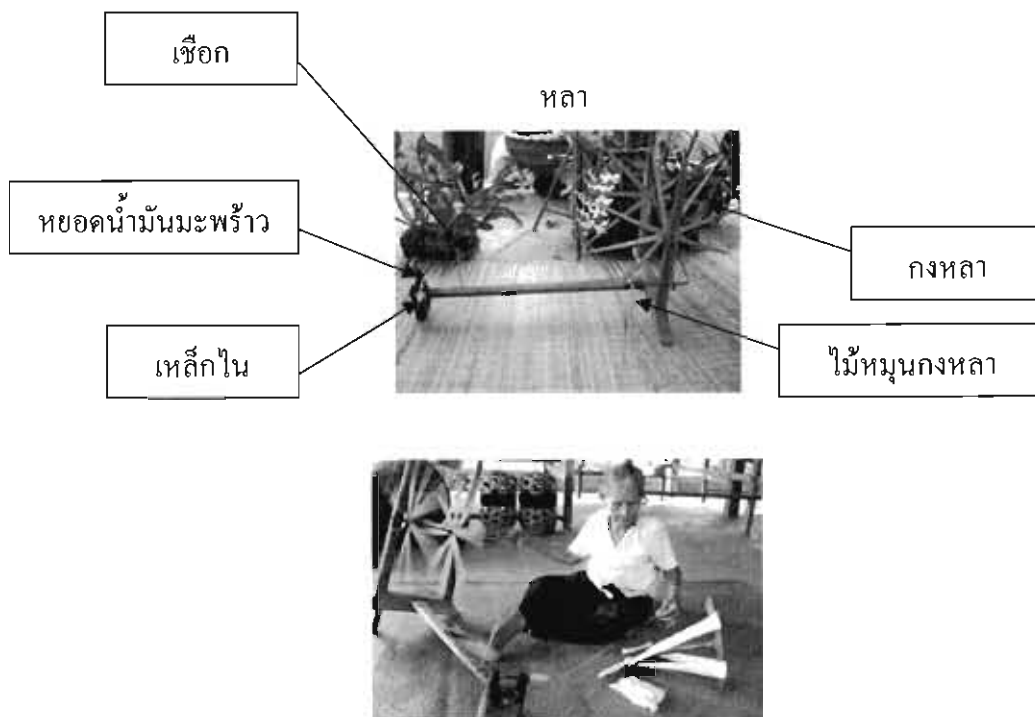
การนำปุยฝ้ายที่ละเอียดแล้วมาล่อเป็นแท่งกลม ยาวประมาณ 1 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ฝ้ายกลมแท่งนี้เรียกว่า ล่อมฝ้าย

มีขั้นตอนการทำดังนี้

1. นำฝ้ายที่คัดเสร็จแล้ว
2. นำฝ้ายมาขยายให้เป็นลักษณะคล้ายวงรี
3. นำไม้วางลงบนฝ้ายหมุนให้เป็นแท่งกลม
4. นำมาวางเรียงซ้อนกันดังรูป

ใบความรู้ที่ 2.5

เรื่อง การปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้าย

การนำล่อฝ้ายมาเจ็น เพื่อให้เป็นเส้นด้าย ด้วยเหลา

มีขั้นตอนดังนี้

1. นำฝ้ายที่ล่อเป็นแท่งกลม
2. นำฝ้ายที่เตรียมมาต่อกับด้ายที่เหล็กไนด้วยมือซ้าย
3. มือขวาหมุนไม้หมุนกงเหลา
4. ขณะมือขวาหมุนกงเหลามือซ้ายดึงฝ้ายให้เป็นเส้นด้ายโดยใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้บังคับให้ด้ายออกมากหรือน้อย ดังรูป ถ้าต้องการด้ายเส้นใหญ่ให้บีบหลวม ๆ แต่ถ้าต้องการด้ายเส้นเล็กให้บีบแน่นโดยปล่อยฝ้ายออกมาทีละน้อย ๆ ตามความต้องการ การปล่อยให้ฝ้ายเป็นเส้นด้ายจะต้องปล่อยให้สม่ำเสมอ เพื่อให้เส้นด้ายเสมอกัน ถ้าปล่อยไม่เสมอเส้นด้ายจะใหญ่บ้างเล็กบ้าง

ใบความรู้ที่ 2.6
เรื่อง การนำเส้นด้ายออกจากหลา

เป็ย

การนำฝ้ายที่เงินแล้วออกจากหลา ด้วยเป็ย เพื่อทำฝ้ายให้เป็น กำ หรือ ใจ

มีขั้นตอนดังนี้

1. เมื่อเงินฝ้ายให้เป็นเส้นด้ายยาวติดต่อกันจนเต็มเหล็กใน
2. นำเป็ยเอาเส้นด้ายออกจากหลา
3. ใ้หมุนเป็ยไขว้ไปมา ดังรูป
4. การนำด้ายออกจากเหล็กในให้เหลือด้ายไว้นิดหน่อยเพื่อนำด้ายไปต่อกับฝ้ายเงินใหม่ต่อไปอีก

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 12 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสิทธิภาพในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

วิเคราะห์ ความสำคัญ ประโยชน์และปฏิบัติการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติโดยใช้
วัตถุดิบในท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ”

สาระสำคัญ

เส้นใยที่ได้จาก “ฝ้าย” จะมีสีขาว หรือ สีขาวขุ่น หรือสีน้ำตาลอ่อน ขึ้นอยู่กับชนิดของฝ้าย
ดังนั้นเมื่อนำมาทอจึงต้องนำฝ้ายไปข้อมเพื่อให้เกิดสีที่สวยงาม ในอดีตสีที่นำมาข้อมฝ้ายนั้น
จะได้จากวัสดุธรรมชาติซึ่งสามารถหาวัตถุดิบได้ตามท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเปลือกไม้ รากไม้ ดอก
ผล หรือจากสัตว์บางชนิด แต่เนื่องจากกรรมวิธีในการสกัดสีจากธรรมชาติค่อนข้างยุ่งยาก และ
วัตถุดิบ เริ่มหายาก อีกทั้งสีที่ได้ไม่มีความหลากหลาย คุณภาพในการข้อมไม่ดีนัก จึงมีการนำสีที่
ได้จากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือสีเคมีมาใช้ในการข้อม ซึ่งช่วยให้สะดวก รวดเร็ว รวมทั้ง
ยังให้สีต่าง ๆ มากมาย สามารถไล่ระดับสีได้ จึงทำให้ผู้ที่ใช้กรรมวิธีการข้อมสีธรรมชาติคิด
น้อยลงมากปัจจุบันสีที่นำมาข้อมเส้นใยฝ้าย สามารถแบ่งได้เป็น สีธรรมชาติและสีวิทยาศาสตร์ สี ที่
ได้จากธรรมชาติทั้งหมดได้มาจากพืช และสัตว์บางชนิด สีที่ได้จากพืช จะนำมาจากส่วนต่าง ๆ
ได้แก่เปลือก ราก แก่น ใบ ดอก และผล ส่วนสัตว์นั้นได้มาจาก “ตัวครั่ง” วัตถุดิบ ที่นำมาใช้ และ

กระบวนการในการข้อมสิทธิ์ชนชาตินั้น แต่ละท้องถิ่นก็จะมี ความแตกต่างกัน สิ้นที่ได้จึงแตกต่างกันไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

เพื่อให้ นักเรียนเห็นความสำคัญ ความสำคัญ ประโยชน์ และปฏิบัติการข้อมสิทธิ์เส้นค้าย จากสิทธิชนชาติโดยใช้วัตถุคิบในท้องถิ่น

2. จุดประสงค์นำทาง

1. วิเคราะห์ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติได้
2. จำแนกประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติได้
3. ปฏิบัติการข้อมจากต้นมะพร้าวได้
4. ปฏิบัติการข้อมจากลูกหมากได้
5. ปฏิบัติการข้อมจากเปลือกเพกาได้
6. ปฏิบัติการข้อมจากต้นประดู่ได้
7. ปฏิบัติการข้อมจากแก่นต้นขนุนได้

เนื้อหา หรือ สารการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติ
2. ประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติ
3. การข้อมจากต้นมะพร้าว
4. การข้อมจากลูกหมาก
5. การข้อมจากเปลือกเพกา
6. การข้อมจากต้นประดู่
7. การข้อมจากแก่นต้นขนุน

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อใช้เวลา 10 นาที

จุดประสงค์นำทางที่ 1 วิเคราะห์ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติได้ (1)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 “การข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติ” และตรวจผลการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการข้อมสิทธิ์เส้นค้ายจากสิทธิชนชาติ

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ และยกตัวอย่าง เปลือก หรือใบไม้ เมื่อนำมาข้อมสิทธิ์เมื่อนำมาข้อมเส้นด้ายจะได้ สีอะไร
 ขั้นวางแผน

2. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 3.1 เรื่อง ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ และยกตัวอย่างการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ

2.1 การข้อมจากต้นมะพร้าว

2.2 การข้อมจากลูกหมาก

2.3 การข้อมจากเปลือกเพกา

2.4 การข้อมจากต้นประดู่

2.5 การข้อมจากแก่นต้นขนุน

3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.1 เรื่อง ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

4. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 3.1 เรื่อง ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์
 เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ

ขั้นสรุป

5. ครูนำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง ความสำคัญของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจาก
 สิ
 ทธิธรรมชาติ

จุดประสงค์นำทางที่ 2 จำแนกประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติได้ (1)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3.2 เรื่อง ประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ

3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.2 เรื่อง ประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ และ
 วางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง ประโยชน์ของการข้อมสิทธิ์เส้นด้ายจากสิ
 ทธิธรรมชาติ จาก
 แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. นักเรียนสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเอง
5. คู่มนักเรียน 1 - 2 คน โดยการจับสลากเลขที่ในชั้นเรียนออกสรุป ประโยชน์ของการ

ข้อม ครุสรุปเพิ่มเติม

จุดประสงค์นำทางที่ 3 ปฏิบัติการข้อมจากต้นมะพร้าวได้ (2)

กิจกรรมที่ 3 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนอาสาสมัครออกมาอธิบายการข้อมสี่เส้นค้ำยจากต้นมะพร้าว

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3.3 เรื่อง การข้อมจากต้นมะพร้าว
3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.3 เรื่อง การข้อมจากต้นมะพร้าว และวางแผนการศึกษา

ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การข้อมจากต้นมะพร้าว จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์

ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
5. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
6. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการข้อมสี่เส้นค้ำยจากต้นมะพร้าวให้นักเรียนดู

ขั้นปฏิบัติ

7. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการข้อมจากต้นมะพร้าวในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถการข้อมจากต้นมะพร้าวได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

8. ครูตรวจผลงานของนักเรียนทุกกลุ่ม

จุดประสงค์นำทางที่ 4 ปฏิบัติการข้อมจากลูกหมากได้ (2)

กิจกรรมที่ 4 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนอาสาสมัครออกมาอธิบายการข้อมสี่เส้นค้ำยจากลูกหมาก

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3.4 เรื่อง การข้อมจากลูกหมาก
3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.4 เรื่อง การข้อมจากลูกหมาก และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การข้อมจากลูกหมาก จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
5. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญจดบันทึกไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
6. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการข้อมสีเส้นด้ายจากลูกหมากให้นักเรียนดู

ขั้นปฏิบัติ

7. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการข้อมการข้อมจากลูกหมากในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถการข้อมจากลูกหมากได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ
8. ครูตรวจผลงานของนักเรียนทุกกลุ่ม

จุดประสงค์นำทางที่ 5 ปฏิบัติการข้อมจากเปลือกเพกาได้ (2)

กิจกรรมที่ 5 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. สุ่มนักเรียนออกมาอธิบายการข้อมสีเส้นด้ายจากเปลือกเพกา

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3.5 เรื่อง การข้อมจากเปลือกเพกา
3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.5 เรื่อง การข้อมจากเปลือกเพกา และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การข้อมจากเปลือกเพกา จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
5. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญจดบันทึกไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
6. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการข้อมสีเส้นด้ายจากเปลือกเพกาให้นักเรียนดู

ขั้นปฏิบัติ

7. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการข้อมจากการข้อมจากเปลือกเพกา ในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถการข้อมจากเปลือกเพกาได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

8. ครูตรวจผลงานของนักเรียนทุกกลุ่ม

จุดประสงค์นำทางที่ 6 ปฏิบัติการข้อมจากต้นประดู่ได้ (2)

กิจกรรมที่ 6 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. สุ่มนักเรียนออกมาอธิบายประโยชน์ของต้นประดู่

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3.6 เรื่อง การข้อมจากต้นประดู่

3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.6 เรื่อง การข้อมจากต้นประดู่ และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การข้อมจากต้นประดู่ จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม

5. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ

6. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการข้อมสีเส้นด้ายจากต้นประดู่ให้นักเรียนดู

ขั้นปฏิบัติ

7. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการข้อมจากการข้อมจากต้นประดู่ ในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถการข้อมจากต้นประดู่ได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

8. ครูตรวจผลงานของนักเรียนทุกกลุ่ม

จุดประสงค์นำทางที่ 7 ปฏิบัติการข้อมจากแก่นต้นขนุนได้ (2)

กิจกรรมที่ 7 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจและกระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. สุ่มนักเรียนออกมาอธิบายประโยชน์ของต้นขนุน

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 3.7 เรื่อง การข้อมจากแก่นต้นขนุน
3. นักเรียนทำใบงานที่ 3.7 เรื่อง การข้อมจากแก่นต้นขนุน และวางแผนการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติม เรื่อง การข้อมจากแก่นต้นขนุน จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน หรือจากปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นสรุป

4. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
5. นักเรียนในกลุ่มช่วยกันสรุปสาระสำคัญฉบับที่กไว้ในสมุดตนเองแล้วนักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาอธิบายสรุปหน้าชั้นเรียน นักเรียนบันทึกเพิ่มเติม สังเกตนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจ
6. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการข้อมสีเส้นด้ายจากแก่นต้นขนุนให้นักเรียนดู

ขั้นปฏิบัติ

7. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกปฏิบัติการข้อมจากการข้อมจากแก่นต้นขนุน ในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถข้อมจากแก่นต้นขนุนได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

8. ครูตรวจผลงานของนักเรียนทุกกลุ่ม
9. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วนักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียน เพื่อให้ นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-7 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก อ่านทบทวน ตามข้อสงสัยและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียน

1. ใบความรู้ที่ 3.1 เรื่อง ความสำคัญของการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
2. ใบความรู้ที่ 3.2 เรื่อง ประโยชน์ของการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
3. ใบความรู้ที่ 3.3 เรื่อง การข้อมจากต้นมะพร้าว
4. ใบความรู้ที่ 3.4 เรื่อง การข้อมจากลูกหมาก
5. ใบความรู้ที่ 3.5 เรื่อง การข้อมจากเปลือกเพกา

6. ใบความรู้ที่ 3.6 เรื่อง การย้ายจากต้นประดู่
7. ใบความรู้ที่ 3.7 เรื่อง การย้ายจากแก่นต้นขนุน

แหล่งเรียนรู้และเอกสารค้นคว้า

1. ห้องสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน
2. ห้องสมุดโรงเรียน
3. ห้องสมุดประชาชน
4. กลุ่มทอผ้า
5. ประชาชนชาวบ้าน นางผ่าน ลือกิจ ตำบลบ้านคิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : และตรวจผลการทดสอบ
2. สังเกตพฤติกรรมการรายบุคคล
3. สังเกตพฤติกรรมการนักเรียนรายกลุ่ม
4. ตรวจใบงาน
5. ตรวจผลงาน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง การทำเส้นด้ายไทยโบราณ
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมการรายบุคคล
3. แบบสังเกตพฤติกรรมการนักเรียนรายกลุ่ม
4. ใบงานที่ 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 3.5, 3.6 ,3.7
5. แบบตรวจผลงาน

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 3
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

เส้นด้ายที่ย้อมจากสีธรรมชาติ

ต้นมะพร้าว

ลูกหมาก

ต้นเพกา

ต้นประดู่

ต้นขนุน

ใบมะม่วง

ใบความรู้ที่ 3.1

เรื่อง ความสำคัญของการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ

สีที่ได้จากธรรมชาติ เป็นความรู้ดั้งเดิมที่สืบทอดกันมาจากปู่ย่าตายาย แหล่งวัตถุดิบสีธรรมชาติยังสามารถหาได้จากต้นไม้ ใบไม้ ที่ให้สีสันทนสวยงามตามที่เรต้องการและหาได้ไม่ยาก ซึ่งปัจจุบันมีการส่งเสริมให้ใช้วัสดุจากธรรมชาติกันมากขึ้น เพราะผลิตภัณฑ์ที่ได้จากธรรมชาติจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมาก และกรรมวิธีผลิตที่แตกต่างกัน ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความสวยงามและหลากหลาย สีที่ได้จากพืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่นย้อมฝ้ายเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน สีธรรมชาติมีคุณสมบัติเด่นเฉพาะตัว คือ ได้สีสวย เย็นตา ไม่ฉลัด สามารถละลายน้ำได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติด้านการคงทนต่อแสงไม่ดินัก มีการเปลี่ยนแปลงของสี และสีซีดง่าย เนื่องจากสีย้อมธรรมชาติไม่ได้สร้างพันธะเคมีกับโครงสร้างใยฝ้าย เมื่อถูกแสงโมเลกุลของสีย้อมจึงเปลี่ยนรูปไป การย้อมสีด้วยสีธรรมชาติมีขบวนการที่ค่อนข้างยุ่งยาก แหล่งสีธรรมชาติโดยเฉพาะพืชหรือสัตว์ เจริญเติบโตช้า และใช้เวลานาน จึงมีการใช้สีสังเคราะห์เข้ามาแทนที่ และสีสังเคราะห์จะติดเส้นใยดีมากมีความสดใส สีไม่เปลี่ยนหรือซีดจาง ทนต่อการซักและแสงแดด ขั้นตอนการย้อมง่าย และรวดเร็ว แต่เนื่องจากสีสังเคราะห์ส่วนใหญ่ มีโลหะหนักในองค์ประกอบทำให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ย้อม ซึ่งไม่ได้ป้องกันตนเองจากการสูดดมไอสารพิษหรือการสัมผัสพิษโดยตรง น้ำย้อมที่เหลือซึ่งมีโลหะหนักและสารเคมีตกค้าง ถูกทิ้งลงแหล่งน้ำสาธารณะ หรือแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม และเป็นการทำลายสุขภาพของประชาชนทั่วไป ที่ต้องอาศัยแหล่งน้ำเหล่านั้น

ปัจจุบันผู้คนในสังคมได้หันมาสนใจในการรักษาสภาพแวดล้อมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกันมากขึ้น มีความสนใจที่จะใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมากขึ้น การย้อมสีผ้าหรือเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ จึงกลับมาอีกครั้ง เพราะสีธรรมชาติไม่สร้างมลภาวะ สามารถลดการนำเข้าสีสังเคราะห์ได้ สีธรรมชาติที่ได้จากเปลือกไม้ที่ย้อมได้สี

- เปลือกมะม่วง ได้สีเขียวไพร - เปลือกนุ่น ได้สีชมพู
- เปลือกดินนกก,เพกา ได้สีเหลือง - เปลือกประดู่ ได้สีน้ำตาล
- เปลือกคันทน์หว่า ได้สีน้ำตาล - เปลือกมะม่วง+เปลือกเพกา ได้สีเขียวเข้ม

* ชนิดที่ใช้เปลือกมะม่วงฟอกกับใบยูคาลิปตัส จะได้สีเขียวเข้มมันวาว

* ชนิดสีน้ำตาล,สีชมพู เมื่อล้างสะอาดเสร็จให้เอาปูนใสมาแช่อีกที่จะทำให้สีน้ำตาล,สีชมพูเข้มขึ้น

หมายเหตุ ดัมสีเปลือกไม้ 10 กก. ย้อมฝ้ายได้ 3 กก.

ใบความรู้ที่ 3.2

เรื่อง ประโยชน์

ของการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ

การย้อมผ้าสีธรรมชาติจึงลดสภาวะ โลกร้อนได้

1. ผ้าที่ใช้ ก็ต้องเป็นเส้นใยธรรมชาติ การปลูกฝ้าย แล้วมีคนนำมาใช้มาก ๆ เท่ากับส่งเสริมการปลูกต้นไม้
2. ต้นไม้ที่ให้สีเขียว ๆ มักจะเป็นไม้ป่า ไม้โคก หรือแม้แต่ต้นคราม ที่เป็นพืชล้มลุก มันจะงอกงามในที่ ๆ ไม่มีสารเคมี ปุ๋ยที่ใช้ต้องเป็นปุ๋ยคอกเท่านั้น หรือต้นมะเกลือที่ให้สีดำสวยและหอม เป็นต้นไม้ใหญ่ ถ้ารู้ประโยชน์ของมันและรู้จักนำมาใช้ เชื่อว่ามันจะไม่ถูกตัดไปทำไม้ฟืนทำถ่านอย่างแน่นอน เท่ากับช่วยรักษาชีวิตต้นไม้ใหญ่ ๆ เอาไว้
3. การทดลองย้อมด้วยวิธีการย้อมเย็น ให้ได้สีมีคุณภาพเท่า ๆ กับย้อมร้อน น่าจะช่วยลดการพลังงานในการต้ม ไม่ว่าจะใช้แก๊สหรือฟืนก็ตาม
4. การใช้เสื้อผ้าจากการผลิตด้วยมือ แน่แน่นอนว่าต้องเป็นพี่น้องชาวบ้าน ไม่ใช่โรงงานที่สั่งมาจากเมืองนอก เท่ากับช่วยให้ชีวิตพี่น้องชาวไทยมีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ต้องทิ้งบ้านเรือน มาทำงานในเมืองใหญ่ ให้แออัด สร้างปัญหาที่ตามมาเยอะแยะ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลให้โลกร้อน
5. การทดลอง การค้นหาสิ่งใหม่ ๆ คือความหมายของคำว่า “พัฒนา” ที่แท้จริง สังคมที่รุ่งเรือง ต้องมีการพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตพื้นฐาน ที่เรียกว่า “องค์ความรู้” อยู่เสมอ และไม่ใช้การพัฒนาในเรื่องเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องพื้นฐานการใช้ชีวิตที่สมดุลย์ ไม่เอาโรคเอาเปรียบทั้งตัวเองและผู้อื่น

ใบความรู้ที่ 3.3

เรื่อง การย้อมจากต้นมะพร้าว

วัสดุอุปกรณ์

1. ฝ้าย (สีขาว)
2. ต้นมะพร้าว
3. หม้อ, กะละมัง
4. เกลือแกง
5. สารส้ม
6. ปูนขาว
7. ผงซักฟอก
8. น้ำยาปรับผ้านุ่ม

วิธีทำ

1. ต้นมะพร้าว นำส่วนต้น จะได้สีน้ำตาลอ่อน 4 ก.ก. นำมาต้มเคี่ยวพืงไฟให้เดือด ตลอดเวลาประมาณ 1 – 2 ชม. ยกลงพักไว้ กรองเอาแต่น้ำที่เข้มข้น
2. ต้มน้ำใหม่เคี่ยวผงซักฟอก (เพื่อไล่น้ำออกจากฝ้าย) ผงซักฟอกดวง 3 ช้อนแกง ประมาณ 15 นาที ยกลงพักไว้
3. ต้มน้ำเปลือกไม้ (ข้อที่1) หรือน้ำสีเข้มข้นมาต้มใหม่เคี่ยวพืงไฟให้น้ำเดือด เติมเกลือแกง 3 ช้อนแกง (สารส้มทูปให้ละเอียด) คนให้เข้ากันเพื่อให้ 2 อย่างละลาย เมื่อน้ำเดือดใส่ฝ้ายที่พักไว้ ลงต้มให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 1 – 2 ชม. หมั่นพลิกกลับตลอดเวลาจนฝ้ายให้น้ำสีท่วม เมื่อเสร็จแล้วยกลงพักไว้
4. นำกะละมังใส่น้ำ 3 ใบ แต่ละใบเติม - ผงซักฟอก 3 ช้อนแกง ทุกใบ ซักฟอกเพื่อเอาสิ่งสกปรกออก
5. ขั้นตอนสุดท้าย นำกะละมังใส่น้ำเปล่า 3 กะละมัง ล้างให้สะอาดและเตรียมน้ำยา - ปรับผ้านุ่ม เหมือนหลังกาซักผ้าทุกๆไป หลังจากนั้นก็นำไปฟังลมให้แห้ง

ใบความรู้ที่ 3.4

เรื่อง การย้อมจากลูกหมาก

วัสดุอุปกรณ์

1. ฝ้าย (สีขาว)
2. ลูกหมาก
3. หม้อ, กะละมัง
4. เกลือแกง
5. สารส้ม
6. ปูนขาว
7. ผงซักฟอก
8. น้ำยาปรับผ้านุ่ม

วิธีทำ

1. ลูกหมาก นำส่วนผล ผลอ่อนจะได้สีแดง ผลแก่จะได้สีเทา 4 ก.ก. นำมาต้มเติมฟืนใส่ไฟให้เดือดตลอด เวลาประมาณ 1 – 2 ชม. ยกลงพักไว้ กรองเอาแต่น้ำที่เข้มข้น
2. ต้มน้ำใหม่เติมผงซักฟอก (เพื่อไล่น้ำออกจากฝ้าย) ผงซักฟอกควม 3 ช้อนแกง ประมาณ 15 นาที ยกลงพักไว้
3. ต้มน้ำลูกหมาก (ข้อที่1) หรือน้ำสีเข้มข้นมาต้มใหม่เติมฟืนให้น้ำเดือด เติมเกลือแกง 3 ช้อนแกง (สารส้มทุบให้ละเอียด) คนให้เข้ากันเพื่อให้ 2 อย่างละลาย เมื่อน้ำเดือดใส่ฝ้ายที่พักไว้ลงต้มให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 1 – 2 ชม. หมั่นพลิกกลับตลอดเวลากดฝ้ายให้น้ำสีท่วม เมื่อเสร็จแล้วยกลงพักไว้
4. นำกะละมังใส่น้ำ 3 ใบ แต่ละใบเติม - ผงซักฟอก 3 ช้อนแกง ทุกใบ ซักฟอกเพื่อเอาสิ่งสกปรกออก
5. ขั้นตอนสุดท้าย นำกะละมังใส่น้ำเปล่า 3 กะละมัง ล้างให้สะอาดและเตรียมน้ำยา - ปรับผ้านุ่ม เหมือนหลังกาซักผ้าทั่ว ๆ ไป หลังจากนั้นก็นำไปฟึ่งลมให้แห้ง

ใบความรู้ที่ 3.5

เรื่อง การย้อมจากเปลือกเพกา

วัสดุอุปกรณ์

1. ฝ้าย (สีขาว)
2. เปลือกเพกา
3. หม้อ, กะละมัง
4. เกลือแกง
5. สารส้ม
6. ปูนขาว
7. ผงซักฟอก
8. น้ำยาปรับผ้านุ่ม

วิธีทำ

1. เปลือกเพกา นำเปลือก จะได้สีเหลือง นำมาต้มเคี่ยวในไฟให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 20 นาที ยกลงพักไว้ กรองเอาแต่น้ำที่เข้มข้น
2. ต้มน้ำใหม่เติมผงซักฟอก (เพื่อให้ได้ไขออกจากฝ้าย) ผงซักฟอกดวง 3 ช้อนแกง ประมาณ 15 นาที ยกลงพักไว้
3. ต้มเปลือกเพกา (ข้อที่1) หรือน้ำสีเข้มข้นมาต้มน้ำใหม่เติมพินให้น้ำเดือด เติมเกลือแกง 3 ช้อนแกง (สารส้มทาบให้ละเอียด) คนให้เข้ากันเพื่อให้ 2 อย่างละลาย เมื่อน้ำเดือดใส่ฝ้ายที่พักไว้ ลงต้มให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 20 ชม. หมั่นพลิกกลับตลอดเวลาจนฝ้ายให้น้ำสีท่วม เมื่อเสร็จแล้วยกลงพักไว้
4. นำกะละมังใส่น้ำ 3 ใบ แต่ละใบเติม - ผงซักฟอก 3 ช้อนแกง ทุกใบ ซักฟอกเพื่อเอาสิ่งสกปรกออก
5. ขั้นตอนสุดท้าย นำกะละมังใส่น้ำเปล่า 3 กะละมัง ล้างให้สะอาดและเตรียมน้ำยา - ปรับผ้านุ่ม เหมือนหลังกาซักผ้าทั่ว ๆ ไป หลังจากนั้นก็นำไปใส่ราวกระตุกตากจนแห้ง

ใบความรู้ที่ 3.6

เรื่อง การย้อมจากเปลือกประดู่

วัสดุอุปกรณ์

1. ฝ้าย (สีขาว)
2. เปลือกประดู่ ใต้อีบน้ำตาล
3. หม้อ, กะละมัง
4. เกลือแกง
5. สารส้ม
6. ปูนขาว
7. ผงซักฟอก
8. น้ำยาปรับผ้านุ่ม

วิธีทำ

1. เปลือกประดู่ ใต้อีบน้ำตาล 4 ก.ก. นำมาต้มเคี่ยวพินใส่ไฟให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 1 – 2 ชม. ยกลงพักไว้ กรองเอาแต่น้ำที่เข้มข้น
2. ต้มน้ำใหม่เติมผงซักฟอก (เพื่อไล่ไขออกจากฝ้าย) ผงซักฟอกตวง 3 ช้อนแกง ประมาณ 15 นาที ยกลงพักไว้
3. ต้มน้ำเปลือกไม้ (ข้อที่1) หรือน้ำสีเข้มข้นมาต้มใหม่เคี่ยวพินให้น้ำเดือด เติมเกลือแกง 3 ช้อนแกง (สารส้มทุบให้ละเอียด) คนให้เข้ากันเพื่อให้ 2 อย่างละลาย เมื่อน้ำเดือดใส่ฝ้ายที่พักไว้ลงต้มให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 1 – 2 ชม. หมั่นพลิกกลับตลอดเวลาตากฝ้ายให้น้ำสีท่วม เมื่อเสร็จแล้วยกลงพักไว้
4. นำกะละมังใส่น้ำ 3 ใบ แต่ละใบเติม - ผงซักฟอก 3 ช้อนแกง ทุกใบ ซักฟอกเพื่อเอาสิ่งสกปรกออก
5. ขั้นตอนสุดท้าย นำกะละมังใส่น้ำเปล่า 3 กะละมัง ล้างให้สะอาดและเตรียมน้ำยา - ปรับผ้านุ่ม เหมือนหลังกาซักผ้าทุกๆ ไป หลังจากนั้นก็นำไปใส่ราวกระดุกตากจนแห้ง

ใบความรู้ที่ 3.7

เรื่อง การย้อมจากแก่นต้นขนุน

วัสดุอุปกรณ์

1. ฝ้าย (สีขาว)
2. แก่นต้นขนุน นำส่วนแก่น จะได้สีน้ำตาลดำ
3. หม้อ, กะละมัง
4. เกลือแกง
5. สารส้ม
6. ปูนขาว
7. ผงซักฟอก
8. น้ำยาปรับผ้านุ่ม

วิธีทำ

1. แก่นต้นขนุน นำส่วนแก่น จะได้สีน้ำตาลดำนำแก่นขนุนที่แห้งแล้วมาหั่นหรือไสด้วยกบเบา ๆ ใช้มือขยำให้ปนละเอียด 4 ก.ก. นำมาต้มเติมฟืนใส่ไฟให้เดือดตลอด เวลาประมาณ 4 ชม. ยกลงพักไว้ กรองเอาแต่น้ำที่เข้มข้น
2. ต้มน้ำใหม่เติมผงซักฟอก (เพื่อไล่ไขออกจากฝ้าย) ผงซักฟอกดวง 3 ซ้อนแกง ประมาณ 15 นาที ยกลงพักไว้
3. ต้มน้ำเปลือกไม้ (ข้อที่1) หรือน้ำสีเข้มข้นมาต้มใหม่เติมฟืนให้น้ำเดือด เติมเกลือแกง 3 ซ้อนแกง (สารส้มทุบให้ละเอียด) คนให้เข้ากันเพื่อให้ 2 อย่างละลาย เมื่อน้ำเดือดใส่ฝ้ายที่พักไว้ลงต้มให้เดือดตลอดเวลา ประมาณ 1 ชม. หมั่นพลิกกลับตลอดเวลาคัดฝ้ายให้น้ำสีท่วมเมื่อเสร็จแล้วยกลงพักไว้
4. นำกะละมังใส่น้ำ 3 ใบ แต่ละใบเติม - ผงซักฟอก 3 ซ้อนแกง ทุกใบ ซักฟอกเพื่อเอาสิ่งสกปรกออก
5. ขั้นตอนสุดท้าย นำกะละมังใส่น้ำเปล่า 3 กะละมัง ล้างให้สะอาดและเตรียมน้ำยา - ปรับผ้านุ่ม เหมือนหลังกาซักผ้าทั่วไป หลังจากนั้นก็นำไปใส่ราวกระดุกตากจนแห้ง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ “อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน”
.....

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 2 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

วิเคราะห์การใช้และปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนทอผ้าฝ้าย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน”

สาระสำคัญ

เครื่องมือที่สำคัญใช้ในการทอผ้า เรียกว่า กี่ทอผ้าหรือหูก เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้าที่
พบโดยทั่วไป มี 2 ชนิด คือ กี่ตั้งและกี่ยระดุก ซึ่งประกอบด้วย กระจวย หลอดด้าย ไม้เหยียบหูก ไม้
หาบหูก ในสำหรับปั่นหลอด กงสำหรับใส่ใจด้าย ฟืม ผังสำหรับดึงผ้า ส่วนหลักในการทอผ้าฝ้าย
คือ ใ้ ห ลัก ข อง ก ร ขั ด กั น ข อ ง เ ล้ น ฝั ย ที่ ร่ ย ก ว ่า เ ล้ น ยี่ น แ ล ะ เ ล้ น พู ง
จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

เพื่อให้นักเรียนจัดเตรียมอุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย

2. จุดประสงค์นำทาง

1. อธิบายอุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายได้
2. ทดลองใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายได้

เนื้อหา หรือ สาระการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย
2. การใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบจำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที
จุดประสงค์นำทางที่ 1 อธิบายอุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายได้ (1)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ :

“อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน” และตรวจผลการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนร่วมกันยกตัวอย่างและอธิบายวิธีการใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายเท่าที่นักเรียน

ทราบ

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 4.1 เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน
3. นักเรียนทำใบงานที่ 4.1 เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

4. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 4.1 เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

ขั้นสรุป

5. ครุณำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

จุดประสงค์นำทางที่ 2 ทดลองใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายได้ (1)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนอาสาสมัครออกมาสาธิตการใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายตามที่ตนถนัด

ขั้นวางแผน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
3. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายให้นักเรียนดูและให้นักเรียน

ทดลองปฏิบัติตาม

ขั้นปฏิบัติ

4. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกการใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. ครูตรวจการใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายของนักเรียนทุกกลุ่ม

6. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วนักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-2 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก อ่านทบทวน ดูภาพประกอบและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียน

1. ใบความรู้ที่ 4.1 เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน
2. อุปกรณ์การทอผ้า

แหล่งเรียนรู้และเอกสารค้นคว้า

1. ห้องสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน
2. ห้องสมุดโรงเรียน
3. ห้องสมุดประชาชน
4. กลุ่มทอผ้า
5. ปราชญ์ชาวบ้าน นางผ่าน ลือกิจ ตำบลบ้านดิ้ว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน” และตรวจผลการทดสอบ
2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

3. สังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ตรวจสอบงาน
5. ตรวจสอบการทดลองใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ใบงานที่ 4.1
5. แบบตรวจสอบการทดลองใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ปัญหา หรือ อุปสรรคที่พบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข หรือ ข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ () ผู้บันทึก

ครูผู้สอนประจำวิชา

...../...../.....

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

ใบความรู้ที่ 4.1

เรื่อง อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน

1. กระตัง ใช้วางปุยฝ้ายเพื่อเลือกฝ้ายที่ไม่ดีออกและใช้วางคอกฝ้ายตากแดด

2. หีบหรืออีว ใช้หีบเพื่อเอาเมล็ดฝ้ายออก

3. กง ใช้ตัดฝ้ายให้เป็นปุยละเอียด เพื่อนำไปล้อฝ้าย

4. ไม้กระดานและไม้ล้อฝ้าย ใช้ล้อฝ้ายให้เป็นแท่งกลมๆ เพื่อนำไปจั่น

5. หลา ใช้เส้นฝ้ายให้เป็นเส้นด้ายยาวติดต่อกันหรือใช้ปั่นหลอด (กรอหลอดด้าย)

6. เฝีย ใช้เก็บเส้นด้ายที่เส้นแล้วออกจากหลาเพื่อทำเป็นกำหรือใจ

7. กวัก ใช้ใส่เส้นด้าย เพื่อให้เส้นด้ายยาวติดต่อกัน แล้วจึงนำไปคันเครือ

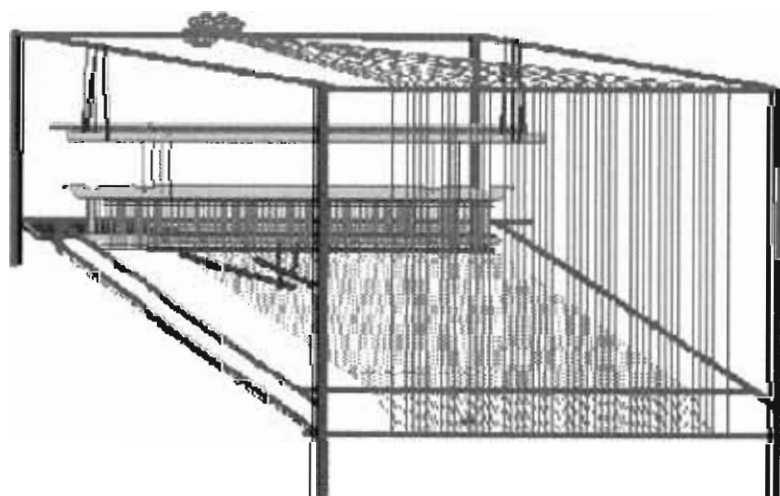
8. กงกวักฝ้าย ใช้ใส่เส้นด้ายที่เป็นกำหรือใจ เพื่อนำไปกวัก หรือ ปั่นหลอด

9. เมื่อ ใช้สำหรับคั่นเครือหูก (ทำด้ายเส้นยืน)

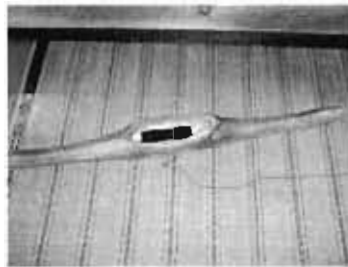

10. ที่ทอผ้าฝ้าย ใช้ชิงเครือหูก (ด้ายเส้นยืน) เพื่อเตรียมการทอเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญยิ่งอีกอันหนึ่ง ลักษณะของชิง จะมีโครงสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยม ประกอบด้วยเสาหลัก 4 เสา มีไม้ยึดติดกันเป็นแบบดั้งเดิมที่ใช้มาในอดีตและปัจจุบันยังนิยมใช้อยู่ เพราะที่ชนิดนี้ใช้ทอผ้าที่มีลวดลายต่าง ๆ ได้ดีกว่าชนิดอื่น ๆ ที่กระตุกเป็นก็แบบใหม่ ที่ได้วิวัฒนาการให้มีคุณภาพในการทอรวดเร็วยิ่งขึ้น

11. กระจสวย ใส่ไม้ก้อหลอดเพื่อเตรียมการทอ ทำจากไม้เนื้อแข็ง ยาวประมาณ 1 ฟุต หัวหน้าท้ายเรียววงอน ตรงกลางเป็นรางสำหรับใส่หลอดด้ายทางต่ำ (เส้นพุ่ง)เป็นเครื่องมือที่บรรจูลหลอดไหมเส้นพุ่ง เพื่อนำเส้นไหมไปชักกับเส้นไหมขึ้น เดิมมักจะทำด้วยไม้แต่ปัจจุบันมีทั้งทำด้วยไม้และพลาสติก

กระจสวย

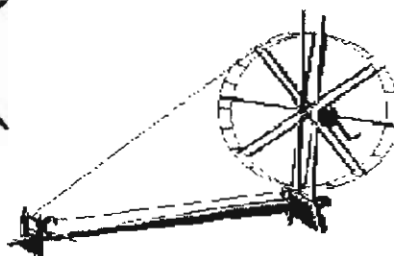

12. หลอดด้าย ใช้พันเส้นด้ายพุ่ง แล้วจึงนำไปใส่ในกระจสวยทอผ้า นิยมทำจากไม้คายจะมีรูกลวงตลอด คัดเป็นท่อน ๆ ท่อนละประมาณ 3 นิ้ว อาจจะใช้ไม้อ่างอื่นก็ได้ที่มีรูตรงกลาง เช่น ลำปอแก้ว เพื่อใส่ไม้สอดยึดติดกับกระจสวย ไม้นี้เรียกว่าไม้ขอหลอด

หลอดด้าย

อุปกรณ์ทำหลอดด้าย

13. ไม้เหยียบหูก ใช้เหยียบสลักไปมาเพื่อเปลี่ยนเส้นด้ายยืนให้ขัดสานสลับกัน เป็นไม้กลม ๆ ยาวประมาณ 1.50 - 2.00 เมตร สำหรับสอดกับเชือกที่ผูกโยง จากด้านล่างของเขาลงมาทำเป็นห่วงไว้เมื่อจะให้เขาขึ้น - ลง ในกรณีเปลี่ยนสีของเส้นฝ้ายก็เหยียบไม้นี้ ไม้เหยียบหูก จะมีจำนวนเท่ากับจำนวนของพืมนั้น ๆ

ไม้เหยียบหูก

14. ไม้หาบหูก เป็นไม้ที่สอดร้อยกับเชือกที่ผูกเขาด้านบน เพื่อให้หูกยึดติดกับก็ไม้หาบหูกจะมีอันเดียวไม่ว่าจะใช้พืมนี่มี 2 เขา, 3 เขา หรือ 4 เขา

ไม้หาบหูกใช้พืมนี่มี 2 เขา

15. **พื้ม** เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับทอผ้า มีตัวพื้มที่ทำจากไม้ เนื้อแข็ง เป็นกรอบสี่เหลี่ยม มีพื้นซี่เล็ก ๆ เรียงกันเป็นตัวยูกกลางและระยห่างของพื้นเป็นที่ใช้สำหรับสอดเส้นฝ้ายผ่าน ความกว้างของพื้ม ประมาณ 5 - 6 เซนติเมตร ส่วนความยาวของพื้มคือความกว้างของผืนผ้า ในการใช้พื้ม เนื่องจากการทอครั้งต่อไปจะต้องเหลือเส้นฝ้ายที่ทอครั้งก่อนไว้เพื่อนำมาผูกกับเส้นฝ้ายที่ต้องการทอครั้งต่อไปโดยไม่ให้เส้นฝ้ายจากการทอครั้งก่อนหลุดออกจากพื้ม ไม่เช่นนั้นจะต้องนำเส้นฝ้ายมาสอดผ่านพื้นของใหม่ ซึ่งจะต้องใช้เวลานานมาก

16. **เหา** ใช้ใส่เส้นด้ายขึ้นสลับล่างและบน เพื่อขัดสานเส้นด้ายพุ่ง

17. **ไม้กั๊น** ใช้ใส่หัวเครื่องมือทอ (กกทูก) และไว้สำหรับพันผ้าที่ทอเสร็จแล้วก่อนจะตัดออกจากที่

18. หลักบากา ใช้ขีดไม้กึ่งพื้น เพื่อให้ผ้าทอดึง

19. ไม้แป้นกึ่ง ใช้สำหรับนั่งทอผ้า

20. ไม้โป่งเป้ง ใช้แขวนแห (แขวนเขาหรือตะกอ)

21. ตะกร้าใส่หลอด ตะกร้าใส่หลอดด้ายสำหรับทอ

22. ไม้แป้นขีด ในการทอผ้ายกดอกจะใช้ไม้แป้นขีดง้างเส้นด้ายขึ้น เพื่อสอดกระสวย
เส้นด้ายพุ่งให้เกิดลวดลาย

23. ไม้ผัง ใช้จิ้งกับหน้าผ้า เพื่อให้ผ้าที่จะทอมีความตึง

24. บ้าเหงิน ใช้สำหรับใส่ก๊วก เพื่อก๊วกเส้นด้ายให้ยาวเรียงติดต่อกัน

25. หวีหูหมู ใช้สาวเส้นด้ายขึ้นที่ขึงในก่แล้วให้เป็นระเบียบ ทำให้ด้ายเครือไม่พันกัน

26. เชือกมัดทุก ใช้มัดเส้นด้ายยืนให้ตึง จะใช้ตอนที่ด้ายยืนใกล้จะหมดเครื่อง

27. ไม้ไขว้ทุก ใช้ขัดสานเส้นด้ายยืน เพื่อให้เส้นด้ายยืนขัดสานกันได้สะดวกขึ้น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การเตรียมตัวก่อนทอผ้าฝ้าย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 20 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

วิเคราะห์กระบวนการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย”

สาระสำคัญ

ขบวนการในการเตรียมฝ้ายก่อนทอ การเลือกซื้อด้าย ก่อนที่จะทำสิ่งอื่นใดในการทอผ้า เรา
จะต้องทำการเลือกด้ายสีต่างๆ ตามที่เราชอบ เช่น สีเหลือง สีส้ม สีชมพู สีดำ สีฟ้า แต่สีที่จะขาด
ไม่ได้คือสีขาว ที่ใช้เป็นสีพื้นตามความกว้างความยาวของลูก ความที่เราต้องการ การฆ่าด้าย การ
กวักด้าย การคันหูก การปั่นหลอด การสีบหูก การกางหูก

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

เพื่อให้นักเรียนจัดเตรียมด้านทอผ้าฝ้ายได้

2. จุดประสงค์นำทาง

1. อธิบายการคันฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนได้
2. ปฏิบัติการคันฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนได้ การดันเครือด้ายยืน

3. อธิบายการนำฝ้ายมาต่อกับพืมได้ การคืนด้ายเครือ
4. ปฏิบัติการนำฝ้ายมาต่อกับพืมได้ การต่อเครือเข้ากับพืม
5. อธิบายการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า
6. ปฏิบัติการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าได้

เนื้อหา หรือ สารการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. การคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนหรือการคืนเครือด้ายยืน
2. การนำฝ้ายมาต่อกับพืมหรือการคืนด้ายเครือ
3. การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าหรือการต่อเครือเข้ากับพืม

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อใช้เวลา 10 นาที
จุดประสงค์นำทางที่ 1 อธิบายการคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนได้ (1)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ :

“การเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย” และตรวจผลการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน
2. นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม หลังจากศึกษารูปภาพเกี่ยวกับการคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนดังคำถามต่อไปนี้

2.1 การคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืนทำอย่างไร

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนร่วมสรุปแนวคำตอบจากคำถามในกิจกรรมข้อ 2.1 ควรตอบเชิงเหตุผลอย่างไร
4. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 5.1 เรื่อง การคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน
5. นักเรียนทำใบงานที่ 5.1 เรื่อง การคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 5.1 เรื่อง การคืนฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน

ขั้นสรุป

7. ครุณานักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การคันฝ้ายหรือการดัดยเป็นเส้นยืน มีหลักการอย่างไร พร้อมสาธิต

จุดประสงค์นำทางที่ 2 ปฏิบัติการคันฝ้ายหรือการดัดยเป็นเส้นยืนได้ (6)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนอาสาสมัครออกมาสาธิตการคันฝ้ายหรือการดัดยเป็นเส้นยืน

ขั้นวางแผน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
3. ครูและปราชญ์ชาวบ้านของบ้านตัวสาธิตการคันฝ้ายหรือการดัดยเป็นเส้นยืนให้

นักเรียนดูและให้นักเรียนทดลองปฏิบัติตาม

ขั้นปฏิบัติ

4. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึก การคันฝ้ายหรือการดัดยเป็นเส้นยืนในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถใช้อุปกรณ์การทอผ้าฝ้ายได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. ครูผลงานการคันฝ้ายหรือการดัดยเป็นเส้นยืนของนักเรียนทุกกลุ่ม

จุดประสงค์นำทางที่ 3 อธิบายการนำฝ้ายมาต่อกับพืมได้ (1)

กิจกรรมที่ 3 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นการนำฝ้ายมาต่อกับพืม

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 5.2 เรื่อง การนำฝ้ายมาต่อกับพืม
5. นักเรียนทำใบงานที่ 5.2 เรื่อง การนำฝ้ายมาต่อกับพืม

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 5.2 เรื่อง การนำฝ้ายมาต่อกับพืม

ขั้นสรุป

7. ครุณานักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การนำฝ้ายมาต่อกับพืม

จุดประสงค์นำทางที่ 4 ปฏิบัติการนำฝ้ายมาต่อกับพืมได้ (7)

กิจกรรมที่ 4 (กระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. สุ่มกลุ่มนักเรียนออกมาสาธิตการนำฝ้ายมาต่อกับพืม

ขั้นวางแผน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
3. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการนำฝ้ายมาต่อกับพืมให้นักเรียนดูและให้นักเรียน

ทดลองปฏิบัติตาม

ขั้นปฏิบัติ

4. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกการนำฝ้ายมาต่อกับพืมในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถการนำฝ้ายมาต่อกับพืมได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. ครูตรวจผลงานการนำฝ้ายมาต่อกับพืมของนักเรียนทุกกลุ่ม และมอบหมายให้นักเรียนทำการบ้าน

จุดประสงค์นำทางที่ 5 อธิบายการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า (1)

กิจกรรมที่ 5 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

ขั้นวางแผน

2. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 5.3 เรื่อง การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า
3. นักเรียนทำใบงานที่ 5.3 เรื่อง การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

4. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 5.3 เรื่อง การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

ขั้นสรุป

5. ครูนำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

จุดประสงค์นำทางที่ 6 ปฏิบัติการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าได้ (4)

กิจกรรมที่ 6 (กระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. สุ่มกลุ่มนักเรียนออกมาสาธิตการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

ขั้นวางแผน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
3. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าให้นักเรียนดู และให้นักเรียนทดลองปฏิบัติตาม

ขั้นปฏิบัติ

4. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิดจนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าได้ทุกกลุ่ม สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. ครูตรวจผลงานการเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้าของนักเรียนทุกกลุ่ม และมอบหมายให้นักเรียนทำเป็นการบ้าน

6. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วนักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-6 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก อ่านบททวน รูปภาพประกอบและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 5.1 เรื่อง การค้นฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน
2. ใบความรู้ที่ 5.2 เรื่อง การนำฝ้ายมาคอกับฟืม
3. ใบความรู้ที่ 5.3 เรื่อง การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

แหล่งเรียนรู้

1. ห้องสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน
2. ห้องสมุดโรงเรียน
3. ห้องสมุดประชาชน
4. กลุ่มทอผ้า

5. ประชาชนชาวบ้าน นางผ่าน ลือกิจ นางจำหรัศ สาพู นางประนอม โสภา ตำบลบ้านตัว
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “การเตรียมค้ายก่อนทอผ้าฝ้าย”

และตรวจผลการทดสอบ

2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. สังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ตรวจใบงาน
5. ตรวจผลงาน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง การเตรียมค้ายก่อนทอผ้าฝ้าย
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ใบงานที่ 5.1
5. แบบตรวจผลงาน

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนน อยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 หน่วยการเรียนรู้ที่ 5
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

ใบความรู้ที่ 5.1

เรื่อง การคั่นฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน

คั่นหูกหรือการคั่นฝ้ายหรือการดึงด้ายเป็นเส้นยืน ที่เรียกว่า คั่นหูกเพราะต้องคำนวณ ตั้งแต่ความกว้างของพื้นที่ ความยาวของผ้าที่ต้องการและเบอร์ของเส้นด้ายซึ่งคิดหาปริมาณเส้นด้ายมาแล้ว ต่อไปต้องค้นหาวิธีการเรียงด้ายและจำนวนการเดินเท้าเป็นการคิดค้นกันจริงๆ จึงเรียกว่าคั่นหูกหรือเดินด้าย

ขั้นตอนการคั่นหูกมีดังนี้

1. เตรียมอุปกรณ์ได้แก่ รวงคั่น รวงหลอด ลูกหลอด และหลอดด้ายที่หันไว้แล้ว
2. นำหลอดด้ายไปใส่ในลูกหลอด เรียงให้ครบตามจำนวนหลักในรวงหลอด
3. เก็บหรือสาวปลายด้าย จากหลอดทุกหลอด ไปใส่ในจุดเริ่มต้นของรวงคั่น แล้วเก็บปลายด้ายจากหลอดทุกหลอด
4. ดึงด้ายให้ตึง แล้วสาวออกมาพร้อม ๆ กัน คือ ดึงมาสู่รวงคั่น พันด้ายใส่ในหลักคั่นซ้ายขวา การคั่นด้ายให้มีคุณภาพต้องใช้คนจำนวน 3 คน หนึ่งคนสาวด้าย ส่วนอีก 2 คนนั่งที่รวงคั่นซ้ายขวา ช่วยตรวจด้ายที่คนเดินด้ายใส่ในหลักคั่นไม่ให้พันกันยุ่ง
5. ปลดด้ายออกจากรวงคั่น ขมวดเป็นลูกโซ่เพื่อไม่ให้พันกันยุ่ง

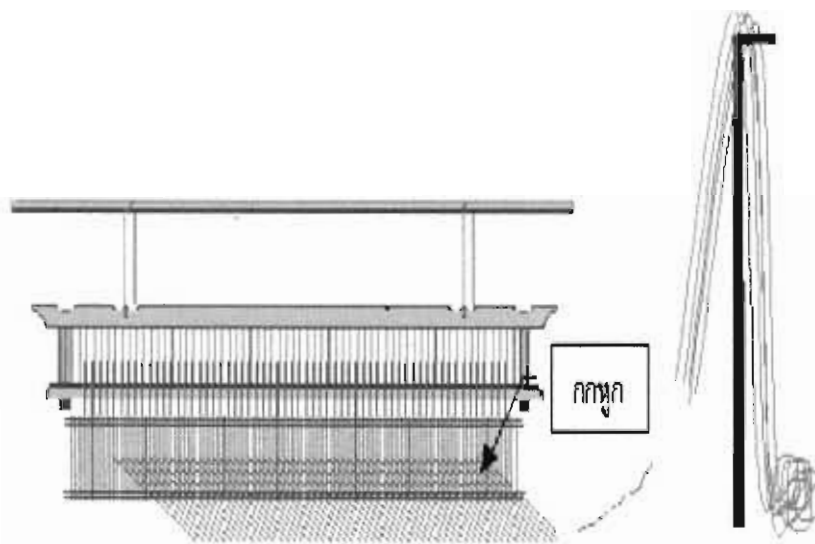
ใบความรู้ที่ 5.2

เรื่อง การนำฝ้ายมาต่อกับพืม

การนำฝ้ายมาต่อกับพืม (การสืบทูก) คือ การนำเครื่องมือมาสืบท่อใส่พืม เพื่อต่อฝ้ายขึ้น
ขั้นตอนการสืบทูก

1. นำเครื่องมือที่ซ่อมเสร็จแล้ว มาวางเพื่อตั้งให้เส้นฝ้ายตึงเท่ากันจน
2. นำเครื่องมือที่ตั้งเท่ากันแล้วมาต่อใส่พืม โดยการผูกติดกับกกหูก (กกหูก คือ ปมผ้าฝ้ายเดิมที่ทอติดไว้กับพืมโดยไม่ตัดออกเพื่อที่จะต่อเครื่องมือไว้ทอครั้งต่อไป)

ใบความรู้ที่ 5.3

เรื่อง การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

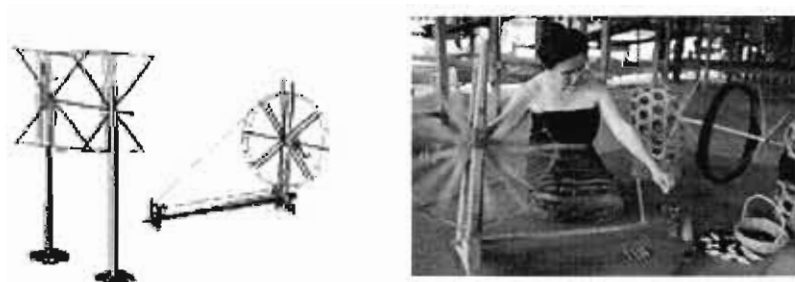
การปั่นหลอด คือ การกรอด้วยไม้ก้อหลอด เรียกว่า กรอหลอดด้วย แล้วนำมาใส่กระสวย เพื่อเตรียมทอ

ขั้นตอนการการปั่นหลอดมีดังนี้

1. นำฝ้ายคล้อยใส่กงซึ่งวางอยู่ระหว่างดินกง 1 คู่

2. หมุนกงคล้ายฝ้ายออกจากกงพัน

3. เข้าหลอดไม้ไผ่เล็ก ๆ ที่เสียบแน่นอยู่กับเหล็กในของหลา ความยาวของหลอดไม้ไผ่สัมพันธ์กับกระสวยทอผ้า เมื่อหมุนกงล้อไม้ไผ่ของหลา เหล็กในและหลอดจะหมุนเอาเส้นฝ้ายจากกงพันรอบแกนหลอดไม้ไผ่ ให้ได้จำนวนเส้นฝ้ายพอเหมาะกับขนาดของร่องกระสวยทอผ้า

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 20 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ออกแบบและทอผ้าฝ้าย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ”

สาระสำคัญ

การทอผ้าแบบโบราณของชาวบ้านตัว แต่เดิมจะปลูกฝ้าย และนำฝ้ายมาปั่นด้วยมือ เรียกว่า
ฝ้ายเส้น และย้อมสีธรรมชาติ ในการทอผ้าปัจจุบัน การเงินฝ้ายนั้นหาได้ยาก เพราะส่วนใหญ่จะใช้
ฝ้ายจากโรงงาน ทำให้กระบวนการบางอย่างในการทอผ้าค่อย ๆ หายไป ดังนั้น เราเป็นผู้สืบทอด
ภูมิปัญญา ควรจะอนุรักษ์ไว้ซึ่งกรรมวิธีการทอผ้าแบบดั้งเดิม

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)

เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติการทอผ้าฝ้าย

2. จุดประสงค์นำทาง

1. สรุปรวิธีการทอผ้าฝ้ายได้

2. ปฏิบัติการทอผ้าฝ้ายได้

เนื้อหา หรือ สารการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. วิธีการทอผ้าฝ้าย
2. การทอผ้าฝ้าย

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที
จุดประสงค์นำทางที่ 1 สรุปรูปวิธีการทอผ้าฝ้ายได้ (2)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ :

“การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ” และตรวจผลการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนศึกษารูปภาพการทอผ้าฝ้าย
2. นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น หลังจากศึกษารูปภาพเกี่ยวกับการการทอผ้าฝ้าย

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 6.1 เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ
5. นักเรียนทำใบงานที่ 6.1 เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

6. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 6.1 เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ

ขั้นสรุป

7. ครุณำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ พร้อมอธิบายเพิ่มเติม เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ

จุดประสงค์นำทางที่ 2 ปฏิบัติการทอผ้าฝ้ายได้ (18)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. กลุ่มนักเรียนอาสาสมัครออกมาสาธิตการทอผ้าฝ้าย

ขั้นวางแผน

2. แบ่งกลุ่มนักเรียนกลุ่มละ 8 คน โดยใช้กลุ่มเดิม
3. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการทอผ้าฝ้ายให้นักเรียนดูและให้นักเรียนทดลองปฏิบัติ

ตาม

ขั้นปฏิบัติ

4. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึก การทอผ้าฝ้ายในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถทอผ้าฝ้ายได้ สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. ครูตรวจผลงานการทอผ้าฝ้ายของนักเรียนทุกกลุ่ม

6. ก่อนลงมือปฏิบัติจริงครูพานักเรียนไปศึกษาดูงานการทอผ้าฝ้ายเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและสามารถทดลองปฏิบัติจริงก่อน และการได้พูดคุย กับปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้เฒ่า ผู้แก่ของหมู่บ้านทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง

7. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วนักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-2 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 6 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก อ่านบททวน นักเรียนอธิบายให้ครูฟังและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 6.1 เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าสนใจ
2. อุปกรณ์การทอผ้าฝ้าย

แหล่งเรียนรู้

1. ห้องสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน
2. ห้องสมุดโรงเรียน
3. ห้องสมุดประชาชน
4. กลุ่มทอผ้า
5. ปราชญ์ชาวบ้าน นางผ่าน ลือกิจ นางจำหรีด สาภพ นางประนอม โสภา ตำบลบ้านดัว อำเภอลำดัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “การทอผ้าฝ้ายที่น่าสนใจ”

และตรวจผลการทดสอบ

2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. สังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ตรวจสอบงาน
5. ตรวจสอบผลงาน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ใบงานที่ 6.1
5. แบบตรวจสอบผลงาน

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 หน่วยการเรียนรู้ที่ 6
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

ใบความรู้ที่ 6.1

เรื่อง การทอผ้าฝ้ายที่น่าภูมิใจ

การทอผ้า

วิธีการทอผ้า

หลักของการทอผ้า ก็คือการทำให้เส้นด้ายสองกลุ่มขั้ดกัน โดยทั้งสอง พวกตั้งฉากกัน เส้นด้ายกลุ่มหนึ่งเรียกว่าด้ายยืน และอีกกลุ่มหนึ่งเรียกว่า ด้ายพุ่ง ลักษณะของการขั้ดกันของด้ายพุ่ง และด้ายยืน จะขั้ดกันแบบธรรมดาที่เรียกว่าลายขั้ดหรืออาจจะเพิ่มเทคนิคพิเศษเพื่อให้ผ้ามีลวดลาย สีสนั้ที่สวยงามแปลกตา

ขั้นตอนในการทอผ้า

1. สั้บเส้นด้ายยืนเข้ากับแกนม้วนด้ายยืน และร้อยปลายด้ายแต่ละเส้นเข้าในตะ กอแต่ละชุด และพันหวีตั้งปลายเส้นด้ายยืนทั้งหมดม้วนเข้ากับแกนม้วนผ้าอีกด้านหนึ่ง ปรึ้บความตึ้งหย่อนให้ พอเหมาะกรอด้ายเข้ากระสวยเพื่อใช้เป็นด้ายพุ่ง

2. เริ่มการทอโดยกดเครื่องแยกหมู่ตะกอ เส้นด้ายยืนชุดที่ 1 จะถูกแยก ออกและเกิดช่องว่าง สอดกระสวยด้ายพุ่งผ่านสลั้บตะกอชุดที่ 1 ยกตะกอชุดที่ 2 สอดกระสวยด้ายพุ่งกลับ ทำสลั้บกัน ไป เรื่อย ๆ

3. การกระทบพันหวี (พื้ม) เมื่อสอดกระสวยด้ายพุ่งกลับก็จะกระทบพันหวี เพื่อให้ด้ายพุ่ง แนบติดกัน ได้เนื้อผ้าที่แน่นหนา

4. การเก็บหรือม้วนผ้า เมื่อทอผ้าได้พอประมาณแล้วก็จะม้วนเก็บในแกนม้วนผ้า โดยผ่อนแกนด้ายขึ้นให้คลายออกและปรับความตึงหย่อนใหม่ให้พอเหมาะ

การทอผ้าพื้น

เป็นการใช้หลักการทอผ้าเบื้องต้น ที่นำเอาด้ายเส้นยืนและด้ายเส้นพุ่งมาขัดกัน เพื่อให้เกิดเป็นผืนผ้า โดยด้ายเส้นพุ่งและเส้นยืนอาจเป็นด้ายสีเดียวกัน หรือต่างสีกัน หรือนำเอาเส้นด้ายที่เป็นดินเงินหรือดินทองมาทอควบด้าย เพื่อให้ผ้า มีความมันระยับ สวยงามยิ่งขึ้น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7
หน่วยการเรียนรู้ที่ 7

ชื่อหน่วยการเรียนรู้ เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

กลุ่มสาระการเรียนรู้ : การงานอาชีพและเทคโนโลยี

รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ (การทอผ้าฝ้าย)

ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวนเวลา 2 ชั่วโมง/ปี

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ มีทักษะ มีประสบการณ์ในงานอาชีพสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดี
ต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบและเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการ
และความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการ
เชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจ เลือกใช้เทคโนโลยี
ในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม โลกของงานและอาชีพ

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี”

สาระสำคัญ

ผ้าฝ้ายเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องอนุรักษ์ไว้ นอกจากนั้นผ้าฝ้ายยังมีราคาไม่
แพงนัก การตัดเย็บ การซักกรีด และการเก็บรักษานั้นไม่ยุ่งยากและต้องระมัดระวัง เพื่อจะรักษาให้
สวยงาม และใช้ได้ทนนานอยู่เสมอ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ (ปลายทาง)
เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้าย
2. จุดประสงค์นำทาง
 1. อธิบายวิธีการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้
 2. ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้

เนื้อหา หรือ สารการเรียนรู้ย่อยเพิ่มเติม

1. วิธีการดูแลรักษาผ้าฝ้าย
2. การดูแลรักษาผ้าฝ้าย

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มทดลอง)

นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อใช้เวลา 10 นาที
จุดประสงค์นำทางที่ 1 อธิบายวิธีการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ (1)

กิจกรรมที่ 1 (กระบวนการเรียนรู้แบบเรียนความรู้ความเข้าใจ)

- นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน หน่วยการเรียนรู้ที่ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ :

“เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี” และตรวจผลการทำแบบทดสอบ

- นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ ประจำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ว่า หลังเรียนจบแล้ว จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

ขั้นสังเกต

1. นักเรียนร่วมกันเสนอ วิธีเก็บรักษาผ้าฝ้าย ว่ามีวิธีการเก็บอย่างไรผ้าฝ้ายถึงจะมีอายุการใช้งานยาวนานและมีสีที่คงสภาพ

ขั้นวางแผน

3. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 7.1 เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

4. นักเรียนทำใบงานที่ 7.1 เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

ขั้นพัฒนาความรู้ความเข้าใจ

5. นักเรียนร่วมกันสรุปจากการศึกษาใบความรู้ที่ 7.1 เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

ขั้นสรุป

6. ครุณำนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหาเพิ่มเติม เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี พร้อมอธิบายเพิ่มเติม เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ

จุดประสงค์นำทางที่ 2 ปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ (1)

กิจกรรมที่ 2 (กระบวนการปฏิบัติ)

ขั้นสังเกต

1. สุ่มกลุ่มนักเรียนออกมาสาธิตการเก็บรักษาผ้าฝ้ายที่นักเรียนทอให้ถูกวิธี

ขั้นวางแผน

2. ครูและปราชญ์ชาวบ้านสาธิตการเก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี ให้นักเรียนดูและให้นักเรียนทดลองปฏิบัติตาม

ขั้นปฏิบัติ

3. นักเรียนในกลุ่มทุกกลุ่มฝึกการเก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี ในกลุ่มของตนเองเมื่อมีข้อสงสัยหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ครูและปราชญ์ชาวบ้านให้การดูแลแนะนำอย่างใกล้ชิด จนนักเรียนทุกกลุ่มสามารถเก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธีได้ สังเกตดูความสนใจในการทำงานเป็นหมู่คณะ

5. ครูตรวจผลงานการเก็บรักษาผ้าฝ้ายของนักเรียนทุกกลุ่ม

6. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 10 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที แล้วนักเรียนช่วยกันตรวจแบบทดสอบหลังเรียน ตามแนวเฉลยแบบทดสอบ นำผลคะแนนที่ได้มาเปรียบเทียบการสอบก่อนเรียน เพื่อให้นักเรียนเห็นความก้าวหน้าของการเรียน

7. นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนประจำวิชา

กิจกรรมการเรียนรู้ (กลุ่มควบคุม)

ในจุดประสงค์นำทางที่ 1-2 ของหน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ครูอธิบายให้นักเรียนและนักเรียนทำการจดบันทึก นักเรียนอธิบายให้ครูฟังและทำการค้นคว้าเพิ่มเติม

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 7.1 เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

แหล่งเรียนรู้

1. ห้องสืบค้นข้อมูลของโรงเรียน

2. ห้องสมุดโรงเรียน

3. ห้องสมุดประชาชน

4. กลุ่มทอผ้า

5. ปราชญ์ชาวบ้าน นางผ่าน ลือกิจ นางจำหรัศ สาภพู นางประนอม โสภา ตำบลบ้านดิว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

การวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผล

1. ทดสอบก่อนและหลังเรียน หน่วยการเรียนรู้ : “เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี”

และตรวจผลการทดสอบ

2. สังเกตพฤติกรรมรายบุคคล

3. สังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม

4. ตรวจใบงาน

5. ตรวจผลงาน

เครื่องมือวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความรู้ก่อนและหลังเรียน เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี
2. แบบสังเกตสังเกตพฤติกรรมรายบุคคล
3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายกลุ่ม
4. ใบงานที่ 7.1
5. แบบตรวจผลงาน

เกณฑ์การวัดและประเมินผล

เกณฑ์การประเมินคุณภาพผลงาน (Rubrics Scoring) ของนักเรียน

ระดับ	4	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดีเยี่ยม
ระดับ	3	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ดี
ระดับ	2	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ พอใช้
ระดับ	1	หมายถึง	ผลงานของนักเรียนมีคะแนนประเมิน คะแนนอยู่ในระดับ ควรปรับปรุง

แบบบันทึกหลังสอน หรือ การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียนหลังเรียน

ผลการสอน

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 หน่วยการเรียนรู้ที่ 7
ชื่อหน่วยการเรียนรู้ : “การทำเส้นด้ายไทยโบราณ”

(1) ผลการทดสอบความรู้พื้นฐาน ก่อนเรียนของผู้เรียน (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็น
ภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีผลการทดสอบความรู้ หลังเรียนของผู้เรียน
(ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3) สรุปเป็นภาพรวมทั้งหมด แยกเป็นระดับคุณภาพ 3 ระดับ ได้แก่

ระดับ 3 (ดี)	จำนวน.....คน
ระดับ 2 (พอใช้)	จำนวน.....คน
ระดับ 1 (ควรปรับปรุง)	จำนวน.....คน

รวมจำนวน.....คน (รวมห้องเรียน)

(3) ผลการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามจุดประสงค์นำทาง (แยกเป็นราย
ห้องเรียน) พบว่า

ห้อง 1 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ห้อง 2 มีคุณภาพผลงานการฝึกปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับ 4 (ดีมาก) คน
ระดับ 3 (ดี) คน ระดับ 2 (พอใช้) คน ระดับ 1 (ควรปรับปรุง) คน
รวม.....คน

ปัญหา หรือ อุปสรรคที่พบ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แนวทางแก้ไข หรือ ข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไข

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

ผู้บันทึก

()

ครูผู้สอนประจำวิชา

...../...../.....

ความคิดเห็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

...../...../.....

ความคิดเห็นของผู้บริหาร/ผู้ที่ได้รับมอบหมาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

()

ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

...../...../.....

การจัดเก็บผ้าฝ้าย

ใบความรู้ที่ 7.1

เรื่อง เก็บรักษาผ้าฝ้ายให้ถูกวิธี

วิธีปฏิบัติในการรักษาผ้าฝ้าย

1. การตัดเย็บ ชั้นแรกให้แช่ผ้าฝ้ายลงในน้ำ เพื่อขจัดสีที่หลงเหลือติดอยู่ หรือสีที่เกาะไม่ทนให้ออก นอกจากนี้แล้วยังทำให้มีความงามเป็นประกายดีขึ้น
2. การรีด พรมน้ำให้ชุ่มหมักเอาไว้ก่อนนำมารีด จะทำให้เนื้อผ้าเรียบไม่ยับ
3. การซัก เมื่อซักผ้าฝ้ายที่ลงแป้งแห้งแล้ว เวลาเก็บจากที่ตากให้สะบัดให้เข้ารูป
4. ข้อควรระวังในการเก็บรักษา มีการถ่ายเทของอากาศที่ตีปราศจากฝุ่นละออง หรือเก็บไว้ในตู้

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย

ที่ ศธ 0523.1.15.4/5๒

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่ 50290

๒ มิถุนายน 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร
และความตรงของเนื้อหา (Content Validity) เครื่องมือการทำวิจัยระดับปริญญาเอก

เรียน

ด้วย นายบุญช่วย สุทธิรักษ์ รหัส 47591013 นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชาบริหารศาสตร์ (การศึกษาเพื่อบริหารทรัพยากรมนุษย์) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ได้รับการอนุมัติให้จัดทำ คุชฎินิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1" นั้น

เพื่อให้เครื่องมือการทำวิจัยดังกล่าวมีคุณภาพ ถูกต้องตามหลักวิชาการ สำนักงานบัณฑิตศึกษา พิจารณาแล้ว เห็นว่า ท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความชำนาญการในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านให้เกียรติเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสม ความสอดคล้องของโครงร่างหลักสูตร และความตรงของเนื้อหา (Content Validity) เครื่องมือการทำวิจัยของนักศึกษาดังกล่าว และหากมีข้อเสนอแนะหรือข้อมูลอื่นใดที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย ขอให้โปรดแจ้งให้สำนักงานบัณฑิตศึกษาทราบด้วย ทั้งนี้ สำนักงานบัณฑิตศึกษาขอมอบหมายให้นายบุญช่วย สุทธิรักษ์ เป็นผู้ประสานงานในรายละเอียด และรับเอกสารคืนด้วยตนเอง

จึงเรียนมา...

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นักศึกษาดังกล่าวด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ ทองวิทยา)

กรรมการและเลขานุการคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา ปฏิบัติราชการแทน
ประธานคณะกรรมการบัณฑิตศึกษา

งานพัฒนาหลักสูตรและบริการการเรียนการสอน

โทรศัพท์ 0 5387 3557

โทรสาร 0 5349 8133

ที่ ศธ 04107.0492/พิเศษ

โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
67110

11 มกราคม 2551

เรื่อง ขอเชิญผู้ปกครองและนักเรียนเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงและขอความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอน รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ

เรียน ผู้ปกครอง.....

ด้วย กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี จะเปิดการเรียนการสอนรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ ซึ่งเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในระดับช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2551 เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ต้องการให้โรงเรียนเปิดสอนรายวิชาเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ขอเรียนเชิญท่านผู้ปกครองและนักเรียน เข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจง ขอความคิดเห็นในการเปิดสอนรายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพ เกี่ยวกับเนื้อหารายละเอียดของวิชา ในวันที่ 18 มกราคม 2551 เวลา 09.00 น. ณ ห้องประชุม อาคาร 100 ปี โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

จึงขอความร่วมมือเข้าร่วมประชุมเพื่อขอความคิดเห็น ตามวันเวลาดังกล่าว ขอขอบคุณ
อย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม
แบบประเมินและประเด็นในการสนทนา

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น
สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

สำหรับ

ผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหาร

อาจารย์ที่ปรึกษาคุณฉันทิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ ไตรแสง

ผู้วิจัย

นายบุญช่วย สุทธิรักษ์

สาขาการศึกษาเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ วิทยาลัยบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

แบบสัมภาษณ์

สำหรับผู้บริหารโรงเรียนและผู้ช่วยผู้บริหาร

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

โรงเรียน.....อำเภอ.....จังหวัด

เพชรบูรณ์

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาความจำเป็นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา
หลักสูตรสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

2. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง

3. ตำแหน่ง

() 1. ผู้อำนวยการ

() 3. ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

() 2. อาจารย์ใหญ่

() 4. ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ

4. วุฒิต่างการศึกษา

() 1. ปริญญาตรี

() 2. ปริญญาโท

() 3. ปริญญาเอก

5. ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้บริหาร

() 1. 1 – 5 ปี

() 2. 6 – 10 ปี

() 3. 11 – 15 ปี

() 4. 16 – 20 ปี

() 5. มากกว่า 20 ปี

6. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

() 1. ได้รับการอบรม

() 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

7. ท่านได้นำความรู้จากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดบ้าง (นิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ให้คำปรึกษาแนะนำครูผู้สอนเป็นวิทยากรให้การอบรมครูผู้สอน)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

8. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

- () 1. ได้รับการอบรม () 2. ไม่ได้รับการอบรม
ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

9. ท่านได้นำความรู้จากการอบรมหรือประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ประโยชน์ในเรื่องใดบ้าง

- 1.....
- 2.....
- 3.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาความจำเป็นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

1. ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านพิจารณาจากปัจจัยใดบ้าง

(สภาพแวดล้อมของชุมชน ความต้องการของชุมชน หลักการ/จุดหมายของหลักสูตร)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

2. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนหรือไม่

- () 1. นำมาใช้
() 2. ไม่นำมาใช้ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....

ถ้านำมาใช้ ภูมิปัญญาที่นำมาใช้ได้แก่กลุ่มใด (กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ

กลุ่มที่ 2 ศิลปะวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น
กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

และผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ได้แก่ผู้ใด (ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา)

- 1.....
- 2.....
- 3.....

3. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนปัญหาที่

พบคือ

- 1.....
- 2.....
- 3.....

4. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

- () 1. นำมาใช้ () 2. ไม่นำมาใช้

ถ้าไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพราะเหตุใด

- 1.....
- 2.....
- 3.....

5. ถ้ามีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ท่านได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในการศึกษาสำรวจรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือไม่

- () 1. แต่งตั้ง () 2. ไม่แต่งตั้ง

ถ้าแต่งตั้ง กำหนดไว้ จำนวน.....ท่าน

ประกอบด้วย

-
-
-

เพราะเหตุใด

-
-
-

6. ในการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานท่านกำหนดคุณสมบัติของกรรมการดำเนินงานอย่างไร (คุณวุฒิ ตำแหน่ง/ระดับ การได้รับการอบรม)

- 1.....
- 2.....

7. ท่านได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงานหรือไม่

- () 1. กำหนด () 2. ไม่กำหนด

ถ้ากำหนด ท่านกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงานอย่างไร

- 1.....
2.....
3.....

8. ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน ท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของกรรมการดำเนินงาน ปัญหาที่พบคือ

- 1.....
2.....

9. ท่านกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

- () 1. กำหนด () 2. ไม่กำหนด

ถ้ากำหนด ท่านกำหนดเนื้อหาของภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องใดที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

กลุ่มที่ 1 คติ ความคิด ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อแบบพุทธ ความเชื่อแบบพราหมณ์
ความเชื่อแบบผี และความเชื่อแบบบุคคล เช่น พิธีกรรมทางศาสนา การทำขวัญ

กลุ่มที่ 2 ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ศิลปะการละเล่นพื้นบ้าน
ศิลปะด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้าน ศิลปะด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมใน
ท้องถิ่น และขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น หมอลำ การฟ้อนรำ การละเล่น งานบุญ

กลุ่มที่ 3 การประกอบอาชีพในท้องถิ่น เช่น การเกษตร การทอผ้า การทำร่วม การทำ
กลดพระ การทำหมอน การจักสาน เครื่องปั้นดินเผา

กลุ่มที่ 4 แนวคิด หลักปฏิบัติ หรือเทคโนโลยีชาวบ้าน เช่น การตีเหล็กน้ำพี้ เครื่องมือ
จับสัตว์น้ำ ครกกระต๋อง

- 1.....
2.....
3.....

10. ในการศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ท่านพบปัญหาหรือไม่

() 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหาถ้าท่านพบปัญหา ใน
การศึกษา สํารวจ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัญหาที่พบคือ

1.....

2.....

3.....

11. ท่านให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
สถานศึกษา ในลักษณะใดบ้าง (จัดประชุม อบรม สัมมนา ส่งเสริมให้ไปศึกษาดูงาน เรียนรู้จาก
แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์การ
ปฏิบัติงาน)

1.....

2.....

12. ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ
พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ท่าน
ประสบปัญหาในการปฏิบัติงาน อย่างไร

1.....

2.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น
สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

สำหรับ

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน

อาจารย์ที่ปรึกษาคุณฉันทิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ ไตรแสง

ผู้วิจัย

นายบุญช่วย สุทธิรักษ์

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น
สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

คำชี้แจง ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์นี้ คือ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอน แบ่ง
ออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาความจำเป็นในการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

ในฐานะที่ท่านเป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นผู้นำหลักสูตรไปใช้
และมีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์
ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ขอความกรุณาท่านได้ตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความเป็นจริง ผู้วิจัยจะ
รักษาคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ และประมวลผลเพื่อการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง
เกี่ยวกับตัวท่าน

1. เพศ () 1. ชาย () 2. หญิง

2. อายุ

- () 1. น้อยกว่า 30 ปี () 2. 30 – 39 ปี
() 3. 40 – 49 ปี () 4. 50 ปีขึ้นไป

3. วุฒิทางการศึกษา

- () 1. ต่ำกว่าปริญญาตรี () 2. ปริญญาตรี

() 3. ปริญญาโท () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

4. ท่านมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์หรือไม่

() 1. มี () 2. ไม่มี

5. ท่านเคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์หรือไม่

() 1. อยู่ () 2. ไม่อยู่

ถ้าท่านไม่เคยอยู่หรือปัจจุบันไม่ได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ กรุณาข้ามไปข้อ 7

6. ถ้าท่านเคยอยู่หรือปัจจุบันอาศัยอยู่ ระยะเวลาที่ท่านอยู่ในจังหวัดเพชรบูรณ์

() 1. น้อยกว่า 1 ปี () 2. 2-5 ปี
 () 3. 6-10 ปี () 4. 11-15 ปี
 () 5. 16-20 ปี () 6. มากกว่า 20 ปี

7. หน้าที่ปัจจุบัน (ข้อนี้ สามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้

() 1. หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ () 1. ภาษาไทย
 () 2. ครูผู้สอน () 2. คณิตศาสตร์
 () 3. วิทยาศาสตร์
 () 4. สังคมศึกษา ศาสนาและ

วัฒนธรรม

() 5. สุขศึกษาและพลศึกษา
 () 6. ศิลปะ
 () 7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
 () 8. ภาษาต่างประเทศ

ถ้าท่านไม่ได้ปฏิบัติ หน้าที่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ กรุณาข้ามไปตอบข้อ 9

8. ประสบการณ์ในด้านตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

() 1. น้อยกว่า 1 ปี () 2. 1 ปี
 () 3. มากกว่า 1 ปี

9. ท่านปฏิบัติการสอนในช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด

ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
☐ 1-2	☐ 1. ม.1
	☐ 2. ม.2
	☐ 3. ม.3
☐ 3-4	☐ 4. ม.4
	☐ 5. ม.5
	☐ 6. ม.6

10. ประสบการณ์ในการปฏิบัติการสอน

☐ 1. น้อยกว่า 1 ปี	☐ 2. 1 – 5 ปี
☐ 3. 6 – 10 ปี	☐ 4. 11 – 15 ปี
☐ 5. 16 – 20 ปี	☐ 6. มากกว่า 20 ปี

11. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

☐ 1. ได้รับการอบรม	☐ 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

12. ท่านได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาหรือไม่

☐ 1. ได้รับการอบรม	☐ 2. ไม่ได้รับการอบรม

ถ้าได้รับการอบรม จำนวนครั้งของการอบรม.....ครั้ง ได้แก่

ครั้งที่	เรื่องที่เข้าอบรม	หน่วยงานที่จัดอบรม	จำนวนวัน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาและความจำเป็นในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน () หรือเติมข้อความในช่องว่างตามสภาพที่เป็นจริง (ในการตอบคำถามต่อไปนี้ ท่านสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ ในสิ่งที่ท่านได้นำมาใช้)

1. ในการกำหนดควิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านมีส่วนร่วมหรือไม่

() 1. มีส่วนร่วม

() 2. ไม่มีส่วนร่วม

ถ้าท่านมีส่วนร่วม ในกำหนดควิสัยทัศน์ของโรงเรียน ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดควิสัยทัศน์ของโรงเรียนหรือไม่

() 1. นำมาใช้

() 2. ไม่นำมาใช้

2. ท่านได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านปฏิบัติการสอนอยู่หรือไม่

() 1. นำมาใช้ (ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ กรุณาตอบคำถามในส่วนที่ท่านได้นำมาใช้)

() 2. ไม่นำมาใช้เพราะ

3. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านปฏิบัติการสอนอยู่ ท่านมีวิธีการศึกษา สืบค้น รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร

() 1. ศึกษา สืบค้น รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

() 2. ศึกษา สืบค้น รวบรวมข้อมูลร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงาน

- () 3. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาให้ข้อมูล
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
4. ท่านมีวิธีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร
- () 1. จัดกลุ่มเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทเดียวกันเข้าไว้ด้วยกัน
- () 2. จัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ต้องการจะสอน
- () 3. จัดเรียงลำดับตามความสนใจของผู้เรียน
- () 4. นำข้อมูลที่ได้รับเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นเอกสาร
- () 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
5. ท่านมีวิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ของท่านอย่างไรบ้าง

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	วิธีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้		
	ครูผู้สอนนำเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้	เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม	อื่นๆโปรดระบุ
1. การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
2. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา
3. การจัดทำหน่วยการเรียนรู้
4. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล การเรียนรู้

การกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค

6. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

7. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหาในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค ปัญหาที่พบ คือ

- () 1. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค
- () 2. บุคลากรในโรงเรียนไม่มีเวลาที่จะดำเนินการ ขาดการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับท้องถิ่น
- () 3. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาร่วมประชุมเพื่อกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาคร่วมกับโรงเรียน
- () 4. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายภาค มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน
- () 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

การจัดทำคำอธิบายรายวิชา

8. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ในสาระการเรียนรู้ประเภทใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน		
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม		

9. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาในรูปแบบใด

- () 1. เขียนเป็นความเรียงเสนอเป็นภาพรวม
- () 2. เขียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้
- () 3. เขียนเป็นความเรียง บอกขอบข่ายกิจกรรม ขอบข่ายเนื้อหา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังอย่างกว้างๆ
- () 4. เขียนเป็นความเรียง บอกจุดประสงค์รายวิชา ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และวิธีการวัดและประเมินผล

() 5. เขียนแยกส่วน โดยบอกผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้าน
ความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม

() 6. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

10. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดเป็นรายวิชาในลักษณะใด

() 1. สอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหา

() 2. สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน

() 3. สื่อความหมายครอบคลุมอย่างกว้างๆ

() 4. มีลักษณะเด่น ชวนให้ศึกษา

() 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

11. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดจำนวนเวลาและจำนวนหน่วยกิตอย่างไร

() 1. ตามความยากง่ายของเนื้อหา () 2. ตามรายละเอียดของเนื้อหา

() 3. ตามความสำคัญของเนื้อหา () 4. ตามการนำไปใช้ประโยชน์ของผู้เรียน

() 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

12. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ท่านพบปัญหาหรือไม่

() 1. พบปัญหา

() 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา ปัญหาที่พบ คือ

() 1. โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอน
ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

() 2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการ
จัดทำคำอธิบายรายวิชา

() 3. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญา
ท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำคำอธิบายรายวิชา

() 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้

13. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

14. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ในรูปแบบใด

- () 1. แยกเป็นเรื่องๆ
- () 2. บูรณาการเฉพาะเรื่อง
- () 3. บูรณาการภายในกลุ่มสาระการเรียนรู้
- () 4. บูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้
- () 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

15. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้ในลักษณะใด

- () 1. นำรายละเอียดของเนื้อหาในกลุ่มเดียวกันมาตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้
- () 2. นำรายละเอียดของเนื้อหาในลักษณะเดียวกันมาตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้
- () 3. นำรายละเอียดของเนื้อหาข้อย่อยมาสรุปเป็นภาพรวมแล้วตั้งเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้

() 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

16. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดจำนวนเวลาในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้อย่างไร

- () 1. ตามความยากง่ายของเนื้อหา
- () 2. ตามรายละเอียดของเนื้อหา
- () 3. ตามความสำคัญของเนื้อหา
- () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

17. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดลำดับหน่วยการเรียนรู้อย่างไร

- () 1. ความรู้ทั่วไปไปสู่ความรู้เฉพาะเรื่อง
 () 2. เนื้อหาที่ง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก
 () 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

18. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ ปัญหาที่พบคือ

- () 1. โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้
 () 2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้
 () 3. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้
 () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

19. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ประเภทใด ช่วงชั้นใด และระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน		
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม		

20. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากำหนดรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้แบบแผนการจัดการเรียนรู้ในลักษณะใด

- () 1. แบบบรรยาย () 2. แบบตาราง
 () 3. แบบผสม () 4. อื่นๆ(โปรดระบุ).....

21. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ปัญหาที่พบคือ

() 1. โรงเรียนขาดการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ครูผู้สอนไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

() 2. ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

() 3. บุคลากรในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

() 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

22. ท่านได้นำเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ในสาระการเรียนรู้ประเภทใด ช่วงชั้นใดและระดับชั้นใด ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ท่านสอนอยู่

สาระการเรียนรู้	ช่วงชั้นที่	ระดับชั้น
() 1. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน
() 2. สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม

23. ท่านมีการจัดรูปแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร

- () 1. เชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร
 () 2. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน
 () 3. ครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่
 () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

24. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยการเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากร ท่านดำเนินการอย่างไร

() 1. ผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาและเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์ ให้กับผู้เรียนในโรงเรียน

() 2. ครูผู้สอนและผู้รู้ในท้องถิ่นร่วมกันกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและแบ่งเนื้อหาการสอน

() 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

25. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนจัดกิจกรรมในชั้นเรียน ท่านดำเนินการอย่างไร

() 1. ครูผู้สอนนำองค์ความรู้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจากประสบการณ์เดิมของตนมากำหนดเนื้อหาวิชาและดำเนินการสอนเอง

() 2. ครูผู้สอนศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในท้องถิ่นแล้วดำเนินการสอนเอง

() 3. ครูผู้สอนรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าประกอบการเรียน

() 4. ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติร่วมกันภายในโรงเรียน

() 5. ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนไปศึกษาหรือรวบรวมความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาจากผู้รู้ในท้องถิ่น โดยการสอบถาม สัมภาษณ์ หรือการฝึกปฏิบัติแล้วนำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายและสรุปร่วมกันในชั้นเรียน

() 6. ครูผู้สอนให้ผู้เรียนไปเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นและนำข้อมูลและประสบการณ์ที่ได้มาอภิปราย และสรุปร่วมกันในชั้นเรียน

() 7. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

26. ถ้าท่านนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ โดยครูผู้สอนนำผู้เรียนศึกษานอกสถานที่ ท่านดำเนินการอย่างไร

() 1. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยผู้รู้ในท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของสถานที่เป็นผู้สอน

() 2. ครูผู้สอนนำผู้เรียนไปศึกษานอกสถานที่จากแหล่งความรู้ในท้องถิ่น โดยครูเป็นผู้สอนเอง

() 3. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

27. ในการประเมินผลการเรียนรู้ ท่านได้กำหนดสิ่งที่จะประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านใดบ้าง

() 1. ความรู้

() 2. ทักษะ

- () 3. กระบวนการ () 4. คุณธรรม จริยธรรม
() 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

28. ท่านได้กำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้าง

- () 1. การทดสอบ () 2. การสังเกต
() 3. การปฏิบัติงาน () 4. เพิ่มสะสมงาน
() 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

29. ท่านได้กำหนดให้ผู้ใดเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

- () 1. ครูผู้สอน () 2. ผู้เรียน
() 3. ผู้ปกครอง () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่น
() 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

30. ท่านใช้เกณฑ์ในการประเมินผลการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไร

- () 1. ประเมินผลในภาพรวมทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม
() 2. ประเมินผลเป็นด้านๆ
() 3. มีการตั้งเกณฑ์การประเมินผล
() 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

31. ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลท่านพบปัญหาหรือไม่

- () 1. พบปัญหา () 2. ไม่พบปัญหา

ถ้าท่านพบปัญหา ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล ปัญหาที่พบ คือ

- () 1. โรงเรียนยังไม่มีรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
() 2. บุคลากรในโรงเรียนขาดการประสานความร่วมมือกับบุคลากรในท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
() 3. ครูผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้

- () 4. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีเวลามาทำการสอนหรือถ่ายทอดความรู้
- () 5. ผู้รู้ในท้องถิ่นไม่มีความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล
การเรียนรู้
- () 6. ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้
- () 7. อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือน้อย่างดียิ่ง

ผู้วิจัย

แบบสัมภาษณ์สำหรับปราชญ์ชาวบ้านผู้อาวุโสและผู้ปกครองนักเรียน

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น
สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

คำชี้แจง ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์นี้คือปราชญ์ชาวบ้านผู้อาวุโสและผู้ปกครองนักเรียน แบ่ง
ออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1. เป็นข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2. เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตร
ท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษา

ชื่อ-สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

สถานที่.....อำเภอ.....จังหวัดเพชรบูรณ์

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

ตอนที่ 1. ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ.....อายุ.....วุฒิการศึกษา.....

สถานภาพ.....อาชีพ.....ความสัมพันธ์กับนักเรียน

ตอนที่ 2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับ
สถานศึกษา

ท่านได้รับการติดต่อหรือขอร้องจากใคร ที่ให้มาร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา

ท่านใช้วิธีการอย่างไรในการถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เราได้เลือกมา

ท่านคิดว่าหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พวกเราได้เลือกมานั้นจะนำไปใช้ในสถานศึกษามีความ
เหมาะสมหรือไม่

หลังจากการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พวกเราได้เลือกมานั้นจะนำไปใช้ในสถานศึกษาท่าน
คิดว่ามีปัญหาหรือไม่

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในสถานศึกษา

แบบสัมภาษณ์นักเรียน

เรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับความรู้สึกและความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอน

วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....เริ่มเวลา.....สิ้นสุดเวลา.....

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านความคิดเห็นของนักเรียนโดยมีประเด็นดังนี้

1. นักเรียนรู้สึกอย่างไรต่อการจัดการเรียนการสอนวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับงานอาชีพการทอผ้าฝ้าย (ผ้าหมัก)

.....

2. การที่มีบุคคลในชุมชนของเราเข้ามาสอนนอกเหนือจากครู นักเรียนรู้สึกอย่างไร

.....

3. การไปทัศนศึกษา ศึกษานอกโรงเรียนนักเรียนรู้สึกอย่างไร

.....

4. นักเรียนชอบหรือไม่กับการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้หาความรู้ด้วยตัวเอง

.....

5. สิ่งใดที่นักเรียนรู้สึกชอบหรือไม่ชอบในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

6. นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียน ไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือไม่ อย่างไร

.....

7. นักเรียนพบปัญหาและอุปสรรคต่อการเรียนเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไร

.....

8. นักเรียนคิดว่าการเรียนเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น มีประโยชน์หรือไม่ อย่างไร

.....

9. นักเรียนมีโอกาสปรับปรุงงานของตนเองหรือไม่ในการเรียนเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

.....

10. นักเรียนคิดว่าเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นักเรียนควรจะนำมาเพิ่มเติมในหลักสูตรหรือไม่

ตอนที่ 2 แบบสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความสนใจในเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความสนใจเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่น	ความสนใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ					
2. เป็นกิจกรรมที่ภาคภูมิใจ					
3. เป็นกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถ					
4. เป็นกิจกรรมที่เรียนวิธีการทอผ้าได้หลายวิธี					
5. เป็นกิจกรรมที่เรียนแล้วมีความสุข					
6. เป็นกิจกรรมที่สร้างความรู้					
7. เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียน					
8. เป็นกิจกรรมที่เพิ่มพูนความรู้					
9. เป็นกิจกรรมที่ทำให้ความเข้าใจง่าย					
10. เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วอยากทำอีก					
11. เป็นกิจกรรมที่ทำประโยชน์ให้กับครอบครัว					
12. เป็นกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้					
13. เป็นกิจกรรมที่ต้องทำเป็นระบบ					
14. เป็นกิจกรรมที่ต้องถ่ายทอดถึงคนรุ่นหลังต่อไป					
15. เป็นกิจกรรมที่ต้องพัฒนาต่อเนื่อง					

แบบประเมินความเหมาะสมของโครงร่างหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบของหลักสูตร	ระดับความเหมาะสม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. หลักการของหลักสูตรกับองค์ประกอบหลักสูตร					
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรกับหลักการของหลักสูตร					
3. โครงสร้างของหลักสูตรกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
4. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับโครงสร้างของหลักสูตร					
5. เนื้อหาของหลักสูตรกับ จุดประสงค์แต่ละหน่วย					
6. กิจกรรมการเรียนการสอนกับเนื้อหาของหลักสูตร					
7. สื่อการเรียนการสอนกับ กิจกรรมการเรียนการสอน					
8. การวัดผลประเมินผลกับกิจกรรมการเรียนการสอน					
9. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบกับการวัดผลประเมินผล					

แบบประเมินความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง การทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก) ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบของหลักสูตร	ความสอดคล้อง		
	สอดคล้อง	ไม่แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง
1. โครงสร้างกับหลักการของหลักสูตร			
2. หลักการกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของหลักสูตร			
3. จุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหาของหลักสูตร			
4. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับเนื้อหาของหลักสูตร			
5. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับกิจกรรมการเรียนการสอน			
6. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับสื่อการเรียนการสอน			
7. จุดประสงค์แต่ละหน่วยกับการวัดผลประเมินผล			
8. เนื้อหาของหลักสูตรกับกิจกรรมการเรียนการสอน			
9. กิจกรรมการเรียนการสอนกับสื่อการเรียนการสอน			
10. สื่อการเรียนการสอนกับการวัดผลประเมินผล			
11. กิจกรรมการเรียนการสอนกับการวัดผลประเมินผล			

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านพุทธพิสัยของนักเรียน
เรื่องการทอผ้าฝ้าย(ฝ้ายมุก)

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของฝ้ายมุกบ้านคิ้ว					
2. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย					
3. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย					
4. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน					
5. นักเรียนเห็นความสำคัญของฝ้ายมุกบ้านคิ้ว					
6. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการทอฝ้ายมุกบ้านคิ้ว					
7. นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างฝ้ายมุกกับผ้าฝ้าย					
8. นักเรียนนำขั้นตอนการทอฝ้ายมุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย					
9. นักเรียนนำฝ้ายมุกบ้านคิ้วไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่					
10. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น					

การประเมินผลการเรียนรู้ ด้านพุทธิพิสัย เป็นการประเมินเพื่อวัดระดับความรู้ความสามารถ ของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายคือ ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออก โดยมี เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน ในการบอกเล่า ดังนี้

ข้อที่ 1 1. การคัดเลือกกลุ่ม 2. ดันคำรับการทอผ้า 3. อุปกรณ์ที่ใช้ 4. ความหมาย 5. เจ้าพ่อประจำ

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้ามุกบ้านดัว ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้ามุกบ้านดัว ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้ามุกบ้านดัว ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้ามุกบ้านดัว ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของผ้ามุกบ้านดัว ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 2 1.ทำเป็นแถว 2. ระหว่างต้น 3. ระหว่างหลุม 4. การหยอดเมล็ด 5.การกลบดิน

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการปลูกฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 3 1.เตรียมกระดิ่ง 2. เตรียมฝ้าย 3.การดูเวลา 4. การผึ่งแดด 5. การเลือกขยะออก

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทำความสะอาดฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 4 1. มะพร้าว 2.ลูกหมาก 3.ต้นเพกา 4.ต้นประดู่ 5.แก่นต้นขนุน

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาดันประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาดันประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้ เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาดันประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 5 1. การทำฝ้ายให้สะอาด 2. การย้อมสี 3. การเตรียมอุปกรณ์ 4. การทอผ้า 5. การเก็บรักษา

5 คะแนน = นักเรียนเห็นความสำคัญของฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเห็นความสำคัญของฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเห็นความสำคัญของฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเห็นความสำคัญของฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเห็นความสำคัญของฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 6 1. การคิดฝ้าย 2. การเจ็นฝ้าย 3. การดันเครื่องด้ายขึ้น 4. การคืนด้ายเครื่อง 5. การต่อเครื่อง

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทอฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทอฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทอฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทอฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการทอฝ้ายมุกบ้านดัว ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 7 1. เตรียมอุปกรณ์ 2. การทอผ้า 3. สีของผ้า 4. ลายของผ้า 5. การเก็บรักษา

5 คะแนน = นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างฝ้ายมุกกับผ้าฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างฝ้ายมุกกับผ้าฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างฝ้ายมุกกับผ้าฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างฝ้ายมุกกับผ้าฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างฝ้ายมุกกับผ้าฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 8 1. การคิดฝ้าย 2. การเจ็นฝ้าย 3. การดันเครื่องด้ายขึ้น 4. การคืนด้ายเครื่อง 5. การต่อเครื่อง

5 คะแนน = นักเรียนนำขั้นตอนการทอฝ้ายมุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำขั้นตอนการทอฝ้ายมุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำขั้นตอนการทอฝ้ายมุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำขั้นตอนการทอฝ้ายมุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำขั้นตอนการทอฝ้ายมุกไปประยุกต์ใช้กับการทอผ้าฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 9 1.การบอเล่่า 2.การแนะนำ 3.การลงหนังสือ 4.การเขียนโน้เพิ่มประวัติ 5.การลงในเว็บไซ้

5 คะแนน = นักเรียนนำผ้ามุกบ้านตัวไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำผ้ามุกบ้านตัวไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำผ้ามุกบ้านตัวไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำผ้ามุกบ้านตัวไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำผ้ามุกบ้านตัวไปประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 10 1.ความเป็นมา 2.ด้านคติความเชื่อ 3.ด้านศิลปวัฒนธรรม 4.การประกอบอาชีพ
5.เทคโนโลยี

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ 1 ข้อ

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านจิตพิสัยของนักเรียน
เรื่องการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นักเรียนเห็นประโยชน์ของการนำวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการศึกษาเรียนรู้					
2. นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนการสอนของครู					
3. เปิดโอกาสให้นักเรียนสามารถทำกิจกรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และผู้เรียนคนอื่น ๆ ได้ตลอดเวลา					
4. นักเรียนพอใจกับกิจกรรมการเรียนการสอน ที่สนับสนุนการเรียนรู้ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ					
5. นักเรียนมีความสนใจที่จะติดตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังแต่ละหน่วยการเรียนรู้					
6. นักเรียนสนใจกิจกรรมในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีความสุข					
7. นักเรียนพอใจในการดูแลและการเอาใจใส่ของครูกับนักเรียนทุกคน					
8. นักเรียนได้สร้างผลงานที่เกิดจากจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น					
9. นักเรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ และได้เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น					
10. การเรียนวิชาภูมิปัญญาท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนและนักเรียนเกิดความพึงพอใจ					

จิตพิสัย เป็นลักษณะแฝงภายในบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ อารมณ์ความรู้สึกและจิตใจ ได้แก่ ความสนใจ เจตคติ ค่านิยม จริยธรรมและบุคลิกภาพ โดยมี เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน ดังนี้

5 คะแนน =นักเรียนมีทัศนคติและการยอมรับเกี่ยวกับวิชาการทอผ้าฝ้ายมากกว่า 6 หน่วยการเรียนรู้

4 คะแนน =นักเรียนมีทัศนคติและการยอมรับเกี่ยวกับวิชาการทอผ้าฝ้ายมากกว่า 5 หน่วยการเรียนรู้

3 คะแนน =นักเรียนมีทัศนคติและการยอมรับเกี่ยวกับวิชาการทอผ้าฝ้ายมากกว่า 4 หน่วยการเรียนรู้

2 คะแนน =นักเรียนมีทัศนคติและการยอมรับเกี่ยวกับวิชาการทอผ้าฝ้ายมากกว่า 3 หน่วยการเรียนรู้

1 คะแนน =นักเรียนมีทัศนคติและการยอมรับเกี่ยวกับวิชาการทอผ้าฝ้ายมากกว่า 2 หน่วยการเรียนรู้

แบบประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านทักษะพิสัยของนักเรียน
เรื่องการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นักเรียนมีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้					
2. นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้					
3. นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้					
4. นักเรียนปฏิบัติการคิดฝ้ายได้					
5. นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้					
6. นักเรียนข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ดันมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุนได้					
7. นักเรียนปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้า ฝ้ายได้					
8. นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้					
9. นักเรียนปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้					
10. นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้					

เกณฑ์การประเมินเพื่อให้คะแนน ด้านทักษะพิสัยมีดังนี้

- ข้อที่ 1** 1.เป็นแถว 2.ระยะห่าง 3.ระหว่างหลุม 4.การหยอดเมล็ด 5.การกลบดิน 6.การคายหญ้า
7.การพรวนดิน 8.การกำจัดวัชพืช 9.การใส่ปุ๋ย 10.ฤดูกาลเก็บฝ้าย 11.วิธีการเก็บ
- 5 คะแนน = นักเรียน มีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 9 ข้อ
4 คะแนน = นักเรียน มีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 8 ข้อ
3 คะแนน = นักเรียน มีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 7 ข้อ
2 คะแนน = นักเรียน มีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 6 ข้อ
1 คะแนน = นักเรียน มีทักษะปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 5 ข้อ

ข้อที่ 2 1.การเตรียมกระดาษ 2.เตรียมฝ้าย 3.การดูเวลา 4.การฝั่งแคต 5.การคัดขะออก

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 3 1.คัดขะออก 2.เตรียมอุปกรณ์ 3.การนำฝ้ายใส่ 4.วิธีหมุน 5.การคอกกลิ้งออก

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 4 1.เตรียมปุยฝ้าย 2.เตรียมกง 3.เตรียมไม้คีดกง 4.เตรียมกงที่เป็นเชือก 5.วิธีคีด

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 5 1.การนำฝ้ายมาล้อม 2.การขยายฝ้าย 3.การนำไม้มาวาง 4.การเรียงไม้ 5.การขึ้นรูปไม้

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 6 1.มะพร้าว 2.ลูกหมาก 3.ต้นเพกา 4.ต้นประคู้ 5.แก่นต้นขนุน

5 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ

ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ

ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับ ลำดับขั้นตอนการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ
ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 7 1. กระดัง 2. หีบหรืออิว 3. กง 4. ไม้ล้อมฝ้าย 5. หลา 6. เปีย 7. กวัก 8. กงกวักฝ้าย 9. เผื่อ 10. กี่
11. กระสวย 12. หลอดด้าย 13. ไม้เหยียบหูก 14. ไม้หาบหูก 15. ฟืม 16. เหา 17. ไม้กี่ปั้น 18. หลักบักกา
19. ไม้โป่งเป็ง 20. ตระกล้าใส่หลอด 21. ไม้แป้นจิด 22. ไม้ผ้ง 23. บ้าเง็ก 24. หวีหูหมู 25. เชือกมัดหูก
26. ไม้ไขว้หูก 27. ไม้แป้นกี่

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 20 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 18 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 15 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 13 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 11 ข้อ

ข้อที่ 8 1. การคล่องฝ้าย 2. การหมุนกง 3. การกรอด้าย 4. การใส่กระสวย 5. การเข้าหลอดไม้

5 คะแนน = นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 9 1. การสืบเส้นด้ายขึ้น 2. การร้อยปลายด้าย 3. การกดเครื่อง 4. การกระทบฟันหวี 5. การม้วนผ้า

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติ ปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 10 1.การเตรียมตัว 2.การตัดเย็บ 3.การรีด 4.การซัก 5.ข้อควรระวัง

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 1 ข้อ

แบบประเมินตามสภาพจริง(การนำเสนอผลงาน)ของนักเรียน
เรื่องการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้					
2. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้					
3. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้					
4. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดัดฝ้ายได้					
5. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้					
6. นักเรียนนำเสนอวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ คั้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุนได้					
7. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้ายได้					
8. นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้					
9. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้					
10. นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้					

เกณฑ์การประเมินตามสภาพจริงเพื่อให้คะแนน มีดังนี้

ข้อที่ 1 1.เป็นแถว 2.ระยะห่าง 3.ระหว่างหลุม 4.การหยอดเมล็ด 5.การกลบดิน 6.การดายหญ้า

7.การพรวนดิน 8.การกำจัดวัชพืช 9.การใส่ปุ๋ย 10.ฤดูกาลเก็บฝ้าย 11.วิธีการเก็บ

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 9 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 8 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 7 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 6 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 5 ข้อ

ข้อที่ 2 1.การเตรียมกระดาษ 2.เตรียมฝ้าย 3.การดูเวลา 4.การฝั่งแคด 5.การตัดขะออก

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 3 1.ตัดขะออก 2.เตรียมอุปกรณ์ 3.การนำฝ้ายใส่ 4.วิธีหมุน 5.การดอกลืมออก

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 4 1.เตรียมปุยฝ้าย 2.เตรียมกง 3.เตรียมไม้ตีคกง 4.เตรียมกงที่เป็นเชือก 5.วิธีตีค

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการตีคฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการตีคฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการตีคฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการตีคฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการตีคฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 5 1.การนำฝ้ายมาล้อม 2.การขยายฝ้าย 3.การนำไม้มาวาง 4.การเรียงไม้ 5.การขึ้นรูปไม้

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 6 1.มะพร้าว 2.ลูกหมาก 3.ต้นเพกา 4.ต้นประคู้ 5.แก่นต้นขนุน

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ด้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ด้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ด้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุน ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 7 1. กระดัง 2. หีบหรืออิว 3. กง 4. ไม้ล้อมฝ้าย 5. หลา 6. เป็ย 7. กวัก 8. กงกวักฝ้าย 9. เผื่อ 10. กี่ 11. กระสวย 12. หลอดด้าย 13. ไม้เหยียบหูก 14. ไม้หาบหูก 15. ฟืม 16. เหา 17. ไม้กี่ปั้น 18. หลักบักกา 19. ไม้โป่งเป็ง 20. ตระกล้าใส่หลอด 21. ไม้แป้นจิต 22. ไม้ผัง 23. บ้างเง็ก 24. หวีหูหมู 25. เชือกมัดหูก 26. ไม้ไขว้หูก 27. ไม้แป้นกึ่ง

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 20 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 18 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 15 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 13 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 11 ข้อ

ข้อที่ 8 1. การคลึงฝ้าย 2. การหมุนกง 3. การกรอด้าย 4. การใส่กระสวย 5. การเข้าหลอดไม้

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 9 1. การสีเส้นด้ายขึ้น 2. การร้อยปลายด้าย 3. การกดเครื่อง 4. การกระทบพื้นหวี 5. การม้วนผ้า

5 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติ ปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้าย ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 10 1.การเตรียมตัว 2.การตัดเย็บ 3.การรีด 4.การซัก 5.ข้อควรระวัง

5 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนนำเสนอวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 1 ข้อ

แบบประเมินเพิ่มสะสมผลงานของนักเรียน
เรื่องการทอผ้าฝ้าย(ผ้ามุก)

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้					
2. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้					
3. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้					
4. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการตีฝ้ายได้					
5. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้					
6. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการย้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ดันมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประดู่ แก่นต้นขนุนได้					
7. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการรวบรวมการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้ายได้					
8. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้					
9. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้					
10. นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้					

เกณฑ์การประเมินตามจากเพิ่มสะสมผลงานเพื่อให้คะแนน มีดังนี้

ข้อที่ 1 1.เป็นแถว 2.ระยะห่าง 3.ระหว่างหลุม 4.การหยอดเมล็ด 5.การกลบดิน 6.การดายหญ้า

7.การพรวนดิน 8.การกำจัดวัชพืช 9.การใส่ปุ๋ย 10.ฤดูกาลเก็บฝ้าย 11.วิธีการเก็บ

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 9 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 8 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 7 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 6 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปลูกฝ้าย ดูแลรักษาและเก็บฝ้ายได้ ได้ มากกว่า 5 ข้อ

ข้อที่ 2 1.การเตรียมกระดง 2.เตรียมฝ้าย 3.การดูเวลา 4.การฝั่งแคด 5.การคัดขยะออก

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายให้สะอาดได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 3 1.ตัดขยะออก 2.เตรียมอุปกรณ์ 3.การนำฝ้ายใส่ 4.วิธีหมุน 5.การตอกลิ้มออก

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการหีบฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 4 1.เตรียมปุยฝ้าย 2.เตรียมกง 3.เตรียมไม้คีดกง 4.เตรียมกงที่เป็นเชือก 5.วิธีคีด

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการคีดฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 5 1.การนำฝ้ายมาล้อม 2.การขยายฝ้าย 3.การนำไม้มาวาง 4.การเรียงไม้ 5.การจั่นรูปไม้

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการทำฝ้ายก่อนปั่นเป็นเส้นด้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 6 1.มะพร้าว 2.ลูกหมาก 3.ต้นเพกา 4.ต้นประคู้ 5.แก่นต้นขนุน

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการข้อมสีเส้นด้ายจากสีธรรมชาติ ต้นมะพร้าว ลูกหมาก เพกาต้นประคู้ แก่นต้นขนุน ได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 7 1. กระดิ่ง 2. หีบหรืออิว 3. กง 4. ไม้ล้อมฝ้าย 5. หลา 6. เป็ย 7. กวัก 8. กงกวักฝ้าย 9. เมือ 10. กี่
11. กระสวย 12. หลอดด้าย 13. ไม้เหยียบหูก 14. ไม้หาบหูก 15. ฟืม 16. เหา 17. ไม้กึ่งพื้น 18. หลักบักกา
19. ไม้โป่งเป็ง 20. ตระกล้าใส่หลอด 21. ไม้แป้นจิด 22. ไม้ผ้ง 23. บ้าเง็ก 24. หวีหนูหมู 25. เชือกมัดหูก
26. ไม้ไขว้หูก 27. ไม้แป้นกึ่ง

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้

20 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 18 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 15 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 13 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติกระบวนการเตรียมอุปกรณ์ก่อนการทอผ้าฝ้าย ได้ 11 ข้อ

ข้อที่ 8 1. การกลิ้งฝ้าย 2. การหมุนกง 3. การกรอด้วย 4. การใส่กระสวย 5. การเข้าหลอด ไม้

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานนำเสนอวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการเตรียมด้ายก่อนทอผ้าฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 9 1. การสืบเส้นด้ายขึ้น 2. การร้อยปลายด้าย 3. การกดเครื่อง 4. การกระทบฟันหวี 5. การม้วนผ้า

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติ ปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติปฏิบัติทอผ้าฝ้ายได้ 1 ข้อ

ข้อที่ 10 1. การเตรียมคู่ 2. การตัดเย็บ 3. การรีด 4. การซัก 5. ซ่อควรระวัง

5 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 5 ข้อ

4 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 4 ข้อ

3 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 3 ข้อ

2 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 2 ข้อ

1 คะแนน = นักเรียนเขียนรายงานวิธีการปฏิบัติการดูแลรักษาผ้าฝ้ายได้ 1 ข้อ

ประเด็นการสนทนากลุ่ม

1. เริ่มดำเนินการสนทนา

- 1.1 ก่อนที่เราจะได้คุยกันขอแนะนำตัวเองก่อนในฐานะผู้วิจัย
- 1.2 การสนทนาของพวกเราวันนี้ผมขออนุญาตบันทึกเทปนะครับ เพื่อผมจะได้นำไปเปิดฟังหลังจากการสนทนา และขอจดบันทึกการสนทนาบางส่วนนะครับ
- 1.3 ขณะที่สนทนาก็ขอให้ทำตัวสบายนะครับ

2. ชี้แจงวัตถุประสงค์การสนทนา

2.1 ที่ผมนัดแต่ละท่านมาคุยกันวันนี้ ก็อย่างที่ผมได้บอกไว้ล่วงหน้าบ้างแล้ว (ผู้วิจัยได้บอกวัตถุประสงค์ให้สมาชิกทราบล่วงหน้าขณะดำเนินการติดต่อนัดหมาย) นั่นคือ ผมอยากให้แต่ละท่านช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวางแผนจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องของชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านคิดว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่าสำหรับให้นักเรียนได้เรียนรู้ หรือเรื่องที่ท่านคิดว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเรา คำว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ แต่ละท่านคงจะสงสัยว่าหมายถึงอะไร ผมขออธิบายคร่าว ๆ ครับ คำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งที่ดีในท้องถิ่นนี้เอง อาจจะเป็นการทำมาหากิน การจักสาน หรือประเพณีนิยมและการกระทำของชาวบ้านหรือใครคนใดคนหนึ่ง ในหมู่บ้านเราที่คิดค้นหรือได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรืออื่น ๆ ที่ท่านอยากให้ทางโรงเรียนนำมาจัดสอนให้นักเรียน

2.2 สาเหตุที่อยู่ ๆ ผมก็นัดหมายให้แต่ละท่านมาช่วยกันแสดงความคิดเห็นนี้ก็เนื่องจากผู้วิจัยหวังจะให้โรงเรียนได้จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนในหมู่บ้าน ดังนั้นการที่จะสอนเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนในหมู่บ้านนั้น ผู้ที่จะให้ความคิดเห็นหรือวางแผนดำเนินการได้ดีที่สุดก็คือ คนที่อยู่ในหมู่บ้านนั่นเอง ซึ่งก็คือแต่ละท่านในที่นี้ ที่ผมคิดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้และมีความคิดกว้างขวางเกี่ยวกับเรื่องของหมู่บ้านและการวางแผนจัดการเรียนการสอน ไม่ทราบที่ผมพูดมามีท่านใดสงสัยในเรื่องอะไรบ้างครับ

3. ความต้องการหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนและชุมชน

- 3.1 ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร (อธิบายที่มาของภูมิปัญญา)
- 3.2 ความคิดเห็นในการประมวลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญที่จะนำมาทำการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญา

4. ประเด็นการสัมภาษณ์กลุ่มของชุมชน(ประวัติชุมชน)

- 4.1 เข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านนี้นานหรือยัง มาอยู่ตั้งแต่อายุเท่าไร
- 4.2 สมัยนั้นที่เข้ามาอยู่ตอนแรก ๆ สภาพหมู่บ้านเป็นอย่างไร
- 4.3 มีอาชีพอะไร ตอนที่เข้ามาอยู่ที่นี้ใหม่ ๆ
- 4.4 ก่อนหน้านี้ มีใครเข้ามาก่อนหรือไม่
- 4.5 สมัยก่อนเดินทางติดต่อกับในตัวเมืองอย่างไร
- 4.6 ชื่อหมู่บ้านตัวทำไมจึงมีชื่อเรียกอย่างนี้
- 4.7 รู้สึกอย่างไรกับการประกอบอาชีพสมัยนี้เมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน

นั้น

5. ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียน

6. ความพร้อมของโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

7. ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาที่ควรนำมาจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

7.1 คิดว่าถ้าจะสอนเรื่องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีมีคุณค่าของหมู่บ้านเราให้นักเรียนชั้น ม.3 ได้เรียนรู้ ทางโรงเรียนควรจะสอนเรื่องอะไรบ้างครับ (ตามประเด็นที่ 3.1)

7.2 ทำไมจึงต้องการให้สอนเรื่องนั้น ๆ ครับ

7.3 สรุปเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

8. แนวทางในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญา

ท้องถิ่น

9. ความคิดเห็น ต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

10. ความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

11. ประเด็นต่างๆ ไปที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้บริหารครูผู้สอนและหัวหน้ากลุ่ม

สาระการเรียนรู้

11.1 ปัญหาการจัดการเรียนการสอน

11.2 ปัญหาครูผู้สอน

11.3 ปัญหานักเรียน

11.4 ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (วัตถุประสงค์การเรียน)

11.5 ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวิธีสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนปัญหาและอุปสรรคและสื่อการสอน

11.6.ประเด็นเกี่ยวกับการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

11.7 ประเด็นเกี่ยวกับปัญหาที่คาดว่าจะมี และมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

12. ประเด็นสรุปปิดการสนทนา

12.1 คิดว่ามีจุดไหนที่พวกเรายังไม่ได้พูดคุยกันบ้างท่านทั้งหลายมีความคิดเห็นเพิ่มเติมอย่างไรบ้างครับ

12.2 ถ้าไม่มีคำถามหรือข้อสงสัยแต่ประการใดแล้วผมขอขอบพระคุณทุกท่านที่ช่วยกันมาร่วมเสนอแนะความคิดเห็น พูดคุยกันวันนี้ ถ้ามีข้อสงสัยอีกผมคงจะต้องไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากท่านอีกนะครับ

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงค่าดัชนี ความสอดคล้อง

ผลการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของหลักสูตร
รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ง 33241 เรื่อง การทอผ้าฝ้าย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	IOC	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1	+1	+1	+1	+1	0	4	0.80	สอดคล้อง
2	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
3	0	+1	+1	+1	+1	4	0.80	สอดคล้อง
4	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
5	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
6	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
7	+1	0	+1	+1	+1	4	0.80	สอดคล้อง
8	+1	+1	+1	0	+1	4	0.80	สอดคล้อง
9	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
10	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
11	+1	+1	+1	+1	+1	5	1.00	สอดคล้อง
ผลรวม							0.92	สอดคล้อง

ค่าผลรวม ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการพิจารณาความเหมาะสมของ
องค์ประกอบของหลักสูตร รายวิชา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ง 33241 เรื่อง การทอผ้าฝ้าย ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

ข้อที่	คะแนนความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	\bar{X}	S.D	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5				
1	5	5	4	4	4	22	4.40	0.55	มาก
2	5	4	5	5	5	24	4.80	0.45	มากที่สุด
3	5	4	5	3	5	22	4.53	0.89	มากที่สุด
4	4	3	5	5	4	21	4.20	0.84	มาก
5	4	4	4	5	5	22	4.40	0.55	มาก
6	5	3	3	5	5	21	4.20	1.10	มาก
7	5	5	3	3	5	21	4.20	1.10	มาก
8	4	3	5	4	5	21	4.20	0.84	มาก
9	5	5	3	3	5	21	4.20	1.10	มาก
เฉลี่ย							4.34	0.82	มาก

ภาคผนวก จ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้าน

กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตร

1. ผศ.ดร.ปรีชา ศรีเรืองฤทธิ์ วุฒิการศึกษา กศ.ม ภาษาอังกฤษ, ศษ.ด หลักสูตรและการสอน ตำแหน่งรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. นายเสกสรรค์ ศรีไสย วุฒิการศึกษา กศ.ม บริหารการศึกษา ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต2 ฝ่ายนิเทศ ศึกษานวัตกรรม
3. นายสันติชัย บัวทอง วุฒิการศึกษา กศ.ม บริหารการศึกษา ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา เพชรบูรณ์ เขต2 ฝ่ายวัดผลและประเมินผล
4. นางสาวพิกุลทอง ไม้สา วุฒิการศึกษา กศ.ม บริหารการศึกษา ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
5. นางชาลินี พรหมแสง วุฒิการศึกษา กศ.ม บริหารการศึกษา ครูชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพและและเทคโนโลยี โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
6. นางณัชชาภัทร พยวงส์ วุฒิการศึกษา วท.ม สาขาพีชกรรม ครูชำนาญการ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเพชรบูรณ์

กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจคุณภาพของเครื่องมือ

1. ผศ.ดร.อนุวัฒน์ คุณแก้ว วุฒิการศึกษา กศ.ม วัดผลการศึกษา, กศ.ด การทดสอบและการวัดผล การศึกษาดำเนินผู้อำนวยการสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
2. ดร.อรพรรณ ณรงค์ศรีศักดิ์ วุฒิการศึกษา ค.ด หลักสูตรและการสอน ตำแหน่งอาจารย์ระดับ 7 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
3. นายสันติชัย บัวทอง วุฒิการศึกษา กศ.ม.บริหารการศึกษา ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต2 ฝ่ายวัดผลและประเมินผล
4. นางนิชาพัฒน์ วิลเลียมส์ วุฒิการศึกษา กศ.ม จิตวิทยา ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต2 ฝ่ายนิเทศกสสว.ระสังคม
5. นายสรศักดิ์ โสขุ วุฒิการศึกษา กศ.ม จิตวิทยา ชำนาญการ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ฝ่ายนิเทศกสสว.ระสังคม เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต2

กลุ่มที่ 3 ผู้บริหาร

1. นายชำนาญ นาอุดม	ผู้อำนวยการ
2. นายกิติ ไสยอด	รองผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารทั่วไป
3. นางสาวพิกุลทอง ไม้สา	รองผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารวิชาการ
4. นายพงษ์ศักดิ์ กมลเสถียร	รองผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารงานบุคคล
5. นายประมาณ อุดมอ่าง	รองผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารงบประมาณ
6. นางชาลินี พรหมแสง	บริหารงานกลุ่มสาระการเรียนรู้

กลุ่มที่ 4 อาจารย์ผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ

1. นางชาลินี พรหมแสง	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ
2. นายสง่า หอมจันทร์	ครูชำนาญการ
3. นายสุทัศน์ เข็นใจ	ครูชำนาญการ
4. นางเครือพรรณ พรหมปู้	ครูชำนาญการและผู้สอน
5. นายกิริติ สนใจ	หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
6. นายโกศล อินทิวาพร	ครูชำนาญการ
7. นายอรรถวุฒิ เมืองสุวรรณ	ครูชำนาญการ
8. นายไชยวัฒน์ บุรณ์ทอง	ครูชำนาญการ

กลุ่มที่ 5 ประชาชนชาวบ้านและผู้ปกครองนักเรียน

1. นางผ่าน ลือกิจ	ประชาชนชาวบ้าน อายุ 68 ปี 159 หมู่ ตำบล บ้านดิว อำเภอลำดัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความชำนาญ ด้านการทอผ้า
2. นางจำหรัศ สาพู	ประชาชนชาวบ้าน อายุ 66 ปี 11 หมู่ 3 ตำบลบ้านดิว อำเภอลำดัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความชำนาญ ด้านการย้อมผ้า
3. นางประนอม โสภา	ประชาชนชาวบ้าน อายุ 60 ปี 13 หมู่ 3 ตำบลบ้านดิว อำเภอลำดัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความชำนาญ ด้านการทอผ้า
4. นางอรทัย อะภัย	ผู้ปกครองนักเรียน
5. นายสมาน นวลน้อม	ผู้ปกครองนักเรียน
6. นางสมคิด ชมภูระย้า	ผู้ปกครองนักเรียน
7. นายณรงค์ หวังสุทธิพันธ์	ผู้ปกครองนักเรียน
8. นายสุภาพ พรหมลา	ผู้ปกครองนักเรียน

ภาคผนวก จ
ภาพกิจกรรม

การประชุมกลุ่ม

นางอรญา พรหมปุ่ ครูผู้สอน

ปราชญ์ชาวบ้าน คุณแม่ผ่าน ลือกิจ อายุ 68 ปี
159 หมู่ 3 ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ปราชญ์ชาวบ้าน คุณแม่จรัส สาพู อายุ 66 ปี
11 หมู่ 3 ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ปรึกษาหารือและขอคำแนะนำจากปราชญ์ชาวบ้าน

การเตรียมดินก่อนปลูกฝ้าย

กำลังดูแลต้นฝ้าย เช่น การพรวนดิน การถางหญ้า

ต้นฝ้ายที่ ไล่ปุ๋ยแล้ว จะมีใบสีเขียวสด ต้นอุดมสมบูรณ์
พื้นที่ดินที่ใช้ปลูกฝ้ายโดยไล่ปุ๋ยนั้น ต้องเป็นพื้นที่ที่ไม่ลาดชัน ถ้าพื้นที่มีความลาดชัน

ทุ่งฝ้าย ที่ ค.บ้านดิว อ.ห่มสัก จ.เพชรบูรณ์

ต้นฝ้าย กำลังเจริญเติบโต

ดอกฝ้ายที่ แก่เต็มที่มีดอกสีขาว สามารถเก็บเกี่ยวได้

ฝ้ายที่ผ่านการหีบมาแล้ว

กำลังข้อมเส้นด้ายด้วยสัทธิรรมชาติ ด้วย ต้นมะพร้าว

เส้นด้ายที่ยังไม่ได้ข้อมสี

วิธีการหีบฝ้าย

วิธีการตีดฝ้าย

วิธีการทำป็นหลอดเพื่อนำไปปั่น

วิธีการปั่นฝ้ายเป็นเส้นด้ายจากหลอด

วิธีการนำเส้นด้ายออกจากหลา

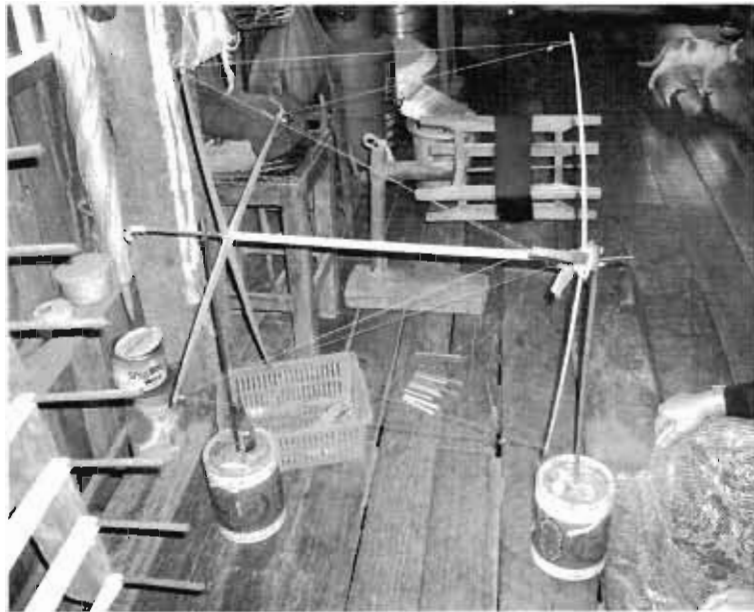
วิธีการทำเส้นด้ายให้สะอาด เส้นเรียบ เหนียวและมีอายุการใช้งานยืนยาว

นำฝ้ายมาสีบ (ต่อเส้นด้าย) กับฟืม

การเตรียมเส้นด้ายเข้าหลอดเพื่อทอเป็นผืนผ้า

วิธีการทอผ้าฝ้าย

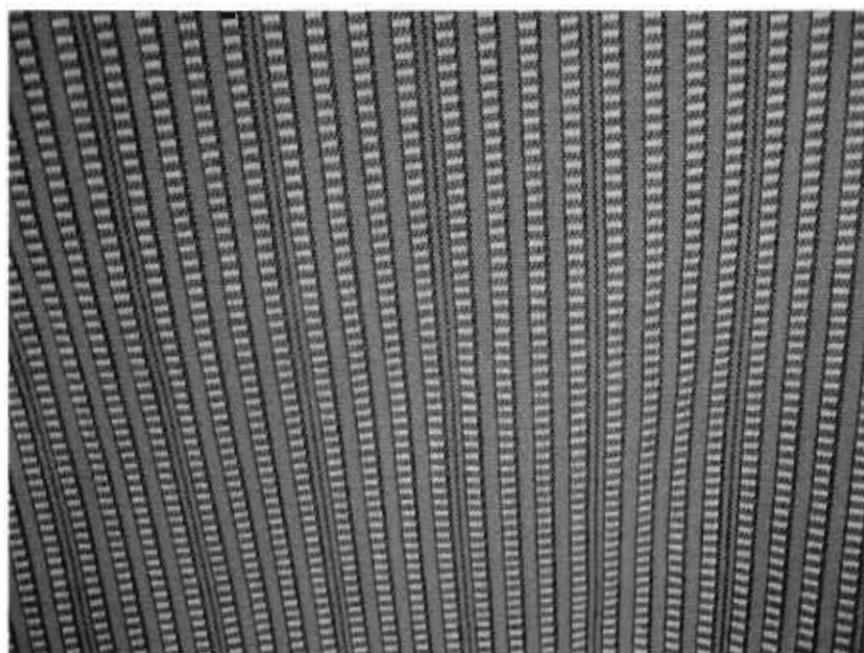
วิธีการทอผ้าฝ้าย

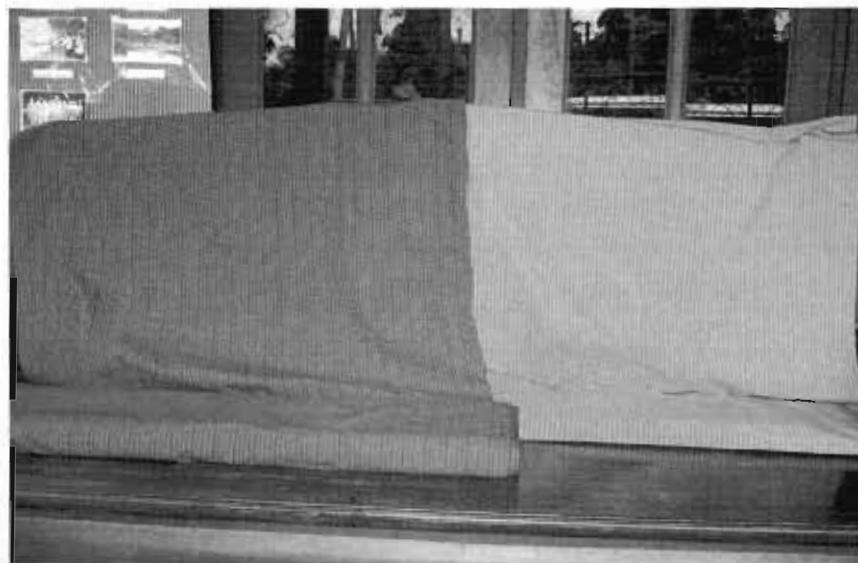
ผ้ามุกเดี่ยวที่สวนมิส

ผ้าที่ข้อมด้วยสีธรรมชาติ นำมาจัดเก็บ

ลายผ้ามุกที่ทำเสร็จแล้ว

ลักษณะของลายผ้ามุก

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ-สกุล นายบุญช่วย สุทธิรักษ์
- เกิดเมื่อ 28 กันยายน 2499
- ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2533 ค.บ. ครุศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาช่างก่อสร้าง วิทยาลัยครู
พระนคร
- พ.ศ. 2538 คอ.ม. ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหาร
อาชีพและเทคโนโลยีศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
พระนครเหนือ
- ประวัติการทำงาน พ.ศ. 2521 ลูกจ้างชั่วคราว ตำแหน่งช่างไม้ กรมชลประทาน
อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
- พ.ศ. 2524 ลูกจ้างประจำ ตำแหน่งช่างไม้คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน
- พ.ศ. 2534 อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
- พ.ศ. 2540 อาจารย์ 2 ระดับ 5 โปรแกรมวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม
แผนกวิชาช่างก่อสร้าง คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน อาจารย์ระดับ 7 โปรแกรมวิชาเทคโนโลยี
อุตสาหกรรม แผนกวิชาช่างก่อสร้าง คณะ
เทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบูรณ์